RECAİZADE MAHMUT EKREM

ARABA SEVDASI

KAPRA

RECAİZADE MAHMUT EKREM

ARABA SEVDASI

Türk edebiyatının klasiklerinden *Araba Sevdası*, Recaizade Mahmut Ekrem'in yergi niteliğindeki eseridir. Realizmin Türk edebiyatındaki ilk örneklerinden sayılan roman, toplumdaki yozlaşmayı, Bihruz Bey'in Periveş Hanım'a duyduğu aşkı üzerinden ele alıyor. Usta yazar, Batılılaşırken kantarın topuzunun zaman zaman kaçtığını, babasından kalan mirası Lando marka otomobil için harcayan Bihruz Bey özelinde okuyucuya fısıldıyor.

KAPRA YAYINCILIK

/kaprayayinlari
/kaprayayinlari
/kaprayayinlari
/kaprayayinlari

ISBN: 978-625-7300-03-2

9 786257 300032

ARABA SEVDASI / *Recaizade Mahmut Ekrem*

GENEL YAYIN YÖNETMENİ
Kadir Yılmaz

YAYIMA HAZIRLAYAN
Işıl Toper

EDİTÖR
Mustafa Aksu

SON OKUMA
Yasemin Önder

KAPAK TASARIM
FOLX

SAYFA DÜZENİ
Oğuz Yılmaz

BASIM VE CİLT
Repar Dijital Matbaası

BASKI
Kasım 2020 - 1. Basım

ISBN
978-625-7300-03-2

SERTİFİKA NO
40675

Kapra Yayıncılık, Repar Tasarım Matbaa ve Reklamcılık Ticaret Limited Şirketi'nin tescilli markasıdır.

Mimar Sinan Mah., Selami Ali Efendi Cad., No: 5 34672 Üsküdar/İstanbul Tel: 0 (212) 522 48 45

© Bu kitabın tüm hakları saklıdır. Tanıtım amaçlı, kısa alıntılar dışında metin ya da görseller yayınevinin izni olmadan hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Recaizade Mahmut Ekrem (1847-1914)

1 Mart 1847'de İstanbul-Vaniköy'de doğdu. Babası, Tanzimat'tan sonra Takvimhane Nazırlığı yapan, şair, hattat ve vakanüvis Mehmet Şakir Recai Efendi; annesi ise soyu Timurtaş Paşa'ya dayanan Adviye Hanım'dır.

Küçük yaşta babasından Arapça ve Farsça öğrendi, bir süre Beyazıt Rüşdiyesi'nde ve Mekteb-i İrfan'da okudu. Daha sonra Harbiye İdadisi'ne girdi ancak ikinci sınıfta hastalanınca okuldan ayrılmak zorunda kaldı. 1862'de Hariciye Mektûbî Kalemi'nde çalışmaya başladı. 1866'da Maliye Esham Kalemi'ne, üç ay kadar sonra Tahrîr-i Emlak Kalemi'ne geçti. 1868'de amcası Arif Efendi'nin kızı Güzide Hanım'la evlendi. 1872'de Şûra-yı Devlet Aza Muavinliği'ne tayin edildi. 1877'de Şûra-yı Devlet üyesi oldu, daha sonra Temyiz Mahkemesi üyeliğiyle Tanzimat Dairesi reisliğine getirildi. 1878-1887 yılları arasında Mekteb-i Sultani ile Mekteb-i Mülkiye'de edebiyat hocalığı yaptı. 1889'da resmi görevle Trablusgarp'a gitti. Dönüşte, yaşadığı sıkıntılardan kurtulma düşüncesiyle Avrupa'ya kaçmaya niyet ettiyse de Malta Konsolosu tarafından İstanbul'a gönderildi. 1908'de II. Meşrutiyet'in ardından kurulan Kamil Paşa Kabinesi'nde Evkaf ve Maarif Nazırlıklarına getirildi, daha sonra Meclis-i Ayan üyesi oldu. 31 Ocak 1914'te vefat etti ve Anadoluhisarı'ndaki Küçüksu Mezarlığı'na, oğlunun yanına defnedildi.

Edebî Kişiliği

İlk yazıları Tasvîr-i Efkâr, Terakki, Hakâyıku'l-Vekâyi ve Hazine-i Evrak gazetelerinde yayımlandı. Namık Kemal 1867 Mayıs'ında Fransa'ya kaçarken Tasvîr-i Efkâr'ın sorumlu-

luğunu ona bıraktı. Bu yolla da Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid'le mektuplaşması sanat hayatının yönünü belirlemesinde önemli rol oynadı. Mekteb-i Mülkiye'de okuttuğu ders notlarını Ta'lim-i Edebiyyât adıyla yayımlaması edebiyat çevrelerinde büyük bir yankı uyandırdı ve doğrudan doğruya şahsını hedef alan tenkitlere yol açtı. Zemzeme mukaddimesiyle Takdir-i Elhân adlı eserlerini Muallim Naci "Demdeme" başlığıyla yazdığı yazılarında eleştirdi. Mekteb-i Mülkiye'den öğrencisi Ahmet İhsan'a, yayımlamakta olduğu Servet-i Fünûn'u yeni edebiyat anlayışını savunan gençlere açmasını tavsiye etti. Böylece 1896 yılı başlarında Servet-i Fünûn mecmuası etrafında Edebiyat-ı Cedide hareketi kurulmuş oldu. Ancak büyük ümitler bağladığı topluluğun beş yıl sonra dağılması ve oğlu Nijad'ın ölümü tekrar edebiyat çevrelerinden uzaklaşmasına neden oldu.

Recaizade Mahmut Ekrem, Türk edebiyatında 1860'lı yıllarda Şinasi'yle başlayıp Namık Kemal ve Abdülhak Hâmid'le gelişen yenileşme hareketinin başlıca temsilcilerinden biridir. Asıl kişiliğini Tasvîr-i Efkâr'da yazmaya başladıktan sonra kazanan Recaizade Ekrem, Yeni Osmanlılar Cemiyeti mensuplarıyla yakın ilişki içinde bulunduğu hâlde aktif politikaya karışmamış, faaliyetlerini daha çok edebiyatın yenileşmesi yönünde yapmıştır. Gerek Mekteb-i Sultani'de gerekse Mekteb-i Mülkiye'deki hocalığı sırasında otoriter kişiliğiyle talebelerinin sevgisini kazanmış, bundan dolayı "Üstat Ekrem" diye anılmıştır.

Hece vezniyle yazdığı birkaç şiir dışında aruz veznini kullanan şair, aruzda Muallim Naci kadar başarılı olamamıştır. Recaizade Ekrem, Namık Kemal'in coşkun söyleyişiyle Abdülhak Hâmid'in metafizik derinliğe sahip şiirleri arasında kalmış orta seviyede bir şair olarak kabul edilmektedir. Mahzun ve dokunaklı şeyleri sevdiğini söyleyen Recaizade Ekrem için tabiattaki solgun güller, bülbüller, bir kelebek, ağaçlar, hatta kitap sayfaları arasına konmuş kuru bir yaprak

veya bir çiçek bile şiir konusu olabilmektedir. Özellikle A. Musset, Lamartine ve Abdülhak Hâmid'in etkisi altında kaleme aldığı aşk şiirleriyle yeni tarzdaki hemen bütün şiirlerinde aynı hassasiyet görülür. Duygu bakımından en yoğun eserleri çocuklarının ölümünden duyduğu ıstırapla yazmış olduğu manzumelerdir.

Eserleri

Şiir

Nağme-i Seher (İstanbul 1288), *Yâdigâr-ı Şebâb* (İstanbul 1290), *Zemzeme I* (İstanbul 1299), *Zemzeme II* (İstanbul 1300), *Zemzeme III* (İstanbul 1301), *Tefekkür* (İstanbul 1303), *Pejmürde* (İstanbul 1311), *Nijad Ekrem* (İstanbul 1316), *Nefrin* (İstanbul 1332)

Oyun

Afife Anjelik (İstanbul 1287), *Atala yahut Amerika Vahşileri* (İstanbul 1288, 1290), *Vuslat yahut Süreksiz Sevinç* (İstanbul 1291), *Çok Bilen Çok Yanılır* (İstanbul 1332)

Hikâye ve Roman

Muhsin Bey yahut Şairliğin Hazin Bir Neticesi (İstanbul 1307), *Şemsâ* (İstanbul 1314), *Araba Sevdası* (İstanbul 1314)

Diğer Eserleri

Nâçiz (İstanbul 1288), *Ta'lîm-i Edebiyyât* (İstanbul 1296, 1299, 1330), *Takdîr-i Elhân* (İstanbul 1301), *Kudemâdan Birkaç Şair* (İstanbul 1305), *Takrîzât* (İstanbul 1314)

BİRİNCİ KISIM

1

Üsküdar'dan Bağlarbaşı yoluyla Çamlıca'ya gidilirken Topanelioğlu'ndaki dört yol ağzı mevkisinden yaklaşık bir yüz adım ileriye uzaktan bakılırsa, o geniş şosenin sonuna doğru etrafı bir buçuk arşın kadar yükseklikte, duvar içine alınmış bir ağaçlık görülür.

Bu ağaçlığa varıldığında, şose yol sağ ve sol olmak üzere iki yöne ayrılır. Duvarla çevrilmiş ağaçlığın büyücek bir kapısı vardır ki, iki yolun tam ayrıldığı noktada bulunur.

Sağ ve soldaki yollardan hangisine gidilecek olsa, karşı tarafı sözü edilen ağaçlıkla çevrilidir. Ağaçlığın yanındaki duvar alçacık olduğundan, üzerinden hayvan ve özellikle insan aşmaması için duvar boyunca teller uzatılarak korunmuştur.

Hafif bir yokuş üzerindeki bu yollardan yürüyerek dört beş dakika kadar gidilince daima duvarla çevrili ağaçlık bir meydancığa varılır. Ağaçlığın buradaki cephesinde de aşağıdakine paralel bir kapısı vardır. Yüksekten kuş bakışı bir görüşle bakmak mümkün olsa, koni şeklinde görünecek olan ağaçlık burada biterse de iki yol gene birleşmez. Meydancığın bir otuz adım ötesinde epeyce geniş ve yüksek bir set üzerinde –eski zaman binaları taklit yoluyla yapılmış– enli saçaklı bir kattan ibaret bir bina ve bunun etrafında bazı büyücek ağaçlar mevcuttur. Onun üst yanında diğer bir setle başlayan yer ise birtakım servi ve meşe ağaçları ve vaktiyle kırılamayıp kalmış ve mevkinin "Sarı Kaya" ismiyle meşhur olmasına sebep olmuş büyük büyük sararmış kayaları ıssız, inişli yokuşlu, terk edilmiş bir mezarlıktır ki, geçtiğimiz meydancıktan buraya dek olan mesafe de gene tahminen bir beş dakika kadardır.

Bu mezarlık geçildikten sonra iki yol hem birleşir hem de düzleşir. Buradan gene bir beş dakika kadar ileri yürünürse, artık Çamlıca Dağı'nın eteğinde Kısıklı Köyü'nün çarşısına varılmış olur.

Buraya çıkıncaya kadar yorulmadıksa, gene aşağı doğru inelim de nokta ve sınırını tayin ettiğimiz mevkiyi kontrol edelim! Doğaldır ki, bu kontrole de sözü geçen ağaçlıktan başlayacağız.

Burası, "Çamlıca Bahçesi" adıyla İstanbul'da çok önceleri düzenlenmiş ve açılmış bir bahçedir. Birkaç zamandan beri halkın rağbetinden iyice mahrum kaldığı için genellikle kapıları günlerce kapalı durur.

Yazın özellikle baharlarda bu bahçeyi açtırıp da aşağıdaki kapıdan içerisine girerseniz, beş on adım ilerleyerek etrafınıza bir bakıverince, muazzam ve bayındır, gönül açan bir bahçe içinde bulunduğunuza hemen inanmış olursunuz.

Bahçenin yalnız meydana geldiği tarihte güzel görünmesi fikriyle değil, ileride yani zamanlar gelip geçtikçe ağaçların, ormanların büyüyerek kazanacakları hâle göre güzelliklerini daima süsten koruyabilmesi düşüncesiyle yapılan; içindeki bölümlerine ve o büyüklü küçüklü tarhların uygunluğuna ve konumlarına bakarak başlangıç düzenini üstüne alan tabiattan anlayan becerikli kimse sanatını övenler olduktan sonra her tarafını birer birer dikkatli bir bakış ve beğeniden geçirmeye başlarsınız.

Dışarısının gizli bakışlarını kesmek için kenarlara bir matbu düzende dikilip gereği gibi gürleşmiş, dal budak salıvermiş salkım, aylandız, at kestanesi gibi gölgesi bol ağaçlarla orta yerlerde yer yer mağrus çınar, kavak, manolya, salkım söğüt misali türlü türlü ağaçları ve bazı yerlerde göz nurunun değil güneşin aydınlığının bile içerisine kolaylıkla nüfuz edemeyeceği şekilde sıklaşmış ormancıkların etrafında dolaşır, bunları fazlasıyla gönül çelici bulursunuz.

Biraz ilerleyince bir düzlüğün ortasında üstü kapalı, etrafı açık kameriyemsi bir şey ve bazı kenar yollar üzerinde kulübe tarzında muntazam ve matbu ufak ufak binalar gözünüze çarpar. Bunlardan kameriyeye benzeyen şeyin –özel günlerde ahenkli bir icra için getirilecek– çalgıcı takımına mahsus bir yer ve o kulübelerin de bahçe dâhilinde yiyecek ve içecek satmak için yapılmış büfeler olduğunu anlar, bunları da beğenirsiniz.

Azıcık daha ileri gidince bir büyük bahçe, onun ortasında güzel bir adacık, bu adayı kenara bağlamak üzere düzensiz şekilli çitten yapılmış güzel köprüler ve adanın üzerinde gene işlenmemiş ağaç kütüklerinden inşa olunmuş zarif bir köşk gözükür; bunlardan da aşırı hoşlanırsınız. En sonda yukarı kapıdan çıkarak sözü geçen meydancığı geçer ve set üzerine yükselerek önceden gördüğünüz binayı da yakından baktığınız ve bunun da bahçeye bağlı bir gazino olduğunu öğrendiğiniz hâlde bahçenin her şekilde mükemmeliyetini onaylarsınız.

2

Şu birkaç sözle özellikleri kabaca tarif edilmiş olan Çamlıca Bahçesi bundan önce şimdiki gibi hüzünlü, sessiz ve tenha değil, kalabalık bir neşe ve eğlence yeriydi.

Tertip ve düzeniyle bir hayli zaman uğraşılan bu bahçenin 1286 senesi bahar mevsiminde açılacağı haberi İstanbul ile Bilâd-ı Selâse[1] diye anlatılan yerlerin halkı arasında yayılınca, gezip eğlenme meraklısı olan gençler ve özellikle böyle eğlenceleri erkeklerden birkaç kat fazla arama yaradılışında olan hanımlar, belirli zamanın gelmesini bekleyerek, elbiseye, süse ilişkin hazırlıklara gereği gibi önem vermişler ve bizim memlekette benzeri henüz görülmeyen bu moda gezinti yerinden her vakit ve belki mehtaplı gecelerde bile yararlanma amacıyla kolaylıkla ortaya çıkmak için pek çok aile Çamlıca, Bulgurlu, Kısıklı, Tophanelioğlu, Bağlarbaşı içinde köşkler, haneler kiralayarak bahar gelir gelmez hemen taşınmaya girişmişlerdi.

Nihayet o senenin mayıs ayı başlarında bahçe açıldı. Dinlenme ve gezinmeye mahsus olan cuma ve pazar günleri Üsküdar, Kadıköy, Beylerbeyi gibi Çamlıca'ya civar sayılan yerlerden başka İstanbul'un uzak semtlerinden, Boğaziçi'nden ve öteki semtlerden arabalarla, hayvanlarla ve bazen de yayan olarak gelen kadın, erkek binlerce seyircinin bahçeye hücumu hakikaten görülecek seyirlerdendi.

Sınırı bir çeyrek saatte ancak dolaşılabilen bahçe o kadar genişliğiyle beraber o kalabalığı alamadığından, halkın birtakımı girdikçe, diğer birtakımı çıkmaya mecbur olurdu. Bu suretle gerek yukarıdaki gerekse aşağıdaki kapıdan sürekli girip çıkan seyircilerin çokluğuyla o koca bahçe –teşbih

1 Eyüp, Galata ve Üsküdar'ın topluca adı.

biraz kabacaysa da– büyük bir arı kovanını andırırdı. Fakat öyle bir kovandı ki arıların bal alacakları çiçekler de içinde bulunurdu. İçeride kalanlardan, alafranga bir ifadeyle, kadınlığa mensup olanlar bahar çiçekleriyle rekabet eder gibi en parlak, en güzel renkler içinde ve üçü beşi bir yerde çiçekler gibi iki taraflarına salınarak gezinirler ve bunlardan bal almak hevesiyle kararsız olan eşek arısı mizaçlı genç beyler de çiçeklerin arasında ikişer ikişer dolaşırlardı.

Bahçenin dışarısına gelince, o da bir başka âlemdi: Süslü hanımları, şık beyleri taşıyan birkaç yüz kadar araba bahçenin etrafını kuşatarak hareketli bir zincir gibi birbiri ardınca sürekli dolaşırlardı.

Gerçi o tarihte ağaçlar daha pek genç ve belki çocuk, ormanlarsa pek seyrek olmakla beraber bitki türleri içinde güzel bir görünüşe sahip ve bahçeleri süslemeye yarayan ağaç, çiçek ve çimenlerin her beğenilen ve değerlisi kendisinde mevcut bulunduğu için tabiatın bahar bahçesinin seçilmiş bir topluluğu gibi beğenilmeye layık olan ve fazla olarak içinde lâk[2] ve köşk gibi bakışları başkaca memnun edecek şeyleri ve özellikle dinlenme ve huzur arzu edenler için yer yer sandalyeleri, kanepeleri bulunan bu bahçe, halkın öteki seyir yerlerine olan rağbetini tamamıyla kendisine çekmişti. Bundan dolayı cuma ve pazardan gayrı günlerde ve bazen mehtaplı gecelerde bile bahçe ziyaretçisiz kalmazdı. Onun için demiştik ki, Çamlıca Bahçesi bundan önce şimdiki gibi hüzünlü, sessiz ve tenha bir yer değil, kalabalık bir neşe ve eğlence yeriydi. Gerçekte o yaşlı ağaçlar vaktiyle gençti. Heves ve istekleri önünde kararsız gençler gibi bunlar da en hafif bir rüzgârla hemen sallanırlar, heves ve ümide dair konuşmaya başlarlardı.

O senenin haziran ortalarına doğru sıcaklar günden güne şiddetini artırmıştı. Sıcaklar arttıkça bahçedeki kalabalık azalmaya başlamıştı. O sırada bir perşembe gecesi ortaya çı-

2 Fransızcada "göl" anlamına gelen kelime, dilimizde Meşrutiyet'ten sonra artan batı etkisiyle süslü ve set set bahçelerdeki ince uzun havuzlar için kullanılmıştır.

kan bir fırtınayı takiben sabaha kadar devam eden yağmur havayı temizleyip düzelttiği ve tozları büsbütün bastırdığı gibi, dağlara, bağlara da yeni bir tazelik bahşettiğinden, bir gün sonraki cuma günü saat sekiz sularında bahçede benzeri görülmedik bir kalabalık birikmişti.

Bu kalabalığın çoğunluğu –kadınlar ayrı, erkekler ayrı olarak– üçer beşer bahçenin içinde aşağı yukarı gezinirler, diğerleri de tarhların arasındaki kanepelere, sandalyelere oturarak ve çalgıcıların –o zamanlar İstanbul'ca pek moda olan– Belle Héléne operasından çaldıkları havaları dinleyerek, gezinenleri seyrederek eğlenirlerdi.

Bu seyredenlerin içinde yaklaşık olarak yirmi üç, yirmi beş yaşlarında, top simalı, sarı benizli, ela gözlü, kara saçlı, az bıyıklı, kısaca boylu, güzel giyinmiş bir bey görülürdü ki, aşağıki kapıya yakın ve kapıdan her gireni çıkanı görmeye müsait bir mevki tutarak bir masanın iki yanındaki sandalyelerden birisine kendisi kurulmuş, diğerine de –yakasının iç tarafındaki Terzi Mir markası yakından geçenlerin gözlerine çarpmakta olan– pardösüsünü sanki gelişi güzel atmıştı.

Masanın üzerinde bir tepsi içinde görülen bir arpa suyu kadehi hemen bir saatten beri geldiği gibi dolu durmaktaydı. Genç bey ise oturduğu yerde sol ayağı üzerine atmış olduğu sağ ayağını mızıkanın usulüne uygun bir hareketle sürekli oynatır ve o ayağı pek de küçük değilken fazlasıyla nazik, fazlasıyla biçimli gösteren Heral işi parlak botunun sivrice burnuna elindeki bağa saplı ve sapının üzeri Fransızca M.B. harflerini gösteren gümüş markalı bastonuyla sürekli vurur ve en az her beş dakikada bir kez uçları altınlı bir siyah ipek şeride bağlı, mineli saatini beyaz yeleğinin cebinden çıkarıp baktıktan ve sabırsızlıkla yerinden fırlayarak kapı tarafına doğru beş on adım gittikten sonra, yine sandalyesine geri dönerek önceki vaziyetini alırdı. Genç beyin bu hâline dikkat edenler, onun mühim bir bekleme rahatsızlığı içinde bulunduğuna hükmedebilirlerdi.

3

Muhteşem Bihruz Bey, eski vezirlerden vefat etmiş (...) Paşa'nın oğludur.

Vilayetten vilayete geçerek on beş sene kadar ardı ardınca İstanbul'a ayak basmamış olan pederiyle küçük yaşlarında memleket memleket dolaştığından dolayı Bihruz Bey bir çocuk için ilk olarak öğrenilmesi gereken bilgileri on altı yaşına kadar elde edememişti. Nihayet pederinin görevden ayrılması üzerine İstanbul'a gelişinde oğlunun bir ortaokula konulmasına karar verildi. Aradan altı ay geçmeden (...) Paşa yine bir vilayet valiliğine memur ve İstanbul'dan tekrar ayrılmaya mecbur olduysa da, artık bu defa Bihruz Bey tahsilinden geri kalmamak için validesiyle beraber İstanbul'da bırakıldı.

İki sene sonra Paşa yine görevinden alınarak İstanbul'a geldiği zaman oğlunu dört işlemden, imladan, okumadan sınav yaparak bilgisini yeterli derecede görmekle tahsilini tamamlayıp bir diploma alıncaya kadar mektebe devam ettirmeye lüzum görmeyerek çocuğu kendi arzusu üzerine Babıâli kalemlerinden birisine çırak ettirmiş ve beyefendi için tahsili artık elbette gerekli görünen Fransızcayla beraber ikinci derecede lüzumlu görülen Arapça ve Farsçayı öğrenmek üzere Bihruz Bey'e başka başka maaşlı hocalar tayin etmişti.

Bihruz Bey ilk hevesle beş altı ay kadar kaleme devam ederek henüz Fransızca bir metin okumayı tam öğrenemeden ağızdan bellediği bir hayli kelime ve tamlamalarla en alafranga genç beylerin tavır, kıyafet, hâl ve hareketini taklit etmekte gerçekten büyük bir yetenek gösterdi.

Bihruz Bey anne ve babasının tek evladı olduğu için zaten pek şımarık büyümüştü. Pederin servet ve zenginliği oğlunun her arzu ettiği şeyi kolaycacık elde edebilmesine müsait ol-

duğu gibi, gençlik gereklerinden olan eğilimlerine de hiçbir şekilde engel olunmadığından, Bihruz Bey sonraları kaleme gidip gelmeyi iyice seyrekleştirmişti.

Kaleme gitmediği günlerse saçlarını kestirmek, terziye giysi ısmarlamak, kunduracıya ölçü vermek gibi hiç eksik olmayan vesilelerle Beyoğlu'nda, ötede beride vakit geçirir, cumaları, pazarları da sabahleyin hocalarıyla yarımşar saat ders müzakeresinden sonra hanesinden çıkar, akşamlara kadar seyir yerlerinde dolaşırdı.

Diğer vilayetlerdeyken en büyük zevki sırmalı giysi içinde, midilli veya at üzerinde, arkasında çifte çifte uşaklarla sokak sokak gezip dolaşmaktan ibaret olan bu beyin, İstanbul'a geldikten sonra merakı üç şeye yöneldi ki, birincisi araba kullanmak, ikincisi alafranga beylerin hepsinden daha süslü gezmek, üçüncüsü de berberler, kunduracılar, terziler ve gazinolardaki garsonlarla Fransızca konuşmaktı.

Bey, kışları Süleymaniye'deki konaklarında, yazları da Küçük Çamlıca'daki köşklerinde ikamet ederdi. Kendisi gibi zengin çocuklarının rağbet göstereceği hiçbir seyir yeri bulunmazdı ki, bu beyefendi en son modaya uygun şekilde giyinmiş olduğu hâlde bazen yağız ve bazen kır bir çift beygir koşulu dört tekerlek üzerinde üstü ve yanları açık süslü bir sedirden ibaret olan ve seyis oturmaya mahsus yeri arka tarafında bulunan arabasıyla orada hazır bulunmasın!

Kışın, mesela kara kış içinde, bir açık hava görünce, arkasında sadece süsünü bozmamak için dar ve incecik ceket, dizlerinin üzerindeyse sadece süslü görünmek için bir kadife örtü bulunduğu hâlde Beyoğlu Caddesi'nde, Kâğıthane yollarında araba kullanmak hevesiyle en sert poyrazın karşısında tiril tiril titreyen Bihruz Bey, yazın da otuz, otuz beş derece sıcak günlerde Çamlıca, Haydarpaşa, Fenerbahçe yollarında yine o hevesle en kızgın güneşin altında haşım haşım haşlanır ve fakat bu azabı kendisine en büyük zevk sayardı.

Bihruz Bey her nereye gitse, her nerede bulunsa, maksadı görünmekle beraber görmek değil, yalnızca görünmekti.

Nihayet (...) Paşa'nın ölümü üzerine oğlu Bihruz Bey, bir anda yirmi sekiz bin liralık bir mirasa erişmiş oldu. Artık hareketlerinde serbest kalınca, o büyük serveti az zaman içinde tüketecek bir zevk ve eğlenceye koyuldu. Çünkü valide hanımefendinin oğlu hakkında eskiden beri hiçbir hükmü, hiçbir tehdidi etkili olamazdı. Pederinin ölümüyle oğluna geçen servetin güzel idare edilmesi yolunda akrabadan bazı kişileri işe karıştırmak gibi tedbirlere teşebbüs etmişse de, sonuçsuz kalacağını anladığı gibi çocuğu bütün bütün kendi hevesine bırakmak zaafını göstermiş ve fazla olarak genç beye o cihetle de bir sıkıntı çektirmemek üzere konağın mutfak masrafını ve hizmetlerinde tuttukları bazı emektar hizmetçi ve uşakların maaşlarını kendi gelirinden ödemeye razı olmuştu.

Mirasyedi beyefendinin kendi zevk ve eğlencesinden başka hiçbir masrafı olmadığı hâlde, her ay eline geçen yüz elli lira kadar bir para o zevk ve eğlenceye yetmezdi.

Bu arada, Bey'in Arapça ve Farsça hocaları birer birer küçümsenip aşağılandıklarından konağa gelmemeye başladılar. Yalnız Mösyö Piyer namındaki Fransızca hocası, Bey'in mizacına göre şerbet verirdi; kurnaz bir ihtiyar olduğu için de eskiden olduğu gibi dersinin devamına müsaade edildi ve hatta dört liradan ibaret maaşı altı liraya çıkarıldı.

Genellikle mirasyedilerin düşündüğü gibi Bihruz Bey de servetini yemekle bitmez tükenmez zannederdi. Bundan dolayı ulu orta giriştiği harcamalara nakit paradan başlandı. Onlar bitince İstanbul tarafındaki en az gelir getiren dükkânlar birer birer elden çıktı. Sonra Beyoğlu'ndaki önemli mağazalara sıra geldi. Bunlar da elden çıkarıldı. Gelir namına Galata'da bir han kalmıştı. Nihayet o da satıldı. Mülk olarak elde Süleymaniye'deki konakla Küçük Çamlıca'daki köşkten başka bir şey kalmadı. Bununla birlikte Bihruz Bey

dalmış olduğu zevk ve eğlence yolunda arabasıyla, uşak ve hizmetçileriyle, gösterişle koşarak devam ediyordu. Çünkü valide hanımın renk renk kadife muhafazalar içinde çekmeceleri süsleyen mücevherler ve takılarına henüz el sürülmemiş ve hanımın kendi sorumluluğunda bulunan diğer beş on parça geliri olan mülküneyse hiç saldırı olmamıştı.

4

Çamlıca halk bahçesinin açılacağını yakınlığı sebebiyle herkesten önce haber alan Bihruz Bey mart gelir gelmez validesini zorlaya zorlaya yazlığa taşınmaya razı etmiş ve köşke nakillerinin ertesi günü hemen Jarden Püblik'e (Halk Bahçesi) koşarak içini ve dışını inceleyerek buranın pekâlâ mod (şık) ve özellikle kendi arzusu yönünde süsünü sergilemeyi pek favurabl (elverişli) bir promenad (yürüyüş) yeri olacağını anlayınca ekipajına (lüks araba) biraz daha süs vermek için Beyoğlu'nda tedarik ettiği bazı aracılarla Bender fabrikası mamullerinden olmak üzere gayet hafif ve zarif bir arabayla mevcutlarına nispeten ikişer parmak daha boylu bir çift eğitilmiş Macar araba hayvanı ısmarlamıştı.

Arabayla hayvanlar bahçenin açıldığının ikinci haftasında hâle geldi, yetişti. Bihruz Bey de hemen o haftadan itibaren her cuma ve pazar günü halk bahçesi seyircileri arasında görünmeye başladı.

Araba gerçekten o senenin moda rengi olan gayet açık tatlı sarıya boyanmış, yan tarafları Bey'in isim ve mahlasının ilk harflerini içeren yaldızlı birer markayla süslenmiş, tekerleklerinin çubukları incecik, fakat kendisi fazlasıyla yüksek, zarif ve nazik, amiyane bir tabirle kız gibi bir şeydi.

Macar cinsinin en güzellerinden kır hayvanlara gelince; bunların da gerek boyları, gerek renkleri arabayla uyumlu olduğu gibi dizginleri de tabii en iyisindendi.

Mevsimin modasına göre bazen koyu, bazen açık renkte gayet dar elbisesi, bal renginde eldivenleri, ufarak fesiyle yan taraftan yüzünün bir yarısı Frenk gömleğinin dimdik duran yüksek yakasıyla örtülmüş, bileğinden aşağı ellerinin yarısından fazlası yine o gömleğin uzun kolları içinde saklanmış

olduğu hâlde Bihruz Bey arabanın ön tarafında bulunarak hayvanların terbiyesini tutar, parlak düğmesi, lacivert setresi, malta renginde açık ve dar pantolonu, diz kapaklarına kadar çıkan uzun konçlarının yukarıdan tersine kıvrılmış tarafı beyaz, oradan aşağısı siyah çizmeleri ve Bey'inkinden daha açık büyücek fesiyle seyis de kendisine ayrılmış yerde otururak beyefendinin hareketlerine dikkat ederdi.

Dolayısıyla Bihruz Bey'in ekipajı –yukarıda tarif olunduğu şekilde– bahçenin etrafını sürekli dolaşan hareketli zincirin seçkin halkası sayılmaya layıktı.

Bihruz Bey bahçe seyrinde araba kullandığı zamanlar bir kimseyi çiğneyip de bir kaza çıkarmamak, arabayı bir yere çarptırıp da bir sakatlığa meydan vermemek için kendi hayvanlarının ve özellikle öndeki ve gerideki arabaların hareketlerine sürekli dikkatini vermek mecburiyetinde olduğundan dolayı hiçbir şey göremez, hiçbir kimseye bakamazdı. Ancak görmek, bakmak da istemezdi. Çünkü tek amacı güvenlik ve gösteriş hususunca seyredilen arabalar içinde birinciliği kazanmaktan ibaretti ve bu amacının gerçekleştiğinden tamamıyla emindi. Şu kadar ki, o kıyafette, o vaziyette ve özellikle o kalabalık içinde saatlerce araba kullanmanın yorgunluğuna tahammül edemediğinden, hem dinlenmek hem de ekipajının seyredenlerde oluşturduğu hayranlığı bizzat izlemek için ara sıra bahçenin üst tarafındaki meydancığın –gelen geçen arabaları görmeye, içindekileri seçmeye müsait– bir noktasında arabasını durdurur ve bazı vakit arabadan inerek bahçenin içerisinde bir tur yapmaya da rağbet gösterirdi.

Gene bir defa o şekilde araba içinde dolaşıp seyredip eğlenirken kalem arkadaşlarından kendisi gibi epeyce süslü, fakat arabalı değil, hatta hayvanlı da değil, yaya bir genç bey, Bihruz Bey'in arabasına yaklaşıp beyefendiye alâmod yani kısacık bir selam verip tokalaştıktan ve arabanın, hayvanların övgüsüne ilişkin birkaç söz ettikten sonra Bihruz Bey'in daveti üzerine arabaya çıkmış, onun yanına oturmuştu.

İki arkadaş hem konuşur, hem de gözleri önünden geçen arabaları seyrederlerdi. Bu arabalardan biri, birden her ikisinin de bakışlarını üzerine çekti. Çünkü bu araba güzel bir çift doru beygir koşulu, büyücek ve yeni bir landoydu. Çünkü landonun siej'i üzerinde özel bir dikkatle oturmakta olan koşe, yani arabacı parlak düğmeliydi. Çünkü landonun içinde bulunan iki beyaz baştan bir tanesi beylerin bulundukları noktaya gelince arabadan dışarıya doğru özel bir tavırla uzanarak ilk arabaya, hayvanlara, sonra da beyefendilere başka başka dikkat ederek bakmıştı.

Lando ikinci defa geçtiği sırada o beyaz baş yine evvelki hareketi tekrar edince, Bihruz Bey'in söze başlamasıyla iki genç arasında şu konuşma cereyan etti:

— Tre şik! (Çok şık!)

— Trez elegant! (Çok zarif!)

— Monşer kimin bu lando?

— Landoyu tanıyamadım.

— E la blond? (Ya o sarışın?)

— Blond'u (Sarışını) tanıyacağım gibi.

— Kim bakayım?

— Fakat pek sür (emin) değilim. Bilmem benzetiyor muyum?

— Kem port dit! (Ne önemi var!)

— Zannederim ki bizim köyden... Belki de bizim kartiyeden (mahalleden) ...

— Drol! (Tuhaf) Dünyada ne kadar güzel varsa hepsi de sizin köyden mi olur?

— Hepsi değil, ama bazıları... Ne zannettin ya! Bizim köy cennetten bir parça... Bunlar da hurileri...

— Fenerbahçesi'nden dolayı mı?

— Hayır, Kuşdili'nden dolayı...

— Ben o dilden anlamam. Fener âlemi nasıl gidiyor? Mond (Kibarlar) geliyor mu?

— Ne gezer! Sizin bu jarden'iniz (bahçeniz) yok mu? Papazın bağını da kuruttu. Fener'in parlaklığını da söndürdü. Moda'yı da eskitti. Şimdi buradan başka her yer dezer (çöl)!

5

Arkadaşlarıyla bu konuşmayı yaptığı kısa süre içinde Bihruz Bey'in zihninden bir alay düşünceler geçmişti.

"Ne münasebet? Kadıköyü gibi burjuva kartiyede bu derece şık bir ekipaj bulunsun! Ne münasebet? Orada olanlar hep malum... Blondu tanırım demesi de ağız... Tanısaydı öylc mi dururdu? Oh! Kel bote divin! Sürtu kel gu ekselans! (Ne ilahi güzellik! Ne selim bir zevk!) Benim ekipaja ne kadar dikkatli bakıyordu! Güzel tabiatlı olduğunu bu da ispat etmez mi? Acaba kimdir bu? Şüphesiz ün jön fiy blond (sarışın genç bir kız) ... Lakin şu Keşfi'yi nasıl savayım? O vakit çabuk anlaşılır. Bakalım iltifat bana mı mahsusmuş, yoksa ona mı? Kim olduğunu öğrenmek kolay... Takip de eder, gittiği yeri görürüm."

Şu düşüncelerinden de anlaşılır ki, Bihruz Bey landonun Kadıköyü tarafından olduğuna ihtimal veremiyor ve arkadaşı Keşfi Bey'in, "Landoyu her ne kadar tanımazsam da sarışın hanımı bileceğim" yollu sözünü –hanıma birlikte bakıyor olmalarından– bir tür gelecek hesabıyla beraber, bu konuda da bütün bütün şüpheden kurtulmuş olamıyordu.

Landoyu Kadıköyü'ne yakıştıramıyordu. Çünkü pek alafranga beylerle arkadaşlık etmesi sayesinde peyda etmiş olduğu bazı tuhaf düşüncelerden olmak üzere Bihruz Bey, İstanbul ile çevresindeki semt ve mahalleleri –birincisi kendisi gibi noblese, yani soylu ve seçkinlerden olan sivilize (medeni) kibara, ikincisi burjuva sınıfına yani medeni fikirlerden o kadar nasibi olmayan kaba tabiatlı, orta hâlli halka, üçüncüsü esnaf takımına mahsus olmak üzere– üç sınıfa ayırmış ve Kadıköyü'nü birinciye geçirmek lazım gelirken her nasılsa ikinci sınıfa ithal etmişti.

Arkadaşı Keşfi Bey'in "Sarışın hanımı tanırım" demesini hakikatten ziyade yalandan bir tedbire yormasındaki sebepse şuydu: Güya Keşfi Bey bu nazenine, nazenin güzele kur edecek olursa –kendi köyünden olduğu ve zaten tanıdığı için– Bihruz Bey'in bir şey demeye hakkı ve rekabete kalkışmaya yüzü olamayacak. Hâlbuki Bihruz Bey nerede, Keşfi Bey nerede? İkisinin arasında asaleten, liyakaten, zarafeten ve şahsen mevcut olan fark, Küçük Çamlıca ile Kadıköyü arasındaki fark kadar büyüktü. Lando arabanın seçkin koltuğunu süsleyen nazeninin bu farkı bilmemesiyse Bihruz Bey'in fikrince mümkün değildi. Hâl böyleyse de hanımefendinin bir aralık Keşfi Bey'e bakışındaki hikmet neydi?

Bu bakışın manası Keşfi Bey'e, "Bey! Sen o arabaya hiç de yakışmıyorsun!" demek miydi, yoksa kendisine karşı, "Ne için öyle adi adamlarla görüşüyorsunuz?" veyahut "Yanınızda o bulunmasaydı size daha başka türlü bakacaktım." yollu bir şey miydi? Bunu derhâl anlamak Bihruz Bey için pek mühim ve bu da Keşfi Bey'in savılmasına bağlıydı. Onun için Keşfi Bey'i yanından defetmeye zihninde bir çare arayıp dururken Keşfi Bey'in, "Monşer, ben biraz da bahçeye gireceğim. Arkadaşlardan birisiyle randevumuz var, bakayım gelmiş mi?" yollu ayrılmak istemeye kalkışmasını, "Öyleyse orövuar (hoşça kal)!" diye karşılayarak iki arkadaş birbirinden ayrıldı.

6

Keşfi Bey gerçekten bahçeye dâhil oldu ve kalabalığın içinde kayboldu. Bihruz Bey de fesini, boyun bağını düzelttikten, potinlerinin tozunu arabacısına aldırdıktan sonra mevkisine rahatça yerleşti. Landonun gelmesini beklemeye başladı.

Aradan iki dakika geçmeksizin lando bahçenin öbür köşesinden göründü. Zavallı Bihruz Bey o güne gelinceye kadar öyle bir yürek çarpıntısına uğramamıştı. Başındaki kan kalbine doğru hücum ederek çehresini mavi bir renge bürüdü. Kendi kendine, "Diyabl! Par hazar sörej amurö?" (Hay aksi! Beklenmedik şekilde âşık mı oluyorum?) gibi alafranga söylenmeye başladı. Oturduğu yerde bazı pozlardan sonra landoya gözlerini dikti. Lando görkemli ve gösterişli hâliyle Bihruz Bey'in bulunduğu noktaya geliyorsa da, içindekilerde katiyen bir hareket görülmüyordu. Bihruz Bey arabasını biraz geri almak bahanesiyle hayvanlarını hareket ettirdi. Bundan maksadı landonun içindekilere, "Ben buradayım!" demekti. Bu hareketin de hükmü olamadı. Lando geldiği gibi geçti gitti.

"Ne bayağı kadın! Yazık ekipaja! O da bir şey değil a... Zati modası geçmiş! Hayvanlar dersen kaç paralık şeyler! Öyle ordiner (alelade) insanlar kendileri gibi insanlara meyleder. Se tunatürel (Çok doğal), lakin domaj! Vuala ün bote mal plase! Si se tün bote par egzampl!" (Yazık! İşte yerini bulamamış bir güzellik! Eğer buna güzellik denirse!)

Bihruz Bey'in böyle sözler söylemeye kalkışması, arabadan evvelki iltifata mazhar olamadığı için elde edememenin tesellisi türündendi. Yoksa gerçekte o zamana kadar bir kerecik olsun tadını tatmadığı bir kıskançlığın acısıyla birdenbire

keyfi kaçmış ve bu kıskançlığın doğal sonuçlarından olmak üzere ani bir kızgınlığa tutulmuş, gözleri kararmış, düşünceleri bulanmıştı. Bundan dolayı kendisine bir dakika evvel bir neşe ve eğlence âlemi gibi görünen o yeri, gözleri huzursuz eden bir kargaşalıktan ibaret görmeye ve bahçeden doğru gelen mızıka sedalarını kulakları tırmalayan bir cehennem ahengi gibi duymaya başladı.

Fakat ne yapsın? Arabanın arkasından gitmek bir tenezzül, orada durmaksa tahammül edilemez bir şey... Bütün bütün savuşup gitmek de mümkün ama, o da etkilenip üzüldüğüne yorulacağı için kendince bir tür küçüklük... Biçare Bihruz Bey zihninde hiçbir şeye karar veremediği için olduğu yerde durur düşünürdü.

Fransızca hocasıyla beraber okuduğu bazı romanlarda, içine düştüğü güç duruma benzer bazı olaylar geçmişti. Bir aralık hatırına onlar geldi. Onları düşündükçe yavaş yavaş kanındaki hiddet soğumaya başladı. Çünkü böyle hâllerde kadınlara karşı endiferans (kayıtsızlık) göstermekten başka etkili ve faydalı bir tedbir olamayacağı tecrübesini o romanların kendisine bahşettiği faydalardan olduğunu hatırlayarak olduğu gibi orada kalmaya ve lando tekrar gelip geçtiği vakit kendisi de kayıtsızca başka bir tarafa bakmaya karar verdi. Bu defa landoyu rahat bir şekilde bekledi.

Lando dördüncü defa olmak üzere yine öbür taraftan göründü. Fakat bu defa doğruca bahçenin kapısı hizasına geldi durdu. Hanımların emir ve işaretleri üzerine arabacı derhâl aşağıya atladı, arabanın kapısını açtı. Zihninde tamamıyla kayıtsız görünmeye karar veren Bihruz Bey'in gözleri evvelkinden daha fazla açılmış, ileriden bu hâle bakıyordu. Arabanın kapısı açılır açılmaz, birbiri ardına iki hanım indiler. Bunlardan birincisi o bildiğimiz sarışın hanım, diğeri de refakatindeki hanımdı. Hanımlar arabadan indikten sonra arabacı aldığı bir emir üzerine landoyu öbür tarafa doğru yürüttü. Sarışın hanım –kendisi gibi gönül avlamakta ustalık

kazanmış nazeninlerin kendilerine has cilvelerinden olmak üzere– yanındaki hanıma bir şey söylemiş de ona gülüyor gibi gülümseyerek Bihruz Bey'e göz süzdükten sonra ağır ağır yürüdü. Hanım arkadaşıyla birlikte bahçeye dâhil oldu.

Bunlar landolarını bahçenin hizasında durdurur durdurmaz Bihruz Bey kendi kendine: "Keşfi'nin randevusu anlaşıldı. Hay şıllık hay! Se ne kün grizet! (Bu hafifmeşrep kızdan başka bir şey değil!) Ya berikinin o ağızları neydi? Lakin bu kim? Belli ki bir kokot (çapkın)! Böyle bir bayağı kokotla Keşfi gibi bir bayağı kurörün (hovarda) muamelelerini görmek de hoştur ya! Ben de bahçeye girer, bir tarafta bunları seyrederim. Ne önemi var ki! Ah o zevzeğe niçin yüz verdim de arabama çağırdım, yanıma oturttum! Lakin şunun kim olduğunu öğrenmeliyim. Laparans e trompöz (Güzellik aldatıcıdır) derler, ne kadar doğru bir söz!" yollu birtakım sözler söyleyerek bahçeye girmeye zaten karar vermişken sarışın hanımın o suretle bakışından yine kendisi için hükümlü ve ümitli bir mana çıkardığı için kadıncağız hakkındaki sözlerini geçici olarak geri alıp hemen arabasından fırladı, bahçeye girdi. Önü sıra sohbet ederek gayet yavaş yürümekte olan iki hanımı takibe başladı.

7

Sarışın hanım, kısadan uzunca, uzundan kısaca, nispeten orta boylu, zarif yapılı, yürürken ansızın durur, dururken birdenbire hareket eder, döner döner arkasına bakar, hani şu:

Ahû zi tu amuht behengâm-ı devîden
Rem gerden ü üstaden ü vapes nigerîden

Meşhur sözünde tarif olunan alımlı edaya sahip bir nazenindi. Saçları; şimdiki boyaların verdiği kızıl renkte değil, gayet açık tabii sarı, gözleriyse tabiat nakkaşının güzel olan bir hatası olmak üzere mavi değil de tahrirli koyu sarı, kaşları kumral, siması vücudunun narinliğine nispeten dolgunca, burnuysa çehrenin dolgunluğuna nispeten incerek, "çekme" tabir olunan biçimde, ağzı şairlerin tasavvur ettikleri görünmeyecek küçüklükteki noktanın derecesinden beş on bin defa büyük, fakat yine alelade küçüktü.

Bu vasıflarıyla epeyce güzel denilen sarışın hanımın en büyük, en tesirli güzelliği, bakışıyla dudaklarındaydı. O bakışta bilmem ne hiddet vardı ki, dikilip durduğu vakit baktığı gözlerden akan bir şimşek gibi nüfuz ederek ta cana ulaşır ve harikulade güç ve ateşi karşısında yürekleri tir tir titretirdi. O dudaklarda bilmem ne kuvvet vardı ki, nazik söz veya zarifane tebessümle hareket etmeye başladığı zaman hasret bakışlarıyla türlü türlü manalar arz eder ve bu manalar huzur ve tahammülü kavururdu.

Nazenin ne kadar da güzel giyinmişti: O zamanın modasına pek de uygun olmayarak biraz darca kesilmiş süt mavisi rengindeki atlas feracesi, endamındaki uyumu gizlemekten âciz olduğu hâlde araba içinde saatlerce üzerine oturulmaktan dolayı birçok kırımlar, bükümler peyda etmiş olması nedeniyle güneşe karşı gelince usta bir ressam için örnek

olmaya layık surette gayet latif, gayet gönül alıcı ışıklar, gölgeler içinde bakışları alan bir dalgalanma manzarası arz etmekteydi. En ince türden yaşmağı tozpembemsi rengindeki yanakları üzerinde yeni açmış bir güle süs veren güzel buhar hükmünü verir ve yaşmağın iki yanından haylazcasına dışarıya sarkmış olan ve en hafif bir esintiyle hemen oynamaya başlayan sırma teller ise beyaz bir bulut parçasına yansıyan güneş ışıklarını andırırdı. Başındaki hotoz da havai maviydi. (Benzetmemizin bayağılığa düşmeyeceğinden emin olsak bunu da o sarı saçlarla beraber güneşli bir gökyüzüne benzetirdik.) Eflatunun açığı eldivenler içinde saklı ellerin ve tahminen otuz dört numarada iskarpin içinde ipek çorapla kaplı ayakların uyum ve inceliklerinin derecesi bilinemezse de, arzu dolu bakışlarda bunlar da pek sevimli, pek nazikti.

Sarışın hanımın şemsiyesine gelince; öyle dantelli, saçaklı türden parlak renkli değil de tabiatındaki –hani şu Bihruz Bey'i ilk bakışta "Kel gu ekselans!" (Ne kusursuz bir zevk!) sözüyle kendisine hayran eden– zarafetin en büyük işareti olmak üzere sade, güzel ve yalnız sapına feracesinin renginde bir kurdele bağlı siyah ağır atlastandı. (Okuyucular isterlerse bu şemsiyeyi de o güneşli gökyüzünün bir tarafında bir kara buluta benzetebilir. Şu kadar ki, o zaman benzetmenin arz edeceği hayal tersine çıkar. Çünkü bulut göğün içinde olmak lazım gelirken gökyüzü bulutun içine girmiş olur.)

Sarışın hanımın yaşından bahsetmedik, çünkü bilmiyoruz. Dişlerini tarif etmedik, çünkü göremedik. Fakat tahminimizce nazenin olsa olsa yirmi yaşını henüz bitirmiş olmalı. Dişler de elbette iki dizi incidir.

Buna eşlik eden hanıma gelince; bu ötekinden uzun boylu, ötekinden enli, ötekinden yaşlı, hem de çok yaşlı, mavi gözlü, esmer yüzlü, fakat canlı canlı yürüyüşüne bakılırsa pek dinç, lakırtıyı çok etmesine, şakayı çok sevmesine, sürekli gülmesine bakılırsa da pek neşeli; yanlarından gelen geçenlere hemen hemen bir şey söyleyecck gibi dikkatli dik-

katli bakmasına bakılırsa serbestçe alışmış, sanki Kalpakçılarbaşı'ndaki dükkânlardan çokça alışveriş etmiş olmasını hatıra getirir bir hanımdı. Siyaha yakın koyu yeşil canfesten feracesine söz yoksa da, bunun arka eteğini daima sağ eliyle tutup kaldırmasında pek de zarafet yoktu. Karamandoladan potinleri eski değilse de yürürken feracenin etekleri ziyade kalktığından o potinlerin üst tarafından beyaz tire çorapların görünüşü pek güzel gelmiyordu. Sol elindeki beyaz şemsiye ipekli gibi parlıyorsa da büküm yerlerinin bir parçacık sararmış olması o kadar hoş görünmüyordu. Kalınca yaşmağı o yaşta bir hanım için pek münasipse de bu yaşmağın ara sıra çenesinden aşağıya doğru düşmesi hiç de sevilir bir şey değildi. Bununla birlikte bu iki hanımın birbirine eşlik etmesi, fazlalıkları dengeleyerek bir güzel manzara meydana getiriyordu. Sarışın hanım mesela bir sarı gül, diğeriyse o güle bağlanmış bir mazı dalıydı. Yahut sarışın hanım çiçek açmış bir nazik fidan, yanındakiyse o fidanın düzgün olmayan bir gölgesiydi. Veyahut sarışın hanım parlak bir güneş, öbürüyse o güneşin yanından ayrılmaz, o güneşi daha parlak göstermekle beraber kendisi de hoş görünür bir kara buluttu.

8

İki hanım ağır ağır gittiler, gölün yanında durdular. Oraya beş altı kadar çiçek, birkaç da arı toplanmış, havuzu seyrediyordu. Bihruz Bey de berikilerin arkaları sıra gitti, dört beş adım kadar uzakta, gölün kenarında bastonuna dayandı durdu.

Havuz bunun gibi durgun sularca eskimişlik, beklemişlik alameti olan ve bazı vakit berraklıktan daha ziyade hoşa giden yeşil rengi henüz kazanamamışsa de epeyce bulanmış, sararmış olduğundan, üstü, kenar ve civarındaki ağaçlar ve bitkileri seyretmeye gelenlerin şekil, heyet, endam ve suretlerine aynalık edebiliyordu. İçerisindeki kırmızı, beyaz, siyah renkte balıklar güneşten hisselerini almak için ta suyun yüzüne kadar çıkmış ve su âlemi içinde sakince kendinden geçerek etrafı seyretmeye dalmıştı. Havuzun güneş ışıklarının yansımasıyla parıl parıl parlayan yüzeyi –içindeki bu balıklarla beraber– kötü renkte çiçekli bir ipek kumaş gibi görünüyordu.

Sarışın hanımla refakatindeki hanım, gölün kenarına gidip de yüzünde kendi akislerini görünce sarışın hanım söze girdi ve aralarında şöyle bir konuşma cereyan etmeye başladı:

— Bak bak Çengi Hanım yer aynası! Görüyor musun kendini?

— Yer aynası mı? O da nedir? Yer elması bilirim, ama yer aynası hiç işitmediydim.

— Yaşmağını biraz sıyırır da bakarsan yer aynasının içinde iki tane yer elmasını da görürsün.

— Nesine bakayım? Bulanık bir su... O kırmızı şeyler de zahir Amasya elması olacak.

— Ay Amasya'da elmas çıkar mıymış? Ben de bunu işitmediydim.

— Elma, ayol, elma! Elmas değil! Elmasın, pırlantanın İngiltere'de çıktığını bilmeyecek ne var? Sen de eğlence bulamadın da besbelli benimle eğleniyorsun.

Hanımların bu konuşmasını büyük bir önem ve dikkatle işitmek için olduğu yerde –alafranga bir tabirle– serapa gûş (baştan ayağa kulak) kesilen Bihruz Bey "yer aynası" benzetmesi ve özellikle "yer aynası içinde yer elması görüneceği" iması münasebetleriyle kendi kendine, "Kel espri! Kel fines!.." (Ne espri, ne incelik!) diyerek sarışın hanımın zarafetine hayran olup dururken en sondaki İngiltere sözünü işittiği gibi bunu kendisine ait olmak üzere fırlatılmış –pırlanta kadar kıymetli– bir ufak taş olmak üzere kabul etmek istedi. Bunda da esasen hakkı vardı. Çünkü o toplulukta kendisinden başka İngiltere'den henüz gelmiş bir mösyö gibi alafranga giyinmiş kimse yoktu. Böyle dünya kadar değerli bir iltifata sahip olmaktan dolayı kendisini en birinci bahtiyarlardan saymaya kalkışan Bihruz Bey, bu taşın, yani bu zarif hediyenin altında kalmayacak surette bir güzel karşılık hazırlamaya başladı.

Bu sırada orada bulunan seyirciler de çekiliyorlardı. Beyefendi bu güzel tesadüften yararlanarak derhâl hanımlara yaklaştı. Ceketinin bir iliğine sokulmuş olan beyaz Jeranium'u, yani kaba Türkçesi "sardalya çiçeği"ni yerinden çıkardı ve "Kıymeti İngiltere'yi, Fransa'yı ve belki bütün Avrupa'yı satın alabilecek olan pırlantanıza böyle bir fane (solmuş) çiçekle mukabele etmek doğru değilse de kabul buyurmanızı ricaya cesaret etmekle kendimi bahtiyar sayarım. Öyle bir iltifatınız admiratörünüzü (hayranınızı) ne derecelere kadar örö (mutlu) ettiğini tarif edemem." diyerek çiçeği sarışın hanıma doğru uzattı. Sarışın hanım bu lakırtıyı hiç üzerine almayarak güya kendi seyriyle meşgul oluyordu. Nihayet yanındaki hanımın uyarı ve zorlamasıyla Bihruz Bey'e doğru

döndü, "Teşekkür ederim!" dedi, çiçeği aldı, bir toplu iğneyle göğsünün bir tarafına iliştirdi. Ardından yanındaki hanıma: "Acaba köşke girmeye izin var mıdır?" diyecek oldu. Öteden Bihruz Bey hemen söze karışarak, "Bahçenin her tarafını gezmeye herkesin druası vardır. Zaten böyle rüstik (kırsal) yerlere sizin gibi huriler, periler yakışır" dedi. Bunun üzerine sarışın hanım gülerek arkadaşına doğru eğildi, gizlice bir şey söyledi. Söylediği, "Aa, bu benim adımı nereden öğrenmiş?" sözünden ibaretti.

Bihruz Bey derece derece sarışın hanıma yaklaşmak, onunla bilişmek, tanışmak, konuşmak istiyor, hâlbuki birinci tesadüfte o kadar yakından kendisini Bihruz Bey'e göstermek (Artık bari ismiyle analım) Periveş Hanım'ın hesabına uymuyordu. Bu sebeple iki hanım köşkü gezmekten vazgeçerek aşağı doğru yürüdüler. Beş on adım sonra kalabalığın içine girdiler. Bihruz Bey de gölge gibi onları takibe başladı.

9

Bihruz Bey hem ağır ağır yürür hem de Periveş Hanım'ın güzelliğinin hâllerini birer birer anıp ve tekrar ile böyle yüzü melek, huyu melek, esprisi fevkalade, edükasyonu (eğitimi) mükemmel ve bu özellikleriyle gayet nobl (soylu) bir aileye mensup olduğu şüphesiz olan bir hanımefendinin, Keşfi gibi bir bayağı, bir mal elöve (eğitimsiz) adama iltifata tenezzül etmesinin mümkün olamayacağını düşünüyor ve biraz önce bu hanım hakkındaki yanlış düşüncesinden dolayı hasıl olan üzüntüsünü şöyle düşünceleriyle hafifletmeye çalışıyordu:

"Bu nasıl bote (güzellik)? Uzaktan güneş gibi görünüyor, gözleri kamaştırıyordu. Yakından ay gibi parlıyor da insanın baktıkça bakacağı geliyor! Ne kadar poetik bir poem (şiirsel)! Ya o konversasyonun (konuşma) güzelliği! Miruar terestr (yer aynası) ... O glas parter (yere döşenmiş ayna) ... Tre bel komparezon pur ön pöti lâk. Se tre joli! (Küçük bir göl için çok güzel bir karşılaştırma!) İngiltere pırlantası da güzel. Benim için ön pö tro flatan, me sa nö fe rien (biraz aşırı ama zararı yok)! Çiçeği pek güç aksepte (kabul) etti. Tabii, öyle bir jön person (kişi) için sa va bien sa ne kö dö la püdör, se dö la püdör. (Her şey yolunda, bu çekingenlik ve namustan başka bir şey değil.) Acaba adı nedir? Ah, aceleyle soramadım. Emosion (düşünce) bırakmıyordu ki! Ben de güzel mukabele ettim ya! Örözman (iyi ki) üzerimde o çiçek vardı. Gerçekten pek poetik bir rancontr (karşılaşma) oldu. Viktuar (zafer)! Öyle bir gölün kenarında... Lamartin! Ah Lamartin! Gelip de bu hâli görmeliydin! Beş dakika içinde en parlaklarından beş yüz ver (dize) yazmak için ne şairane bir tabloydu! Çengi Hanım... Kel drol dö nom! (Ne tuhaf isim) Çengi, dansözler... Lakin bu sözü isim olarak hiç işitmemiştim. Orijinal... Şu tuvalete bak! Şu yürüyüşe bak! Gerçekten bir Kalipso... Sanki

Kalipso'yu adasından almışlar, yaşmaklamışlar, feracelemişler de şu bahçenin içine salıvermişler!"

İşte Bihruz Bey bu yolda düşünüyor, düşündüğü kadar da mesut ve mutlu oluyor ve övünüyordu.

Çünkü önü sıra nazlı bir tavırla yürümekte ve yüzünün güzelliğine, zarafet ve kıyafetine yalnız erkekleri değil, kendi derecesinde süslü hanımları bile hayran etmekte olan Periveş Hanım'a beğenilmek bahtiyarlığı o kadar şık beyler içinde yalnız kendisine nasip olmuştu. Gerçekten nazenin her adımda beş on kişiyi kendisine yol açtırmak için yollarında durdurduğu hâlde bunların hiçbirisine göz ucuyla bakmaya bile tenezzül etmeyerek ve yalnız güzellikte, parlaklıkta kendisine rakip addedebildiği taze çiçekleri hafiften küçümseyici bakışlarla sarıp ilerliyordu.

Bihruz Bey başarısından emindi. Yalnız bir hatıracık ara sıra kendisini huzursuz ediyordu ki, o da –Keşfi Bey bahçedeyse elbette görüleceğinden– sarışın hanımın ona karşı ne muamelede bulunacağı endişesiydi.

Çalgı mevkisine kadar Keşfi Bey görülmedi. Bihruz Bey'in de mutluluk göğünün ufkundaki o kara düşünce bulutu yavaş yavaş dağılmaya başladı. Biraz daha ilerlediler. Burası kalabalıktan uzaktı. Bihruz Bey adımlarını sıklaştırdı, hanımlara yetişti. Bundaki amacı, sarışın hanımı bir daha nerede ve ne vakit görmek mümkün olacağını sormaktı. Sarışın hanım buna meydan vermeksizin Çengi Hanım'a hitaben, "Burası pek güzel! Pek hoşuma gitti. Gelecek cumaya da gelelim, hem doğruca buraya girelim!" dedi. Bunun üzerine Bihruz Bey, "A kel ör? (saat kaçta?) Pardon efendim, saat kaçta?" der demez geriden doğru bir "Haset! Haset!" sesi geldi. Hepsi birden döndüler baktılar. Bunu söyleyen oracıkta ağaçlarla çevrilmiş bir tarhın içinde yalnızca oturmakta olan Keşfi Bey'di. Hanımlar sesin sahibini tanıyarak birbirlerine bir şey söylediler, gülüşmeye başladılar. Bu sırada aşağı-

ki kapıya da varmışlardı. Bihruz Bey'in "Saat kaçta?" sorusu cevapsız kaldı.

Hanımlar kapıdan çıktılar. Lando evvelce aldığı emir üzerine oraya gelmişti. Arabacı mevkisinden indi, arabanın kapısını açtı, hanımlar içeriye girer girmez kapı "tak!" diye kapandı. Arabacı mevkisine çıktı, ardından bir kırbaç şakırtısı işitildi, lando süratle aşağı doğru yürümeye başladı.

10

Bihruz Bey bu dakikada pek şanssızdı. Keşfi Bey'in o suretle haykırması, hanımların o suretle gülüşmesi, sualinin cevapsız kalması, arabacının, o teresin de landonun kapısını açmakta, hanımları alıp gitmekteki sürati, nihayet sarışın hanımın arabadan bakıp da bir adiyöcük (hoşça kal) bile demeksizin çıkıp gitmesi, çaresiz Bey'i etkilemişti. Bu aşırı üzüntünün şaşkınlığı içinde ansızın hatırına landoyu takip etmek fikri geldi. Kapının yanında bağcı kılığında iki kişi durmuş konuşuyorlardı. Onlara bakarak sertçe bir edayla, "Mon ekipaj" (arabam) dedi ve muhatapları tarafından bir hareket bekledi. Fakat herifler bundan bir şey anlamadıklarından şaşkınca birbirlerine bakmaktan başka bir şey yapamadılar. Bihruz Bey'in buna da canı sıkıldı. Artık kendi gözleriyle arabasını aramaya başladı. Hâlbuki yukarıki kapıdan bahçeye girdiği zaman ekipajı aşağı kapıya getirmesini koşeye tembih etmemişti. Onun için araba kendisini bıraktığı yerde hazır bekliyordu. Sarışın hanımın ardı sıra bir kere bahçeden dışarı çıkmış bulunduğu için şoseden yukarı koşarak gitmek istediyse de birbiri ardınca gelmekte olan arabaların izdihamından ve bir sarı bulut gibi havaya yükselmekte olan tozun yoğunluğundan ürktü. Tekrar bahçeye girdi. Aceleyle giriş ücretini vermeyi unutmuştu. Uyarılmasıyla elini cebine soktu, bir mecidiye çıkardı, para alan adama fırlattı. Mecidiyenin üst tarafını almaya zamanı yoktu. Koşar gibi süratle yürürken Keşfi Bey'i biraz evvel gördüğü yerde göremeyince süratini daha da artırdı. Bu aralık yolunun üzerinde karşılaştığı süslü bir madamanın fistanına bastı, yırttı. Telaşından zarara uğrayan zatın cinsiyetini ve yabancı oluşunu düşünemeyerek, "Pardon mon şer!" dedi geçti. Biraz daha ötede bir tepsi içinde kahve ve bira götürmekte olan garsona çarptı, tepsiyi yere düşürdü. Şişeler kırıldı. Dökülen kahveler, biralar kendisiyle beraber kadın erkek birkaç kişinin daha üs-

tüne başına sıçradı. O yine koşup gidiyordu. Garson, "Beyefendi, Beyefendi! Bizim zararlar ne olacak?" diye haykırmaya ve arkasından koşmaya başladı. Çaresiz bunun için de jilesinin (yelek) cebinden bir altın çıkardı, garsona doğru attı. Bu aralık tanıdığı bir zata rast geldi. O zat bir şey söylemek, bir şey anlatmak için kendisini yolundan alıkoymak istediyse de Bey, "Je afer! Je afer! Je süi prese!" (İşlerim var, acelem var!) diyerek bundan da kurtuldu. Hele güç bela kapıdan çıktı, arabasını buldu. Par malhör (maalesef) arabacı hayvanların önüne birisini bırakarak o da kendinin bir ufak işi için bir tarafa gitmişti. Bihruz Bey arabacının gelmesini beklemedi. Hemen yerine çıktı, terbiyeleri eline aldı, hayvanları kırbaçladı. Aşağıya doğru mümkün olan süratle gitmeye başladı.

Yolun üzeri arabalar, hayvanlar, insanlarla hıncahınç dolu olduğundan Bihruz Bey dakikada bir durmaya mecbur oldukça sabırsızlığından çokça sıkılıyordu. Hele aşağıki kapıyı da buldu. Oradan ötesi tenhacaydı. Arabayı alabildiğine koşturarak Tophanelioğlu mevkisine geldi, birdenbire durdu. Çünkü burada karşısına çıkan dört yoldan hangisine gitmek lazım geldiğini evvelce düşünüp kararlaştıramamıştı. Burada daha fazla sıkılmaya başladı. İki dakika kadar durduktan sonra Beylerbeyi'ne inen yolu tutturdu. İstavroz üzerlerine kadar bir koşu gitti. Landodan bir iz bile bulamadı. Oradan döndü. Bağlarbaşı, Nuhkuyusu yoluyla Haydarpaşa'ya indi. Landodan yine eser bulamayınca bütün bütün ümidi kırıldı.

Bu esnada vakit de on ikiyi geçmiş, yarıma geliyordu. Çaresiz Koşuyolu'ndan ağır ağır giderek üzüntüyle köşküne döndü. Doğruca odasına çıktı. Fesini bir tarafa attı, eldivenlerini çıkardı. O sırada "Mösyö e servi e mösyö Pierre e la" (Beyefendi yemek hazır, Bay Piyer burada!) diye gelen uşağı Mişel'i bir azarla savdıktan sonra sehpanın üzerinde bir tabak içinde duran Frenk sigaralarından birisini aldı, tepesini dişiyle kopardı, sigarayı lambadan yaktı. Kanepeye geçti, oturdu ve sigaranın tavana doğru yükselmekte olan mavi dumanını gözüyle takip ederek üzüntüyle düşünmeye başladı.

11

Periveş Hanım'la refikası Çengi Hanım'a gelince; bunların terbiye ve ahlakça özellikleri bahçede gölün yanında Bihruz Bey'e karşı gösterdikleri laubali tavırlardan ve biraz aşağıda naklolacak konuşmalarından anlaşılır. Burada yalnız şunu anlatmak lazımdır ki, Periveş Hanım –Bihruz Bey'in yakıştırdığı gibi– öyle şerefli bir aileye, asil bir hanedana mensup olmadığı gibi, ikametgâhının bulunduğu mevki de Bihruz Bey'in tahminine uygun olmak üzere kibar sınıfa mahsus olan yerlerden değildi.

Kaşıkçı esnafından Sakin Ağa namında namuslu bir adamın kızı ve arzuhâlcilikle geçinir Mağmum Efendi namında onurlu bir zatın karısı olan Periveş Hanım, on altı yaşında pederini kaybettikten ve yirmi üç yaşında eşinden ayrıldıktan sonra validesi Zaime Hanım'la birlikte Karabaş mahallesinde bulunan dört odalı hanelerinde fakirane ve fakat yine kapalı bir surette geçinir giderlerdi. Gerçekten fevkalade denecek güzellerden olan Periveş Hanım'ı, kötü bir tesadüf, Çengi Hanım denilen yoldan çıkaracak bir kadınla bileştirmiş ve bu suretle çaresiz az zaman içinde zarafet ve güzelliğinin şöhreti gereği gibi yayılmış ve fakat –yazık ki!– mücevher kadar değerli fazileti bütün bütün ziyan olmuştu.

Bu kötü arkadaşlığın başlamasından sonra Periveş Hanım genellikle Çengi Hanım'la bir araya gelir, daima onunla gezer ve gerektiğinde de geceyi Çengi Hanım'ın hanesinde geçirirdi.

Bu ikisinin Çamlıca Bahçesi'nde görüldükleri günün sabahı Periveş Hanım adi bir yatak bağına bürünmüş olduğu hâlde Karabaş mahallesinden çıkarak sekiz yaşında bir komşu çocuğu eşliğiyle bir hayli mesafe katettikten sonra güneş

görmez ve bu sebeple çamuru kurumaz bir sokağın izbe bir köşesinde –karşısı bostan, arkası yine bostan, iki tarafı bekar odaları, ahır filan gibi ehemmiyetsiz kötü binalarla çevrili olmak üzere– yerleşmiş olan şüpheli bir haneye gelmişti.

Burası Çengi Hanım'ın ikametgâhıdır. Periveş Hanım'ın gelmesinden bir saat sonra bu iki hanım yukarıda tarif olunan zarif kıyafete girmiş oldukları hâlde yaşlısı önde, genci arkada olarak evden çıktılar, Aksaray Caddesi'ne doğru yürüdüler.

Hanımların evden çıktıkları zaman kararları Samatya'ya kadar yürüyerek inmek, oradan demiryoluyla Makrıköyü'ne, oradan da Sakızağacı mesiresine gitmekti. İşte bu kararla yürürlerken Periveş Hanım'ın, "Çamlıca Bahçesi'ni pek methediyorlar. Bugün de oraya gitsek acaba nasıl olur?" yolundaki sorusuna Çengi Hanım tarafından olumlu karşılık verilmiş, Sakızağacı şeklindeki kararları da halk bahçesine dönüşmüştü. Bunun üzerine hanımlar hareketlerini hızlandırarak Aksaray'ın tramvay mevkisine yetiştiler ve hemen hareket etmek üzere bulunan tramvay arabasına çıkıp oturdular. Üç çeyrek saat sonra Köprübaşı'nda tramvaydan indiler. Köprüyü geçerek Üsküdar vapuruna girdiler. Vapura girdikten yarım saat sonra da Üsküdar vapur iskelesine çıktılar. Beylik ambarın önüne doğru yürümeye başladılar.

Diğer günler vapurdan çıkan halkı karşılamaya koşarak, "Boş araba! Araba lazım mı? Sizi şu temiz kupayla götüreyim." yollu sıkıcı sözler ve hareketlerle müşteri çekmek için birbiriyle yarışan arabacılardan hiçbirisi görünmedi. Çünkü o gün seyir yerlerine dağılmak için kira arabalarına olan hücum, diğer vakitlerden pek fazla olarak bir saatten beri iskelede boş tek bir araba bile kalmamıştı. Çengi Hanım'ın orada rast geldiği işsiz bir adama, "Ayol! Kira arabası arıyoruz, acaba nerede bulunur?" sorusuna, "Hanımefendi nafile aramayınız, bulamazsınız" diye aldığı cevap üzerine hanımların ikisi birden, "Aaa! Vah, vah! O kadar uzak yerden gelişimiz

hiçbir şeye yaramadı!" demekle beraber beri taraftaki Çeşme Meydanı'na yönelerek ilerlediler ve orada da rast geldikleri birkaç kişiye, "Ayol! Buralarda hiçbir araba bulunmaz mı?" sorusunu tekrar ettiler.

O gün sabahleyin Beyoğlu kira arabalarından bir lando Kadıköyü'ne bir hasta götürerek Üsküdar'a dönmüş, araba vapurunu bekleyerek çeşmenin yanında durmaktaydı. Landonun arabacısı hanımların araba arayışında olduklarını görünce kendi kendine, "İki saat daha burada boşu boşuna vapur bekleyeceğime şu hanımları alsam götürsem daha iyi olmaz mı?" dedikten sonra hanımlara doğru ilerledi ve Çengi Hanım'a hitaben: "Nereye gideceksiniz hanımefendi? İsterseniz sizi bu landoyla götüreyim!" deyince hanımlar ikisi birden dönerek landoyu kontrol edip, talihin sırf yokluk içinde meydana getirdiği bu istenenden daha fazlası olan fırsatı bakışlarıyla, gülüşleriyle birbirlerini tebrik ettikten sonra Çengi Hanım gidilecek yeri belirterek pazarlığa girişti.

O mevkide bulunan kayıkçı, hamal, beygir sürücüsü türünden birtakım işsiz basit kişiler Periveş Hanım'ın etrafına toplanarak ağır ağır laf atmalarla nazenini rahatsız etmeye ve haziran güneşinin gökyüzünden yere dikey olarak inen ateşli ışıkları çaresizi sıkıntıdan terletmeye başlamıştı. Bu sıkıntılı yerden bir an evvel kurtulmak ihtiyacını fazlasıyla hisseden Periveş Hanım, arabacıya işaret edip arabanın kapısını açtırdı. Kendisini hemen içeriye attı. Ardından Çengi Hanım da girdi.

12

İşte Bihruz Bey'in Periveş Hanım hakkındaki dış görünüşüne bakarak yaptığı tahminin, duygularının ve beğenisinin tek sebebi olan landonun bu nazenini taşıyarak halk bahçesi seyrinde bulunması –pek o kadar nadir olmayan– tesadüflerden birisiydi. Ama böyle bir tesadüfün olabileceği Bihruz Bey'in hatırından bile geçmediğinden, beyefendi landoya bakarak hanımları ve hanımlara nispetle landoyu –derecelere kadar– önemsemiş ve bu önemsemenin neticesi olarak bahçenin içinde Periveş Hanım'a –bildiğimiz şekilde– yaklaşmıştı. Yukarıda tarif olunduğu şekilde hanımlar –Bihruz Bey dahi arkalarında olduğu hâlde– bahçeden çıkarak landolarına bindiler, araba hareket eder etmez Periveş Hanım'ın, "Daha pek toy zavallı," demesiyle iki hanım arasında aşağıdaki konuşma geçmeye başladı:

— Âdeta budala ayol!

— Biraz hoppaya da benziyor.

— Zıpır derler bunlara, zıpır... Fâni çiçeği ne yaptın? Bakayım, hâlâ göğsünde duruyor mu?

Çengi Hanım, Bihruz Bey'in bir aralık söylediği Fransızca "fane" kelimesini "fâni" diye işittiğinden ve bir hanıma ilk görüşte aşkını arz etmek için takdim olunan çiçeğin fâniliğinden bahsetmekte bir güzel münasebet, bir zarafet ve letafet bulamadığından, "Fani çiçeği ne yaptın?" demekle Bihruz Bey'in o münasebetsizliğini göstermek istedi.

— Ha! Gerçek o ne demekti acaba? "Benim aşkım da bu çiçek gibidir, böyle solar gider" mi demek istedi?

— Adam sen de! Onun ne söylediğinden, ne yaptığından kendisinin de haberi yoktu.

— Gelecek cuma bekleyecek.

— İşi yoksa beklesin dursun!

— Adam, gelelim, eğleniriz. Bahçe de hiç fena değil doğrusu...

— Her vakit böyle süslü arabayı nereden bulacaksın?

— Böylesi olmasın da alelade olsun! Amaç eğlenmek değil mi?

— Ya o vakit alafranga bey yine sana bakar mı dersin?

— Bakmazsa bakmayıversin! O da tasamın on beşi sanki!

— Bahçeden çıkarken o deli deli bağıran da kimdi?

— Aaa, bilemedin mi? Geçen gün Kadıköy vapurundan çıkarken benim feracemin eteğine basıp da pardon diyen bey değil mi ya?

— O budala mıydı o? Değil değil! Onun sakalı vardı.

— Aa, hiç ben bilmez miyim? Ta kendisiydi.

— Adam, nemize lazım? Acaba iskelede çok bekleyecek miyiz?

— Sanırım ki beklemeyiz. Olmazsa kayığa da binebiliriz.

— Galiba sen canını yabanda bulmuşsun. Ey, şimdi paraları sayacak mıyız?

— Sayacağız ya! Arabacının bahşişini de unutma!

— Bahşiş mi? İki saat için yüz kuruş verdikten sonra bir de bahşiş öyle mi? Üstüme iyilik sağlık, ben çıldırmadım ayol!

Bu aralık araba Üsküdar İskelesi hizasında gündüz hanımları aldığı noktada birdenbire durunca Çengi Hanım:

"Aaa geldik mi? Ne çabuk geldik, vallahi iyi," diyerek evvelce hazırladığı dört mecidiyeyle bir miktar bakır parayı arabacıya teslim etti.

İki hanım arabadan indiler. Ağır ağır iskeleye doğru yürüdüler, vapura girdiler. On dakika sonra vapur da iskeleden ayrılarak İstanbul'a yöneldi. Yirmi dakika içinde Haliç dâhilindeki gemilerin arasına karışarak gözden kayboldu.

İKİNCİ KISIM

1

Odasında sigara içerek düşünür bıraktığımız Bihruz Bey, düşüne düşüne sonunda düşüncelerini bir neticeye ulaştırmakla tasarılarını bir karara bağlayabildi. Bu karar da kendisini daha şimdiden cefasını çeken âşığı saydığı Periveş zalimine aşkını itiraf etmeyi ve ayrıldıklarında kendisinin "Saat kaçta?" sorusuna cevap verilmemesinden ve özellikle landonun hareketi esnasında bir veda işareti edilmemesinden dolayı sitem ve serzenişini anlatan bir mektup yazmak, gelecek cuma günü saat sekizde ve belki daha erken bahçede bulunarak Periveş Hanım'ın gelmesini beklemek ve hanımefendi görünür görünmez, hazırlanacak mektubu bir yol bulup yakınına giderek kendisine takdim edip ondan sonraki hareketleri ve davranışlarını duruma uydurmak, velhasıl emellerini süsleyen nazlı ve güzel endamlı ceylanı, Keşfi zevzeğine rağmen arzulu tuzağına düşürmeye çalışmaktan ibaretti.

Bu esnada üçüncü defa olarak izin aldıktan sonra salona giren Mişel, lambaları kontrol edip fitillerini biraz indirip yine çıkardıktan sonra beyefendinin çehresine gizlice baktı. Hâlinde gördüğü sakinlikten cesaret alarak yavaş bir sesle, "Yemek soğuyor." diyebildi. Bihruz Bey'in sıkıntılı düşünceleri bahsedilen karardan sonra her ne kadar tamamen geçmemişse de haylice hafiflemiş ve sal a manjede (yemek odasında) hemen üç çeyrek saatten fazla kendisini bekleyen muallim Mösyö Piyer'i daha fazla bekletmenin çirkin olacağı düşüncesi de o zihnin bir köşesinde kendine yer bulabilmişti. Bunun üzerine Bey yerinden kalktı, üçte ikisinden fazlası yana yana bitmiş olan sigarasının uzamış beyaz külünü masanın bir tarafındaki sigara tablasına bıraktıktan sonra, sigaradan kalan parçayı dudaklarının arasına kıstırarak yemek odasına yöneldi. Kapıdan içeriye girer girmez mual-

lim efendiye hitaben –şüphe yok ki– artık bu defa pek halis Fransızca olarak, "Affedersiniz azizim muallim efendi! Pek mühim bir şey düşünüyordum da sizi beklettim. Ümit ederim ki, bana gücenmediniz!" dedi; tokalaşmak için hoca efendiye elini uzattı.

Mösyö Piyer oralarda değildi. Zaten tamamen denecek derecede yemekten kesilmiş ve olanca iştihası, zevki, eğlencesi siyasi gazetelerin gündelik meselelere ilişkin sütun sütun neşrettikleri makale ve haber yorumlarının okunmasına ayrılmış olan bu altmış beşlik ihtiyar, köşke geç vakit gelerek ikinci kata çıkar çıkmaz, açgözlü Mişel'in, "İsterseniz buraya buyurun, şimdi yemek çıkacaktır." demesi üzerine, doğruca yemek odasına girerek, sakosunun cebinden çıkardığı bir yığın gazetelerden ayırdığı çarşaf kadar bir tanesini katlayıp küçülterek bir iskemlenin üstünde büyük dikkat ve ehemmiyetle okumaya koyulmuş ve yemeğin gecikip gecikmediğinden asla haberdar olmamıştı.

Bu sebeple Bihruz Bey'in kusura bakmamasını istemesine şaşırmakla beraber, "Hiç zararı yok, zaten ben gazetemi okuyordum." diyerek cevap verip ve Bihruz Bey'in uzattığı eli sıkıp bıraktıktan sonra Bey'le karşı karşıya sofraya geçtiler, oturdular.

Mösyö Piyer'in o çarşaf kadar gazetede büyük bir dikkatle okuduğu şey, o devrin en mühim siyasi meselelerinden olan Süveyş Kanalı'na dair bir makaleydi ki, mesele hakkında servet, ticaret, siyaset bakımından birtakım yorum ve değerlendirmeleri içeriyordu.

Politikaya fazlaca merakı olan Mösyö Piyer gazetede okuduğu şeylerin hâlâ etkisinde kalarak fikrini onlarla biraz daha meşgul etmek ihtiyacında olduğundan, sofraya oturur oturmaz Bihruz Bey'e hitaben, "Patri'de şimdi bir makale okudum. Süveyş Kanalı hakkında pek mühim düşünceler içermektedir." diye söze başlayarak okuduğu şeyleri bölüm

bölüm özetleyerek bunlara kişisel yorumunu da eklemeye başladı.

Beri tarafta bir ucu Periveş Hanım'ın saçlarına ilişip kalmış, diğer ucu Keşfi Bey'in püskülüne takılıp dolaşmış olan efkârının keşmekeşi arasından zihni yeniden perişan olmaya başlayan Bihruz Bey, Mösyö Piyer'in lakırtılarını asla dinlemiyordu ve dinlese de anlayamazdı.

Öğrencisinin böyle siyasi ve ciddi bahislerde muhatap olmaya kabiliyetsizliğini herkesten iyi anlamış olması gereken Mösyö Piyer'in lakırtı söylerken Bihruz Bey'in yüzüne bakması, önünde bulunan sürahiye, Bordo şişesine hitap etmektense kaşı gözü hareket eder, eli ayağı oynar bir statüye hitap etmekteki kolaylıktan dolayıydı.

2

Mösyö Piyer bir aralık bahsin kendince tam can alacak bir noktası üzerinde hararetli hararetli konuşup dururken, bu gevezelikler, bu gürültüler ister istemez kulağına gelerek beynini tırmalayan düşünceleri iyice karıştıran Bihruz Bey'in, "Pardon mon şer! Parlon damur ön pö" (Pardon dostum, isterseniz biraz aşktan bahsedelim!) diye hocasını aşk ve konularına davet etmesi, Mösyö Piyer'i büyük bir hayretin sessizliğine düşürdü. Zavallı ihtiyar çatalı bıçağı bırakarak iki eliyle gözlüğünü iyice yerleştirdikten ve Bihruz Bey'in yüzüne –sofraya oturduğundan beri henüz birinci defa olmak üzere– dikkatlice bir hayli baktıktan sonra Fransızca, "Peki, buyurunuz, ondan bahsedelim!" dedi ve çatalı bıçağı tekrar derdest ile sözüne devam eyledi:

— Dö kel amur vule vu kö jö parl? Vu save bien kil ya lamur dö la patri, lamur filyal, lamur maternel, lamur dö proşen, lamur dö sua. sö son dez amur dö differant natür. Dö kel vule-vu kö nu parliyon? (Hangi aşktan bahsedelim istiyorsunuz? Çok iyi bildiğiniz vatan aşkı, aile sevgisi, kişiye olan aşk... Bunlar ayrı şeylerdir, sen hangisinden bahsetmek istiyorsun?)

— Dö lamur dö fam, bien sür! (Hangisinden olacak, kadınlara olan aşk!)

Bihruz Bey tarafından girişilmek istenilen bu bahsin Mösyö Piyer'ce yersizliği, zamansızlığı ihtiyarın epeyce canını sıkmıştı. Bey'in birdenbire söylediği, "Dö lamur dö fam!" tabirindeki münasebetsizlik üzerine herifin o yorgun sinirleri şiddetle oynamaya, o soğuk kanı süratle kızışmaya başladı. Çehresi kızardı. Gözleri açıldı. Edepsiz öğrencisini iyice haşlamak istedi. Fakat istediğini yapamadı, çünkü Çamlıca'nın

havadar bir köşkünde haftanın iki gecesini gönül rahatlığıyla geçirmek için vapur ve araba ücretlerinden başka peşin olarak her ay eline geçirdiği altı adet yirmi iki frank yetmiş beş santim Mösyö Piyer'e hatırlıca bir dosttu. Bihruz Bey, karakterinin basitliği, tembelliği, garip garip davranış ve sözleriyle ne zaman Mösyö Piyer'i hiddetlendirse, o hatırlıca dost meydana çıkar, Mösyö Piyer'in kulağına, "Canım, o daha pek gençtir. Gençliğin bu türlü hâllerini mazur görmek lazımdır. Şu zavallı çocuğa hiddetlenmenin ne lüzumu var? Sen bilge bir adamsın, öyle kusurlara bakmamalısın!" yollu söz söyler, muallim efendi de bu hatırlı, bu yumuşak yüzlü, bu sevimli dostunun o hoşuna giden nasihatini tasvip ederek Bihruz Bey'in her fenalığını hoş görürdü.

Bu defa da yine o dostun iyimser ve zorlayıcı uyarısı üzerine kendini tuttu. Yalnız Bihruz Bey'in yersizce ortaya sürmek istediği kadın düşkünü hevesi Bey'in hoşlanamayacağı bir surete dökerek manevi bir intikam almak arzusundan vazgeçemediği için tekrar şu suretle söze başladı:

— La Bruyére mi yoksa La Rochefocauld mu, bilmem hangisidir, der ki: "Düşkünlüğün her türlüsü, erbabına türlü maskaralıklar ettirir, hususiyle aşk ve sevda, insanı hepsinden fazla maskara eder." Manasını iyi anladınız ya?

— Hayır, fikrinizi anlayamadım.

— Pardon! Bu benim fikrim değil. Kendi fikrimi söylesem o hiç hoşunuza gitmez. Bazı âlimlere göre aşk ve alaka, sahibini gülünç eder, bencesi gülünç değil, âdeta... Çünkü aşk ve alaka zevzeklikten başka bir şey değildir!

— Siz ihtiyarsınız, muhabbete tabii düşman olursunuz.

— Kadın muhabbetine, öyle mi?

— Şüphe yok.

— Ha, ahlak bakımından ekseriya pek çirkin olan o güzellerin, o akıl ve zarafetleri akıllılıklardan çok delilikleri

takviye eden kadınların muhabbetine, öyle mi? Korkarım, öğrencim bir kadına alaka duymuş olmalı.

— Hayır, pek de öyle değil.

— Kendini gözet evladım, kendini gözet! Kadınlar çok zararlıdırlar. Onlar azap meleklerinin yeryüzüne inmiş hâlleridir. Bizi cennet kapısından cehenneme yollarlar. Bir âmâya demişler ki, "Zevceniz bir güldür." O da, "Dikenlerinden öyle anlıyordum." cevabını vermiş.

Pardon Mösyö Piyer!

— Dinleyiniz, dinleyiniz! Daha bitmedi. Sokrat ne diyor, bilir misiniz? Diyor ki, "Kadın her türlü fenalığın kaynağıdır." Aristofan da, "Dünyada kadınlar kadar idaresi müşkül mahluk yoktur; ne deliler, ne de canavarlar onlar kadar kaçmak gereken varlıklar olamaz!" demiş.

— Me mon şer Profesör! (Fakat hocam!)

— Dinleyin, dinle genç bey!

— Mon Profesör! (Hocam!) Bu akşam her vakitki Mösyö Piyer değilsiniz. Ahlakınız değişmiş. Pek nervö (asabi) olmuşsunuz. Bilmem niçin?

— İhtimal... Lakin siz her vakitki Bihruz Bey'siniz.

3

Bihruz Bey'in son sözü pek doğruydu. Daha üç-dört ay önce, Paul et Virginie'yi birlikte okudukları zaman, bu iki tabiat çocuğunun hemen kendileriyle birlikte doğup, kendileriyle birlikte gelişip büyüyen ruhani ilgilerini, iki saf kalbi birbirine bağlayan o masumane sevginin ıssız bir adanın tenha yerlerinde, akarsuların kenarlarında, karanlık ormanların kıyıcıklarında, kumluk sahillerde muz ağaçlarının tepelerinde, yavru kuşların yuvaları yanında, aydın denizlere, renkli gün batımlarına, parlak güneşlere, güzel mehtaplara karşı gerçekleşen güzel görünümleri Mösyö Piyer ne kadar tatlı tatlı anlatmış, ne kadar tatlı tatlı okuyarak yorumlamıştı! Daha üç dört hafta evvel La Dam o Kamelya'yı köşke getirip de, "Vuala ön şe dövr dö roman!" (İşte mükemmel bir roman!) diyerek kitabı hemen o gece yukarıdan aşağıya Bihruz Bey'e dinletip anlatırken Margueritte'in, o aslında temiz olmayan bahtsız kadıncağızın âşık maşuku Armand hakkındaki saf aşkından ve bu aşktan kaynaklanan duyguların saflığından, inceliğinden ve temizliğinden ve nihayet çaresiz kadının veremden ölmesinden Mösyö Piyer ne kadar üzülmüştü, öğrencisini de ne kadar üzmüştü! Hususiyle daha üç dört gün evvel Alphonse Karr'ın "Ihlamurların Altında" adındaki romanını Bihruz Bey okuyup da romanın kahramanı olan Stephane'ın aşkla o derece çılgınlıklarını zihnine aldıramadığından bahsettiği zaman böyle tutkulu aşka adı verilip erbabını âdeta mecnuna döndüreceğini ve bu deliliğe yakalanmış olanların ekseriya sevgililerine kavuşmakla da teselli bulamayıp mahiyeti kendilerince de öldürücü bir aşk neticesi olarak intihar edegeldiklerini ve bu tutkulu hâli Alman şairi Goethe, meşhur Werther hikâyesinde gayet tabii bir surette tasvir etmiş olduğundan bir kere de o hikâyenin

Fransızca tercümesini okumak lazım olduğunu Mösyo Piyer ne kadar ciddi bir tavırla öğrencisine anlatmıştı!

Bu akşam Mösyö'ye ne olmuştu da daima saygıyla andığı aşk ve muhabbeti böyle aşağılamaya kalkışmıştı?

Zavallı Bihruz Bey muallim efendiye hitaben, "Parlon damur sil vu ple!" (Lütfen aşktan konuşalım!) dediği vakit neler düşünmüştü: Gündüz yaşadığı aşk macerasını bütün ayrıntılarıyla kısaca Mösyö Piyer'e anlattıktan sonra o kısa anlatımı muallim efendinin dilinin ustalığıyla giydirilmiş, kuşatılmış, süslenmiş, kıvraklanmış olarak tekrar işitecekti. Evet! Muhteşem dünyanın süsü olan nazik edalı altın saçlı kız ile ilk aşk dolu bakıştan başlanarak bahçeye inişler, gölün kenarında duruşlar, gülüşler, söylenişler, yer aynası latifesi, pırlanta sohbeti, çiçek muhabbeti, gezinişler, yürüyüşler, randevu talebi, rakip belası, üzüntülü ayrılık, vedasız ayrılış, engellere karşı koyma, vakitsiz takip, sonucu olmayan koşuşturma, heyecanlar, hiddetler, sırasıyla üçer beşer kelimeyle söylendikçe Mösyö Piyer bu cümle ve fıkraları kendisine mahsus söyleyişi ve coşkusuyla geliştirip süsleyerek tekrar edecek, Bihruz Bey de bunları dinledikçe bu güzel, bu şairane romanın kahramanının bizzat kendisi olduğunu düşünerek mutlu olacak, gururlanacaktı.

Bihruz Bey'in istifadesi bundan ibaret de kalmayacaktı: Henüz birinci bölümü meydana gelebilen bu güzel roman arzusunu istediği şekilde sonlandırmak için ne türlü planlara, tedbirlere başvurmak lazım geleceği konusunda Mösyö Piyer'in teorik bilgileri ve deneyimlerinden de yararlanacaktı. Par malör (maalesef) muallim efendinin bu akşam tersliği tutmuştu. Netice hakkında kendisinden bir fikir almak şöyle dursun giriş yapmaya bile imkân bulunamadı.

Diğer taraftan Mösyö Piyer de öğrencisine karşı gösterdiği kaba muamelede o kadar haksız değildi. Herif Süveyş Kanalı meselesi gibi ciddi ve derin bir bahis içinde yuvarlanıp

uğraşır, söylenip dururken Bihruz Bey'in damdan düşer gibi, "Parlon damur sil vu ple" (Lütfen aşktan bahsedelim!) demesi ve özellikle, "Dö kel amur vule vu kö jö parl?" (Bahsetmemi istediğiniz hangi aşktır?) diyerek bilmezlikten gelmeye, "Dö lamur dö fam!" kaba tavrıyla karşılık vermesi affolunur münasebetsizliklerden, hazmedilir kabalıklardan mıydı?

Hâlbuki Bihruz Bey kendi kabahatini anlayamadığından, Mösyö Piyer'in münasebetsizliğini mizacındaki asabiyetin her nedense heyecanda bulunmasına ve bu kötü tesadüfü fataliteye (kadere) atfederek konuşmaktan mecburen kaçınmaya karar verdi. Yemek gürültüsü de sona ermişti. Meyveyi beklemeksizin sofradan kalktı. Onun başlatmasıyla aralarında şu konuşma geçti:

— Pardon Mösyö Piyer! Rahatsızım, başım pek ağrıyor. Müsaadenizle içeri gideceğim. Siz yarın belki erken inmiş olursunuz, o hâlde a mardi, nes pa? (Salı değil mi?)

— Nasıl isterseniz...

— Bonsuar, mösyö!

— Bonsuar, Bey! Allah rahatlık versin!

4

Zavallı Bihruz Bey o anda gerçekten pek ziyade mustaripti. Gündüzün saat dokuzundan beri zihninin aşırı şekilde faaliyet hâlinde bulunmasından, kalbinin nöbet nöbet şiddetli heyecanlara tutulmasından çaresiz gencin sinirlerinde tam bir sarsıntı meydana gelmişti. Odasında tek başına bir hayli düşünüp yapacağı şeyi kararlaştırdıktan sonra, bir dereceye kadar yatıştırmayı başardığı sinirsel sarsıntıyı Mösyö Piyer'den alacağı öğütler sayesinde iyice yatıştırabileceğini ümit ederek bu ümitle sofraya oturmuşken muallim efendiden ansızın uğradığı sert muamele sinirlerini yeniden altüst ettiğinden, çaresizin sevdalı başına şiddetli bir ağrı yapışmış ve bu ağrı kendisini istirahata muhtaç etmişti.

Bunun üzerine Bey sofradan kalktığı gibi salona dahi uğramaksızın harem dairesine geçti. Doğruca yatak odasına gitti. Kendisini soymak için gelen dadı kalfayı:

— Biraz başım ağrıyor. Yatacağım. Bugün çok dolaştım, yoruldum da... Valide beni soracak olursa, "Yarın erken gidecekmiş, yattı." deyiver, diye savdıktan, oda kapısını da sürmeledikten sonra hemen yatağına düştü. Dört beş saat yatağın içinde bir taraftan bir tarafa döne döne nihayet gözlerini kapayabildi.

Bihruz Bey yemek odasından çıkar çıkmaz Mösyö Piyer yüz otuz altı frank elli santimle yüz yüze geldi. Bu yumuşak yüzlü, bu tatlı dilli iyi dost Mösyö Piyer'e bu defa kim bilir ne acı sözler söyledi ki, zavallı ihtiyar sakin sakin biraz düşündükten sonra henüz ısırdığı bir akça armudunu ezmeye uğraşan dişsiz ağzından, "Lakin bazen ben de münasebetsizlik ediyorum! Zavallı çocuğu fena sıktım. Şuna gelecek salı kadın sevgisine dair güzel bir eser getireyim!" sözleri farkında olmaksızın dökülüverdi.

Koca profesör! Gelecek salı akşamı öğrencisine cildi yaldızlı bir Contes de Boccace hediye etmeyi düşünmüştü. Bu şefkatli niyet üzerine Bihruz Bey'e dair artık hiçbir endişesi kalmadı. Önündeki Bordo şişesine uzandı, kadehini doldurdu. Kendi sıhhatine içti, sofradan kalktı. Bihruz Bey'in evvelce büfenin kenarına bıraktığı "sigara" parçasını kendinin zannıyla yakaladı, lambadan yaktıktan sonra gazetelerini aldı, bir tarafa çekildi. Yine gönül rahatlığıyla okumaya koyuldu.

Öte tarafta Bihruz Bey uykuya dalar dalmaz gündüzki vukuat o kapalı gözlerin önünde karmakarışık bir surette cereyan etmeye, sofra başındaki konuşmalar ise o kaynar beynin içinde birbiriyle bağlantısız bir hâlde çın çın ötmeye başladı: Periveş Hanım'ın landosu İstavroz'un üzerinden Beylerbeyi'ne doğru yokuş aşağı bir derecede süratle gidiyor ki, tekerlekler yere değmiyor! Landoyu çekenler beygire asla benzemez bir çift tuhaf mahluk... Bunları kullanan bildik parlak düğmeli koşe değil, Keşfi Bey'in ta kendisi... Bihruz Bey yağız bir ata binmiş landoyu takip ediyorsa da bir türlü yetişemiyor. Atı kırbaçlıyor, sürüyor, koşturuyor, tam landoya yetişeceği vakit hayvan geri geri gitmeye başlıyor! Bihruz Bey bu hâlden fazlasıyla sıkıldığı hâlde arkasına dönüp görüyor ki, Madam Piyer olması lazım gelen bir ihtiyar madam, hayvanın kuyruğuna yapışmış geri geri çekip duruyor! O sırada Mösyö Piyer etekleri yerlere sürünecek kadar uzun bir ropdöşambır giymiş, başında reng-amiz tüylerle süslü bir kadın şapkası, iki koltuğunda da birer Bordo şişesi olduğu hâlde birdenbire meydana çıkıyor: "Kes köse kö lamur? (Aşk nedir?) Se tön tambur! (Bir davuldur!) Me mon şer kavaliye! (ama dostum...) Javu anfen kö lö bo seks vo miyo kün lapen!" (Sonunda kadın milletinin bir tavşandan daha iyi olduğunu itiraf ediyorum.) diye haykırıp sıçradıkça landoyu çeken tuhaf şekilli mahluklar şaha kalkıp landoyu deviriyorlar! Landonun içinden bir çift kaplumbağayla bir de fino köpeği çıkıyor. Derken Bihruz Bey'in yağız atı Bey'in altından sıyrılıp ve büyük bir atmaca gibi havalanıp uçmaya, kaplumba-

ğalar dans etmeye, fino köpeği de Belle Héléne operasından bir parçayı söyleyerek havlamaya başlıyor.

Bunlara benzer daha birçok garip şekiller, durumlar ve davranışlar...

Zavallı Bihruz Bey bunları görmekten, bunları işitmekten ziyadesiyle huzursuz oluyorsa da gözlerini o rahatsız uykudan bir türlü açamıyordu. Hele sabaha karşı dadı kalfanın oda kapısına vurarak:

"Beyim nasılsın? Baş ağrısı geçti mi?" diye haykırması genç Bey'i uyandırdı.

Bey hemen yatağından fırladı. Önce bir pencere açtı. Sonra kapıya doğruldu. Dadı kalfayla birkaç şey konuştuktan ve lavaboda uzun uzadıya yüzünü gözünü yıkayıp kuruladıktan sonra tekrar geldi, açık pencerenin önüne bahçeye karşı oturdu. Yine düşünmeye başladı. Düşündüğü şeyler rüyasında gördüğü şeyler kadar biçimsiz, garip, münasebetsiz değilse de hemen onlar kadar karışık, onlar kadar birbiriyle bağlantısızdı.

Sabahleyin Büyük Çamlıca Dağı'ndan kopup kendisine kadar gelen taze ve saf havayı teneffüs sayesinde yorgun vücuduna bir zindelik, ağrılı başına bir hafiflik geldi. Asabındaki gerginlik geçti. O sırada iki rafadan yumurta, bir parça taze tereyağıyla büyücek bir fincan içinde sütlü kahveden, iki ufak dilim de francaladan ibaret olmak üzere dadı kalfanın getirdiği kahvaltıyı epeyce bir iştihayla yiyip içtikten ve bir sigara da tellendirip beş altı nefes çektikten sonra hemen giyindi, selamlığa çıktı.

Mösyö Piyer sabahleyin çıkıp gitmişti. Bunu haber alınca sevinerek doğruca odasına girdi. Kitaplığının önüne oturdu. Raflardaki irili ufaklı, ciltli ciltsiz, yaldızlı yaldızsız kitapları camın arkasından inceledikten sonra kitaplığın kapısını açtı. İki cilt kitap aldı. Orta yerdeki yeşil çuha örtülü masanın üzerine koydu. Kendi de bir iskemleyle masanın yanına geçti oturdu.

5

Bihruz Bey'in kütüphaneden aldığı iki ciltten birisi Jean Jacque Rousseau'nun aşk mektupları içeren meşhur Nouvelle Heloise'i, diğeriyse Secretaire des Amants namında ufak bir kitaptı.

Bihruz Bey –kolası parlak Frenk gömleğinden başlayarak Terzi Mir markalı hafif ve zarif pardösüsüne kadar üzerinde bulundurduğu yakalı ne kadar şey varsa her birisiyle başka başka yakasını pençesine teslim etmeye özendiği amur dö fam (kadın aşkı) hakkında Profesör Mösyö Piyer'den her ne kadar bir öğüt alamamışsa da yukarıda bahsi geçtiği gibi– gelecek cuma günü Periveş Hanım'a takdim olunmak üzere mükemmel bir sitemname hazırlamaktan ibaret olarak akşamdan kendi kendine vermiş olduğu karardan vazgeçmemişti.

Fakat Bey'in fikrince Periveş Hanım gibi nobl bir aileye mensup, mükemmel terbiye görmüş bir nazenine takdim olunacak aşk mektubunda bulunacak tabirler, sentimantlar (duygular) da nobl olmak lazımdı ve bu hususta o konuda Fransızca yazılmış şeylere müracaat zorunluydu.

Dolayısıyla beyefendi ilk Nuvel Eloiz'i açtı. Ötesinden berisinden okudu. Anladı, anlayamadı. Çünkü kitabın ibaresi pek çetin, ibarelerde gizlenen fikirlerse çok felsefiydi. Kitabı karıştırdı, yine karıştırdı, birçok kez karıştırdı. Nihayet kolay sandığı ve azıcık değişiklik yapmakla kendi hâline uyarlanabilir gibi gördüğü birinci mektubu lazım gelen yerlerini hâle göre değiştirerek tercümeye başladıysa da bu şekilde de manayı sökemedi. Yalnız baş taraflarında şuradan buradan birkaç ibaresini almakla yetinerek ve geri kalan yerlerini kendi zihninden çıkararak uğraşa uğraşa aşağıdaki mektup suretini meydana getirdi:

"Ah! Güzel hanımefendi!

Sizden kaçmalıyım. Evet, efendim, burasını pekiyi hissediyorum. O kadarcık bile durup size bakmamalıydım. Yahut sizi hiç görmemeliydim. Lakin bugün ne yapmalı, kendimi nasıl idare etmeli? Bakınız hâlime de çaresiz aşığınıza bir consey (öğüt) veriniz!

Bilirsiniz ki, bendeniz bahçeye kendi arzumla girmedim, sarhoş edici bakışınızın davetiyle girdim. Yer aynalarını letafetine hayran eden güzel yüzünüzü yakından gördüm, çıldırdım! Evet, sizden ayrıldıktan sonra bahçenin öbür kapısından âdeta mezon de zalieneden (akıl hastanesinden) kurtulmuş gibi çılgın çıktım! Bunun üzerinde temiz kişiliğinizi temin edebilirim.

Ah! O moman (mekân) da ne kadar örö (mutlu) ne kadar da malörö (mutsuz) idim. Derece-i noblesini (soyluluğumun derecesini) tarif etmeye kâfi bir kalifikatif (sıfat) bulmaktan aciz kaldığım yüce şahsınıza takdime cesaret ettiğim o fakir Jeranium'u par janties (nezaketten) kabul buyurdunuz da o güzel korsajınızda (kadın giysisi) ona yer bile verdiniz. Ah! O fane çiçeğin bahtiyarlığına haset! Her biri bir cihana bedel olan iltifatnameniz onunla da kalmadı. Lakin kendime emportans (önem) vermiş olmaktan korkarım, bunları tekrar etmekten çekinirim. Her ne kadar bazı talanlar (yetenek) kültive (geliştirmek) ettirmese de yüce şahsınıza lâyık olmadığımı itiraf ile kendimi bahtiyar sayarım!

Hem de malörö idim demiştim. Çünkü ah, sizden şikâyet etmek dahi cinayettir. Lakin, 'Kulda kusur çok olur, affeder efendisi!' sözü gereğince kölenizin bu kabahatini affetmekliğinizi büyüklüğünüzden ümit ederim. Gelecek cuma günü yine buraya gelelim diye buyurduğunuzda saat kaçta diye sordum ise de cevaba her nedense tenezzül buyurulmadı. Bunun sebebini mümkünü yok keşfedemedim. Birdenbire yüce bakışınızdan düşüvermiş olmaklık için ne kusur etmiş oldu-

ğumu bilemiyorum. Ve özellikle bahçeden çıkıp acele landonuza atlayışınız ve giderken bin can ile iltifatınıza hazır bu çaresiz âşığınıza bir adiyö (hoşça kal) bile demekliğe tenezzül buyurmayışınız! Artık bu ensültlerin (hakaret) yüreğimde açtığı kanlı yaraların acısı ebediyete kadar sürecektir.

Evet, bunlar benim kendi yaptıklarımın cezasıdır. Sizi gördüğüm zaman güzel yüzünüze –oh, kel divin bote kö vuzet (Ne muhteşem bir güzelliğiniz var!) – Güzel yüzünüze bakmaya cesaret etmemeli, yüreğimi aşkınızın pençesine düşürmemeliydim. Bununla beraber cesaretimin cezasını çekmekliğe başladığımdan yüce kişiliğinize hiç bahsetmemeliyim. Bu konudaki plezir (zevk) dahi başka bir lezzettir! Bununla beraber sizi her gün görüyorum. O güzel, o şık, o zarif landonuza bir ren (kurbağa) gibi kurulup hayalimin parkında dolaşıp yüreğimi üzüyorsunuz! Lakin görüyorum ki, siz bunu düşünmeyerek masumane yapıyorsunuz. Ve kölenizin elemlerini ağırlaştırıyorsunuz. Lakin köleniz ümitsiz mi kalacağım? Sizi kendime çekmek için sevdanızdan gönlümü almak elimde midir? Küçük hanımefendi, köleniz yalnız bir çare görüyorum bu ambaradan (sıkıntı) çıkmak için ki, sonra arz ederim. Şimdilik yüce kişiliğinizden istirhamım budur ki, bu köleniz olduğumu bildiren mektubuma her ne sansta olursa olsun bir iki satırlık cevap yazmaklığınızı rica ederim. Cevabı kendim almak için pazar günü saat sekizden on bir buçuğa kadar Büyük Çamlıca'da teşrifinizi beklerim.

O kadar güzel bir vücudun içindeki yürek taş olabilir mi? Artık merhametinize sığınırım. Mektubum yüce kişiliğinize layık değilse de bu konudaki kusurlarımın affını istirham ederek kendimi bahtiyar sayarım. Herhâlde ferman efendimizindir."

6

Bihruz Bey mektubunu bu suretle meydana çıkardıktan sonra bir iki defa okudu. Baş tarafındaki birkaç cümleyi, ortalarındaki bir iki lakırtıyı Nuvel Eloiz'den çarpmış olduğu için fena bulmadı ve kendisine ait olan sözlerden "sebebini mümkünü yok keşfedemedim" cümlesindeki imayı beğendiyse de mektubun ansamblını (tümü) pek commün (bayağı), ziyadesiyle fad (sıkıcı), aşırı ensipid (tatsız) gördüğünden, temize çekip okumayı uygun görmedi. O zaman o mektubun yazılışındaki letafetsizliği Türkçenin yetersizliğine bağlayarak biraz söylendikten sonra tekrar Nuvel Eloiz'i aldı. Birçok kez karıştırdı. Bundan maksadı kitabın içinde kendi hâline uygun kısa bir mektup bulup onu tamamıyla tercümeye çalışmaktı. Aradığı şeyi bunda bulamayacağını aklı kesince kitabı bıraktı ve Secretaire des Amants'ı eline alarak süzmeye başladı.

Bundaki mektuplar küçük değişikliklerle kendi gibi her âşığın işine gelebilecek surette tertip olunmuş şeylerdi. Bihruz Bey birçok sayfa çevirmeye muhtaç olmaksızın arzusuna uygun olmak üzere rast getirdiği bir mektubu –ortasında fazla gördüğü bir kısmı tamamen çıkararak, nihayetine de kendi hâlince gerekli gördüğü bazı sözleri ilave eylemek üzere– aceleyle ve ara sıra sorunu çözmek için Biyangi ve Hançeri lügatlerine müracaatla aşağıdaki gibi tercümeye başladı:

Küçük Hanımefendi!

İtiraf ediyorum. Köleniz daima hayal ederdim ki, sevda ki bana ekseri karşı konulmaz şekiller altında ve bir okluk ile silahlanmış reprezente (tanıtılmış) olunmuştu, gerçekten tehlikeli değildir. Evvela o zayıf ve romantik canlar için ki, kuvvetli etütlerle meşgul olamazlar ve şiddetli ve sıhhi jim-

nastiklere kendilerini veremezler de her yerde işsiz güçsüz, tatsız tuzsuz, rahat yükü altında eğilir, akıl taşırlar. Bu sizi görerek letafetleriniz içinde natürün en sevimli işlerinden birisini admire ederek kendimi kandırdım ki, benim fikirlerim cesaretli olduğu kadar hatalıymış! Çünkü hep kölenizin gururlu safsatalarım karşı konulması imkânsız bir letafetten, bir cazibeden beni müdafaa edemedi. Sevdaya sabırla karşı koymuştum. Sevda kendi kuvvet ve kudretini gönül alıcı bir şey üzerinde kamaşmış gözlerime karşı göstererek beni cezalandırıyor! Bundan böyle şevkli kahramanları üzerinde yazarları alaya alma haksızlığında bulunamam. Mademki bizzat köleniz bile o yazarlara itaatli bir süje olmak hizmetini ifa edebilir oldum! Bundan böyle elektriğe benzeyen pasyonlar hakkında –ki, kaderden gelirler gibi görünürler ve sizi, daha doğrusu kölenizi ansızın bir derin yara ile yaralar – şek ve şüphe etmeyeceğim! Oh kölenize artık inanmazlık ettirmeyecek derecede derin vurdu.

Evet, küçük hanım! Bir görüşte âşık olunabiliyor. Hayat için büyük bir aşk duyulabiliyor. O kadına ki, yalnız süratli bir gölge gibi görülmüştür. Bunun ispatı sizsiniz ey güzel varlık! Mademki benim bahtımı kararlaştırmaya birkaç dakikacık kifayet etti! Gerçekte kim karşı koyabilirdi o letafete ki, cümle hareketlerinizde hüküm sürüyor gibiydi? Bunların hepsi beni aldatmaya konkur (el birliği) etmiyorlar mıydı?

Aşk! Aşk! Bana bu keskin ateşleri hissettirmekliğin ardından meprize (küçümseme) olmuş şiddetli bir pasyonun ümitsizliği içinde terk etmek için ise beni bitirdin!

Şimdi güzel hanımefendi! Bu halis aşk ilanına ne aköy edeceğinizi (karşılayacağınızı) bildirmeye tenezzül ediniz veyahut daha iyisi hiç yazmayınız. Kâğıt sizin kıymetli fikirlerinizi saklamaya layık değildir. Onları gönül aldatıcı bir sakız gibi kendi hatırında toplamak yumuşak ve hürmetkâr âşığınıza aittir.

Şimdi yüce ayağınızın tozuna yüzümü gözümü sürüp, perişan hâlimi serbestçe arz etmeklik için merhametinize ve köleliğinize layık bir kişi olduğumu ispat eylemek üzere münasip bir mahalde randevu buyurmanızı istirham eder ve bu mektubumun cevabını almak için gelecek pazar günü Büyük Çamlıca'da bulunan gazinoda kıymetli varlığınızın şereflendirmesini bekleyeceğimi arz ile sözüme son veririm. Her hâlde ferman sizindir.

21 Haziran sene 86, Perşembe günü
Zavallı âşığınız
M.B.

7

Birinci olarak karaladığı mektuba bile bir hayret gülüşü şayan olan bu tuhaf mektubu, bu yazı ucubesini Bihruz Bey büyük bir dikkatle hemen hemen on defa okudu. Biraz fazla alafranga düşmüş olmasından başka hiçbir kusurunu bulamadı. Bu kusur ise takdim olunacak zatın alafrangalığına göre mükemmelliği gösteren bir kanıttı. İşte müsvedde bu suretle hazırlandıktan sonra güzel bir iş yapmış olmanın haz ve sevinç eseri olmak üzere beyefendi kâh ıslık çalarak, kâh ağzından "lel lele lel lele lel lele lel lel" diye anlamsız sözler çıkararak Belle Héléne havalarını söyleyerek odanın içinde dolaşmaya başladı. Nihayet yazıhanesini açtı. Kenarı yaldızlı, bir ucuna goncalı pembe bir gül resim olunmuş, misk gibi kokar bir kâğıt, bir de zarf çıkardı. Müsveddeyi büyük bir dikkatle bu kâğıda nakletti. O zaman bu mektuba bir güzel poezi (şiir) veya bir kuple eklemeyi düşündü. Secretaire des Amants'ı karıştırırken gözüne ilişen şiirlerden bazılarını tekrar okudu. İçlerinden bir tanesini pek beğendi. Bu şiir ismi bilinmeyen bir kadın için yapılmış üç kupleden ibaret bir şanson (şarkı) idi. Bihruz Bey ismini henüz haber alamadığı sevgilisine bu şiiri takdim etmenin güzel olacağını düşündü. Lakin bunu aynen yazmayı –şayet bilinir diye– istemedi. An ver (şiirde) tercümeye Türkçenin yetersizliğini, an proz (düzyazı) tercümedeyse bir letafet olamayacağını düşündü. Yine de kuplenin içindeki o güzel fikirlerin, o nazik hislerin Türkçeye çevrilmişi nasıl olacağını anlamak için şu suretle tercüme ediverdi:

Gül diye adlandırırım.
O kadına ki benim aklımı bulandırır.
Eğer kelime şeyi resmetmeye borçlu ise
O kadının bu dilber ismi almaya hakkı vardır,

Bir gül gibi.
Bir gül gibi
Beni kendisine doğru çektiğinden beri
Yüreğim hiç durmayarak vuruyor.
Onu koklamaktan yanıyorum.
Bir gül gibi!
Bir gül gibi!
Düşünmeksizin mest eder;
Sebep olduğu santiman (duygu)
O santimanlardan değildir ki geçtiği görülür
Bir gül gibi.

Bu tercüme fena değildi. Lakin Bey bunu sunmaya layık bulamadı. Çünkü poezinin aslını gözünün önünden uzaklaştırdığı gibi tercümesinden hiçbir şey anlayamıyordu. Hele "Kelime şeyi resmetmeye borçlu ise" cümlesinden evvela, bu şiiri yazan Fransız şairin ikinci olarak kastettiği manayı bulup çıkarmak imkânsızdı. Ve bir de gül denilen bir çiçeğin insanlar gibi düşünme yeteneği bulunduğuna dair Langage de Fleurs'de, Histoire Naturelle'de bir bahse tesadüf etmediği gibi Mösyö Piyer'den de şimdiye kadar böyle bir şey işitmediğinden, şairin bu sözüne de bir rezon (neden) bulamıyordu.

Böyle sözleri anlamanın şair olmaya bağlı olduğunu düşünerek kendisinin de bir şair olamadığına bir aralık teessüfler ettiyse de bu santimanı pek çok devam etmedi:

"Tu le poet son fu!" (Bütün şairler delidir!) diyerek bu mahrumiyetin dâhi tesellisini buldu. Lakin aşk mektubuna bir şiir eklemek fazlasıyla yakışacağından bu arzudan kendisini alamıyordu.

"Ah! Türklerde adam gibi bir şair gelmemiş ki! Yalnız Vasıf isminde birisi şansonette'de (şarkı) epeyce meşhur olmuşsa da bunun yazdığı şeylerin de ekseri komik türden. Sanki Türklerin Moliére'i olacak. 'Sokak Süpürgesi' filan gibi in-

yobl (basit) sözleri de şiire sokmak, hem de bunu bir kadına karşı söylemek ne kadar bayağılık! Dün akşam bizim Mösyö Piyer de kadınlar için epeyce münasebetsiz şeyler söyledi. Lakin sal amanjede çok beklettiğim için canı sıkıldığından söyledi: Kes köse kö lamur? Set ön tambur. Set ön tambur. Mon şer kavaliye, anfen javu kö lö bo seks vo miyö kün lapen! (Sonunda kadın milletinin tavşandan daha iyi olduğunu itiraf ediyorum.) Amma tuhaftı ha! Başında tüylü şapka, sırtında ropdöşambır, iki koltuğunda birer Bordo şişesi... Ah, darılmayacağını bilsem şu rüyayı kendisine hikâye ederdim. Bizim Keşfi de arabacı olmuştu! Ya benim yağız atın havada uçuşu... O kaplumbağalar da neydi? Fino köpeğinin Bel Elen'i şante etmesi (şarkı söylemesi), hepsinden drol (garip)! Lel le le lel lel... Lel lele lel lel... Lel lele lel lel. Lel lel la!"

8

Bihruz Bey Türklerde adam gibi şair yetişmediğini ve çünkü Türkçede şiir söylenemeyeceğini yine kendisi gibi alafranga beylerden işitmiş, Vasıf'ın şarkıcılıktaki maharetiniyse çocukluğundan beri hanelerine gelen okumuş hanımlardan anlamış, dinlemiş ve hatta şairin:

Olma sokak süpürgesi, kadın kadıncık ol

Refrenini (nakarat) içeren şiirini o hanımların ağzından pek çok defalar işiterek bellemiş ve ilk eğlence gibi kabul ettiği bu refren'i alafrangalık yolundaki fikir ve hissi oluştuktan sonra münasebetsiz görmeye başlamıştı. Mektubunda bir kuple de ilave etmek hevesinden ileri gelen düşünceleri arasında uykusundaki garip şeyleri hatırlayınca kupleyi filanı ve hatta –önce kendi uşağı Mişel ve sonra konağın emektarı İbiş Ağa tarafından tekrar tekrar hatırlatıldığı hâlde– öğle yemeği vaktinin geciktiğini dahi unutmuştu. Bu esnada kalemi geçici olarak terk etmiş olan sağ eli, yeleğinin cebindeki tek kapaklı ve Keller mineli Brege işi saati çekti. Bey'in göreceği yere getirdi. Saat dokuzu çeyrek geçtiğini gösteriyordu. Bey vaktin bu kadar ilerlemiş olduğunu ummadığından, saati kulağına tuttu, dinledi. Saat "Çıt çıt çıt çıt!" diyordu. O zaman Bihruz Bey, "İnsan örö (mutlu) olunca vakit nasıl çabuk geçiyor!" dedi. Gerçekten Bihruz Bey pek mesuttu. Yine Belle Héléne'i söylemeye başladı. Artık yemeğin ikisini birleştirmeye, yani vakti geçmiş olan dejöneden (kahvaltı) vazgeçerek dine'yi (akşam yemeğini) biraz erkence etmeye karar vererek Mişel'i çağırdı, kararını ona söyledi. Harem dairesine geçti. Biraz sonra elinde cildi kaba, şirazesi perişan bir kitapla geldi, bildik masanın üzerine koydu. Kendi de sandalyesine geçti oturdu. Kitabı açtı, yaprakları sık sık çevirerek süzmeye başladı. Bu kitap Vasıf'ın Mısır'da basılmış

şiir kitabıydı ki, harem dairesinde daima odadan odaya gider, elden ele gezerdi. O yönden zavallı Divan'ın kara meşinden kabaca ve yaldızsız cildi yıpranmış, şirazesi dağılmış, sayfalarının birçoğu bükülmüş, birçoğunun üzerine kurşun kalemiyle, mürekkeple okunur okunmaz, bozuk düzen birçok şarkılar, beyitler yazılmıştı.

Kitabı dadı kalfa bulup Bey'ine arz ettiği zaman Bey yüzünü buruşturarak "Kel vilen livr!" (Hangi kitap?) demiş ve bununla birlikte kuple sevdasından bir türlü vazgeçemediğinden Divan'ı malgre, bon gre[3] alıp getirmişti.

Baş tarafından sayfalara birçok kez göz gezdirdi. Aradığını bulamadığı, gördüğü şeylerin birçoğunu –anlamak şöyle dursun– hatta okumaya bile muktedir olamadığı için sıkılmaya ve ara sıra bıyık altından alaycı gülerek: "Çince mi bunlar? Kel drol dö langaj?" (Ne tuhaf bir dil?) demeye başladı. Gerçekten şairin kaside tarzı şiirleri içinde gözüne takılan tuhaf sözlerden:

Çub-i müjeye n'ola dayansa nigeh-i yar
Ba-zaaf-ı savm hasta-i bîtab ü tuvandır
Kâfur gibi ten ile o balâ kadd-i nazik
San kamet-i şem'-i asel-i cami-i ândır

Beyitlerinin kelimeleri biliyor olsa bile anlamı anlaşılacak şeylerden midir? Bihruz Bey "çub" kelimesini bahsedilen sokak süpürgesi sözüyle o süpürgeden bir tel olmak üzere tanımak istedi. Müjenin de meze olacağına hükmetti. Fakat bir çöp ile rakı mezesine dayanmakta ne zevk olacağını anlayamadı. Som mermer, som yaldız denildiği gibi "som hasta" da denildiğini hiç işitmemişti. Yine bunu da hoş gördü ve kâfurun kanfr olacağını kulak dolgunluğuyla anladı. "Ten, nazik, cami" kelimelerini pekiyi tanıdıysa da kanfrdan ten olur mu diye düşündü. Şairin bu fikrine de hayli şaştı kaldı. "Aradığımı galiba burada bulamayacağım." diyerek Divan'ın ka-

3 (Fr.) İster istemez.

side tarzı şiirler kısmını geçti. Tarih tarzındaki şiirler kısmına gelince ta başta gözüne ilişen "Tarih-i kâh der kurb-i Çamlıca-i Sagir (Küçük Çamlıca yakınındaki köşkün tarihi) " ibaresinden "Çamlıca" sözü münasebetiyle enterese (ilgilenmek) olmak istedi. Fakat "kâh, der-kurb, sagir " kelimelerini nasılsa tanıyamadığından, ibarenin manasını anlayamadı. Anlamaya çare düşünürken Paşa Peder merhum tarafından oğlu için aldırılmış ve fakat Bey'in tahsili sonradan bütün bütün alafrangaya dökülmesiyle yaldızlı maldızlı, cicili bicili, yek hacim, aynı büyüklükteki, aynı boyutlardaki yabancı kitaplarla düzenlenip süslenen, meşe ağacından mamul, oymalı Avrupakârî kütüphanesine yakışmadığından, birtakımı şunun bunun tarafından aşırılan, diğer birtakımıysa harem dairesinin alt katında dolap altları, yük kıyıları gibi yerlere perişan bir surette atılıp bırakılan Türkçe, Arapça, Farsça kitapların arasına karışmış olan Osmanlıca Sözlük namındaki Türkçe diksiyoner hatırına geldi. Hâlbuki Osmanlıca sözlüğün Redhouse isminde bir İngiliz tarafından telif olunmuş olduğunu iki ay evvel bir gün kalemde kulak misafiri olduğu bir edebiyat bahsi içinde işitir işitmez bu kitabı güzelce ciltleterek yine kütüphanesine kabul etmeyi düşünmüştü. Şimdi o birkaç lügatin araştırılması ihtiyacına bu hatıra da eklenince, Bey kalktı, harem dairesine geçti. Dadı kalfayı çağırdı. Birlikte kitabı aramaya başladılar.

Dolap altlarında toz toprak içinde kaldıkları hâlde Bihruz Bey'in gözünden uzakta bulunmaktan memnunmuşlar gibi her birisi Bey'in elinin altına düştükçe kayıp kurtularak yine bir gizli köşeye çekilen çeşitli kitaplar arasında tesadüfen ele geçirdiği Osmanlıca sözlüğü beyefendi aldığı gibi tekrar kabin dö travayına (çalışma odasına) geldi. Derhâl kitabı açtı. Evvelâ "kâh" kelimesini aradı. Par malör (maalesef) Osmanlıca sözlükte bu kelime yoktu. O vakit beyefendi bu noksandan dolayı kitaba kusur bulmaya cesaret edemediğinden, kelimenin Vasıf şair tarafından fabrike (yanlış) edilmiş ve yahut "gâh" olacakken yanlış basılmış olduğunu düşündü. "der"

kelimesinin "kapı ve bab içinde" demek olduğunu, "kurb"un yakın olmak manasına geldiğini anladı. En sonra da "sagir"i aradı. Sözlüğün yanında "küçük, ufak olan" tefsirini görünce "Bravo, bravo! Çamlıca-i Sagir, Küçük Çamlıca, bizim kartiye, bravo... Demek ki kartiyemiz eskiden beri nobl bir kartiyeymiş ki, şairlerin deskripsiyonlarına (tasvir) kadar geçmiş, bravo!" diye sevindi. Lel lele lel lel, lel lele lel lel, lel lele lel lel, lel lel la...

9

Ne çare ki kapı içine uzak olmayan Küçük Çamlıca'nın deskripsiyonlarını koca şair Çince yazdığından, Bihruz Bey bunları anlayamıyordu. Tarih tarzındaki şiirleri de geçmek lazım geldi, geçildi. Gazellere de biraz göz gezdirildi.

Gazellerin birincisindeki:

Bus-i la'linle çıkar evce neva-yı âşikan
Ey büt-i hanende macun-ı sada-efza bu ya

Beytinin ikinci dizesini Bihruz Bey okumaya uğraşırken yüzünü pek fena buruşturuyordu. "Ey büt! Ne demek acaba? Böyle çirkin sözleri niçin poeziye sokmalı? Safi Bey'in hakkı var. Türkçede poezi yoktur. Türklerde şair olamaz demiyor muydu?"

İl a rezon (bir sebep) deyip dururken ikinci gazeldeki:

Ben kesen kes veremem sana cevap ol şuhun
Geldi mi hatt-ı ruhu berbere sor, sorma bana

Beytinde "berber"i de görünce, şevki tamamen kaçarak "Kel betiz? Kel skandal kö tü saq" (ne saçma, ne aptallık!) diye Divan'ın gazeller kısmını da çabuk çabuk geçip şarkılara gelmeden evvel bakışının uğradığı terkib-i bend içindeki:

Nazar et hâl-i perişanıma bir kere benim
Yanıyor nar-ı firâkınla ser-â-pâ bedenim

Beytini passablöman (oldukça) uygun gördü. Ancak bunda da santimandan eser yoktu. Yine o terkib-i bendin ikinci bendinde kelimelerini tanıdık bulduğu için hoşlanarak okuduğu:

Ah ü feryad u niyazım eser etmez mi sana
Gûşuna girmedi hiç eylediğim ah ü bükâ

Beytinin ikinci dizesinde "ah"tan sonra gelen "bükâ"nın manasını Redhouse'dan sorup öğrendikten sonra şairin vaktiyle öyle ağlayıp sızlaması Küçük Çamlıca'nın hangi köşkü için olduğunu merak etti. Çünkü yukarıda geçen Çamlıca-i Sagir'den dolayı bu şiirde bahsedilen köşkün yine Küçük Çamlıca'da olacağını sanmıştı. Yine de şiiri esasen beğenmedi. Bunda ise hakkı vardı. Bir adam sevgilisinin köşkü etrafında dolaşırken elbette duygusal supirler (iç çekmeler) edebilirse de ta köşkün içindekilere işittirinceye kadar ağlamanın ne münasebeti var?

Kısaca terkib-i bendden çokluk bir şey anlaşılamadı. Onu takip eden "sokak süpürgesi" ise zaten malum... Bu sayfalar çevrildi, şarkılara gelindi.

Vasıf'ın şarkıcılıktaki maharetine dair Bihruz Beyce eskiden beri kulak dolgunluğu vardı. Bu kısımda güzel güzel şansonlar bulacağını ümit ederek sayfaları süzmeye başladı. Daha baş taraflarında gördüğü:

Sana kim derler, sual ayıp olmasın namın nedir?
Sana sık sık bakıp zor ile gönlüm müptelâ ettim
Sirişk-i çeşmimin bak farkı var mı çağlayanlardan
Mumlarla arar yanmaya pervane bu nârı
Benim sensin gülüm ey gonca-fem söyle senin kimdir?
Gülsün sana gülmek yakışır sen gül efendim
Yaz geldi bahar oldu açıl gül gibi sen de

Nakaratlarını içeren şarkılarını mümkün mertebe okuyabilip manalarına da yarı buçuk aşina çıkınca, "İşte Türklerin Beranje'si! İşte şöhretine layık tek bir şair! Tek bir şarkıcı! Lö söl poet!" (Tek şair!) diyerek sakin ruhuna heyecanlar verecek surette iltifatlar yağdırmaya başladı. Aşağılara doğru indikçe kısa vezinli, sade ibareli, güllü müllü birçok şarkılar okuyup manalarını da anladıkça "Ah! Ne güzel! Ne latif! Ne kadar spiritüel (esprili)! Nc kadar jantiy!" (kibar) diye her birini başka başka beğenir ve bunların içinden hangisini alacağını bilemezdi.

Nihayet Divan'ın içinde en çok beğendiği sekiz şarkının üzerlerine Frenk kalemiyle "Ön, dö, truva, katr" (bir, iki, üç, dört) diye numaralar attı. Bu numaraları birer kâğıt parçasına yazdı. Kâğıtları parmakları arasında yuvarladı. Masanın üzerine koydu. Gözlerini kapadı. Kâğıt parçaları içinden bir tanesini aldı açtı. Kura çıka çıka yedi numaraya çıktı. Bu numarayı içeren şarkı da:

Bir siyeh-çerde civândır
Hüsnü mümtaz-ı cihândır
Aşkı gönlümde nihândır
Bunca dem bunca zamandır

Şarkısıydı. Hâlbuki bu şarkıyı Bihruz Bey beğenmek şöyle dursun, hatta görmemiş, okumamıştı bile. Bu yüzden bunda bir yanlışlık olacağını düşündü. Yanlışlığın kaynağını da ortaya çıkardı. Meğer beyefendi Divan'ın o sayfasında bulunan iki şarkıdan birincisini rakamlayacakken aceleyle ikincisini rakamlamış. Fakat kura ikincisine çıktığı için bunu birdenbire geri çevirmek istemedi. O zaman şarkıyı dikkatle okudu, manasını anlamaya çalıştı.

Önce "bir siyeh" kelimelerini "mersiye" vezninde ve bir kelimeden ibaret olmak üzere okumuştu. Bu vezinde okuyuşa göre kelime Fransızcaya benziyorsa da şair Vasıf'ın Fransızca bildiğini işitmemiş olduğundan yine Türkçe olmalıdır diye Osmanlıca sözlükte aradıysa da bulamayınca pur sür Fransızca olacağına hükmederek Biyanki'ye müracaat etti. Orada da öyle bir kelime bulamadı. Fakat kelimenin manası fena bir şey olsa, şairin bunu şiirinde kullanmayacağına –hakkında yarım saatten beri oluşturduğu güzel kanaate dayanarak– inandı ve kelimeyi öylece kabul etti. İkinci olarak Arapça c harfiyle "cerde" okuduğu "çerde" kelimesinin manası hakkında tekrar Redhouse cenaplarını sorguladı. Redhouse "cerde" için: "Sarı renk at ki kuladan açıktır" dedi. Bihruz Bey, sarı sözünü işitince alt tarafındaki "at, kula" sözlerini dikkate almaksızın; "Besbelli bu şarkı bir genç blond için yapılmış"

diyerek sarışın hanıma takdim olunmaya layık ve en uygun şarkının yine bu olacağına ve yedi rakamının diğer bir şarkının üzerine konulacak yerde buna konulmasında ve kurada bu rakamın çıkmasında Venüz'ün nazik parmağı oynamış bulunduğuna katiyen hükmederek ve bu tesadüfü arzusunun gerçekleşmesi hakkında bir bon ogür (uğur) sayarak şarkıdan yalnız iki kuplesini diğer bir parfüme (kokulu) kâğıda yazdı, mektubuna ekledi. Mektubun zarfını kapadı. Üzerini "M.B." inisiyallerini (baş harf) gösterir altın mühürle mühürledi, gelecek cumaya kadar kalmak üzere "yazıhane"sinin gözüne bıraktı. Bu sırada bir daha saatine baktı. Saat on bire çeyrek olduğunu gösteriyordu.

— Mişel!

— Mösyö!

— Arabam!

— Hazır efendim!

Evet! Beyefendinin promenad an vuatürden (arabayla gezinti) hiçbir gün geri kalmadığını ve bir kere "Ma vuatür!" (arabam) deyip de "El e pret" (hazır) cevabını almazsa canı sıkıldığını Mişel tecrübesiyle bildiğinden, arabasını hazırlamasını saat ondan beri koşeye (arabacıya) söylemiş, koşe de kır beygirleri koşup arabayı köşkün kapısının önüne getirerek beyefendinin gelmesini bekleyerek esnemekte bulunmuştu. Bihruz Bey hemen fesini giydi. Bir frenk sigarası yakarak dudaklarına kıstırdı. Bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabasına çıktı. Dizginleri topladı. Koşe de yerine geçti oturdu. Gırrr!

10

Bihruz Bey mektubu istediği gibi yazmaya ve yanına Venüz'ün seçimiyle güzellerden güzel, istediğinden iyi iki kuple de koymakta başarılı olduğu için pek bahtiyar, aşırı sevinçliydi.

Cumaya daha beş gün varsa da "İnsan mesut olunca vakit nasıl çabuk geçiyor!" değil mi ya? Pazar, pazartesi, salı, çarşamba günleri çabuk çabuk geçiverdi.

Salı akşamı Mösyö Piyer koltuğunun altında beyaz bir kâğıda düzenli şekilde sarılmış kocaman bir kitapla köşke gelmiş ve o saatte Bihruz Bey'in klas (derslik) odasında bulunduğunu haber aldığından doğruca oraya gitmişti. Odaya girer girmez:

"Bonjur, Bey! Nasılsınız! Amur dö fama (Kadına duyulan aşka) dair size güzel bir kitap getirdim." diyerek kitabı yazı masasının üzerine bıraktı.

Bihruz Bey, kendisine biraz kırgındır zannettiği profesöründen bu iltifat ve lütfa mazhar olunca, beklenilenden fazla sevindi. Hocasının elini eline alıp birçok kez sıktı:

— Emablsınız (hoş) aziz muallim efendi! Âciz öğrencinizin kusurlarını affetmekte cömertsiniz!

Hemen kitabı aldı. Sargısından çıkardı, açtı. Ötesine berisine bakarken Venüz âlemlerini arz eden bir iki resim gözüne ilişti. Onları seyretmekten oluşan büyük memnuniyeti anlatmak için Mösyö Piyer'e dönerek elini yakaladı, tekrar epeyce sıktı:

— Ah! Ne güzel kitap! Hem de illüstre (resimli). Resimleri de gayet iyi. Kes kö se kö sa? (Bu nedir?) Bakalım adı ne imiş? Le zavantür dö sövalye dö Foblas. (Foblas Şövalyesi-

nin Macerası) Kimdir bu şövalye? Fransa tarihinde böyle bir şövalye hatırıma gelmiyor.

— Bu şövalye siyaset tarihine dâhil değildir, se tön otr ordr dö şövalyeleri okuduğunuz vakit ne olduğunu anlarsınız.

Mösyö Piyer geçen defa sofra başında öğrencisini fazlaca haşlayıp kırarak hareme kaçırdıktan sonra salı akşamı Bey'e amur dö fama dair güzel bir kitap getirmek için kendi kendine vermiş olduğu sözü tuttu. Yalnız bu kitap Kont dö Bokas olacakken, o gelmedi de yerine Le zavantür dö şövalye dö Fablas geldi. Bunda da kabahat Mösyö Piyer'in değildi. Mösyö Piyer cuma akşamı öğrencisiyle geçen konuşmaları eğlence kabilinden olmak üzere bir dostuna hikâye edip de kitap hakkındaki niyetini de açtığı zaman o şahıs buna:

"Kont dö Bokas münasip değildir. Lezavantür de şövalye dö Foblas götürseniz daha iyi olur." diyerek niyetini değiştirmeye sebep olmuştu.

Mösyö Piyer, Bihruz Bey'e kitaba, kâğıda, filana dair ne getirirse parasını Bey'den alırdı. Bu defa getirdiği kitabı güya hediye olmak üzere getirmişse de bunu kırk frank vermek üzere veresiye satın aldığından, bu parayı yine Bey'den çıkarmak için münasip bir zamanı kolluyordu.

Bihruz Bey'in cömertliği, elinin açıklığı Mösyö Piyer'i bu endişeden kurtardı. Beyefendi, "Bu güzel kitabı kaça alabildiniz?" der demez Mösyö Piyer ağzından dışarıya fırlamak için beş dakikadan beri dilinin ucunda bekleyen "Kırk frank!" kelimelerini Bihruz Bey'in kulağının zarına şiddetle çarptırdı. Hâlbuki bey bulunduğu neşe ve sevinç anı içinde kitabın bedeli olmak üzere "iki yüz frank!" sözünü de işitseydi gene memnuniyetle verecekti. Bu sebeple:

"Kırk frank? Bedava!" dedi.

Hemen jilesinin cebinden iki lira çıkardı. Mösyö Piyer'e uzattı. Mösyö Piyer altınları inceleyip Osmanlı altını olduğunu anlayınca, aralarında şu konuşma geçti:

— Şimdi üstünü nasıl bulup da vermeli?

— Ne önemi var, başka vakit verirsiniz!

Mösyö Piyer bu cevabı alır almaz altınları port monesine (küçük para cüzdanı) yerleştirdi. Kırk frangın kırk beş buçuk franga kadar farkını da bu yolda eskiden beri zimmetine iliştirdiği birçok frank farklarının toplamına gönderdikten sonra, derse başlamadan evvel Le zavantür dö şövalye dö Foblas'tan beyefendiye birkaç paj (sayfa) okuyup lazım gelen yerlerini tatlı tatlı şerh etmeye başladı. İşte bu hadise de Bihruz Bey'in zaten tam olan mutluluğunu ikiye katlamıştı.

11

Pazar, pazartesi, salı günleri pek latif geçmişti. Bu günler Bihruz Bey hayal âleminde bazı özelliklerini Mösyö Piyer'den işittiği Bua dö Blonyilerden (Buolony Ormanı) Hayd Parklardan daha mükemmel bir park oluşturarak o parkın içinde Periveş Hanım'ı bildik landosuna değil de sandığı elmastan, tekerlekleri gümüşten, zümrüt göğüslü, sedef kanatlı, yakut gözlü bir çift kumru koşulmuş bir arabaya artık bir ren (kraliçe) gibi değil, bir dees (Tanrıça) gibi kurulmuş olduğu hâlde sabahtan akşama kadar dolaştırır ve kendisi – Keşfi Bey'in aynı satir (Yunan mitolojisinde bir cin) şekil ve kıyafetinde olarak o parkın karanlık köşelerinden ara sıra ortaya çıkıp Periveş Hanım'a doğru kıskançlıkla bakıp huzursuz ederken bile– o parlak arabanın yanı sıra dolaşır, âşık ve maşuka naz ve niyazlarıyla meşgul olurlardı.

Salı akşamı Mösyö Piyer'in getirdiği kitabın içindeki şevkli imajların (hayal) seyrinden sonra hayal ettiği yerinin ötesinde berisinde Venüz âlemine mensup som mermerden birtakım gönül alıcı heykeller, bu heykellerin etrafında üçer beşer dolaşır nenfler (peri kızları), suları yeşil havuzlar içinde mercan gagalı, lâl gözlü, uzun boyunlu, kardan beyaz nazik kuğularla birlikte yüzen sırma saçlı, mavi gözlü, güneş yüzlü periler de peyda olmuştu.

Bihruz Bey çarşamba günü parkında elmas arabanın gümüş tekerleklerine yapışarak arabaya ziynet veren –hani o perilerden güzel– Periveş Hanım'ın yüzünden yayılan güzellik ışıklarına, dudaklarından yayılan güzel gülümsemelere hayran olup duruyordu. Öte taraftan yine bir aralık satirin görünüvermesiyle birtakımı heykellerin etrafında üzerine elmas serpilmiş yeşil kadifeden örtüler, yani çiyle ıslanmış çimenler üzerine sırma saçlarını dağıtarak serilmiş, diğer birtakımı

zümrüt renkli havuzlarda kuğularla güzellik müsabakasına girişmiş periler, nenfler bir çığlıktır kopardılar. Her biri parkın tenha bir tarafına kaçmaya, nazik kuğular da kanatlarını vurup haykırarak havuzlarda kıyametler koparmaya başladılar. Zavallı Bihruz Bey, içinde bulunduğu dehşet âlemine döndü. "Acaba ne oluyor?" diye sağına soluna bakınıp dururken satiri gördü. Satir, Periveş Hanım'a ciğer yakıcı bakışlar atıp Bihruz Bey'e de zehirli gülüşler gönderiyordu. Bey'in bu hâle pek fena hâlde canı sıkıldı. Bu dakikadaysa beyefendi gerçek âlemin korkunç bir tehlikesinden güç kurtuldu. Çünkü hayal ettiği yerde elmas arabanın yanında bulunan varlık Bey'in fikir ve endişesi olup kendisiyse hakiki âlemde yine bilinen sarı arabasıyla kırları dolaşıyordu. Parkın umulmadık bir yerinden satirin ansızın görünmesiyle perilerin, kuğuların kargaşa içine düştüğü dakikalarda, Bihruz Bey'in sarı arabası Haydarpaşa'dan Uzunçayır'a doğru giden yolun sağında on metre derinliğindeki bir uçurumun hizasına gelmişti.

Bey satire hiddetinden elindeki dizginleri sağına doğru çekerek hayvanları uçuruma sürerken geride bulunan koşe hemen Bey'in mevkisine sıçrayıp dizginlere sarılarak hayvanların başlarını doğrultmakta başarılı oldu. Bey de bu sayede hem uçuruma gitmekten, hem de parktan dışarıya çıkarak satirin saldırılarından kurtuldu.

Çarşamba akşamı Bihruz Bey biraz neşesizdi. Çünkü sarı arabanın geçirdiği tehlike münasebetiyle kendini parktan çıkarmakta başarılı olmuşsa da satiri zihninden defetmeye muktedir olamıyordu.

"Acaba küçük hanımın Keşfi ile gerçekten bir rölasyonu (ilişki) mu var? Öyleyse yazık ona! Lakin bana niçin baktı! No, no e possibl? (Bu mümkün mü?) Beni bahçeye çağırsın, gölün kenarında dursun, bana pırlantalar yuvarlasın, benden çiçek alıp göğsüne taksın, o kadar iltifatnameler filanlar etsin, sonra da... Sonra da Keşfi'nin "Haset! Haset!" diye bağırması üzerine... İşte burası fena... Ne kadar bozuldular, ne

kadar çabuk landoya girdiler! Cuma günü kaçta gelirsiniz dedim de cevap bile vermedi. Giderken bir adiyö (hoşça kal) demeli değil miydi? Daha... Daha... Daha sonrası daha fena: Çarçabuk nereye gittiler bunlar? Aramadığım yer kalmadı. O aralık Keşfi de file (sıvıştı) etti. Demek ki... Ne münasebet! Keşfi gibi bayağı bir garsona... Emposibl! (İmkânsız!) Ama bakalım yarın değil öbür gün sözünde duracak mı? Bakalım gelecek mi? Of! Ne kadar başım ağrıyor! Oh! Benim sevgilim! Söyleyiniz bana ki, beni sevmiyorsunuz, bari onu da sevmiyorsunuz ya? Görüyor musunuz ne kadar sufrans (acı) içindeyim! Bana merhamet ediniz! İşte huzurunuzda diz çöktüm. Bir kelimccik... Hayır! Beni sevmiyorsunuz. Ah ne kadar semavi bir güzelsiniz. Allon ön beze! (Haydi bir öpücük!) O ne? Şimşek! Mon Diyö! (Aman Tanrı'm!) Gökyüzü ne kadar karanlık! Rüzgâr da çıkıyor. Bora... Bora... Burrask (Bora) ... Yağmur... Vah! Vah! Sonra ne olacak? Yarın perşembe, öbür gün cuma... Hava böyle kalırsa... Ay, ay! Kel plüi toransiel! (Ne yağmur!) Yağmur değil tufan bu! Eyvah! Cuma günü göremeyecek miyim? Mektubumu veremeyecek miyim? Of! Başım!"

Bihruz Bey'in bu endişeli düşünceleri, bu acıklı hayalleri dineden sonra gece saat iki buçuk sularında salonun Fenerbahçesi'ne nazır bir penceresi önünde cereyan ediyordu. Çaresiz Bey'in park imajınerindeki (hayalindeki) perileri, kuğuları kargaşalığa salarak Bihruz Bey'i ürkütüp onu oradan üzgün çıkmaya mecbur eden satir, Bey'in zihnine girmeye de yol bularak iki saatten beri çaresizi huzursuz edip dururken, havanın kararması, şimşekler çakması, fırtına çıkması, şiddetli yağmur yağması, zavallı hasret çeken âşığı tam bir elem ve üzüntüye düşürmüştü.

Bey penceresini kapadı. Yağmurun kesilmesini saatlerce bekledi. Yağmur zaman zaman şiddetini artırıyor, fırtına kıyametler koparıyor, şimşekler çakıyor, etrafa yıldırımlar düşüyordu. Bu hâlde saat altıya geldi. Bey hepsi birbirinden

sıkıntılı endişelerden zihnini kurtarıp da hareme gitmeyi hatırına getiremiyordu. Mişel Ağa iki üç defa salona girmişse de vaktin geciktiğinden dolayı observasyon (uyarmaya) etmeye cesaret edememişti. Hâlbuki beyefendinin saat altılara kadar –hususiyle böyle yürekleri heyecana sürükleyen bir fırtına gecesi– içeriye girmemesi valide hanımefendiye, dadı kalfaya başka başka meraklar vermişti. Bey önünden bir türlü ayrılamadığı pencereden tabiat âleminin durumunu ve dehşetli manzarasını üzüntüyle seyre dalmışken dadı kalfa başında bir örtüyle salonun kapısı önünde belirdi:

— Hâlâ oturuyor musun? Hanımefendi de, ben de merak ettik. Bu ne yağmur Beyciğim?

— Sorma! Bu yağmur değil, delüj (tufan)!

— Gerçek pek delice yağıyor, ortalığı sel basacak. Galiba yakınlarda bir yere de yıldırım düştü.

— Valide yatmadı mı?

— Hayır! Misafirler vardı. Bitişiktekiler... Şimdi gittiler.

— Nasıl gidebildiler?

— Beklediler, beklediler, yağmurun dineceği yok, gittiler. Hanımefendi çok üzerlerine düştü kalınız diye ama kalmadılar.

— Saat kaç acaba?

— Saat yediye geliyor.

— Gerçek, altı buçuğa beş var.

— İçeri girmeyecek misiniz?

— Sen git mumları yak! Ben de geliyorum.

Gerçekten dadı kalfa çekildiği gibi, Bihruz Bey de yerinden kalktı, doğruca yatak odasına gitti, soyundu. Mumlarını söndürdü, yatağına girdi. Fırtınanın, yağmurun yürek parçalayan avazını işitmemek için kulaklarından birisini yastığa

yapıştırdı. Diğerinin üzerine yorganı çektiyse de gürültüyü işitmemek mümkün değildi. Hâlbuki Bihruz Bey'in akşamdan beri tutturduğu hırçınlık sebebiyle takatten düşen, hayal kuran âşık çocuğunu uyutmak için tabiatın bu acı feryadı, korkunç ve fakat etkili bir ninni hükmünü icra ediyordu. İşte korkmuş kulağı bu ninniyi dinlediği kadar "satir" görmüş gözü dahi veyyözün (kandilin) fanusu üzerinde görünen açık Zühre'yi (Venüs) seyrederek Bihruz Beyefendi hayal âleminin ruhu yorucu kargaşasından tamamıyla azade uyku âlemine geçtikten sonra gölgeli ve güzel kokulu, iki tarafı ağaçlı yollardan geçerek daha mükemmel bir parka dâhil oldu.

12

Bihruz Bey ertesi sabah saat ikiye doğru gözlerini tatlı uykudan açtığı zaman, odanın içerisini aydınlık içinde görünce aşırı bir heyecan ve sevinçle yatağından fırladı, pencerelerin perdelerini kaldırdı. Bir pencere açtı, dışarıya doğru baktı. Gördüğü güzel manzara geceki hâlin tamamen zıddıydı. Geceleyin öfkeler, şiddetler içinde ağlayıp feryat eden tabiatın nazlı dilberi, etrafında henüz kurumamış olan gözyaşlarından dolayı mahcubiyetini gizleyemediği hâlde latif latif tebessüm ediyordu. Birkaç saat evvel ufukları tamamen kaplayan kara bulutlardan gökyüzünün gülen yüzünde bir leke bile yoktu. Ağaçlar, çimenler, dağlar, taşlar yıkanmış, toprakların tozları basılıp yerler Çamlıca ve civarı kırlarına mahsus sarılığı almıştı. Ağaçların dalları ve yaprakları üzerinde yığın yığın duran elmas parçaları, hafif esen rüzgârın en küçük titretişiyle yerlere dökülüyor, tabiatı nurlar, sevinçler içinde görmekle bu kâinatın sahibinin kudretini kutsamak için keyifle Tanrı'nın birliğini söyleyen mübarek kuşlar kendilerine dinlenme yeri seçtikleri ağaçların birinden diğerine uçuyor, elmaslar dağıtan dalların birinden diğerine konuyordu. Dağların yeşil renkleri –üzerindeki toz tabakasının sıyrılmasıyla– bazen daha ziyade koyulaşmış, bazen daha ziyade açıklığa dönmüş, yani gönül ferahlatan doğal renklerini bulmuştu.

Bihruz Bey tabiatın bu gülümseyen eserlerini yarım saat seyretti. Güneşe baktıkça öpeceği geliyordu. Çünkü kaç gündür hasreti bulunduğu, özlemini çektiği, gönlünü alan ay yüzlü sevgiliyi bu güneşin sayesinde görebileceğini takdir ediyordu. "Ne kadar güzel! Ne kadar parlak, güzel natür! Bugün o da aynı benim sevgilim gibi blond! Demek ki yarın kendisini göreceğim. Evet, yarın mutlak gelir. Mektubumu takdim ederim. O da elbet güzel şekilde kabul eder, eğer

bizim zevzek yine bir entrig[4] yapmazsa... Bakalım talih ne gösterir."

Bihruz Bey o sevinçle her zamanki gibi hazırlandı, tuvaletini yaptı, kahvaltısını yedi. Dadı kalfa ile neşeyle şakalaştıktan sonra selamlığa çıktı. Odasına girdi, yazıhanesinin gözünü açtı, o gözün içinde saklanmış aşk mektubunu eline aldı. İçindeki komplimanları (iltifatları), santimanları bir daha görmek istediyse de mektup kapanmış, mühürlenmişti. Açmaya kıyamadı, tekrar göze bıraktı. Lel lele lel lel, lel lele lel lel, lel lele lel lel, lel lel la!

"Mösyö Piyer ne iyi adamdır! Bugün şu latif hediyeyle beni memnun etmek için dün mahsus darılttı diyeceğim geliyor. Bakalım daha neler var? Bakalım bizim brav şövalye dö Foblas daha neler diyor?"

Profesör Piyer'in hediye ettiği resimli kitap Bihruz Bey'in pek kıymetlisi olduğundan, parkta bulunmadığı zamanlar bunu okuyarak hayalini aydınlatırdı. Yine kitabı eline alarak evvela resimlerini –belki ellinci defa olarak– seyrederek ötesinden berisinden okumaya başladı.

Bey bu lezzetli okumaya gereği gibi dalmıştı. Odanın kapısı yavaşçacık vuruldu:

— Tık, tık!

— Antre! (Gir)

Kapıya vuran Mişel'di. Elinde bir gümüş tepsi, tepsinin içinde üzeri Fransızca yazılmış bir mektup vardı. Mektubu Bey'e arz etti. Bey mektubu alıp açmaya uğraşırken kucağındaki kitap yere düştü. Mişel hemen eğildi. Kitabı yerden alırken kitap açıldı, en parlak tasvirlerden biri meydana çıkıverdi. Mişel de bunu gördü. O zaman Bey kitabı uşağın elinden almakla beraber çaresizi haksız olarak azarladı:

— Hayvan herif! Defol oradan!

4 (İng.) intrigue: dalavere

Hem azarladı, hem de yanından kovdu. Gelen mektupsa sarı arabayla bakla kırı hayvanların belirlenmiş bedeli olan dört yüz on sekiz ve bunların taşınma masrafı olan kırk dokuz ki toplam dört yüz altmış yedi liradan baki kalan yüz elli liranın dört ay içinde taksitle ödenmesi şart koşulmuş olarak birinci taksit zamanının gelmesine daha on beş gün varsa da paraya lüzum olduğundan Bihruz Beyefendi birinci taksidi şimdiden inayet buyururlarsa mucib-i memnun olacağına dair ve "Beyoğlu'nda bulunan fabrika sahibi komisyoncu Jak Kondoraki" imzasını içeriyordu.

Bihruz Bey bu mektubun okunmasından pek hoşnut kalmadı. Çünkü evvela Le zavantür dö şövalye dö Foblas'ı tatlı tatlı okurken onu elinden bırakmaya mecbur olmuştu. İkinci olarak kitabın mahrem nitelikli resimlerinden bir tanesini o Mişel denen embesil görmüştü. Üçüncü olarak da ilk taksite daha bir aydan fazla zaman vardı. Bey uşağı çağırdı:

— Mişel!

— Mösyö!

— Böyle bir kâğıdı bana getirmeye nasıl cesaret ediyorsun? Sen bilmiyor musun ki birinci taksidin gelmesine daha bir ay var. Git söyle, cevap yoktur.

— Başüstüne ekselans!

Çaresiz Mişel kapalı bir mektubun içinde ne olduğunu ve hususiyle birinci taksidin zamanının gelip gelmediğini nereden bilecek ve bilse de beyefendiden emir almaksızın mektup getiren adama cevap vermeye nasıl cesaret edecekti? Bihruz Bey canının birkaç suretle sıkıntıya düşmesinden buraları hesaplayamamış ve zavallı Mişel'i bir ikinci defa daha haksız yere azarlamıştı.

Mişel'i defettikten sonra Bihruz Bey bıraktığı kitabı tekrar aldı, okumaya devam etmek istediyse de yapamadı. Kitabı bıraktı, üzüntüyle düşünmeye başladı:

"Lakin taksit zamanı gelince paraları nasıl vereceğiz? Üç gün evvel Mir'e yüz doksan lira verdim, Heral'in hesabına bakmadık. Alber'inki iki yüz otuz lira olmuş. Paris'ten gelecek eşya da gelmedi. Biz bu borçları nasıl ödeyeceğiz? Valide pek fena dargın... Yemin etmiş konağı sattırmayacakmış, elmasları da birer birer satıp hisse senedine çevirdiğini işitiyoruz. Elli yaşında kadın... Bilmem daha ne kadar yaşayacak ki, bu kadar para canlılık ediyor? Kulekapısı'ndaki mağazadan elime pek az şey geçti. Galata'daki hanın parasından kalan altı yüz lira ancak üç dört aylık cep harçlığım demektir. Mon Diyö! Bu borçları ödemeye bir çare bulamazsam ben ne yaparım anfen (sonunda)? İstanbul'daki eve dört bin lira veriyorlar ya! Bir şey yaparız, artık valide hanım buna karışmasın! O benim babamdan kalan bir şey! Bir dört bin lira daha elime geçerse bin lirasıyla borçları öderim, üç bin lirayla da konsolide alsam epeyce entere (faiz) getirir. Artık bundan sonra bohem hayatını da bırakmalı, artık evleneceğim, evlilere yakışan da saj (uslu) olmaktır. Üzülecek bir hâl yok. Lel lele lel lel. Lel lele lel lel. Lel lel lele!"

Bihruz Bey, başta kendisini pek üzen bu düşüncelerden de kurtulmanın çaresini buldu. Mevcut parası altı yüz lira bitinceye kadar Süleymaniye'deki konağı satmaya karar vermişti. Beyoğlu'ndaki, Galata'daki dükkânları, hanları satan tellal bundan evvel Süleymaniye'deki konağa da dört bin lira kadar arz eder bir müşteri bulmuşsa da, o zamanlar Bey'in paraya ihtiyacı olmadığı gibi, valide hanımdan da biraz muhalefet gördüğünden konak satılmamış ve fakat tellalın da bir zamanlar gerek konaktan gerek köşkten hiç çıkmayan ayağı bütün bütün kesilmişti. Yani yeri malum olduğundan gerekirse kendisini bulmak mümkündü.

Çamlıca Bahçesi münasebetiyle Bihruz Bey'in sevgisi yazlığına yönelip kışlık evi gözünden iyice düştüğü için, makul olan köşkü satıp konağı elden çıkarmamakken Bihruz Bey bunun aksini duruma uygun bulmuştu.

İşte beyefendi birkaç ay sonra düşeceği sıkıntıya karşı konağı satmak tedbirini düşünmekle üzüntülerini pek çabuk geçirdi. Rahatlıkla dejönesini (öğle yemeğini) etti, her zaman olduğu gibi mesireden mesireye dolaşmak için arabasına bindi, çıktı gitti. O günün akşamında konuşmaya değer olağanüstü bir durum olmamıştı. Bey âdeti gereğince saat birde akşam yemeğini yedi. Bir iki saat salonda vakit geçirdi. Erkence hareme gitti, soyundu, yattı. Dokuz saat kadar bir düziye rahatça uyudu.

Sabahleyin gözlerini açtığı gibi pencereye koştu, perdeyi kaldırdı. Hava fevkalade latifdi. Kel bel jürne! (Ne güzel gün!) diyerek seviniyordu. Çünkü bu güzel günün adı cumaydı. Sabahki tuvaleti her günden fazla sürdü. Yirmi yirmi beş kadar kolalı frenk gömleğinden hiçbirisini beğenmediği için dadı kalfaya darılıyordu:

— Bunları Marigo mu ütüledi? Ne kadar da fena!

— Evet beyim! Marigo ütüledi, hem de pek fena değil.

— Senin için fena değil, ama benim için pek fena! Bu pililer nedir?

— Neresi kirli, ben görmüyorum.

— Kirli demedim a canım, pili diyorum sana, buruşuk.

— Pekiyi, söyleyelim de bir daha dikkat etsin!

— Hem söyle hem de yine dikkat etmezse konjediye (kovulacağını) olacağını anlat!

— Gonce diyen kim? Anlamadım.

— Kom tü e drol! (Ne kadar garipsin!) Konjediye diyorum, konjediye... Kovarım demek.

— Artık ben bilmem.

— Şu pantolonlara baksana! Ne fena pililer yapmış! Kim devşirdi bunları?

— Ben devşirdimdi.

— Boyunbağları nereye koydunuz? Yeni gelenleri?

— Hepsi çekmecenin gözünde olacak.

— Hani ya yeni mendiller?

— Daha yıkanmadı.

— Gördün mü ya? Öyle şey olur mu? Şimdi ben ne yaparım?

— A beyim! Çekmecenin gözünde belki yüz tane mendil var. Bir tanesini beğen, alıver!

— Vui! Me zil nö son pa marke! (Onların markası yok!)

— Neye rezil olsun? Onlar da yeni yeni mendiller...

— Markalı değil. Markaları yok onların.

— Markalısı da var. Dün ütülenirken gördüm.

— Terziden gelen kostümleri göremiyorum.

— Hepsi burada.

— İskarpinlerim geldi mi?

— Bilmem. Besbelli gelmedi.

— Şu potinleri ver bakayım!

Dadı kalfayla aralarında geçen şu konuşmadan da anlaşılır ki, Bihruz Bey bugünkü cuma tuvaletine fazla önem veriyor ve o sebeple gömlekten, boyunbağından, mendilden, pantolondan, ayakkabısından kendisine en çok yakışacak olanı seçmekte zorluk çekiyordu.

Gömleğin, yeleğin, pantolonun, jaketin, potinin birini giyip birini çıkararak nihayet tuvalet işine son verebildi. Selamlığa çıktı. Doğru kabine dö travayına girdi. Yazıhaneden mektubu çıkardı, jaketin cebine güzelce yerleştirdi. Oradan salona geçti. Salondaki çiçekliğin içindeki en taze çiçekler-

den güzel bir gül seçti. Jaketinin iliğine taktı. Biraz oturdu, biraz gezindi. Her çeyrekte bir kere saatine baka baka sonunda öğle vaktine yetişti. Derhâl dejöneyi ısmarladı. Çünkü bu sabah kahvaltıdan vazgeçtiğinden karnı iyice acıkmıştı. Yemekten sonra salonda biraz daha oturdu, gezindi. Bir aralık yine kabine dö travaya geçti. "Şövalye" kitabını açtı, karıştırdı. Nihayet saatine baktı, yedi buçuğu bir geçiyordu.

— Mişel!

— Mösyö!

— Ma vuatür! (Arabam)

— Tut alör ekselans! (Hemen sayın bay!)

Bir çeyrek sonra Bey arabasına bindi. Koşe de yerine geçti. Gırr!

13

Arabanın bu defa gittiği yeri söylemeye gerek yoktur ki, hikâyeyi takip edenlerce o yerin Çamlıca Bahçesi'nden başka bir yer olamayacağı bilinmektedir.

Evet! Beyefendi arabasını her zamankinden fazla bir süratle sürerek Tophanelioğlu'ndaki bahçenin alt başına varıp da içini ve dışını fevkalade bir kalabalığın doldurduğunu görünce, biraz geç kalmış olduğuna teessüfler ederek kim bilir kaçıncı dönüşünü yapmakta olan arabaların arasına epeyce güçlükle karışabildi.

Bu suretle ağır ağır giderek yukarıki meydancığa ulaşınca sıra hâlinden arabasını kurtardı, gazinoya yakın bir mevkiye çekti, durdurdu. Derhâl arabadan fırladı, doğruca bahçeye girdi. Sürü sürü gezen rengârenk cennet çiçekleri içinde aradığına benzer bir sima göremeyince –hikâyemizin başlangıcında tarif olunduğu üzere– aşağıki kapıya yakın bir mevki seçip oturdu. Bir bira ısmarladı. Sarışın hanımın gelmesini sabırsızlıkla beklemeye ve bu şiddetli bekleyiş içinde durmaksızın saatine bakıp her beş dakikada bir kere kapıya doğru gidip gelmeye başladı.

Evet! Bahçeye süslü hanımların, şık madamların mavi gözlüsü, kara kaşlısı, ela gözlüsü, sırma saçlısı, uzun boylusu, kısası, narin yapılısı, şişmanı, hasılı her türlüsü girip çıkıyor, fakat Bihruz Bey'in hayalindeki "kara yağız"ı bir türlü görünmüyordu. Kendi görünmediği gibi landosu dahi belirmiyordu.

Uzun olduğu kadar şiddeti artmakta olan bu bekleyiş içinde zavallı Bihruz Bey'in zihni birtakım sıkıntılı ihtimallerin karışıklığına düşmüştü ki, en üzücüsü Periveş Hanım'ın Keşfi Bey'e başka bir yerde randevu vermiş olmasıydı. Zira

bahçe seyircileri arasında Keşfi Bey dahi görünmüyordu. Bu tahammül edilemez ıstırap içinde saat on buçuğa gelip ümidin bütünüyle kesileceği dakikalar yaklaşınca, Bey artık için için "of!"larını zapt edemez hâle gelmişti.

Bir aralık yine yerinden fırladı, kapıya doğru gitti. Devridaim zincirini teşkil eden arabaların geçişine içeride üzüntüyle bakıyordu. Birdenbire baştan aşağıya vücudu bir titremeye tutuldu. Çehresi önce kızardı, sonra sarardı, daha sonra yemyeşil oldu. Bulunduğu noktadan sol tarafa koşmak istedi. Orası geçit vermez derecede sık bir ormancıktı. Ormancığın azıcık yukarısına gitti. Orası bahçenin kenarına uzanan bir düzlüktü; bir iki madama, birkaç erkek, birkaç da çocuktan oluşan bir aile sandalyeleriyle bir halka teşkil ederek orada oturuyorlardı. Bihruz Bey gözlerini bahçenin dışarısındaki kargaşalığa dikmiş olduğu hâlde bunların üzerine doğru süratle yürüdüğünü oturan çocuklar görünce korktular. Analarının babalarının kucaklarına sığındılar. Bihruz Bey hareketine katiyen halel vermedi. "Pardon!" diyerek oluşmuş halkayı çiğner gibi aralarından geçti. Hatta geçerken bir iki sandalye de devirdi. Bahçe duvarının dibine gitti. Biraz durdu, yine geldiği tarafa döndü. Fakat dönerken halkayı tamamen bozulmuş, dağılmış buldu. Tekrar kapıya doğruldu. Yine döndü. En sonra yerine gitti, garsonu çağırmak için bastonunun ucuyla bira kadehine hızlı hızlı vururken kadeh devrildi. Sonra yere düştü, kırıldı. Sonunda garson da yetişti. Bey bira ve kadeh paralarını karşıladıktan sonra pardösüsünü koluna aldı, yine fevkalade bir süratle yukarıki kapıya doğru yürümeye başladı. O süratle hem gidiyor, hem de "Enkonyito! Enkonyito! Diyabl!" (Kılıp değiştirip, şeytan!) diye söyleniyor, herkesi kendine hayretle baktırıyordu. Onu bu kadar telaşa, heyecan ve harekete düşüren sebep, beyefendinin kapıdan arabaların geçişini seyrederken, sevgilisinin hayalinin adi bir kira arabası içinde kendisine görünmesiydi.

Yani Periveş Hanım, Çengi Hanım'dan başka Gülşeker Hanım isminde diğer bir genç arkadaşıyla beraber bahçe sey-

rine gelmişler ve Gülşeker Hanım'ın tuvaleti böyle bir seyrin gereğine uygun bulunmadığından, arabadan hiç çıkmamak hakkında gösterdiği arzuya uyularak üç hanım bahçeye inmekten kaçınmış, neredeyse iki saatten beri bahçeyi dönüp durmaktaydılar. Bihruz Bey ise bahçenin içinde beklediği kadar açık kapının önünden geçen arabaları da gözden kaçırmıyordu. Ne var ki, bunların içinde landoya benzer bir şey göremediği ve sarışın hanımın böyle adi bir kira arabasıyla böyle bir seyir yerine gelmeye tenezzül edebileceğine ihtimal vermediği için boş yere sıkılıp duruyordu.

Bihruz Bey iki dakikada yukarıki kapıdan çıktı. Sevgilinin hayalini taşıyan arabanın rengine, biçimine, arabacının kılığına, kıyafetine, hayvanların tonuna ayrı ayrı dikkat etmişti. Arabaların oluşturduğu zincir ise kalabalığın aşırı fazlalığından dolayı pek ağır hareket ediyordu. Beyefendi izlediği arabanın gelmesini bekleyerek bir kenarda bastonuna dayandı durdu.

Beş dakika geçmedi, araba köşeyi döndü. Tam Bey'in bulunduğu noktanın hizasına gelince Bihruz Bey jaketinin cebinden mektubunu çıkardı. Arabanın içinde kırılarak tebessümlere başlayan Periveş Hanım'a saygılı bir reverans ettikten sonra Fransızca "Matmazel! Mustarip ve perişan gönlümün konuşan fotoğrafı olan bu mektubu yüce şahsınıza takdim etmekliğime müsaade buyurunuz!" diyerek ve araba yürüdüğü kadar bu da yanı sıra giderek mektubu arz etti.

Bunun üzerine genç hanımların ikisi birden bir kahkahadır kopardılar. Bunların karşılarında oturan Çengi Hanım da, "Hadi, hadi! Çekil oğlum! Ayıptır!" diyordu. Fakat bu dakikada Bihruz Bey'in duman içinde bulunan gözleri hiçbir şey görmediği gibi asabi bir uğultuya uğrayan kulakları da hiçbir şey işitemediğinden, elindeki mektupla arabayı takipte devam ediyordu. Nihayet Gülşeker Hanım, Bey'in hâline acıdığından dolayı değil, o belâyı başlarından defetmek için kolunu uzattı, elinden mektubu aldı. Bey de oradan çekildi.

Bihruz Bey bu esnada âdeta sersemlemişti. Arabadan ayrıldıktan sonra bıraktığı noktaya geldi, durdu. Markalı mendilini çıkardı. Alnından, şakaklarından fışkıran terleri silmeye başladı. Mektup takdim etmek için arabaya sırnaştığını görenler onu birbirlerine gösterip gülüşüyorlardı. Fakat Bihruz Bey'in gözlerini bürüyen duman henüz bertaraf olmadığından o hiçbir şey görmüyordu. Biraz dinlendikten sonra aklı başına gelmeye başladı. O zaman yüzünde, başarısıyla duyduğu sevincin renginin aksettiği bir mutluluk hasıl oldu. Bunun üzerine tekrar bahçeye girdi. Aşağı doğru rahatlamış olarak giderken yolunun üzerinde rast gelen, oturma yerlerinde gözüne ilişen mösyölerden, madamalardan biraz göz aşinalığı olanlara reveranslar edip az buçuk tanıştıklarına el verip "koman sa va?" (Nasılsınız?) deyişi beyefendinin büyük sevincini gösterecek hâllerdendi.

Bu suretle iki üç kere bahçenin içini devretti. Kendisi gezindiği kadar takdim ettiği mektubunun içindeki parlak ibarelerden, etkileyici ve yakıcı sözlerden bazılarını zihninden geçiriyor ve mektuba eklediği kuplelerden:

Bir siyeh-çerde civandır
Hayli dem hayli zamandır.

Mısralarını orkestranın ahengine uydurup söylüyordu.

O latif mektubun, o nazik kuplelerin yüreğinde ne tesir ettiğini Periveş Hanım'ın simasından anlamak üzere bir aralık beyefendi bahçenin yukarıki kapısından çıktı. Doğru arabasına gitti. Yerine oturdu, dizginleri eline aldı, bekledi.

Bu esnada vakit on biri geçmiş, araba zinciri bir hayli seyrekleşmişti. Zincir üç defa daha döndü. Sevgilinin hayalini taşıyan araba görünmedi. O zaman Bey saatine baktı. On bir buçuk olduğunu görünce "İle tar... probablöman (Muhtemelen geç oldu.) gitmişler. Alon (haydi) takip edelim, bu defa je latrapöre jesper (yakalayacağımı umuyorum). Beni yolda beklemesi lazım gelir!" dedi. Aşağıya doğru arabasını dört-

nala sürdü. Tophanelioğlu'nun dört yol ağzına gelince yine şaşırdı. "Takipten ne hasıl olacak? Pazar günü kendisini görecek değil miyim?" diyerek Bağlarbaşı yolunu tuttu. Bağlarbaşı'ndan Nuhkuyusu ve Duvardibi yoluyla Haydarpaşa'ya indi. Oradan Koşuyolu'yla köşküne geldi. Köşke varınca Mösyö Piyer'in gelip gelmediğini sordu. Mösyö Piyer yarım saat evvel gelmiş, salonda gazete okuyordu. Bey doğru salona girdi:

— Bonsuvar şer profesör!

— Bonsuvar mon beyefendi, inşallah iyisiniz?

— Mersi, pek iyiyim! Zatıaliniz?

— Geçen akşam eve biraz geç gittim. Hava da rutubetliydi, nezleye uğramışım.

— Beis yok, bu akşam ders yapmayız, olmaz mı?

— Hayır! Benim nezlem derse asla mâni değildir. Her vakitki gibi çalışabiliriz.

— Pekâlâ! Lakin şer profesör getirdiğiniz o güzel kitap âdeta bir trezor (hazine)!

— Evet! O kitap amur dö fam hikâyeleri içinde bir tanedir.

— Hikâyeler güzel. Ya o resimler?

— Apetisan (İstek uyandırıcı) değil mi?

— Egzitan plüto! (Fazlasıyla)

— Lakin çokluk bakmamalı.

— Gerçek, Mişel size bir şey söylemedi mi?

— Ne gibi?

— Zira kitabın resimlerinden bir tanesini par aksidan (tesadüfen) görmüştü de...

— Hayır! Hiçbir şey demedi.

Bunlar bu konuşmadayken salona giren Mişel yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Bihruz Bey değerli hocasının koluna girdi. Sal a manjeye götürdü. Sofraya oturdular. Öteden beriden konuşarak yemeği bitirdiler. Tekrar salona geçtiler.

Bihruz Bey'in ders yapmaya bu akşam hiç niyeti yoktu. Hatta Mösyö Piyer nezlesi olduğundan bahsettiği zaman beyefendinin "Bu akşam ders yapmayız" sözünü birdenbire sarf etmesi de o meyilsizlikten dolayıydı.

Salona girilip kahveler içildikten sonra Bihruz Bey oyun masasını getirtti, mumları yaktırdı. Mösyö Piyer'e hitaben:

— Nu zalon fer kelkö parti dö trante ön! (Şimdi parti yapacağız!).

Böyle dedikten sonra karşı karşıya geçtiler, oturdular. Oyuna başladılar.

Oynanan oyun alaturka "otuz bir" idi ki, davsız olarak her partisi bir çeyrek liraya olmak üzere anlaşılmıştı.

Mösyö Piyer bu oyunu kış geceleri Bihruz Bey'in konağına toplanan genç beylerden görmüş, öğrenmiş ve hatta ara sıra kendisi de beylerin oyununa girişerek hayli kazanmıştı. Mösyö Piyer bu akşam da kazanmaya başlayınca Bihruz Bey'i çabuk kaçırmamak için oyunda türlü maskaralıklar ediyor ve ara sıra Fransızların "Oyunda talihi olan aşkta bedbaht, oyunda talihi olmayan aşkta kazanır" meşhur sözünü Bey'in kulağına ulaştırıp onu oyunda yenilmeye heveslendirmekten geri durmuyordu. Bey de bu sözü işittikçe hayali zaten hiçbir dakika gözünün önünden savulmayan sarışın hanımın talihine oynarken mesela kaba on dörtte yatıyor, otuzda, on dörtte kâğıt çekiyor, partiyi zorla kaybediyordu. Arada dondurma yemek, kahve içmek suretiyle üç saat devam eden oyuna son verildi. Mösyö Piyer beş buçuk lira kâr ile oyundan kalktığı zamandı ki, nezlesini hatırlayabildi ve "Oh! Ne kadar yorul-

dum! İzin verirseniz odama gideyim. İstirahata muhtacım." diyerek Bey'den müsaade istedi. Zaten saat de beşe gelmişti. Birbirine "Bonsuvar!" dediler, ayrıldılar: Mösyö Piyer yatak odasına gitti. Bihruz Bey de hareme girdi. Birisi beş buçuk lira kazancın keyfine, diğeri bir gün sonra gerçekleşecek aşk dolu buluşmasının hayalinin zevkine dalarak uyudular.

ÜÇÜNCÜ KISIM

1

Bihruz Bey aşk mülakatı için kendince kararlaştırdığı pazar günü, bir gün evvelkinden daha da itinayla tuvaletini yapıp hazırlandıktan, öğle yemeğini de yedikten sonra saat sekize gelmeden arabasına bindi. Tophanelioğlu yoluyla Çamlıca'ya giderken bahçeye de sevgi dolu bakarak bekleme yerine geldi.

O gün hava kapalı, sıcak ılık derecede, yollar ise üç gün evvelki yağmurlardan dolayı tozdan temizlenmiş olduğu için Çamlıca seyri için en müsait günlerden biriydi. Ayrıca pazara da denk geldiği için birtakımı midelerini birer küçük havuz gibi Çamlıca suyuyla doldurup içerisine sardalya balığı salıvermek, diğer takımı da tavla oyunuyla vakit geçirmek, bazıları nargile sefasına koyulmak, diğer bazısı da Çamlıca gibi İstanbul'un, Boğaziçi'nin her yerini gören ve on iki burcun on üçüncüsü sayılacak olan yüksek bir noktadan yukarı aşağı, sağa ve sola kendini kaybederek ve hayranlıkla bakmak, tabiatın binlerce çeşit görüntüsünü seyrederek gönlünü ve ruhunu rahatlatmak, fikir ve vicdanını canlandırmak maksatlarıyla sabahtan beri akın akın gelen halk, iskemleler, kaba hasırlarla oturulacak yerleri tutmuş ve bu karmakarışık kalabalığın bağrışmalarına konuşmalarına ve kahveci çıraklarının "İki şekerli, bir sade, üç lokum!" yollu haykırmalarına, muhallebici, dondurmacı, leblebici, "eğlencelik Şam fıstık"çı, şekerci, simitçi gibi hiçbir mesireden eksik olmayan satıcıların çeşitli seda ve edalarla bağırıp çağırmalarına bir fena keman, bir adi lavta, bir soğuk klarnata, bir de porsuk deften ibaret ince sazın kaba takımı tarafından –mevcut halkın yüzde doksan dokuz üç çeyreği için bedava olarak– icra olunan, kulak tırmalayan müziğin ve öte tarafta büyüklerin küçüklerin herkesin bildiği içimi yumuşak Çamlıca suyunun

kaynağının yakınına yerleşmiş olan kebapçının kızgın ateş üzerinde mavi ve yağlı dumanları buram buram çıkıp etrafa yayılan köftesinden, kebabından, ciğer tavasından, piyazlı fasulye salatasından çıkan iştah kaçıran kokuların havayı kaplaması, o seçkin yeri tertipsiz, letafetsiz, zevksiz, uygunsuz bir eğlence yerine döndürmüştü. Bihruz Bey o mükellef ekipajıyla (lüks arabasıyla) teşrif edip de Çamlıca'yı bu hâl ve manzarada görünce fena endinye oldu (kızdı), fazlasıyla canı sıkıldı.

Çünkü beyefendi orta set üzerinde büyük çınarın altında tenhaca sandalyesine kurulup, ayağını da diğer ayağının üzerine atacak ve "siyeh-çerde"sini öyle bekleyecek, "siyeh-çerde"nin landosu uzaktan göründüğü gibi görüp görmemezliğe gelecek, "siyeh-çerde" landosundan indikten sonra Bey'in bu davranışı dikkatini çekerek, "Acaba beyefendiyi beklettim de darılttım mı?" diye meraklanıp telaşlı telaşlı bayırdan yukarı çıkarken Bey'in gözüne ilişecek, Bey hemen yerinden fırlayıp "siyeh-çerde"nin yanına gidecek, tekrarlanan referanslardan (selamlamalar) sonra birlikte tepeye kadar çıkacaklar, o zaman "siyeh-çerde" korsajından pembe renkli, zarif, kokulu, ufacık bir zarf içinde bir mektup çıkaracak, Bihruz Bey'e, "Sizin mektubunuz gibi bu da sufran (acılı) bir yüreğin fotoğrafyasıdır. Yüce şahsınızınki artistik bir fotoğrafya olduğu için güzeldir. Bu onun yanında kabadır, rötuşsuzdur. Lakin pek egzakttır (doğrudur), pek fideldir (sadıktır). Onun için takdime cesaret ediyorum!" deyip mektubu Bey'e verdikten sonra "Fotoğrafyayı Paris'te mi, Londra'da mı, Viyana'da mı öğrendiniz?" diyecek. Bihruz Bey de ona cevaben, "Avrupa'ya gitmedim, fakat bir iki hafta sonra Paris'e gitmek istiyorum" deyince "siyeh-çerde"nin benzi sapsarı kesilerek vücuduna titremeler gelerek gözleri yaşararak, "Beni bu hâle getirdikten sonra kendiniz Paris'e gitmeyi düşünüyorsunuz. Mademki gidecekmişsiniz, benim gibi bir çaresiz divaneyi döndürüp de buralara kadar niçin getirdiniz?" yollu şikâyetlere, sitemlere kalkışacak. Bihruz Bey de, "Birinci rankont-

rumuzdan (karşılaşma) beri gözlerime uyku girdiği var mı? Bir dakika sizi düşünmediğim var mı? Hayalimin parkında sizden başka bir dolaşan var mı?" cümlelerini sarf ettikten sonra; "Paris'e gitmekten meram yakında lazım olacak bazı şeyleri kendim beğenip almak" kelimelerini söylerken "siyeh-çerde" ikinci defa olarak tekrar sarılığa uğrayacak, o zaman beyefendi, "Evet efendim, sizden kaçmalıyım, sizi o kadarcık bile görmemeliydim. Biliyor musunuz ki aşkınız beni harap ediyor? Biliyor musunuz ki ben sizi bir gün görmezsem çıldırıyorum? Mümkünü yok, ben burada duramam!" dediği gibi, "siyeh-çerde" sanglote (hıçkırma) ederek ağlamaya başlayacak, bunun üzcrinc artık beyefendi insafa gelip hemen olduğu noktada köleliğini gösterecek şekilde yere çökerek iki taraftan:

— Oh! Seni nasıl seviyorum! Sen de beni seviyor musun?

— Oh, mon adore (Sevgilim)!

— Hayır! Yalan söylüyorsun!

— Ben yalan söylemeyi bilmem ki! Söyle bana, gerçek yolculuk var mı?

— Non (hayır)! Non! Bin kere non!

— Aklımı başımdan aldın hıyanet!

— Ya sen beni ne hâle koydun!

— Ben zavallı ne yaptım?

— Bir daha ne zaman görüşeceğiz?

— Ben bilir miyim?

Hayalinde bu tarzda senli benli sözler söylenecek. Ondan sonra Bihruz Bey evlilik meselesini –Koşuyolu'nda araba sürer gibi– bir hızla meydana sürmekle beraber bu mesele hakkında enikonu sözler edip bir desizyon (cesaret) almak

için "siyeh-çerde"den randevu isteyecek, "siyeh-çerde" biraz naz difikülteleri çıkardıktan sonra kabul edecek, bu karar üzerine aşağıya inilecek, bahçenin önce içinde bir tur yapılmak, sonra dışarısında an vuatür (arabada) bir iki defa dolaşılıp ayrılmak üzere arabalara binilecekti.

O kadar kalabalık içinde bunlar nasıl yapılacak?

İşte Bey'in gelir gelmez gözüne çarpan kalabalığa canı bundan dolayı sıkılmıştı. Hiddetin ilk hâlinde ters yüzüne gidivermek hatırına geldiyse de parolüne (sözüne) uymamış olacağını düşündü. Çaresiz arabasından indi. Bastonunu aldı, ağır ağır ikinci sete çıktı. Kenarda ayak üzerinde durdu. Zannediyordu ki, kahveci koşarak bir sandalye getirecek de beyefendiye arz edecek. Öyle bir koşan olmadı. Biraz daha bekledi. Yine kimse gelmedi. O zaman "Garson!" diye kahvecilere doğru bağırınca seyircilerin alaycılarından bazıları Bihruz Bey'i zevke alıp her biri birer ikişer defa kahveciyi çağırmak bahanesiyle tıpkı Bey'in edasını takliden "Garson! Garson!" diye bağırdılar.

Beyefendi bekledi, bekledi. Bir gelen giden olmayınca tepeye doğru yürüyüp çıkmaya başladı. Fakat bu gidişinde de devam edemedi. Çünkü tepeye çıkıp inen mavi dizlikli, kırmızı kuşaklı, dar pantolonlu, bol donlu, Şam hırkalı, gecelik entarili, saltası omuzunda, setresi kolunda yüzlerce seyircilerden her adımda bir tanesiyle yüz yüze geldikçe bu hâlden de sıkılıp "Kes kö se kö sa? Es kö lö karnaval e deja arive?" (Bu da ne? Karnaval mı gelmedi?) diyerek geri dönmeye mecbur oldu, gitti tekrar arabasına bindi. Arabayı biraz ileriye yürüttü. "Siyeh-çerde"yi orada beklemek üzere hayvanlara "Stop!" emrini verdi.

Araba durduğu gibi Bihruz Bey "siyeh-çerde"si geldiği zaman ne harekette bulunup konuşmak için de ne tedbir almak lazım geleceği hakkında zihnini tekrar işletmeye başladı. Zihni bu planlarla meşgul olduğu kadar gözleri de yoku-

şun başından birer ikişer beliren arabalara dikkat ediyordu. Bu suretle iki saat bekledi. İçinden "Mon diyö! (Allah'ım!) Niçin gelmedi acaba? Saat on! Acaba benim saat mi ileri?" dedi.

— Andon, saat kaç?

— Onu geçiyor, ekselans!

— Niye gelmediler bunlar? Ah! Parol! Parol tutmazlar ki! Ha, dur geliyor galiba! Hayır değil, dur bakalım belki şu arabadır. Vah! vah! O da değil, keyfini mi bozdu? İzin mi alamadı? Yoksa yanlış mı anladı? Bir araba daha! Hay Allah belasını versin! Boş. Bir daha geliyor. O da boş. Ne halt eder bunlar! Şu gelen kim? Bana pek bakıyor. Mektubu mu getiriyor? Çok şey! Neye bakıyor bu herif? Se mua, se mua! (Benim) Hayır, geçti. Of! Ne kadar da başım ağrıyor! Keşfi! Ah Kanay! (Ah Aşağılık!) Tam on gündür de hiçbir yerde rast gelmedim. Elbette boş değil, bir entigi (oyun) var. Şu gelen herif üstü başı temiz bir uşağa benziyor, bana da pek bakıyor, bir haberci olmalı.

— Andon?

— Paşam!

— Şu gelen herifi tanıyor musun?

— Evet efendim!

— Kimdir o?

— Geçen günkü, mektup getirdi, işte bu!

— Nasıl mektup?

— Hani şu, ay, unuttum adını. Yani Kondraki var ya! İşte onun adamı.

— Hay Allah belasını versin! İşte bir... değilmiş, araba zannettim.

***

İşte Bihruz Bey böyle düşüne söylene bir buçuk saat daha bekledi. Saat on bir buçuğa geldi, "siyeh-çerde" görünmedi. Bir yarım saat evvele kadar kâh yokuştan çıkan bir arabayı sarışın hanımın arabasıdır diye ümitlenir, kâh aşağıdan yukarıya gelen üstü başı temizce birisi kendisine dikkatlice bakınca yine Periveş Hanım'ın mektubunu getiren adamı sanarak "Aradığınız benim!" yollu söz söylemeye hazırlanırdı. Artık aşağıdan yukarıya bir araba da çıkmaz, öyle temiz giyinmiş uşak kıyafetli bir kimse de gelmez oldu. Seyirciler akın akın geri dönüyorlardı. Mevcut arabalar, hayvanlar aşağıya doğru Bihruz Bey'in önünden geçip gittikçe arpa vaktinin geldiğinden dolayı Bey'in hayvanları da hırçınlığa başladılar. "Siyeh-çerde"nin on bir buçuktan sonra da gelmesi ihtimali yoktu. Bey çaresiz dönmeye karar verdi, hayvanları kırbaçladı, şimendifer süratiyle arabasını sürdü, yarım saate varmadı, köşke geldi.

2

Bihruz Bey köşke geldiği gibi salona çıktı. Eldivenlerini çıkarıp bir tarafa attıktan sonra kanepeye geçti oturdu. On gün evvelki cuma akşamı nasıl düşündü ise yine öylece üzüntüyle düşünmeye başladı:

"Niçin gelmedi acaba? Niçin? Ne sebeple? Ah, parol tutmazlar ki! Türk kadınları ne kadar biyen edüke (iyi terbiyeli) olsalar yine nafile! Hiç olmazsa bir haber göndermeli değil miydi? 'Şu sebeple gelemedim. Pardon! Bugün çok beklemiş olmalısınız.' Evet, çok bekledim, on bir buçuğa kadar orada plante (dikilmek) oldum. 'Affınızı dilerim. Filanca gün filanca yerde buluşalım. Bu sefer de ben sizi bekleyeyim de ödeşelim' diye bir haber göndermek pek natürel bir şey! Ah! Bu hanımlarda polites (nezaket) yok, polites! Benim ne kabahatim var? Ben bir betiz (budalalık) yapmadım. Mektubu verdiğim zaman ampresmanla (sabırsızlıkla) kabul etti. Hatta memnuniyetinden gülüyordu. Yalnız dansöz müdür, çengi midir nedir, dargın dargın bir şey söyledi. Neydi anlayamadım. Ya sonra çabucak kaçmalarına ne mana vermeli? Mektubu okumuş olacağında şüphe yok. O mektup okunduktan sonraki muamele de başka türlü olmalıydı. Katr paj dö kompliman (Dört sayfalık iltifat)... Safi amur (aşk) ... Safi santiman ... Yazık! Çok yazık ki yerine gitmedi. O kadar yalvardım. Hiç görünmeseydim daha iyi olurdu! O hınzır Keşfi nereden rast geldi de benim işimi bozdu? Sebep odur bütün bu şeylere... O olmasaydı, kim bilir ne entrigler (dolap) edip duruyor da benim haberim olmuyor? Mutlak onunla bir rölasyonu (ilişkisi) olmalıdır. Boş yere "Haset, haset!" diye bağırmamıştır elbette. Ondan sonra da bu soğukluklar başladı. Bu cuma bahçeye de inmediler. Ah, bari mektubumu almayaydı. Ma povr letr! (Zavallı mektubum!) Ne güzel de yazdımdı! O kadar özendi-

ğim için bir işe yaramadı ya! Adam sen de! Ne önemi var ki? El ne pa zanfen la reyn dö bote! (O kadın kraliçe değil!) Öyle, ama ne kadar elegant (kibar)! Ne kadar spritüel (esprili)! Hiç düşünmeyeyim diyorum, olmuyor. Se plü for kö muva (Bu benim için zor)! Of, demek ki seviyorum. Evet, seviyorum, seviyorum vesselam! Yer aynası... Yer elması... Ne kadar hoş sözler... Malörö kö jö süi (Mutsuzum)! Of! Amur! Amur! Kes kö se kö lamur? Se tün tambur! Tus kil ya dö plü bet! Anfen jö lem, jö lem, jö lem! (Aşk nedir? Bir trampet! Her şey aptalca! Sonunda onu sevdim!) Öyleyse ne yapmalı? Aramalı, bulmalı, yalvarmalı, arkasını bırakmamalı."

***

Bihruz Bey düşüncelerinin bazısında isabetliyse de bazısında değildi. Evvela sarışın hanımın parol tutmadığından şikâyet ediyordu. Hâlbuki beyefendiye kimsenin parol verdiği yoktu. İkinci olarak parol olmayınca randevuya gelinmediğinden dolayı haber göndermeye, itizara, filana da mahal olamazdı. Üçüncü olarak Bey'in mektubu kabul olunduysa da belayı baştan savmak için kabul olundu. Hatta bunu almak için uzanan el de sarışın hanımın değil, arkadaşı Gülşeker Hanım'ın eliydi. Dördüncü olarak mektup okunmadı, yalnız açıldı, bakıldı. Ucundaki çiçeğin zarifliğinden, kâğıdın misk gibi koktuğundan bahsedildi. Beşinci olarak mektup okunmadığı için hanımların ondan sonraki muamelelerine asla tesiri olmadığı gibi okunabilseydi de yine olmayacaktı. Altıncı olarak mektup pek yerine gitti ki, iki parça edilip büküldükten sonra Bağlarbaşı'ndan Bülbülderesi'ne inerken solda kalan terk edilmiş kabristana fırlatılmakla taşıdığı aşk ve sevginin sırları sessizliğin eline bırakıldı. Yedinci olarak Keşfi Bey'in sarışın hanımla bir münasebeti olmak şöyle dursun, hatta evvelki cuma akşamından beri sarışın hanım, Keşfi Bey'in hatır ve hayaline bile uğramamıştı.

Lakin mektubun güzel yazıldığı hâlde boşa gittiği, sarışın hanımdan daha güzelleri bulunsa da hâlâ fikren zarafetinin

fevkaladeliği ve bir nazenini düşünmemek mümkün değildi, muhabbetten ileri gelir bir hâl ise beyefendinin sarışın hanımı sevdiği, hanımın yer aynası, yer elması benzetmelerinin hoşluğu, aşka trampet çaldırmanın münasebetsizliği anlamlarında beyefendinin düşündüğü pek doğruydu!

Gerçekten o muhabbetname bir şe dövr dö stil (başyapıt) değil miydi? O özellikleriyle onun yeri güzel kokulu, sımsıkı, sıcacık bir korsenin altında aşkın heyecan veren duygularıyla çırpınıp durur ateşli bir kalbin üzeri olacakken yarı belinden kırılmış, yazısı silinmiş sakin ve suskun, soğuk ve cansız yerlerde yatan bir mezar taşının göğsü oldu! Ne kadar yazık! O mektubun içindeki o güzel sözler, o zarif benzetmeler, o parlak ibareler, o nazik hisler hiç olmazsa bir hayali aydınlatıp bir fikri aldatmalı, hiç olmazsa bir ruhu heyecana getirip bir kalbi ağlatmalıydı da fanilik mezarlığına gidecekse bari ondan sonra gitmeliydi!

Gerçekten sarışın hanım güzelliği, kıymeti ve çekiciliğiyle az bulunur güzellerdense de ondan daha güzellerinin bulunması da mümkündü. Hatta hayalinin gezinti yerindeki yeşil renkli havuzun içinde kuğularla güzellik yarışına çıkan nenflerden bir tanesinin sarışın hanıma nispeten daha güzel, daha endamlı olduğuna Bihruz Bey elmas arabanın gümüş tekerleği yanında yalvarmakla meşgulken gizlice dikkat etmişti. Lakin sarışın hanımın tavır ve davranışlarında, konuşmasında, gülümsemesinde olan zarafet ve letafet o peri kızında bile yoktu!

Filhakika "siyeh-çerde" gelecektir diye Çamlıca'da on bir buçuklara kadar plante pek ziyade can sıkacak ve kendisinden bütünüyle yüz çevirip bilinmeyen namını bir daha ağıza almayacak ve elmas arabasını bundan böyle hayale uğratmayacak şeylerdendi. Fakat elmas araba, Bey'in hayali parkından bir dakika olsun dışarı çıkmıyor. "Siyeh-çerde" ise o arabadan bir saniye olsun aşağı inmiyordu.

Bu sebeplerle kendisini ister istemez Bihruz Bey'e düşündürüyordu. Bir adamın sevgilisini düşünmesi ya düşmanlıktan veya aşktan ileri gelir. Bihruz Bey'in "siyeh-çerde"ye düşmanlığı olmamıştı. Öyleyse neden onu durmadan düşünüyordu? Demek ki seviyordu!

Gerçekten bir göl için "yer aynası" benzetmesi ne kadar parlak ve o aynaya akseden elmacıklı, kuru, esmer bir yanak için "yer elması" yorumu ne kadar toparlak düşmüştü! Hele yer aynasının Fransızcası olan glas parter yahut miruvar terestr tabirleriyle benzetmelerindeki kıymet ve zarafet daha iyi takdir olunmuyor muydu? Yalnız yer elmasından maksat şalgamın arkadaşı olan ve burjuva plaları (yemek) yapılan bildik yamru yumru şey olacağından bunun –Türkçesi patates olan– pom dö terle tercümesi münasip görülmediğinden benzetme Frenkleştirilmeyip kalmıştı, ama bir kere yer aynasının içine girmiş bulunduğu için bu da başkaca hoşa gidecek bir özellik kazanmıştı.

Gerçekte aşkın trampete ile hiçbir münasebeti olmadığı hâlde Mösyö Piyer tarafından "Kes kö se lamur? Se tön tambur, se tön tambur!" denilmiş olması betizden başka ne olabilir? Hiç olmazsa lir (saz) diyeydi, yine bir şeye benzerdi. Sevdaya borudur diyenler de varsa da bunlar aşkın kanununu tanımayanlar, aşkın sazını dinlemeyenlerdir!

Tambur ve udun, santur ve kemanın hüzünlü ahengi ve içe işleyen nağmelerinde gizlenen aşkın yürek yakan ağıtlarına aşina olanlar aşkı hiçbir vakitte zurnaya, boruya, özellikle davula, trampete benzetemezler. Ama Mösyö Piyer gibi amur dö fam düşmanı bunak herifler öyle hezeyanlar söylerlerse de Bihruz Bey de onlara karşı bet (hayvan) diye karşılık verir!

İşte Bihruz Bey anlattığımız düşünceleriyle meşgul ve üzüntülü olduğundan akşam yemeğini unutmuştu. Bir aralık salona giren Mişel'in "Votr ekselans e servi! (Yemek hazır ekselans!)" demesi üzerine, uykudan uyanır gibi zihnini o

belalardan sıyırıp kurtarmaya çalışarak sal a manjeye gitti. İster istemez sofraya oturdu. Her yemekten birer ikişer lokma almak suretiyle ağzını oynatmaya başladı. Dalgın dalgın karşısına bakınıp dururken Mösyö Piyer'in hayalini görüverdi. Bunun üzerine mösyöden amur dö fam hakkında evvelki cuma akşamı işittiği sözleri birer birer zihninden geçirerek ihtiyara biraz hak vermek tarafına meyil gösterdi.

Mösyö Piyer dememiş miydi ki "Kadınlar azap meleklerinin yeryüzünde görülen benzerleridir ki, bizi cennet kapısından cehenneme yollarlar."

İşte Bihruz Bey'in şimdiki hâli o söze uygundu: Zavallı Bey, içinde bulunduğu üzüntü ve ıstırabın kendi hayalinde oluşturduğu parktan daha bayındır, neşeli ve eğlenceli bir gül bahçesinden geçerek düşmüştü.

Evet! "Siyeh-çerde" Bey'i önce o kadar ümitlerle besledikten sonra böyle üzüntü ve acıya düşürmemeliydi!

— Ah! Le fam! Le fam (kadınlar)!

— Ekselans!

— Sana söylemiyorum be herif! Kom tü e bet (Ne kadar hayvansın)!

— Pardon ekselans! Zannettim ki bana söylersiniz.

Bihruz Bey'in sofra başındaki can yakan sevda endişesinin neticesi olarak önce sabırsızlıkla yüreğinden boğazına kadar çıkan ve sonra dalgınlıkla ağzından dışarıya fırlayan "Ah! Kadınlar! Kadınlar!" şeklindeki şikâyet inleyişini Mişel Ağa kendisine ait azarlayıcı bir hitap gibi anladığından, sormaya kalkışmakla Bey'i iyice hiddetlendirdi ve deserden (sessizlik) vazgeçerek yemek salonunu terk etmesine sebep oldu.

3

Bihruz Bey sal a manjeden çıktığı gibi doğruca kabine dö travayına gitti. Mumlarını yaktı. Armuvarını (dolap) açtı. İçinden mektup gibi bükülmüş bir kâğıt çıkardı. Orta yerdeki masanın üzerine koydu. Kendisi de bir sandalyeye geçti. Masanın yanına oturdu. Bükülü kâğıdı açtı. Onun arasından bir diğer kâğıt daha çıktı. İkisini de büyük bir dikkatle okumaya başladı.

Bu kâğıtlar Periveş Hanım'a Gülşeker Hanım'ın eliyle takdim olunan mektubun müsveddesi ve ona ekli bulunan kuplelerin suretiydi. Bunları okumaktaki maksadıysa içeriğinde sevgili "siyeh-çerde"sini kızdıracak bir fena söz, bir çirkin ibare, bir manasız kelime olup olmadığını anlamak içindi.

Bihruz Bey önce mektubu süzerken o âşıkane sözleri fazlasıyla beğeniyor, o santimantal ibarelerden bizzat fevkalade etkileniyor ve bunları okumuş olması lazım gelen acımasız sevgilinin nasıl olup da insafa, yani Çamlıca'ya gelmediğini düşündükçe hayret ediyordu.

"Bu sizi görerek, bu sizin letafetleriniz içinde natürün en sevimli işlerinden birisini admire (hayran) ederektir ki, kendimi kandırdım ki, benim fikirlerim cesurca olduğu kadar yanlışmış. Çünkü hep benim gururlu safsatalarım karşı konulması olanaksız bir letafetten, bir cazibeden beni müdafaa edemedi. Aşka cesurane karşı koymuştum. Aşk kendi kudret ve kuvvetini gönül alıcı bir şey üzerinde kamaşmış gözlerime karşı göstererek beni cezalandırıyor."

Böyle gönül avlayan sözler, böyle sevda okşayıcı tabirlerle dopdolu olan bir aşk mektubunun nasıl olup da sarışın hanımın gönlünü aldatmaya kifayet edemediğine Bihruz Bey hayretlerle beraber teessüfler etmekte haklıydı.

"Evet, küçük hanımefendi! Bir görüşte âşık olunabiliyor, bütün hayat için köle olunabiliyor, o kadına ki yalnız süratli bir gölge gibi görülmüştür. Bunun ispatı sizsiniz ey güzel varlık!"

Bu pasajı okuduğu zaman çaresiz Bihruz Bey o kadar tuşe oldu ki (duygulandı ki) neredeyse ağlayacaktı. Bereket versin, içindeki kadın kelimesinin manasını ve orada ne işi olduğunu unuttuğundan, anlamak için mektubun Fransızcasına ve sonra da Biyanki ve Hançerî lügatlerine müracaat mecburiyet ve meşguliyeti, kirpiklerine kadar gelen üzüntü gözyaşlarını geçici olarak durdurmuştu.

Pasajda, "bütün hayat için köle olunabiliyor o kadına ki" ibaresi Fransızcasındaki "lon pö tadore pur la vi sel kö"nün tam tercümesi olduğunu epeyce bir zahmetle anladıktan sonra Bihruz Bey fıkrayı tekrar okudu ve ilk okuyuştaki tatlı mahzunluğu bulduysa da gözleri bu defa yaşaramadı.

Bu mahzunlukla okumaya devam ediyordu. Mektubun en çok yürek yakıcı parçalarından "Aşk! Aşk bana bu keskin ateşleri hissettirişin sonrasında meprize (küçümseme) olmuş şiddetli bir pasyonun (tutku) ümitsizliği içinde terk etmek için ise, beni bitirdin!" pasajını okuyunca, biraz evvel kaynağına dönmüş olan üzüntü yaşlarından birkaç tanesi kirpiklerinin ucundan elindeki kâğıdın üzerine "Tıp! Tıp!" diyerek düştü. Bu damlaların düşüşü Bihruz Bey'in yüreğini daha çok tuşe ettiğinden, çaresiz âşık kendini iyice kederlerin üzüntüsüne terk ile enikonu ağlamak istediyse de âşıklığının en büyük işareti olan ağlamak kabiliyetinden husule gelen gizli memnuniyet o kederli gözyaşlarını sevinç gözyaşlarına çevirdi. Fakat o da çok devam edemeden kesildi.

Mektup yukarıdan aşağıya kadar paragraf paragraf, kelime kelime gözden geçirilerek içinde fena bir söz olmadığı ve tersine her sözü bir başka etkiyi, bir başka neşeyi içerdiği anlaşıldıktan sonra müsvedde bir tarafa bırakılarak kontrol sırası kuple kısmına geldi.

Kupledeki kelimelerden çoğunun manalarını unutmuştu. Osmanlıca sözlüğe müracaat ederek bunları tekrar öğrendi. Hepsi de güzel manalara geliyordu. Geçen defa üç noktalı "çerde"dir diye bakmış olduğu "cerde" kelimesinin "sarı" demek olduğunu hatırda pekiyi tutmuş olduğu hâlde buna da bir kere daha baktı. Bu sefer kelimenin sözlükte bir noktayla yazılmış olması ve tarifinde "sarı renk" cümlesini "at ki kuladan açıktır" sözlerinin takip etmesi dikkatini çekti.

Önce bu nokta hakkındaki şüphesini gidermek için tekrar Vasıf Divanı'na müracaat etmek istediyse de Divan yine haremden aldırılmış bulunduğu ve bir nokta için gece vakti oda oda dolaşıp şunu bunu taciz etmek doğru olamayacağı için bundan kaçındı. "At ki kuladan açıktır"ı düşünmeye ve buna zihninde bir yorum aramaya başladı.

Hâlbuki bu yorumu bulabilmek "bir siyeh-çerde civandır" mısraındaki "bersiye" kelimesinin manası bilinmeye bağlı, bu kelimeyse Osmanlıca sözlükte yoktu. Fakat "bersiye" Bihruz gibi sözlüklere dâhil olmayan bir nom propr (özel isim) olmak –mısraya, "Bersiye nam kız, genç bir blonddur" manası yakıştırılabildiğine bakılarak– ihtimale yakın görünüyordu. Mısraya böyle bir mana vermek ise bayağı zaruri bir keyifti. Çünkü bir şansunetin (kısa türkü) içinde kula atın ne işi olacak? Vasıf şair, bir at uşağı değildi ya? Yine de "bersiye"nin ne demek olduğunu kalem arkadaşlarından sorup öğrenmek de mümkün değil mi? Kısaca Bihruz Bey gerek mektupta gerek kuplelerde sarışın hanımı gücendirecek fena bir söz olmadığına emin olduktan sonra, "bir siyeh-çerde civandır" mısrasını bir kâğıt parçasına yazdı, kâğıdı büktü, jilesinin cebine koydu. O zaman saate bakmak hatırına geldi. Saat beşe yaklaşmıştı. Dadı kalfayı yine başında beyaz örtüyle oda kapısının eşiğinde dimdik görmemek için Mişel'i çağırdı. Mumların söndürülmesini ona havaleyle kendisi hareme girdi. Soyundu, yatağına yattı. Hayali gezinti yerinin civar ve kenarında ruhunu gezindire gezindire tatlı bir uykuya daldı.

4

Ertesi sabah Bihruz Bey kaleme gittiği günler giydiği siyah redingotu, siyah jilesi, siyah boyunbağıyla selamlığa çıktı. Dejöneyi erken edeceğini, arabanın da hemen hazır olmasını söyledikten sonra klas (ders) odasına girdi. Biraz gramere baktı. Biraz istuvar natürel (tarih) okudu. Beş on satır kadar da Volter'in Siekl dö Lui katorz'undan kopya etti. Bu sabah Bihruz Bey pek sajdı. Fransızca olarak kendi kendine, "Birkaç haftadır vazifelerimi ihmal ettim, bari biraz çalışayım." diyordu. Dejönenin hazır olduğunu haber verdiler. Yemek odasına gitti. Kısa sürede yemeğini yedi. Bir sigara yaktı. Kahvesini içti. Eldivenlerini giydi. Bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabasına kuruldu. Kadıköy'üne doğru epeyce bir süratle giderek yirmi dakikada iskeleye ulaştı. Arabadan inerken akşamüzeri saat dokuzda orada bulunmasını koşeye söyledikten sonra kendisi vapura girdi, güvertede münasip bir yer buldu, oturdu.

— Lâ Türki, Kuriye Doryan, Ceride-i Havadis, Vakit, Manzume-i Efkâr!

— Gazeteci! Gazeteci! Done mua ön Kürye Doryan! (Bana bir Kürye Doryan ver!)

— Horisti (Buyur)!

— Kombien (Kaç para)?

— Ena guros (Bir kuruş)!

— Ün piyastr? (Bir kuruş mu?)

— Malista (Evet)!

Vapurda bulunan bazı genç beyler Bihruz Bey'in tuvaletine, davranışlarına, kıyafetine ayrı ayrı dikkat edip dururlar-

ken bir de beyefendinin Fransızca gazete alarak ipucu vermesiyle sahte alafrangalardan olmadığını anladıkları gibi, gıpta eden bir bakışla Bey'i baştan ayağa kadar süzmeye başladılar. Bihruz Bey de o bakışlardan memnun oldu. Vapur iskeleden ayrılır ayrılmaz, beyefendi gazeteyi açtı, baş tarafından büyük bir dikkatle okumaya başladıysa da artikl dö fondan (makale) bir şey anlayamıyor, fakat anlar gibi davranıyordu. Ondan sonra kronik (günlük olağan) havadise geçti, neyse ki bunları anlayabildi. Bu sırada vapur Sarayburnu'ndan içeriye giriyordu. Bey ilan sayfasına şöylece bir baktıktan sonra gazeteyi düzensiz, güya gelişi güzel bir surette katladı, büyük bir incelikle yanına bırakıverdi.

Bihruz Bey vapurdan çıkıp köprüyü geçince o zamanlar tramvay şirketi adına işlettirilmekte olan fiakr (kiralık) arabalarından bir tanesine girdi. Doğruca Babıâli'ye gitti. Sakosunu, bastonunu odacıya teslim ederek kalemden içeriye girdi. Sandalyesine oturdu. Vakit erken olduğundan memurların çoğu, şef, kâtip henüz gelmemiş ve kalemde bulunanlar beş altı efendiden, beyden ibaret olup resmen işe başlanmamıştı. Bihruz Bey'in o gün vaktinden evvel kaleme gitmekteki amacı, fazlaca merak etmeye başladığı "bersiye" sözünü soruşturma işiydi. Onun için Keşfi Bey'in o gün kalemde bulunmasını hiç arzu etmiyordu. Çünkü kuruntusu Bihruz Bey'e diyordu ki: "Keşfi'nin sarışın hanımla bir münasebeti olması ve o münasebetle senin mektubunun onun eline geçmiş bulunması pek probabl'dır (muhtemeldir). O hâlde sen 'bersiye'yi Keşfi Bey varken ortaya sürecek olursan, Keşfi'nin, o meşan (kötü) çocuğun trahizonu (ihaneti) ile iş meydana çıkar, kalemde bir alaydır başlar. Onun için, o varken sakın 'bersiye'den kimseye bahis açma!"

Bereket versin ki, mevcut beylerin, efendilerin içinde Keşfi Bey görülmedi. Bihruz Bey arkadaşlarıyla tokalaştıktan sonra yanında bulunan Atıf Bey'den Keşfi Bey'in ne âlemde bulunduğunu ve kaleme devam edip etmediğini gü-

zelce sordu. Keşfi Bey rahatsız olduğundan hemen bir haftadır kalemde görünmüyordu. Bu haberi alınca sevindi. Çünkü 'bersiye'yi arkadaşlarından sorup öğrenmesine hiçbir mâni kalmamıştı.

Bihruz Bey yanındaki arkadaşıyla öteden beriden biraz konuştuktan sonra sordu:

— Mon şer ami! Kes kö se lö "bersiye?" (Sevgili dostum bersiye nedir?)

Atıf Bey "bersiye"yi bilemediği için üst tarafında oturan Salih Bey'e sordu. Hâlbuki "bersiye" Salih Bey'ce de bilinmezdi. Soru üçüncü mertebede İrfan Efendi'ye yöneltildi. İrfan Efendi bir hayli düşündü. Dağarcığını karıştırdı. İçinde öyle bir şey bulamayınca diğer beylerin, efendilerin bilgiçlerine müracaat gerekti. O zaman kalemde hazır olan yedi nefer beyin, efendinin arasında şu konuşma geçmeye başladı:

— Bu ne biçim söz Allah'ı seversen?

— Nom propr (özel isim) olmalı, bir şahıs veya bir hayvan veyahut bir memleket veyahut... Veyahut hiçbir şey değil!

— Ben de öyle dedim, ama bilmem ki diksiyoner biyografikte var mıdır?

— Diksiyoner biyografikte hayvanın işi ne?

— O öyle bulunmaz, nerede kullanıldığını bilmeli ki...

— Bir poezi içindeymiş, öyle değil mi Bihruz Bey?

— Öyleyse Fransızca olacak.

— Türkçe şiirmiş. Bir şansonet, bir şarkı...

— Dur bakalım, şu bizim savana (bilgine) soralım, ama o da bu sabah pek meşgul. Naim Efendi! Naim Efendi!

— Yine ne var?

— Bersiye'yi merak ettik de... Acaba ne kelime olacak bu?

— Bersiye! Daha ilk defa işitiyorum bu sözü. Bir kere Türkçe değil, burasını temin edebilirim.

— Bana kalsa bu yine Fransızcadır.

— Odacı kütüphanedeki Fransızca sözlükleri getirse de baksak!

— Gerçek, bana da merak verdi.

— Ah! Keşfi Bey, famö mantör (ünlü yalancı) burada olaydı şu sözün manası için de güzel bir yalan uydururdu.

— O hasta değil mi?

— Adam, inanıyor musunuz? Hastalığı da yalancıdır.

— Yılancık çıkarmış diye işittim.

— Ben demedim mi? Yılancık, fetha ile okununca yalancık olur.

— Bihruz Bey "bersiye"yi hocasından, Mösyö Piyer'den sormamış mı?

— Hayır, soracak vakit olmadı.

— Canım bu kelime elbette bir yerde görülmüş olacak.

— Söyledik ya, bir şiirin içindeymiş.

— Âgâh Bey! Sen bir şey demiyorsun?

— Bana da Fransızca gibi geliyor. Hem galiba persiye olacak, persiyden.

— Persiy, maydanoz demek değil mi?

— Öyle ya! Persiye de içinde yeşil lekeleri olan şeye denir.

— Öyle ise rokfor peyniri... Yahut kirli hanım peyniri, onun da lekeleri dışındadır.

— Daha neler! "Bersiye" bir şiir içindeymiş deniyor, şiirde rokfor peynirinin yeri ne?

— Belki bir lokantanın mönüsünde görülmüştür.

— Değil mon şer (dostum), değil! Bir şansonetin içinde yazılı, hem de Türkçe şansonet...

— İşte sözlükler geldi.

— Önce "bersiye"yi ara bakalım!

— Zannetmem ki bulunsun.

— Sabret bakalım, nah işte, berse beşik sallamak.

— Daha münasebetlisi bersö değil mi?

— Bana kalsa bersöz hepsinden uygun. Ekseriya alafranga bestelere bersöz adını verirler.

— Sözlükte "bersiye" yok mu?

— O yok.

— Mademki bir poezi içindeymiş, berje olmalı, yakışan bu!

— Berje demiyor, "bersiye" diyor; öyle değil mi Bihruz Bey?

— Evet! Sözlüğe ben de çok baktım, bulamadım.

— Şuna bir de 's' harfiyle baksanıza.

— Baktım, ona da baktım, öyle şey yok. Bert var: Bir nevi dar pelerin diyor.

— Yine Âgâh Bey'in dediğidir, persiyedir.

— Ne olur persiyeye de bakınız da meraktan kurtulalım. Belki şiire yakışır diğer bir manası daha vardır.

— Persiye, persiye, persiye... Nah işte: "Persie: Acektif, ki e söme a lentariör dö pötit taş verdatr, kom lö fromaj dö rokfor." (İçerisinde rokfor peyniri gibi yeşilimsi lekeler bulunan.)

— Bravo Âgâh Bey bravo!

— Lakin ne çıktı bundan?

— Bihruz Bey'e sormalı, ne çıktığını o bilir.

— Rokfordan ne çıktığını kim bilmez? Beyaz beyaz ufacık mahluklar çıkar.

— Rokfor peyniri yakışacak şey değil, sa setemposibl (mümkün değil)!

— Canım şu poezi'yi görsek de kelimeyi öyle arasak bulsak. Ne mevkide, ne surette istimal olunmuş, bilmiyoruz ki!

5

Bu konuşmalar olurken Bihruz Bey sıkılıp duruyordu. Çünkü Osmanlıca sözlüğe ikinci müracaatta "çerde"nin tarifinde bir de "kula at" peyda olduğu gibi "bir siyeh" kelimesi de aynen rokfor peyniri çıkıverecek olursa, sarışın hanıma karşı büyük bir maskaralık etmiş ve sevgilisini bundan dolayı haksız yere darıltmış olacağını düşünerek üzülüyordu. Nihayet şu sözle konuşmayı bitirdi:

— Canım şu poeziyi görsek de kelimeyi öyle arasak!

Bunun üzerine, Bihruz Bey yeleğinin cebinden çıkardığı bükülü kâğıt parçasını Atıf Bey'e arz etmeye mecbur oldu. Atıf Bey kâğıdı derdest ederek içinde yazılı olan "Bir siyeh-çerde civandır" sözlerini okuyup bir şey anlamayınca yanındakine, yanındaki de daha ötekine arz etti. Bu suretle kâğıt elden ele geçerek –önemli bir uğraş içinde etrafa göz gezdirip kulak vermeye vakti olmayan defterci Naim Efendi'den başka– mevcut beylerin, efendilerin hepsini dolaştı ve kâğıt bu suretle elden ele gezdiği müddet içinde şu şekilde konuşmalar oldu:

— Ben bir şey anlayamadım, şuna siz de bakınız!

— Evet, bersiye, işitmediğim bir söz... Hüsnü Bey'e gösterelim, belki o bilir.

— Ver bakayım! Bunun vezni de yok. Şiir miymiş bu?

— Şiirmiş ya!

— Amma saçmalık!

— Saçmalık demek için önce manasını anlamalı değil mi?

— Pek doğru... Manasız saçmalık olur mu ya?

— Şuna bir de biz baksak!

— Buyurun!

— Ooo! Gerçek garip şey! "Çerde" midir, "çirde" midir, "çürde" midir, nedir o?

— Çerde" yahut "cerde"yi sözlükte ben buldum: Sarı renk... Blond imiş, kula at gibi... Asıl bilinemeyen "bersiye".

— "Bersiye" dediğiniz sakın tembih vezninde "bersih" olmasın?

— Öyle olursa bir manası mı var demektir?

— Ben buldum, ben buldum: "Beresiye çerde". Hepsi birden Macarca şahıs ismi... "Civan" o ismi taşıyan şahsın sıfatı, "dır" da bildirme eki!

— Bravo Şükran Bey! Bravo!

— Bana kalırsa bu söz "veresiye" vezninde Fransızca presiye olacak ki, matbaa amelesi, daha Türkçe basmahane işçisi demektir. "Çerde" de zerde veya perde vezninde Nemsece (Macarca) şahıs ismidir. Hatta ben o şahsı bilirim: Ruznameci Çörçil'in matbaasında çalışır, iri yarı genç bir Nemseli'ydi.

— İşte artık buna hiçbir diyecek kalmadı. Öyle değil mi Bihruz Bey? Bunu siz de kabul ettiniz ya?

— Hep birden alay etmeye başladınız. Öyleyse poezi de Mösyö Çörçil'in demek olur!

— Şiir Mösyö Çörçil'in olmak lazım mıdır? Belki oraya devam eden yazarlardan birisinindir.

— Yine nedir o? Yine nedir o bahisler? Gürültünüzden iki saattir beynimin içi çın çın ötüyor.

— Hah! İşte savan (bilgin) fişini bitirdi. Meseleyi hallederse yine o halleder.

Defterci Naim Efendi Arapçayı, Farsçayı iyi bilir, edebiyata, musikiye meraklı, çeşitli bilimlere, Fransızcaya ve hatta Almancaya, İtalyancaya da aşina elli beşlik bir kişiydi ki, ka-

lemin gerçekten allamesi ve belki ayaklı kütüphanesi sayılırdı. Hoşsohbet, şakacı, dalkavukluktan uzak, kalender mizaçlı birisi olduğundan, kalemde hemen bir on beş seneden beri memurluk yaptığı deftercilikten ileriye gidememiş, ileri gitmeyi de doğrusu pek arzu etmemişti. Lisanca, edebiyatça her sorun için arkadaşları ona müracaat ederler, o da kendisine arz olunan sorunu bilgince çözer ve açıklardı. Bundan dolayı kalemce şahsı pek saygıdeğerse de laubali kişiliği arkadaşlarıyla olan ilişkilerini nezaketten bütün bütün kurtardığından küçük büyük beyler, efendiler tarafından kendisine savan diye hitap olunur ve şakalarda haddini aşmaktan kaçınmayan hoppa beyler ise bazen savanı "sovan"a çevirmeye cesaret ederdi. Naim Efendi o sabah sayısız defter içinde iki saatten beri büyük bir önemle aramakla meşgul olduğu bir kaydı bulup ve mevcut beylerin, efendilerin konuşmalarına kulak vermeye meydan bulup da kendisine mahsus laubali tavırla sordu:

— Gene nedir o? Gene nedir o bahisler?

Bunun üzerine, söz konusu kâğıt kendisine verilerek görüşüne sunuldu. Naim Efendi kâğıda şöyle bir bakıvermekle beraber hafif bir sedayla bir şarkı tutturarak parmaklarını da yazı çekmecesinin üzerinde usul vurur gibi hareket ettirmeye başladı. Mevcut beyler, efendiler ve bilhassa Bihruz Bey bu hâle hayretle bakıp Naim Efendi'nin hafif şarkıları içinde dönüp dolaşan gizli sözleri seçmeye çalışırlardı. Naim Efendi şarkısını kestikten sonra elindeki kâğıdı işaret ederek şöyle dedi:

— Ah! Bu ne güzel şarkıdır. Güfte Vasıf-ı Enderuni'nin, beste de merhum Dede Efendi'nindir. Vaktiyle pek meşhurdu.

Böyle dedikten sonra şarkının bu kısmını ezberden ve layığıyla okuyuverdi:

Bir siyeh-çerde civandır.
Hüsnü mümtaz-ı cihandır
Aşkı gönlümde nihandır
Bunca dem bunca zamandır

Bunun üzerine oradakilerden bazı sorular yöneltildi:

Atıf Bey:

—Demek ki "bir" ayrı, "siyeh-çerde" ayrı birer kelime...

Naim Efendi:

—Öyle ya! Bir, vahid, yek, ön, ayn, una, ena, mek; "siyehçerde" de "siyah" hafifi olan "siyeh" ile "çerde"den oluşan tamlamadır.

Hüsnü Bey:

—Ne demek? Ne demek?

Naim Efendi:

—Çerde renk manasına gelir.

Bihruz Bey:

— Sarı renk değil mi?

Naim Efendi:

—Eskiden beri bizim bildiğimiz genel olarak "renk"tir. Sonradan sarılığa uğradıysa ondan haberim yok.

Bihruz Bey:

—Hem galiba cim ile olacak değil mi?

Mahfi Efendi:

—Öyleyse Arapça olur. Farsçada "cim" yoktur.

Naim Efendi:

—Yok, niçin olsun? "Cim" de vardır amma... Neyse bahis orada değil ya!

Müzekka Bey:

—Canım, durunuz da şunun manasını anlayalım!

Naim Efendi:

—Manası esmer yüzlü demek... Türkçede kara yağız dedikleri.

Bihruz Bey:

—Yağız mı, kula mı?

Naim Efendi:

— Hayır, öylesi değil, esmer yok mu? Hani ya bizim odacı Memiş gibi. İşte "siyeh-çerde" öyle esmer yüzlü insanlara denir. Yağız at, kula beygir yine başka.

Bihruz Bey:

— Redhouse'un sözlüğüne bakalım.

Naim Efendi:

— Redhause böyle şeyleri pek bilmez sanırım.

Bihruz Bey:

— Hiç bilmez olur mu? Ben kendi gözümle gördüm.

Salih Bey:

— Neyi gördünüz?

Bihruz Bey:

— "Cerde"yi gördüm, bir noktalı "cim" ile gördüm.

Atıf Bey:

— Demek "cim" karnında bir nokta.

Naim Efendi:

— Hayır efendim, bu benim pek bildiğim bir sözlüktür. "Cim" üç noktalı olacak.

Bihruz Bey:

— Ben size ispat edersem ne dersiniz?

Naim Efcndi:

— Redhouse yanılmıştır derim.

Bihruz Bey:

— Pardon! Redhouse bilmediği şeyi pek de yazmaz zannederim.

Hüsnü Bey:

— İşte Osmanlıca sözlük burada!

Bihruz Bey:

— Veriniz de göstereyim! İşte: "Cerde sarı renk at ki kuladan açıktır." Buyurun efendim!

Naim Efendi:

— Sözlüğü bana verir misiniz?

Bihruz Bey:

— Buyurun!

Naim Efendi:

— Evet! "Cerde" var. Bir de "çerde"ye bakalım.

Bihruz Bey:

— "Çerde"ye nereden bakacaksınız?

Naim Efendi:

—Farsçadaki c harfiyle olan kelimeler ayrı bir bölümdedir, münderiçtir. Sabredin de arayalım. Gerçek yok. Fakat bir de "siyah-siyeh" sözlerine bakalım, belki "siyeh-çerde"nin kendisini buluruz. Na! İşte, siyahbaht, siyahpûş... Al efendim size "Siyehçerde: Esmer, kara yağız olan." Bihruz Beyefendi! Bakar mısınız?

Bihruz Bey:

— Bakayım, bakayım. Acayip! Ey, şimdi bu ne demek oldu?

Naim Efendi:

— Hangisi?

Bihruz Bey:

— "Bir siyeh-çerde civandır"dan ne anladınız?

Naim Efendi:

— Esmer yüzlü civan demek değil mi?

Bihruz Bey:

— Kim?

Naim Efendi:

— Ne bileyim ben kim olduğunu? Onu Vasıf merhumdan sormalı.

6

Bihruz Bey bir kabahat işlemiş, kabahati yüzüne vurulmuş gibi kızarıp bozararak alık alık arkadaşlarının yüzlerine bakmaya, arkadaşları da bu antika şarkıyı nerede bulup ne için yazdığını ve neden dolayı manasını bu kadar merak ettiğini sorup beyefendiyi maskaraya almaya başladılar. Bereket versin, bu sırada kâtip efendi ve ardından amir bey kalemden içeri girince herkes resmi tavrını takınıp konuşmaya son verilmiş ve Bihruz Bey de arkadaşlarının alay eden sorularından kurtulmuştu.

Şef ve kâtip tarafından efendilere birtakım işler verilmeye başlandığı sırada Bihruz Bey hemen sandalyesinden fırladı, dışarıya çıktı. Pardösüsünü, bastonunu almak için dinlenme odasına girerken Keşfi Bey'le "hapahap" geldiler. Keşfi Bey'in başlamasıyla aralarında şu sözler geçti:

— O monşer (dostum)! Bir siyekl (asır) oldu ki, bir yerde görünmüyorsunuz, nasılsınız bakalım?

— Epeyce iyiyim. Ya siz?

— Elhamdülillah!

— Hastaymışsınız diye haber aldım.

— Hayır! Büyük bir şey değil. Söyleyiniz bakalım, sizin amuret blond (sarışın âşık) ile nasıl gidiyorsunuz?

Keşfi Bey bunu söylerken Atıf Bey de oraya gelivermiş, amuret blondu işitmiş olduğundan söze karıştı:

— O şimdi kara yağız oldu, blondluktan çıktı. İki saattir onun bahsini ediyorduk.

Bunun üzerine Bihruz Bey, başındaki sevda sırrının iyice meydana çıktığı kuruntusuyla kızgınlığının şiddetinden

kıpkırmızı olduysa da hâlinden renk vermemeye çalışarak arkadaşlarına birer "Bonjur!" dedi, hemen kapıdan fırladı. Rast geldiği bir kira arabasına bindi. Köprüyü de o arabayla geçerek Beyoğlu'na çıktı. Şekerlemeci Valöri'nin dükkânı önünde arabayı bıraktı. Dükkâna girdi, alafranga bir kahve ısmarladı. Oturduğu yerde derin derin düşünmeye başladı:

"Karayağız, hem de sadece kara yahut sadece yağız değil de ikisi birlikte... Kel malör kö sa! (Ne aksilik!) Şimdi ne halt etmeli? Nasıl özür bulmalı? Bak şu benim hayvanlığıma! Şüphesiz faşe (kızmış) olmuştur. 'El a rezon (haklı)! Bir siyeh-çerde'. Hay Allah cezasını versin! O mübarek poet de başka söz bulamamış da bunu mu bulmuş? Ah, ah! Şimdi ben ne yapayım? Kom jö süi bet! (Ne kadar aptalım!) Mutlak bir eksküz (özür) bulmalı. Kabahat benim mi? Ben ne bileyim? 'Cerde' zannettim. Gelmemesinin sebebi buymuş, şimdi anlaşıldı. 'Karayağız! Ben at mıyım? Beyefendi beni at yapmış, hem yağız at! Nezaketin alafrangası' demez mi? O çapkınlar da amma eğlendiler. Başka türlü de bunu anlamak mümkün değildi. Redhouse'dan bu kadar münasebetsizlik beklenir mi? Beni 'cerde' diye aldattı! Poezi vay gidi poezi vay! Türkçe şiirler işte böyle olur. O güzel tercümeyi vermedim de... Bir gül gibi! Ne kadar jantiy! Hah! Buldum, şimdi güzel bir özür buldum. Oh, hele iyi hatırıma geldi. Hemen köşke gittiğim gibi bir mektup... İşte bu iyi hatırıma geldi."

— Garson! Garson!

— Mösyö!

— Anlöve sa! Jö nö prandre pa dü kafe... Kel glas vuzave? (Bunu kaldırın! Kahve içmeyeceğim. Ne dondurmanız var?)

— Krem a la vanil, sitron, peş... (Vanilyalı, limonlu, şeftalili...)

— Aporte muva ün peş! (Bana bir şeftali getirin!)

— Mösyö vö til manje de früvi? (Bey, meyve mi yemek istiyorsunuz?)

— Kel früvi? (Ne meyvesi?)

— Vu dömande? (Ne istiyorsunuz?)

— Jö dömand dö glas a la peş! (Şeftali dondurması istiyorum!)

— Dö glas a la peş. Şeftali dondurması...

— Vui! (Evet!)

— Peki, şimdi...

Beyefendi garsonun sözleri anlamazlığına da biraz kızdı. Garson ise; vaktiyle Arnavutköyü Burnu'nda kefal balığı avlamak için kışın zemheri zamanı, saçma omuzunda saatlerce beklemekten eli ayağı donmuş ve sonradan bu güç sanatı terk ile Beyoğlu'nun gazinolarında, lokantalarında hizmetçilik, uşaklık ederek Fransızca aldığı emirleri anlayıp sorulan sorulara cevap verecek kadar o lisanı öğrenmiş bir tatlı su frengi olduğu hâlde glas a la peşten habersiz bulunuyordu.

Bihruz Bey güç bela garsona anlatabildiği şeftali dondurmasına ulaştıysa da öyle söz anlamaz garsonu çalıştıran Valöry şekerlemecisini aşağılamak maksadıyla dondurmaya el bile sürmeksizin borcunu ödedikten sonra sokağa çıktı. Kunduracı Heral'e, terzi Mir'e uğradı. Bir çift potin, bir çift iskarpin, iki takım kostüm, beş pantolon, iki redingot ısmarladı. Alber Gün'ün önünden acele geçerken dükkâncı bunu gördü, arkasından seğirtti. Birçok nuvoteler (yeni şeyler) getirttiğinden bahisle dükkâna aldı. Yeni mallardan bazı şeyler göstermesiyle beraber biraz para istediyse de Bey'in yanında o kadar para olmadığından, on beş güne kadar yetmiş seksen liralık bir a kont (taksit) vereceğini beyan ile beyefendi bir düzine gömlek, iki düzine çorap ve mendil, sekiz on tane kravat, yarım düzine eldiven, bir baston, iki şemsiye beğenip bunların köşke gönderilmesini emir ile oradan da çıktı. Sonra berber İzidor'a gitti. Traş oldu. Saçlarını kestirdi. Bu meşguliyetlerle saat dokuzu bulduğundan haberi olmamıştı.

Hemen bir araba buldu. Köprüye indi, vapura girdi. Kadıköyü'ne vardı. Ekipajı zaten iki saatten beri orada kendisini beklemekteydi. Arabasına kurulduğu gibi –artık Fenerbahçesi'ne veya başka bir mesireye rağbet göstermeyerek– doğruca köşke gitti. Kabine dö travayına çıktı. Kâğıt çıkardı. Frenk kalemiyle birçok yazdı çizdi, aşağıki müsveddeyi meydana getirdi:

"Mil pardon efendim! Yanlışlık olmuş. Nasıl olmuş köleniz dahi bilemem. Köleniz mektubuma ekleyip takdim ettiğim kupleler gayet tuhaf bir maskaralıktı. Koleglerimden (arkadaş) birisinde gördüğüm şeydir. Kopyasını aldığımdan, trapezin üstünde bulunduğundan temiz kişiliğiniz için gayet güzel ve beğeneceğiniz gibi bir şansonet yazmıştım, o dahi trapezin üstündeydi. Par megard (dikkatsizlikle) ötekini bunun yerine göndermiş olduğumdan temiz kişiliğinize darılmak için çok hak verdim. İşte şimdi o güzel poezi –ki köleniz tercüme ettimdi– takdime cesaret ederek kendimi bahtiyar sayarım. Mil pardon! Yine kusur kölenizin ki, öyle bir maskaralığı trapezin üstüne koydum. Kulda kusur çok olur, affeder efendisi sözüyle artık af dilerim.

Çamlıca'da teşrifinizi çok bekledim. O günden beri ne derecelerde mahzun olduğumu tarif edemem. Hem de ne kadar ağladım, bunun üzerinde temiz kişiliğinizi temin edebilirim. 'Bir siyeh-çerde civandır' Vasıf Efendi adlı şairinmiş. Sanki bir şansonmuş. Bizim şairlerin işi böyle olur. Bu şansonun melodisini işittim, beğenmedim. Beğenilecek şey değil ki!

Mektubumun cevabını almak bahtiyarlığına bu kölenizi ulaştırmanızı istirham ederim. Bu mektubumu gözümün yaşıyla yazdım. Bu köle senseriniz olduğum konusunda merhametinize sığınırım. Temiz kişiliğinizin ayağının tozuna yüzüm gözüm sürmek için, Çamlıca'ya, Fenerbahçesi'ne, her nereye isterseniz emrinizi yerine getirmeye hazırım. Başınızı ağrıtmaktan korktuğumdan bu kadarca yazabildim. Ah küçük hanımefendi, hâlimi tarif edemem. Her şeyden evvel ettiğim

betizden (hayvanlık) dolayı affınızı istirham edip sözü keserim. O konuda merhamet, yine siz bilirsiniz efendim."

Tamamen sizin köleniz
Bihruz

Bihruz Bey bu müsveddeyi bir güzel kâğıda temiz olarak aktardı. Secretaire des amants'dan tercüme etmiş olduğu bilinen şu şiiri de diğer bir kâğıda güzelce yazdı:

Gül tesmiye ederim

O müennesi ki benim aklımı bulandırır

Eğer kelime şeyi resmetmeye borçlu ise

O müennesin bu dilber ismi almaya hakkı vardır

Bir gül gibi.

Bu kâğıdı öbürüne ekledikten sonra mektubu kapadı, mühürledi. Yazıhanenin gözüne koydu. Bey'in o günü de böylece geçmiş oldu.

7

Bihruz Bey bu mektubunu takdim edebilmek için tam iki ay dolaştı. Bu müddet içinde Bey'in haftada iki üç defa uğramadığı gezinti yeri bulunmazdı. Bir günde dört beş gezi yerinde birden bulunabilmek için yağız ve kır beygirleri –cuma ve pazar günleri mutlaka kır cinsleri rast gelmek üzere– nöbete koştuğu gibi, günleri de şöyle düzenlemişti: Cuma ve pazar saat yedide köşkten çıkılarak Fenerbahçesi, Haydarpaşa, Duvardibi mevkilerinin her birinde yarımşar saat bulunulduktan sonra saat dokuz buçukta bahçeye gelinip akşama kadar orada eğlenilecek. Cumartesi ve salı yine o saatte köşkten çıkılarak doğruca Göksu'ya gidip yarım saat eğlenildikten sonra Küçüksu'ya gelinip dokuza kadar orada beklenilecek ve dönüşte Havuzbaşı'na dahi uğranılıp akşamüzeri bahçeye yetişilecek. Pazartesi ve perşembe günleri yine alışılmış olan saatte köşkten çıkılıp Çamlıca'ya ve ardından bahçeye gidilecek ve saat dokuza kadar orada oturulacak ve akşamüzeri Duvardibi'ne ve oradan Haydarpaşa'ya ve ezana yakın bir zamanda Fenerbahçesi'ne gidilecek.

Bihruz Bey'in haftanın her gününde çalışanlar gibi böyle gezinti yerinden gezinti yerine dolaşmaktan amacı, görmeyi şiddetle arzu ettiği sarışın hanıma tesadüf etmek ve bu tesadüften maksadıysa hazırladığı özür mektubunu takdim eylemekti. Yazık ki, "siyeh-çerde" hiçbir yerde görülemiyor ve o görülemedikçe Bey'in onu görmek arzusu şiddetini artırıyordu.

Zavallı mektuba gelince, haftalarca cepte taşınmaktan zarfı yıprandıkça yenilenerek her gün sabahtan akşama kadar Bey'in jaketinin yan cebinde mahpus ve üzgün kalıyordu.

İyi ya! Sarışın hanım Bihruz Bey'e gücenmekle âleme de küsmek lazım gelmez ya! Bahçe seyrinden nefret etmekle

başka gezi yerlerinden de rağbetini kesmek icap etmez ya! Demek ki, hiçbir yere çıkmamasına başka bir sebep var. Bu sebep nedir acaba? Hasta mıdır, yoksa kazara evlendi mi veyahut başka bir diyara mı gitti? Bihruz Bey merakından beş dakika rahat olamıyordu. Bu iki ayın ilk haftalarında beyefendi kırlarda hem araba sürer, hem de hayalî gezinti yerine tenhaca dalarak elmas arabanın gümüş tekerleği önünde kendisini yerlere atıp ağlar sızlar, Periveş Hanım'dan aflar dilerdi. Birinci ay üzüntüyle geçip ikinci ayın ilk haftası içinde dahi "siyeh-çerde"ye tesadüf olunamayınca hayalî gezinti yeri sonbaharın ellerine yakalanmış ve bir iki gün zarfında vahşetli bir dikenliğe benzeyen, çimenliği güzelleştiren nenfler perişan, yeşil havuzlarda yüzen kuğuların, perilerin de her biri bir tarafa kaçtılar ve gözden kayboldular. Dolayısıyla ağaçlı yolun ortasında ve kenarında nazlı hâlde dolaşan elmas arabanın da oraya rağbeti birdenbire kesiliverdi.

Bu esnada bir sabah Bihruz Bey kabine dö travayında günlük seferlerinin listesini düzenlemekle uğraşıyordu. Mişel Ağa izin alıp odaya girerek gümüş tepsi içinde beyefendiye bir mektup arz etti. Mektubun zarfı tirşe rengindeydi. Bey zarfı görünce yüreği hop etti. Sandı ki, bu mektup "siyeh-çerde"den hayırlı haberler getirici bir yeşil elbiseli habercidir.

— Neymiş o?

— Bir mektup ekselans!

— Kimden?

— Mösyö Kondoraki'den ekselans!

— Hay Allah belasını versin! Bırak şuraya.

— Cevabını ister. İster ki, sizi görsün...

Zavallı Bey'in kendi derdi kendine yetişiyordu. Başına bir de Mösyö Kondoraki çıktı. Bey çaresiz elindeki itinereri (işi) bir tarafa bıraktı. Mektubu açtı, okumaya başladı.

Mektup hem Fransızca, hem de fena bir yazıyla yazılmıştı. Bey mektubu beş altı defa baştan ayağa süzerek uğraşa uğraşa şu anlamı çıkarmayı başardı.

"Paraya şiddetle ihtiyacımız olduğundan borcunuzdan birinci taksitin bize bir müsaade olmak üzere ödenmesini bundan bir buçuk ay evvel rica etmiştik. Ricamızı nezaketinize yakışmayacak bir surette reddettiniz. O ihtiyacımız hâlâ devam etmektedir. Şimdiyse taksit zamanı geldiğinden belirli meblağın hemen bugün ödenmesi rica olunur. Şayet bu para bugün verilmeyecek olursa, üç gün sonra icrasına mecbur olacağımız muameleden dolayı mesuliyet size aittir. Çünkü adam gönderip arabayı da, hayvanları da sökestre (haciz) ettirmeye karar vermişizdir."

Bu anlam Bihruz Bey'in başını döndürmeye başladı. Düşündükçe Bey'i hiddet bürüyordu.

"Ne halt eder bu teres? Arabayı, hayvanları zapt edecekmiş. Ne hakkı var? Bu nasıl muamele? Üç gün sonra adamlar gelecek. Nasıl adamlar acaba? Belaya bak ki, bende de para yok. Keşke evvelki müracaatında biraz para vermiş olaydım. Ben o zaman bugünü düşünemedim. Ah valide, ah! Gideyim yalvarayım, ama ne yüzle? Kadıncağızın on beş gündür semtine bile uğradığım yok. Yarın öbür gün Alber Gün de hesap gönderecek. Hayır! Öyle şey olamaz. Ben o pis arabayı, hayvanları o kadar fahiş fiyatla niçin aldım? İki üç hafta daha beklerse ne olur? Amma insafsız teresmiş ha! Ne haddine! Bir şey yapamaz. Ben adama araba, hayvan mı veririm? Gelsin de alsın bakayım. Lakin ne rezalet! Hay alçak herif hay! Çare yok gidip görmeli, para bulacağımı söylemeli de beş on gün daha avutmalı. Tellalı da buldurmalı. Ah, şu konağın hiç lüzumu yok, beyhude harap olup gidiyor. Tellalın dediği gibi bir gün yanıverse ne olacak? Valide benim malıma ne karışıyor? Mutlak satmalı, kurtulmalı. Ondan sonra da masrafımı yoluna koymalıyım. Anlıyorum ki, böyle sökmeyecek, borçları vermeli, en evvelki iş o.

— Mişel!

— Mösyö?

— Mektubu getiren herife söyle birkaç güne kadar gidip Mösyö Kondoraki'yi göreceğim.

— Başüstüne ekselans!

Bihruz Bey bu cevapla Mösyö Kondoraki'nin adamını savdırdıktan sonra, tekrar gezi listesini eline aldı. Bir yarım saat uğraştı, istenilen düzeltmeleri yaptıktan sonra yemeğe rağbet gösterdi. Fakat iştihasını lüzumu kadar bulamadı. Kahve fincanına el bile sürmedi. Sigarasını yaktı. İki nefes çckmeden onu da bıraktı. Yine arabasına bindiği gibi çıktı gitti.

8

O gün, günlerden pazardı. Gezi listesine uygun olarak en evvel uğranılacak yer Fenerbahçesi olduğundan Bihruz Bey doğruca oraya giderek Marmara'ya nazır büyük ağaçların altında arabasını durdurdu ve Kalamış tarafından bir landonun gelebileceği noktaya bakarak bekleyip düşünmeye başladı.

Sarışın hanım, Bihruz Bey için iki aydan beridir ide fiks (sabit fikir) olmuştu. Uyanıkken hayatındaki zamanların hiçbir dakikası yoktu ki, sevgilisi "siyeh-çerde"yi düşünmeksizin geçsin. Hatta geceleri geç vakit yatağına girdikten sonra bin zahmetle güçsüzce ruhunu terk edebildiği uyku âlemi içinde bile sürekli sarışın hanımla uğraşırdı. Bu fikirler bu sıkıntılar başlangıçta çocukça bir heves veya maymun iştahlılık olan önemsiz düşüncelerden, kuruntulardan olmakla beraber yine çaresizin asabını yormaktan uzak değildi. Çaresiz genç uğraşa uğraşa kendisini hayaline mağlup ettiği sarışın hanımı hiçbir yerde rast getiremedikçe onu görmek noktasında toplanan düşünceleri ve emelleri bir başka ciddi tavır alarak ve günlük araba kullanmak suretiyle icra ettiği uzak seferlerin yorgunlukları da başkaca yardım ederek beyin asabı gereği gibi hastalanıp hassasiyeti artmış ve diğer taraftan iştahsızlık, uykusuzluk ve paraca ara sıra hisseder olduğu darlık gibi durumlarsa ahlakını etkileyerek zavallı genci sürekli nefis gücenmeleri ve kalp kırıkları içine düşürmüş olduğundan, o hafifmeşrep, umursamaz, kadın düşkünü Bihruz Bey iki ay içinde iyice değişip sessizliğe meyilli, düşünceli, hassas, hüzünlü, öfkeli, kırgın bir Bihruz Bey olmuştu. Hatta Bey'in ahlak ve davranışlarında, yiyip içmesinde, yatıp kalkmasında ortaya çıkan bu değişiklik dadı kalfanın bile dikkatini çekerek onu endişelendirdi. Çünkü yirmi senedir hizmetinde ve gece gündüz bir arada bulunduğu için dadı kalfa

Bihruz Bey'i bir anne şefkatiyle sever ve Bey'in hastalığında canla başla kendisine bakıp kederli vakitlerinde de hatırını ele almaya, kederini unutturmaya uğraşırdı.

Bihruz Bey Fenerbahçesi'ne saat sekizde geldiği zaman orada seyirci namına kimseler yoktu. Bey, arabasından inmeyerek ve yukarıda söylendiği gibi Kalamış tarafına bakarak mahzun mahzun düşünüyordu.

Latif esen poyraz sayesinde denizde birbiri ardınca yuvarlanan ufak ufak dalgaların sahile yakın çeşitli kayalara gelip çarpmasından meydana gelen hafif ve kulak okşayan çağıltı, büyük meşe ve dişbudak ağaçlarının titreyen yapraklarından oluşan korkunç uğultu ve hışıltıyla birleşince garip bir ahenk ortaya çıkarıyor, bu garip ahenk ise uykudaki hisleri uyandırmak, gizli dertleri açığa çıkarmak, sevgiliden mahrum kalmış gözleri ağlatmak, sevdaya yenilmiş yürekleri inletmek için talip ve heveslileri arıyordu.

Bihruz Bey bu ahengi bir çeyrek saat kadar dinleyince hüznü derinleşerek yüreği kabarmaya, gözleri yaşarmaya başladı. Bey bu dakikalarda sarışın hanım için "Jö lem! Jö lem! (Seni seviyorum!)" diye bir itirafta bulunmak istemediği hâlde şiddetle onu görüp konuşma, ona yakınlık gösterme isteği çaresiz gencin ruhunu zalim bir baskının ateşinin pençesi altında eziyordu.

Gölgede kalan yerleri gayet donuk nefti, güneşe maruz parçaları gayet parlak yeşil rengindeki çayırın üzerinde tenha mevkiden yararlanarak rahatça dolaşıp yem arayan evcil kuşların birbirini kovalayarak öteye beriye dağılıp koşuşmaları azade bir bakışı neşelendirecek, rahat bir fikri oyalayıp eğlendirecek seyirlerden, asırlar görmüş yaşlı ve ulu ağaçların güvenilir bir sessizlik içinde diğerlerine selam için eğilmeleri, aklı ve gönlü açacak ruhani manzaralardandı. Hâlbuki Bihruz Bey'in ruh, fikir ve bakışları için bu seyirlerin, bu manzaraların hiçbir lütfu olmadı. Çünkü o, üzüntüye dalıp

düşünmeye eğilimli ruh hâliyle kendinden geçmiş, fikir ve bakışı uzak ufukların öte taraflarına süzülüp gitmeye talipti.

Bihruz Bey, sarışın hanımın oraya gelmesini beklediğini unutarak arabasını çevirdi. Marmara Denizi'ni seyretmeye uygun bir vaziyete koyduktan sonra dizginleri yanına bıraktı. Sağ dirseğini dizine, çenesini eline dayadı durdu. Özlem dolu bakışlarının önünde uzanıp giden mavi rengin keskin güneşe maruz parlak tarafı ulu bir ışık denizini gösteriyor, sahile doğru yuvarlanıp gelen köpüklü ufak dalgalar ise o nur denizi içinde dalıp çıkarak ve oynaşa oynaşa bir diğerini kovalayarak yüzen beyaz güvercinleri andırıyordu. Bihruz Bey'in bakışı bu gönül alan manzarayı da umursamadan ufka doğru süzüldü gitti. Üzgün ruhunu, keder dolu düşüncesini de beraber çekti götürdü.

Çaresiz genç kendisine hiç de yakışmayan bu üzüntülü vaziyet içinde şaşkın ve dalgın bulunmaktan ne kadar hoşlanıyordu! Ömrü boyunca ilk defaydı ki, dünyayı bir kenara bırakmış, huzur âlemi görüyordu. Üzgün mevcudiyeti mesut bir alçak gönüllülüğe dönüşmüş ve o alçak gönüllülük içinde hayalî sevgilisi saf nur, nurun ta kendisi olmuş, onu arzuyla kucaklamıştı. Bu esnada Bey'in ruhu yakan hazin bir neşeyle dolu gözleri, zihni yakan ateşli gözyaşlarıyla ıslanıyordu. Hatta o sıcak katrelerden üç dört tanesi parlak potinlerinin üzerine düştüğü hâlde çaresizin haberi bile olmadı.

Bey bu suretle dalgınlık âleminin en mahrem meclisinin hüzün ve zevk kadehlerinden içki içerken hayvanların önünde dikilip durmakta olan arabacı Andon'un, bulunduğu noktadan soluna doğru yarım adım meylederek efendisine seslendi:

— Keşfi Bey geliyor!

Bu ses Bihruz Bey'i daldığı o gönül ferahlatıcı uykudan uyandırdı ve çaresizi birdenbire sevgilisinin gönül süsleyen evinden uzaklaştırdı.

9

Bihruz Bey, Keşfi'yi gördüğü gibi arabadan inerek karşılamaya gitti. İki genç tokalaştıktan sonra konuşmaya başladılar:

— Bonjur Bihruz Bey!

— Bonjur mon ami! (Merhaba dostum!)

— Siz buralara da yetişiyorsunuz maşallah! Şöyle azıcık yürüyerek dolaşsak olmaz mı?

— Yürüyelim, zaten ben de arabada otura otura yoruldum.

— Kel nuvel? (Ne haber?)

— Riyen... Es kö vuzet söl? (Hiçbir şey... Yalnız mısın?)

— No; jettan da zami (Hayır; arkadaşlarlayım). Akşama buradayız.

— Purkua? (Neden?)

— Yemek yiyeceğiz, bu gece kler dö lün (ay ışığı) pek parlak olacak, siz de beraber bulunur musunuz?

— Mersi! Mua jö nö pö pa reste. (Fazla kalamam.)

— Niçin?

— Pars kö jö nösüi pa a moen ez... (Çünkü keyfim yerinde değil...)

— Gerçek! Vuzave ler detr trist! (Sıkıntılısınız!)

— No!

— Si, si! Hem ben görmeyeli ne kadar bozulmuşsunuz.

— Bilmem. Belki...

— Sizinkini gördüğünüz var mı?

— Benimki kim oluyor?

— La bel blond? (Sarışın güzel?)

— Hayır! O benim değil, sizin... Size sormalı, görüyor musunuz diye.

— Gerçek, geçenlerde dinlenme odasında Atıf Bey bir şeyler söyledi de sizi kızdırdıydı. Karayağız, yok bilmem ne. Neydi o sözler?

— Zevzeklik ne olacak? Siz blonddan bahsedince o da öyle söyledi.

— Demek blondu gördüğünüz yok, öyle mi?

— Hayır! Neden böyle sıkı sıkı soruş?

— Hâlbuki münasebet pek ilerlemişti.

— Nerden anladınız?

— Öyle ya! Jardende o önde, siz arkada konuşarak geziniyordunuz. Münasebet ilerlemeyince bunlar olabilir mi ya?

— İşte o kadarla kaldı.

— Saklıyorsunuz. Bugünlerde sizi pek an muvman (heyecanlı) görüyorum. Köşke ne zaman geldimse bulamadım. "Bey gezmeye gitti" cevabını aldım. Bu kurslar (yürüyüşler) elbette tevekkeli değil.

— Ne zaman geldiniz? Haberim bile yok!

— Lamur fe tubliye tu! (Aşk seni böyle yapmış!)

— Kel amur? Jönö kompran pa sökövu dit! (Hangi aşk? Söylediğinizi anlamıyorum.)

— Vu zave kelk rande vu damur isi! (Burada aşkınızla buluşacaksınız.)

— Maparol donör non! (Şeref sözü, hayır!)

— Bu saatte burada bulunmanın başka ne manası olur?

— İşte siz de buradasınız ya! Demek ki, sizin de bir randevunuz var.

— Benim gelişim ahbap hatırı için. Dokuzda gelecekler. Gelirler, görürsünüz.

— Gelecekler kimler?

— Tanımazsınız. İstanbul'dan birkaç kişi...

— Olabilir ya! Eee, blondu siz de mi göremiyorsunuz?

— Siz varken artık o bize bakmaya tenezzül eder mi?

— Seriyözman (ciddi) söylüyorum ki, iki aydır yüzünü bile gördüğüm yok.

— Lakin hiç olmazsa aramaktan vazgeçmiş değilsiniz.

— Niçin arayacağım? Aramak için kendisine bir ilişiğim olmalı. Öyle değil mi?

— Vu ne mante pe nespa? Vu dit la verite? (Yalan söylemiyorsunuz, değil mi? Doğru söylüyorsunuz.)

— Jö di la verite. (Gerçeği söylüyorum.)

— Tan miyö! (Daha iyi!)

— Purkua tan miö? (Neden daha iyi?)

— Neyse artık bahsi değiştirelim.

— Değiştirelim ama niçin tan miyö dediniz?

— Hem bir ilişiğiniz olmadığını söylüyorsunuz, hem de onun bahsinden o kadar enterese oluyorsunuz.

— Allah aşkına söyleyiniz, pek merak verdiniz de onun için.

— O gitti zavallı!

Telaşla:

— Nereye gitti?

— Geri dönemeyecek bir yere gitti.

— Ne diyorsun? Anlayamadım ne demek istediğini?

— Vu leme! (Onu seviyorsunuz.)

— Non, Jö di kö non! (Hayır! Hayır efendim!)

— E biyen, el e mort la povr! (Peki, öldü zavallı.)

— Ah! Gerçek mi? Hayır! Yalan söylüyorsun. Es posibl?

— Parskö vu lave vü iyer? (Onu dün gördünüz mü?)

— Non! İki aydır görmedim diyorum. Lakin bu olamaz.

— Pekâlâ, ben yalan söylüyorum, öyle olsun.

— El e mort? (Kız öldü mü?) Olmayacak şey. Ne zaman, söyle bakayım!

— Bu kadar telaş edeceğinizi bileydim, söylemezdim. La fot a vu. (Kabahat sizde.) "Bir ilişiğim yok" dediniz, ben de söyleyiverdim.

— Gerçekten öldü, öyle mi? Allah aşkına doğru söyle!

— Evet! Maalesef ki öyle!

— Povr fiy! Eskel a ete malad? (Zavallı kız hasta mıydı?)

— İşittiğime göre tifoya tutulmuş. Bir haftanın içinde gidivermiş zavallı!

— Neredeydi bunlar?

— Kızıltoprak'ta bir köşkte kirayla oturuyorlardı. Hemşirem gitmiş, görüşmüştü. Çok yazık oldu kızcağıza!

— El ete jön, tre jön nes pa? (Genç, çok gençti değil mi?)

— Diz vit an, u ventan! (On sekiz ya da yirmi.)

— Non mariye? (Evli değildi?)

— San dut! (Şüphesiz!)

— Me, se temposibl! Non, sa ne pa vre! (İmkânsız! Gerçek olamaz!)

— Belki yanlış haber verdiler.

— Vu Konnese la famiy? Ki es kö löper? (Aileyi tanıyor muydunuz? Babası kim?)

— Mua jö nö kone pa. (Ben tanımıyorum.) Hemşirem anlattı, ama ben kulak vermedim. Na, işte bizim arkadaşlar geldi, pardon mon ami! Sonra yine görüşürüz. O rüvuar! (Görüşürüz.)

— O rövuar!

Çaresiz Bihruz Bey bu dakikada pek acınacak bir acılı hâl içine düştü. Gözleri kararmış, yüreği şiddetli bir heyecana tutulmuş olduğu hâlde dolaşıyor, bastığı yeri bilmiyor, gideceği noktayı tayin edemiyordu. Gökler başının üstünde fırıl fırıl dönüyor, yerler ayaklarının altından kaçıyordu. Zavallı birkaç defa denize doğru yürürken kendisini güçlükle geriye aldı. Birkaç defa fena hâlde sendeleyip düşecekken nasılsa düşmedi. Durmadan "Es possibl? Es possibl?" (Mümkün mü?) diyerek başını, kollarını garip bir surette oynatıyor, hızlı hızlı giderken birdenbire durup düşünüyordu. Bu suretle gezinip dururken bir aralık Keşfi Bey'in arkadaşlarıyla beraber kendisine doğru geldiklerini görünce bunlardan ürktü. Hemen geri döndü. Büyük bir aceleyle arabasına çıktı. Dizginleri eline aldı. Hayvanları kırbaçladı. Kalamış'a doğru süratle gitmeye başladı.

— Andon?

— Paşam?

— Kızıltoprak'a nereden gitmeli?

— Biraz ileri gidersin. Sağa sapmalı.

— Es possibl? (Mümkün mü?)

— Vui ekselans!

— Hangi yol daha yakındır?

— Asıl köye gideceksi bağlar içinde de yol var. Kestirme yol.

— Es possibl?

— Evet pasafendim! Na işte buradan doğruca köy gidiyorsun.

— Non! Sa ne pa passibl! (Hayır! Bu mümkün değil.)

— Hangi köşk gideceksi?

— Kira köşklerini tanıyor musun?

— Hayır pasafendim. Bilmez.

— Es possibl?

Bihruz Bey arabasını birtakım dar, inişli yokuşlu, taşlık çalılık yollardan süratle sürüyor, ama nereye gitmek istediğini arabacı bilmediği gibi, kendisi de bilmiyordu. Birkaç defa geçit vermez izbelere düştü. Bin güçlükle arabayı geri alırken bir bağın kapısına şiddetle çarptırdı. Yaldızlı M.R. markasını çizdirdi. Nihayet yine doğru yolu buldu. Artık Haydarpaşa'da, Duvardibi'nde eğlenmek istemeyerek doğruca köşke geldi. Salona çıktı. Kendisini bir kanepeye hâlsizce atarak üzüntüyle düşünmeye başladı.

DÖRDÜNCÜ KISIM

1

Yalancı Keşfi Bey "siyeh-çerde"nin vefatı kara haberini vermekle aziz arkadaşı Bihruz Bey'i kulağından zehirleyip beyninden vuracağını bilmiş olsaydı, o belli başlı yalanı, o sırma saçlı, ela gözlü, güneş yüzlü nazenin gönül aldatıcı parlak yalanı sarartıp soldurduktan sonra telleyip pullayıp da ortaya salıverir miydi? Ne çare ki, aziz arkadaşının sarışın hanımı gördüğü saatten beri saçlarının sırma tellerine gönül iliştirip de geceli gündüzlü hayalini takip, kavuşmayı temenniyle kararsız ve perişan hâlde olduğunu bilmiyordu. Hatta yine ihtiyatlı olarak, konuşma esnasında Bihruz Bey'in sarışın hanımla ilişiği olup olmadığını kendisinden sormuş ve Bey'in hakikati saklamasından dolayı o musibet tellallığında bulunmaya cesaret etmişti.

Yine de asıl kabahat yine Bihruz Bey'in kendisindeydi: Keşfi'nin, o koca mantörün (yalancının) yalan söylemeksizin bir dakika bile duramayacağını, bundan dolayı hiçbir sözünü gerçekten dinlemenin doğru olmayacağını, yalandaki şöhretini pekiyi bilmesi lazım gelirken, hiç düşünmeden ona aldanmanın ve akli dengesini kaybedip hareketini şaşıracak derecede şiddetli bir üzüntüye kendisini kaptırmanın bir manası var mıydı?

Evet! Keşfi Bey –ki devlet memurluğundan emekli olan eski Şam defterdarı Sehabî Efendi'nin son çocuğu olan oğludur– arkadaşları, dostları arasında yalancılıkla nam almış bir çelebidir. Bu nam ise kendisine haksızlıkla değil, hak ettiğinden verilmiştir. Çünkü Keşfi Bey yalanı hem çok söyler, hem de söylediği, uydurduğu yalanlara güzel dal ve budaklar veren maharetli bir yalancıdır. Zekâsı orta hâlli, mizacı aşırıya meyilden sakınmak için dünyada hiçbir fiil ve emelini merak derecesine vardırmamış olan bu beyin yalan söylemeye bu mertebede tutkunluğuysa çocukluğunun hazin bir yadigârıdır.

Keşfi Bey üç beş yaşlarında hevesli bir çocukken meydana çıkarmaya başladığı masumane arzuları destek olunmaz veya olunamaz olduğu zamanlar çocuğun mahrumiyet çığlıklarını bertaraf etmek için veli ve veliyeleri tarafından öğretici şekilde söylemek yerine yalan söylemek seçilince ve çocuk kandırıldığını anlayıp da bundan dolayı bazı çocukça değişik davranışlar göstererek şikâyetlere kalkışınca ya bir hayret verici kahkaha veya daha büyük heveslendirici bir yalanla karşılık verilirdi.

Çocuk büyüdükçe zekâsı da büyüdüğü, zekâsı arttıkça hevesleri de yavaş yavaş ciddi bir tavır aldığı hâlde anne ve babası ve bunları örnek alan başkaları tarafından çocuğu kandırarak idaresinden vazgeçilmediği için, çaresiz çocuk her gün türlü türlü, renk renk, süslü süssüz, kaba ince, münasebetli münasebetsiz yalanlar işite işite kendisi de sınırlı zihninin müsaadesi derecesinde ve şaka tarzında ufak tefek yalanlar tertibiyle etrafında bulunanları aldatmaktan zevk almaya başlamış ve bu kötü alışkanlık gitgide ahlakında kökleşerek zekâsıyla uyumlu bir şekilde büyüye büyüye başka eğilimlerini yenmişti.

Keşfi Bey yalanı kimseye zarar vermek fikriyle söylemez, fakat söylediği yalanların neticesi bir kimse için zararlı olup olmayacağını da düşünmez. Onun merakı, zevki yalnız yalan söylemekten ibarettir. Onun içindir ki, kalem arkadaşlarıyla başka dostları kendisini "Kırk yalan veya mantör veyahut farsör (soytarı) Keşfi Bey" diye yâd ederler. Buna da Keşfi Bey gücenip darılmaz. Bazılarıysa "Mademki yalan uydurmakta bu kadar maharetin var, bunu güzelce istimal etmiş olmak için romancı veya hiç olmazsa şair ol." diye takdir eder ve ümitlendirirlerdi. Bundan da Keşfi Bey memnun olur.

Şu hikâyeyi oluşturan vakayı ve durumların geçtiği zaman olan bundan yirmi beş otuz sene öncesi Avrupa görmüş bazı gençlerden önce kibar zengin çocuklarına ve sonraları hâl ve vakitleri ikinci derecede bulunan devlet adamlarının

çocuklarının kabiliyetlerine sirayet eden alafrangalık illetine yatkınlığı dolayısıyla Keşfi Bey dahi düşmüş ve pederinin kudret ve mevki müsaade ettiği dairesinde olmak üzere Frengâne süslü gezmek, Fransızca okumak, "Bonjur! Bonsuvar! Vuzalle biyen?" demek için Beyoğlu'nda adam aramak, Türkçe sohbet ederken araya Fransızca sözler katmak, koltuğunun altında roman taşımak, israf ve eğlenceye, borç etmeye özenmek ve Türkçeyi edebiyatsız, kaba bir lisan kabul edip bu lisanın cahili bulunmakla iftihar etmek gibi alafrangalığın o zamanca ve belki hâlâ bile merasim ve ihtiyaçlarından sayılan fikir, davranışlar ve bilgilerde velhasıl milliyetten mümkün olduğu kadar sıyrılmak hususunda bu da akranı mertebesine yetişmişti.

Keşfi Bey yaradılıştan iyiydi. Fakat çocukluğundan beri tembelliğe alıştırıldığından tahsil yolunda uğraşmak nefsince en ağır işlerden olduğu için Türkçeyi öğrenemediği, öğrenmek de istemediği gibi bilumum alafranga beylere övünme sebebi olan Fransızcayı da layıkıyla ele alamamış ve hele bilimlerle ilgili bilgilerden yararlanamamıştı.

Zekâsındaki yumuşaklık ve sessizlik, mizacındaki ılımlılık özelliğiyle fazla olan meyillerin hemen hepsinden uzak bulunan Keşfi Bey aşkbazlık hususunu da Bihruz Beyler, filanlar gibi merak derecesine götürememişti. Kadınlara bakarsa bunu medeniyet ihtiyaçlarından saydığı için bakar, arkalarına düşmezdi. Sokakta, seyir yerlerinde yanından geçen veya karşısına çıkan bir kadına laf atmakla veya diğer bir tecavüzkâr muamelede bulunursa bunu da zarafet icabından bildiği için yapar, fakat musallat olmak istemezdi.

Bihruz Bey, Keşfi Bey'in güzel kadınlara ilgisi hususunca kayıtsızlığını tecrübe etmemişti. Fakat mantörlüğünü, farsörlüğünü pek iyi bildiğinden ona aldanmaması lazım gelirdi. Hâlbuki bahçe seyrinde Periveş Hanım'ı gördüklerinden beri Keşfi Bey'den işittiği sözlerin sıhhatine tamamıyla inanmamışsa da yalan olacağına da hükmedemediğinden, rahatsızlık

veren şüpheler içinde günlerce, haftalarca huzursuz olmaktan uzak kalamamıştır. Keşfi Bey'in ise – Bihruz Bey'in hisleri, düşünceleri ve hareketlerini takip ettiğimiz iki ay müddet içinde– arkadaşıyla iki defa gerçekleşen konuşmalarında ağzından çıkan hemen her sözün tamamı yalandı.

Birinci konuşmada evvela, "Periveş Hanım'ı tanırım, bizim köyden, belki de bizim mahalledendir." dediği yalandı. Yalnız Periveş Hanım iki ay evvel bir gün Kadıköyü'ne geçmişti. Hanım vapurdan çıkarken Keşfi Bey de arkasında bulunduğundan bilerek feracesinin eteğine bastı. Kadın arkasına dönüp dargın dargın bakınca Keşfi Bey, "Pardon efendim, göremedim!" dedi. Zaten o hareketten emeli de hanımı kendisine baktırıp ne olursa olsun bir şey söylemekten ibaretti. Fakat hanımın yüzünün şekli Keşfi Bey'in hatırına işlenecek kadar dikkatine çarpmamış olduğundan, Çamlıca Bahçesi'nde hanımı tekrar gördüğü zaman tanıyamamıştı.

İkinci olarak yine o gün Bihruz Bey'den ayrılıp bahçeye girmek için, "Arkadaşlardan birisiyle randevumuz var." demesi de tamamen lüzumsuz, hiç faydasız bir yalandı ki, burası kendisinin o gün bahçede tek başına bulunmasıyla da doğrulanmıştı.

Üçüncü olarak Bihruz Bey bahçede Periveş Hanım'ı takip ederken "Haset! Haset!" diye haykırması da sırf yalan, yani kendi kendisine iftiradan ibaretti. Bihruz Bey'i Periveş Hanım'la değil, gerçekten peri gibi güzel bir kadınla bile el ele görse yine aşağı bir kıskançlık acısı Keşfi Bey'in lakayt mizacına göre değildir. İkinci konuşmada evvela, "İstanbul'dan birkaç kişi gelecek." demesi yalandı. Şu kadar ki, bağından çıkıp yalnızca Fener'e gelirken yol üzerindeki Bastiyano Lokantası'na uğramış ve orada bağ komşularından tesadüf ettiği birkaç gencin Fenerbahçesi'nde akşam yemeği yemek üzere karar verdiklerini işitmiş olduğundan, bunların elbette akşama doğru Fener'de görüneceklerini tahmin ederek o görünen gerçek yalanı da öyle becerikli bir surette uyduruvermişti.

İkinci olarak, "Bu gece mehtap pek parlak olacak." demesi de hakikate aykırıydı. Çünkü o gün kameri ayın son günüydü. Dolayısıyla gecesinde dolgun bir ay değil, zayıf bir hilal bile görülemeyecekti. Fakat Bihruz Bey aylarını, günlerini şaşırdığından, arkadaşının bu besbelli yalanına da dikkat edememişti.

Üçüncü olarak Periveş Hanım'ın tifoya tutulup vefat ettiğini, ailesinin Kızıltoprak'ta kirayla bir köşkte bulunduklarını, kendi kız kardeşinin köşke gidip hanımla görüştüğünü söylemesi de koca başlı ve elli ayaklı bir yalandı. Ne faydası var ki, Bihruz Bey aklıyla tecrübesinden yararlanabilecek kabiliyette olmadığından, arkadaşının hakikatten tamamen arınmış olan bu ifadelerini ve haberlerini layık olduğu derecede hükümsüz tutamadı.

2

Sevda –ki bir insanın yalnız gönlüne değil, akıl ve fikrine, iradesine, velhasıl bütün heveslerine, manevi kuvvetlerine hâkimdir– daima şüpheler ve kuruntular içinde bulunmaktan memnun olduğundan, kulak ve gözleri her işittiği, her gördüğü şeyi onun mizacına göre işitip görmeye, akıl kuvveti her hükmünü onun arzusuna göre vermeye mecburdur.

Bihruz Bey'i –birkaç zamandan beri düşüncelerinin ve duygularının aldığı ciddiyete bakarak– bir sevdalı saydığımız hâlde, yalancı Keşfi Bey'den işittiği kara haberlere inanıverdiğinden dolayı mazur görmemiz gerekir. Özellikle Periveş Hanım'ın iki aydan beridir hiçbir mesirede görülememesinden ibaret olan görünüşteki hâli de Keşfi Bey'in ihbarı doğruluğunu kanıtlamakta değil midir? Gerçekten Keşfi'nin, o koca mantörün ihbarında yalan olmak ihtimali çaresiz Bihruz Bey'in hatırından hiç geçmedi değilse de, sevda –o vesveseden, heyecandan, ıstıraptan hoşlanan, o tenhalıklara, mahzunluklara; o karanlıklara, matemlere meyil gösteren, o derin derin dalmalara, gizli gizli ahlara, sine sine ağlamaklara tutkun olan sevda– derhâl o ihtimalin önüne geçerek etkileyici bir lisanla kendi kendine şöyle inildedi:

"İşittiğin doğrudur, inan! İnan ki hâl yamandır! Ağla ki, tesellisi mümkün olmayan felaket içindesin. Yan yakıl ki, dermanı bulunmayan bir derde uğradın! Ah, la bel blond! El e mort! (Güzel sarışın! Öldü!) (Çünkü Bihruz Bey'in sevdası Fransızca da öğrenmişti.) Evet! O sırma saçlı, ela gözlü melek, o güneş yüzlü, ahu bakışlı güzel, o şirin sözlü, nazlı yürüyüşlü güzel, o somutlaşmış letafet, o şerefli, o akan ruh, o çaresiz genç kız... Ah, ne söyleyeyim? İşte o şer adore (aziz sevgili) gitti! Yazık, yazık! O yeni açmış sarı gül soldu. O on sekiz baharın parlaklığı taze fidan kurudu. O güzellik

burcunun parlayan ayı ebediyen söndü. O dünyayı güzelliğiyle süsleyen parlak yüzlü, bedeniyle mezara düştü! Yazık, yazık!

Ya ben ne olacağım? Ah, ben de onun gibi can verip gidebilsem benim için ne büyük bir saadet olurdu! Hâlbuki ben ölemeyeceğim. Ben sürekli bir can çekişme içinde senelerce mustarip olduktan sonra ölü gibi ve perişan kalacağım.

Bundan böyle benim üzüntü mesirem tenha sahralar... Bundan böyle benim karargâhım karanlık ormanlar olacak. Bundan böyle gece ve gündüz matem bakıcısının kucağında sakin sakin ağlamaktan başka bana yapacak bir şey kalmadı. Ya sen ne olacaksın? Sen de beni o talihsiz başından atıp o üzgün kalbinden çıkarıncaya kadar benimle beraber azap çekeceksin! Hâlbuki ben senin başından kolay kolay atılmayacağım! Hâlbuki ben senin yüreğinden kolay kolay çıkmayacağım! Her gece sabahlara kadar seni uykusuz bırakacağım. Her gün akşamlara kadar seni tenha ve üzüntülü yerlerde dolaştırıp bitkin ve yorgun bırakacağım. Sana her dakika yetimler gibi ah ettirip seni her saat garipler gibi ağlatacağım!

Ah, uçtu! O ümidin gönül alan kuşu uçtu! Ah, söndü! O canı parlatan ışığı söndü! İşte bak ben ağlıyorum, senin gözlerin niçin yaşsız duruyor? Sen de ağla, ağla bakayım! Halı şöyle! Oh, ağla, ağla!

Zavallı kızcağız tifoya tutuldu deniyor. Yanlış! Veremden gitti. Zalim verem! O bir kurttur ki, daima öyle nazik fidanlara musallat olur. Onu da galiba ben davet ettim. Niçin itiraf etmeyeyim? Zavallı kızın iki ay içinde topraklara düşmesine benim de yardımım oldu. Birkaç seneden beri nazenine musallat olmaya başladım. Gündüzün meclisini tenha bulunca efsunla yanına sokulur, sırma saçlarına asılır, bir suretle beynine girmeye yol bularak hayallerini gıcıklardım. Geceleyin yatağa girdiğini görünce bir yakınlıkla koynuna girer, kalbinin üzerine yatarak ince hislerini saatlerce uykusuz bırakır-

dım. Böyle böyle kendimi kendisine tanıttım, bir dereceye kadar da sevdirdimse de yüreğinde istediğim seçkin mevkiye ulaşamamıştı. Bu maksadı ele getirmek için türlü türlü hileler düşünüp fırsat gözetmekteydim. Çünkü kızcağızın meşrebi pek yüce, tabiatı pek müşkülpesentti. Gösterdiğim genç beylerin kimisini pek ağır, kimisini pek hafif, kimisini pek kaba, kimisini lüzumundan ziyade nazik, kimisini çok şık, kimisini tabiatsız buluyor, kiminin tavrını beğenmiyor, kiminin bakışından hazzetmiyor, kiminin sözünden sohbetinden hoşlanmıyor, hele hiçbirisinin edükasyonunu isteğe uygun görmüyordu. Bunların içinde Keşfi Bey'i bir dereceye kadar beğendi. Bundan enterese olmaya başladı. Lakin Keşfi Bey maymun iştahlı bir çocuk olduğundan kızcağıza bugün fevkalade meyil gösterirse yarın soğuk soğuk bakardı. Bundan dolayı gönlüne iyice yerleşemiyordum. Nihayet seni gösterdim. Senin yüzünü, süsünü, tavır ve muameleni, hususiyle ekipajını ve cümleden ziyade edükasyonunu beğendi. Sana derhâl meyletti. O zaman ben de kendisine daha fazlasıyla ulaşıp daha çok makbul ve iltifat ettiği kişi olmaya başladım. Beş on gün içinde münasebetimiz o kadar ilerledi ki, kendisinin sırdaşı, arkadaşı, dert ortağı hep bendim. Bu gerçekleştikten sonra yavaş yavaş muameleyi değiştirdim: Garip garip efsanelerimle, hazin hazin sözlerimle, hırçın hırçın heveslerimle ruhunu istediğim gibi sıkmaya, beynini istediğim gibi yormaya başladım, gönlünü istediğim gibi üzmede başarılı oldum. O zalim verem de bir taraftan ciğerini yiyip duruyordu. Nihayet zavallıyı öldürdük gitti. Benim hareketlerimde sen de bana ortaksın. Demek ki ikimiz de suçluyuz! Ya senin o münasebetsizliğin neydi? Karayağız! Hiç öyle bir nazik, öyle bir nazenin güneş kızına sen siyeh-çerdesin denir mi? Vah vah! Yazık sana Bihruz Bey! Yazık sana! Artık bu römor (vicdan azabı) yalnız sana aittir. Bu kabahati affettirmek için ağlamak, mersiyeler yazmak, yazdırmak, ruhuna dua etmek, mezarına, –ah, mezarını da öğrenemedik– mezarına gidip toprağına yüzünü gözünü sürmek, çiçekler götürmek senin

işindir. Ağla bakayım! Ha şöyle, oh, ağla, ağla! Bak bana! Ben de ağlıyorum!

Evet, o kusuru affettirmelisin. Bundan sonra dünya güzeli olsa, bir kadına bakmamalı, bundan sonra cennet bahçesi olsa, bir mesireye gitmemeli, ömrün oldukça o bahtsızın matemini tutmalısın! Hele 'siyeh-çerde' diye gönlünü kırdığın zavallı kızcağızın son nefesini verirken 'Bihruz! Ah, Bihruz!' dediğini kıyamete kadar unutmamalısın!" diyordu.

Yalancılıkta Keşfi Bey'e taşlar çıkaran sevdanın alaycı küçük çocuğu bu şirin nutkunu dinledikçe çaresiz Bihruz Bey acı tatlı bir alay, heyecanlı hislerle için için inleyip ağlıyordu. Kara haberi Keşfi Bey'den aldığı zaman hiç olmazsa ilk ağız olarak "Se temposibl! Se temposibl!" (Bu mükün değil!) diyebilmişti. Lakin bunu sevdanın lisanından işitince "Tus kilya dö plü vre!" (En doğru şey!) demekten başka ağzından bir söz çıkamıyordu. "Ah povr fiy! Murir a dizvitan! Kom se trist! Kel pert enkonsolabl pur muva! (Ah çaresiz kız! On sekiz yaşında ölmek! Ne hazin şey! Benim için ne teselli bulmaz bir kayıp!) Ben ağlamayım da kim ağlasın? O fines, o espri, o güzellik, o gençlik, hepsi mahvoldu. Evet, bana büyük bir sempatisi olmasaydı, ne mecburiyeti vardı ki benim için bahçeye insin, gölün yanında dursun, benimle konuşsun! Verdiğim çiçeği alsın göğsüne taksın! Zavallı çiçek kim bilir ne oldu? İhtimal ki iki çiçek birbirine sarıldılar da öyle kurudular gittiler! Ağlayım! Ağlayım! Hığ! Hığ! Bari hiç olmazsa "siyeh-çerde"yi affettirmiş olaydım! O da olmadı. Bana ne büyük bir römor, ben bu römoru konsiyansından (vicdan) nasıl çıkarabilirim? Mektubu alırken nasıl da mahzun mahzun bakıyordu! O bakışlar adiyö, adiyö demek değil miydi? Tifo, ne münasebet! Verem olmalı. Öyle nazik vücutlar hep veremden giderler. Ah, bundan sonra dünya bana haram olsun! Bundan sonra hiçbir kadına bakmayım, bundan sonra hiçbir seyre gitmeyim, ölünceye kadar onun için ağlayım! Acaba zavallıyı nereye gömdüler? Bunu haber almalıyım, mezarı-

nı ziyaret edip çiçekler götürmeliyim. O da bir çiçek değil miydi? Çiçek çiçekten memnun olur. Mezarının başında ağlamalı, ağlamalı, ağlamalıyım. O kadar ağlamalıyım ki, beni affettiğine konsiyansım kanmalı. Lakin mezarını kimden haber alayım? Ah, hain Keşfi! Doğru söylemez ki! Zavallı kızcağız! Ağlayım, yine ağlayım ki, yüreğimin ateşini ancak ağlamakla teskin edebiliyorum! Hığ! Mon diyö! Mademki benim şer adoremi (aziz sevgilimi) aldın, beni de öldür! Ben bu ayrılığa tahammül edemeyeceğim! Hığ hığ hığ!"

Ayrılıkzede Bihruz Bey'in bu düşünüşleri, bu söylenişleri, bu ağlayışları durmaksızın üç saat kadar devam etti. Akşam saat bir olunca Mişel salona girdi. Yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Çenesini bıçak açmayan bir adamın yemeğe iştihası olur mu? Hâlbuki Bihruz Bey her ne zaman bir sebeple yemek yemeyecek olsa keyfiyet derhâl hareme gelir, onun üzerine dadı kalfa Bey'ini bulur, "Beyim niçin yemek yemedin? Keyifsiz misin? Hanımefendi merak ediyor, ben de merak ettim de geldim. Bana söyle! Bir şeye mi canın sıkıldı? Yoksa bir kederin mi var? Allah'a emanet, hasta olma da..." yollu sorularla Bey'i huzursuz etmeye kalkışırdı. Bu defa ise öyle sorulara cevap tedarik etmek gibi bir sıkıntıya düşmek ve hususiyle üzüntülü hâlinden dadı kalfaya renk vermek Bihruz Bey'in işine gelmiyordu. Onun için ister istemez sal a manjeye gitti. Sofraya oturdu. Her yemekten tabağına birer parça aldıysa da bazısını tuzsuz, bazısını tatsız, bazısını yağsız, bazısını da pek yağlı diyerek bıraktı. Bu suretle yemek gailesinden kurtuldu. Tekrar salona gitti. Bir aşağı bir yukarı gezine gezine yine düşünmeye, gizli gizli ah edip gözlerinden damlalar düşürmeye başladı. Saat üçü bulunca hareme girdi. Yatak odasına gitti. Her zamanki gibi dadı kalfanın yardımıyla soyundu. Hemen yatağına düştü.

3

Bihruz Bey o geceyi pek rahatsız geçirdi. Yatağın içinde saatlerce bir taraftan bir tarafa döndükten sonra uğraşa uğraşa dalabildiyse de uykusu uykuya benzemez bir buhran hâliydi. Bu buhranı içinde ara sıra sayıklar, dişlerini gıcırdatır, uyanır, yine dalar, dalarken olduğu yerde sıçrardı. Bunlara sebep de rüyasında Periveş Hanım'ı garip bir surette görmesiydi. Hanım kefenini yırtmış, sırma saçlarını iki yanından kara toprağın üzerine dağıtmış olduğu hâlde kireç gibi bembeyaz kesilen çehresiyle Bihruz Bey'e görünür ve iki solmuş gül yaprağına benzeyen dudaklarını oynattıkça arasından fırlayan "siyeh-çerde" sözleri simli birer ok gibi çaresiz gencin kulağından girip yüreğini delik deşik ederdi.

Bihruz Bey o bunaltılı uykudan seher vakti gözlerini tamamen açabildiyse de, hâlsizliği sebebiyle yatağından çıkamadı. Bir saat sonra dadı kalfa oda kapısına geldi, sessizce kapıyı aralık etti, baktı. Beyefendisinin uyanık olduğu hâlde çıkmadığını anladı. Telaşlı telaşlı içeriye girdi. Beyi öyle takatsiz, çehresi soluk, gözlerinin etrafı morarmış bir hâlde görünce şaşırarak hemen sorulara başladı:

— Ne oldun Bey'im? Hasta mısın?

— Biraz keyfim yok.

— Bir yerin ağrıyor mu?

— Başım ağrıyor. Gece uyuyamadım da... Bir şey değil, geçer.

— Ben anlıyorum, Bey'im! Bugünlerde senin bir kederin var. Bizden saklıyorsun. Öyle değil mi?

— Hayır! Hiçbir kederim yok.

— Öyleyse soğuk mu aldın? Sıcak mı geçti? Ne oldu da keyfini bozdun bakayım?

— Bilmem. Belki soğuk almışımdır.

— Kahvaltını getireyim mi Bey'im?

— İstemem.

— Hararetin varsa bir limonata yapayım!

— Onu da istemem.

— Ey, ne istersen söyle de yapalım!

— Riyen! Jö nö vö riyen! (Hiç! Bir şey İstemem!) Yalnız, bir cam açsan! Jö brül. (Yanıyorum.)

— Bulantın var galiba. Leğen getireyim. Cam açmak olmaz. Belki terlisin. Soğuk alırsın.

— Yok, a canım, bulantı filan değil. Yanıyorum da...

Dadı kalfa stor perdeleri kaldırdı. Odadan çıktı. Hanımefendiyi buldu. Beyin keyifsizliğini söyledi.

Bihruz Bey bir vezir çocuğu olmak haysiyetiyle daha küçük bir çocukken dadıların ellerine ve biraz sonra uşaklara teslim olunduğundan, anne babasını nadiren görürdü. Çocukluktan kurtulduktan sonra mektebe gitmek, çarşı pazarda midillilerle gezmek zamanı geldiği için anasını babasını çoğu zaman yine göremezdi. Çocukluk âleminden gençlik âlemine geçince beyefendi önce araba sevdasına düştü. Ondan sonra alafrangalık illetine yakalandı. Daha sonra bunlara başka hevesler de karıştı. Peder Paşa ölünce başa bir de mirasyedilik çıkınca türlü türlü eğlenceler, israflar yol aldı. İşte Bey gece gündüz bunlara düşüncelerini sarf etmekten –bir çatının altında bulundukları hâlde– günde yarım saat olsun validesini görüp görüşmeye vakit bulamaz olmuştu. Yalnız geceleyin yatmaya gider veya sabahleyin haremden çıkarken valide hanımın oturduğu odanın kapısından bakarak –eğer hanımefendi oradaysa– alafranga bir edayla "Bonsuvar" veya "Ban

nüi" veyahut "Bonjur mer!" deyip zavallı kadından karşılık almaya da lüzum görmeksizin çekilir giderdi. Periveş Hanım derdi meydana geldikten sonra, Bihruz Bey valide hanıma o kadarcık olsun selam sabah etmeyi de unutmuştu. Bihruz Bey'in başka birçok münasebetsiz ve yakışıksız hâllerine eklenen bu muamelesinden dolayı da valide hanımefendi ona epeyce gücenmiş, kırılmıştı. Bu kırgınlık, bu güceniklik hâlinde bile zavallı kadın oğlunun keyifsizliği haberini alır almaz yerinden fırladı. On saniye içinde Bihruz Bey'in başı ucunda bulundu. Bihruz Bey'in renksizliği kadını bakar bakmaz fena korkuttu. Elini oğlunun alnına götürüp de ateşler gibi yandığını anlayınca derhâl hekime adam koşturulmasını emretti! Hekim geledursun, ana oğul şu şekilde konuşmaya başladılar:

— Ne yaptın Bihruz'um, oğlum? Niçin hastalandın? Terli terli su mu içtin? Dondurma mı yedin? Söyle bana bakayım?

— Hayır, madam!

— Yoksa şemsiyesiz çok gezdin de güneş mi çarptı?

— Bilmem, her vakit geziyorum. Bir şey olmuyordu.

— Biraz canın da sıkılıyormuş. Neden sıkılıyorsun evladım?

— Size kim söyledi sıkılıyorum diye?

— Valideler evladını göremese de hâllerinden haber alırlar. Bana kimse bir şey söylemedi, ben kendim anladım. Oturuşundan, kalkışından, yemenden, içmenden, her hâlinden öyle anlaşılıyor.

— Hayır, hayır! Sıkılmıyorum.

— Paran var mı bakayım? Ne kadar paran var?

— Biraz daha var. Var, ama borcum da var. Hele bir tanesi pek edepsizlik ediyor. Neyse onu da vereceğim. Konak satılsa...

— Konağı satma! Babandan kalan malındır. Ben karışmak istemem, lakin şimdilik ilişme, ileride benden kalacak bir iki parça şeyle beraber üzerinde bulunsun. Ne olur ne olmaz.

— Borçlarımı vermeyeyim mi?

— Ben senin borçlarını yavaş yavaş öderim. Şimdilik de sana bir yüz elli lira vereyim. Fakat bugün değil, bir hafta sonra. Olmaz mı oğulcuğum?

— Mersi! Mil mersi şer mer! (Teşekkür ederim. Bin teşekkür ederim sevgili anneciğim!)

— O ne demek oğlum? Türkçesini söyle de anlayım.

— Teşekkür ederim validem!

Bu aralık valide ile oğulun bakışları birbirine tesadüf etmişti. Bebekleri birden büyüyen bu dört gözün etrafı sular içinde kaldı. Bihruz Bey dermanı bulunmayan bir öldürücü derdin ıstırabıyla rahatsızlanmış, iadesi olmayan bir müebbet hicranın güçsüz ateşiyle yanıp inlediği hâlde ilelebet içinde saklı kalmasını istediği gizli derdini anlatmaya mecbur olmaksızın şefkatli bir teselliye zayıf kalbi şiddetle ihtiyaç duyuyordu.

Dünya yüzünde hiçbir kimseyle ulaşamayacağı bu merhametli sessiz teselliyi, şefkatli annesinin o şefkatli bakışının ışığında buldu. Şefkatli annesiyse heveslerine kapılmış oğlunu gençlik hevesleriyle oluşan her bir kusurunu affedip unuttuktan sonra varını yoğunu da selameti uğrunda feda etmek için oğlundan pişmanlık hissettiğini göstermesine muhtaç bir hâlde bekliyordu. İşte bu gösterişi oğlunun göz bebeğinin o cilveli memnun bakışlarında gördü. Onun için ikisinin de gözleri yaşla dolmuştu.

Hekim geldi. Bihruz Bey'i iyice muayene etti. Vücudunda belli başlı bir hastalık belirtisi bulamayınca rahatsızlığı şiddetli sinirsel bir heyecan neticesi olarak yorumladı. Dolayısıyla hastanın asabını yatıştırarak hararetini kesmek için

lüzum gördüğü ilaçları yazdı. Bir iki gün himaye ve istirahat tavsiyesiyle çıktı gitti. Hasta o gün yataktan çıkmadı. Gece biraz rahatça uyuyabildi. Ertesi gün vücudundaki hararet geçti. Keyfi de bir dereceye kadar düzelerek rengi yerine geldi. Yalnız ara sıra birdenbire gözleri dalıp üç beş dakika kadar kendisi sessiz duruyor ve sonra yine aklını başına toplayabiliyordu. Üçüncü gece uykusu daha sakin, sabahleyin uyanışı daha hafif oldu. O gün iştahı da epeyce arttığından her günden iyi yemeğini yedi. İkindiye doğru giyindi. Bastonunu aldı. Yayan olarak dolaşmak üzere köşkten çıktı. Bağlar arasından ağır ağır yürüyerek ve tabiatın şekilleri, renkleri, tuhaf ve güzel ahenkli sesleri seyredip dinlemek için her beş on adımda bir durarak Bulgurlu taraflarına kadar çıktı. Sonra yine döndü, köşke geldi.

Bihruz Bey aşkın konuşkan çocuğunun arzu ve tavsiyesiyle tenha yerlerde bulunup gezmekten zevk almaya başlamış ve araba sevdasını artık gönlünden çıkarmıştı. Bu yolda gezişler bir hafta kadar devam etti. Vücutça hâlsizliği yavaş yavaş geçiyorsa da başındaki ağırlık hafiflemiyordu. Çaresiz genç, gezintilerinde daima insanlardan uzak yerler arıyor ve yolda bir kimseye tesadüf edince başını öbür tarafa çeviriyordu. Tabiatı seyretmekten bir türlü dalgın bakışlarını alamıyordu. Tabiattaki güzelliklerden her neye baksa onda sarışın hanımın bir hazin hayalini, yansımasını görüyor, tabiattaki büyük ahengi oluşturan seslerden hangisini işitse onda yine sarışın hanımın ıstıraplı bir kelimesini, bir kırgın inleyişini, gönül çeken sevdalı nağmelerini duyuyordu. Bundan dolayı daima için için inliyor, iç çeke çeke ağlıyordu.

Fener'de Keşfi Bey'den ayrılır ayrılmaz uğradığı ilk üzüntüler kalbine hep birden hücum edip saldırarak kuvvetli duyguları titretip sarsmıştı. Bu üzüntüler kalbinde yerleşince kuvvetli duygularındaki heyecan da sükûnete kavuştu. Kalbinde başlangıçtan beri yanan ayrılık ateşinin başkaldıran zebanileri gencin efkârını, düşüncelerini, hissiyatını kavurma-

ya kalkıştığından zavallı ayrılıkzede dehşet ve telaş içinde ne yapacağını şaşırmıştı. Hislerinin hiddetli ateşi ve şevki yok olunca efkâr ve hissiyatındaki yakıcılık da sakinleşti.

Bihruz Bey'in sarışın hanımla ilgili yalnız bir emeli kaldı ki, o da "siyeh-çerde" münasebetsizliğinden dolayı olan kusurunu affettirdiğine vicdanınca kanaat hasıl oluncaya kadar toprağı başında ağlamaya ve duaya devam etmekti. Lakin o cisimleşmiş nurun düştüğü mezarın nerede bulunduğu bilinmiyordu ki, o yegâne emele ulaşılmasına hemen başlansın. Mezarı haber verecek varsa yine Keşfi Bey'di. Hâlbuki Bihruz Bey içinde bulunduğu kırgınlık ve yorgunluk hâlinde Keşfi Bey'e yüzünü göstermekten çekiniyordu. Onun için hâlinde tam bir rahatlama oluncaya kadar birkaç gün beklemek gerekiyordu.

4

Fener hengâmesinin on üçüncü salı günü Bihruz Bey kalem elbisesiyle haremden çıktı. Arabasını getirtti. Bir iki lokma yemek yedikten sonra arabaya bindi. Doğruca Üsküdar'a indi. Çünkü Kadıköy taraflarını görmek istemiyordu.

İskeleye varınca arabadan indi. Vapur kalkmak üzere olduğundan biraz acele etmesi vapur memuru tarafından uyarıldıysa da Bihruz Bey bu uyarıya önem vermedi. Duraktan geçip vapur iskelesine ayağını attığı sırada vapur da iskeleden ayrıldı. Bihruz Bey o zaman hareketini hızlandırdı ve iskelenin kenarına vardıysa da vapurla iskelenin arası haylice açılmış bulunduğundan atlamaya imkân olamadı. O hâlde Bey olduğu noktada kalıverdi.

Vapurun içinde bulunanlardan birtakımı ve özellikle kadınlar –vapura yetişemediğine teessüf tarzında– Bihruz Bey'i birbirlerine gösterip gülüşüyorlardı. Bu hanımların içinde bir tanesi de Periveş Hanım'dı. Bihruz Bey'in kederli bakışı bunu görüp de bir şaşkınlık ve hayret içinde teşhisini başarınca yüreği öyle bir şiddetle çarpıp başı öyle bir dehşetle dönmeye, gözleri öyle bir hâlde kararıp vücudu öyle bir derecede titremeye başladı ki, büyük bir gayretle kendisini iki adım geriye almasaydı hiç şüphe yok denize gidiverecekti. Bereket versin, bu hâl çok sürmedi. Zorlaya zorlaya aklını tekrar başına toplayabildi. Uğraşa uğraşa gözlerini açtı. O gördüğü çehreyi bir daha görmek için gözünün olanca kuvvetiyle ileriye baktıysa da vapur gereği gibi uzaklaşmış olduğundan, o kadar beyaz başlar içinde aradığını seçemedi. Bunun üzerine vapuru durdurmak için kaptana haykıracak oldu. Sesi çıkmadı. Bastonuyla "dur" diye işaretler etti, anlatamadı. O dakikada kendisini vapurdan evvel köprüye ulaştıracak bir vasıta yaratılsaydı, bu vasıta için beyefendi bütün varını ve belki ömrünü verirdi.

"Mön diyö! Kel viziyon kö sa? Es kö jö rev? Non! (Allahım! Bu nasıl bir hayal? Rüya mı görüyorum? Hayır!) Ta kendisiydi, evet, oydu! Ah, ne kadar bozulmuş! Ne kadar zayıflamış! Ah, yalancı Keşfi! Kanay edepsiz! Ne zevk buldu da o yalanı uydurdu! Laş (alçak) köpek! Lakin nasıl edeyim de şuna yetişeyim? Ah! Bir balon olsa! Bir balon yok mu?" Bihruz Bey'in böyle söylenerek telaşla öteye beriye seğirttiğini gören kayıkçılar etrafını aldılar ve "Beyefendi! Buyurun sizi şu piyadeyle götüreyim, kalafattan yeni çıktı, yirmi dakikada İstanbul'a varırız." "Gel ağabey! İki çifte gidelim." "Bana iki çeyrek ver, vapur köprüye varmadan seni Sirkeci'ye çıkarayım!" yollu şevklendirmeye başladılar.

Bihruz Bey "İstanbul'a vapurdan evvel yetişmek" sözünü işittiği gibi o şaşkınlık hâlinde buna imkân olacağı düşüncesiyle kayıkçıya hitaben, "İki çeyrek değil sana iki lira var, ama şu anlaşmayla ki beni dediğin gibi vapurdan evvel yetiştireceksin!" diyerek gösterilen iki çifteye atladı. Kayığa dayandılar, hamleciler küreğe yapıştı. Kayık epeyce bir süratle suyun üzerinde fışır fışır kayıp gitmeye başladı. Bihruz Bey'in kendisi kayığın içindeyse de fikri bin tarafa birden dağılmıştı. Önü sıra daima uzaklaşarak gitmekte olan vapuru gözüyle takip ettiği kadar sabırsızlığından oturduğu yerde çırpınıp duruyordu. Kayık bir hayli gitti. Yazık ki Bihruz Bey'in hamlecileri henüz Kızkulesi hizalarında pala çalmaktalarken vapur köprüye varmış, müşterilerini çıkarmaya başlamıştı.

— Ayol, hamleci ağa! Vapur köprüye vardı, biz daha Sarayburnu'nu tutamadık!

— Hey efendim, sular bozuk. Sular bozuk olmasaydı şimdiye dek Sirkeci'ye vardık gittiydi. Baksana anafora, sel gibi akıyor.

— Sen bana vapurdan evvel varırız demedin mi?

— O ne kadar olsa vapur... Onu ateş yürütüyor, bunu yürüten kol...

***

Kurnaz hamlecileri susturmak kabil midir? Bihruz Bey bu faydasız konuşmadan vazgeçerek kürekçilere, "Aman gayret! Aman gayret!" diyor. Hamleciler de vadedilen iki lirayı değilse de iki mecidiyeyi olsun hak etmek için son derecede büyük güç harcıyordu. Vapura nispeten on dakikadan ibaret bir gecikmeyle hele Sirkeci'ye vardılar. Bey mecidiyeleri bırakarak kayıktan fırladı. Rast getirdiği bir arabaya bindi. Yolları teftişten ayırmaksızın köprüye kadar büyük bir hızla gitti. Bu gidişten meram Periveş Hanım'a tesadüf etmekti. Hanım bu yollarda görülmeyince köprüyü geçmek, Beyoğlu'na çıkmak üzere arabacıya emir verdi. Beyoğlu'na çıkıldı, Taksim'e kadar gidildi. Periveş Hanım'dan eser görülmedi. Onun üzerine tekrar İstanbul'a geçilerek Babıâli'ye varıldı.

Bihruz Bey kalemde bulacağını ümit ettiği aziz arkadaşı mantör Keşfi Bey'in o münasebetsiz yalanını yüzüne vurmak hevesine düşmüştü. Bu hevesle kalem odasına doğruldu. İlk paltosunu, bastonunu bırakmak için dinlenme odasına girdi. Keşfi Bey sakosu sırtında, bastonu da elinde olduğu hâlde ayak üzerinde odacıya şu yolda emirler veriyordu:

— Gazetelerimi vapura bırakırsın. Her gün değil a... İki üç günde bir... Ben kamarota tembih ettim, bizim uşağa teslim edecektir.

— Vapur birkaç tane... Hangisine?

— Beş numaralı vapura... Daima ona.

— Kamarotun adı nedir?

— Kamarotun adını bilmek lazım değil. "Bunlar Keşfi Bey'in adamına verilecek" dersin, işte o kadar. Bir de beni soran, görmek isteyen olursa İstanbul'da olmadığımı söylersin!

— Başüstüne!

***

Bihruz Bey, Keşfi Bey'in odacıya söylediği sözlerden bir şey anlayamadı. O zaten kendi derdiyle meşgul ve kararsızdı. Keşfi Bey işini bitirip de Bihruz Bey'e dönünce, iki arkadaş selamlaştıktan sonra konuşmaya başladılar:

— Bonjur Bihruz Bey!

— Bonjur mon ami!

— Mua je par... Vu save? (Ben gidiyorum, haberiniz var mı?)

— Pur u? (Nereye?)

— İlk İzmir'e uğrayacağım, sonra Beyrut'a oradan da Şam'a kadar gideceğim.

— Sebep?

— Pederin bazı işleri var. Arazi işleri... Satılacak. Ayrılacak, satılacak. Uzun işler...

— Gerçek mi söylüyorsunuz? Vah vah! Ne vakit gidiyorsunuz?

— Yarın gidiyorum. Bugün de bir vapur vardı ama yetiştiremedim.

— Acayip! Ey, voyaj (seyahat) çok sürecek mi? Vah vah!

— İki buçuk ay için izin aldım. Fakat zannederim işler üç, üç buçuk ay kadar sürecek.

— Çok şey! Vah vah!

— Çok şey! Vah vah! Ne demek istiyorsunuz sanki? Niçin çok şey? Niçin vah vah?

— Hayır... Şey... Yarın mı çıkıyorsunuz?

— Artık zaruri öyle... Ey mon ami bana müsaade ediniz, bir iki işim var. Bari bugün onları bitireyim de yarın iyice libr kalayım.

— Acayip! Şey... Azıcık durunuz! Bu kadar acele?

— Bekleyecekler, geç kalırım.

— Bir beş dakika durursanız kıyamet kopmaz ya! Şey... Canım birader geçen gün niçin beni öyle aldattınız? Size yakıştıramadım.

— Ne gibi?

— Fars olur amma... O derecesi hiçbir vakit layık değildir.

— Anlamadım?

— Canım hani ya la bel blond için... Fener'de... Hatırınıza gelmiyor mu?

— Evet, evet! Ey, ne olmuş?

— Mort demediniz miydi?

— Evet dedim.

— Ey, niçin o yalanı uydurdunuz?

— Hangi yalanı?

— İşte o yalanı?

— Sanki ölmemiş mi demek istiyorsunuz?

— Öyle ya, sapasağlam gezip duruyor.

— Empossibl! (İmkânsız.)

— Nasıl empossibl? Kendi gözümle gördüm.

— Nerede gördünüz?

— Vapurda. Üsküdar vapurunda gördüm.

— Mümkün değil. Eğer ölülere mezarlardan kalkıp vapurlara binmeye, kefenleri yırtıp ferace giymeye izin verildiyse başka. Yoksa empossibl!

— Kendi gözümle gördüm ayol!

— Arkasından gittiniz, konuştunuz öyle mi?

— Hayır! Vapur açılıverdi, ben yetişemedim. Fakat kadınların içinde oturuyordu. Beni gördü, gülümsedi bile.

— Olamaz, şey... Sakın hemşiresi olmasın? Bir büyük hemşiresi vardır, biraz benzerler.

— Hemşiresi mi?

— Öyle ya. Bir dul hemşiresi varmış, ben onu da görmüştüm. Gördüğünüz mutlak odur, başka türlü olamaz.

— Acayip!

— Mutlak odur.

Konuşmanın bu noktasına yetişince Bihruz Bey birdenbire durdu. Yüzü bozuldu. Şaşkın şaşkın arkadaşının yüzüne bakarak düşünmeye başladı. Gerçekte gördüğü hanım –ki sarışın hanıma benziyordu– biraz daha zayıf, biraz daha renksiz değil miydi? Hâlbuki sarışın hanımla vapurda gördüğü hanım arasında simaca, renkçe, hâlce ve hususiyetle kıyafet ve zarafetçe görülen farkların daha fazla olduğu şimdi hatırlanarak şimdi itiraf ediliyordu. Evet, sarışın hanım taze, pembe yanaklı, açık sarı saçlı olduğu hâlde benzeri olan hanım yaşlıca, donuk benizli, kumral saçlı değil miydi? Sarışın hanımın yaşmağındaki, hotozundaki zarafet, hâlindeki, edasındaki letafet benzeri olan hanımda var mıydı? Demek ki, bu defa Keşfi Bey pek doğru söylüyordu. Ah, ah ki pek doğru söylüyordu. Eyvah, eyvah ki iki saat evvel ümit perdesinin altına girmekle şekil ve heyeti belirsiz olan hakikatin çirkin yüzü tam bir belirginlikle yürürlükteki sabıkasını yine bulmuştu.

Keşfi Bey, Bihruz Bey'in düşünmeye varmasından yararlanarak vedalaştı:

— Adiyö, mon şer ami!

Bihruz Bey de dalgınlık hâlinde cevap verdi:

— Adiyö, bon voyaj!

Sonra da arkadaşının elini sıkmaya davrandı. Bu arada, zavallı ölmüş sevgilinin mezarına, ailesinin ikametgâhına dair Keşfi Bey'den bazı malumat ve izahat alabilmeyi umarak bir istekte bulundu:

— Mâni olmazsam biraz sizinle geleyim!

Keşfi Bey, kabule yanaşmadı:

— Teşekkür ederim, lakin ben köprüye değil yukarıya gideceğim, birkaç yere de uğrayacağım. Geç kaldım, pardon!

Böyle dedikten sonra döndü, hızlı hızlı yürüdü, Bihruz Bey'den kurtuldu. Ardından Bihruz Bey de çıktı. Bastığı yerleri göremeyecek, kulağına giren sözleri anlayamayacak derecede bir üzüntü ve kederle köprüye kadar geldi. Vapura girdi. Üsküdar'a çıktı. Arabasını oralarda göremeyince bir kira arabasına bindi, köşküne vardı. Hemen salona çıktı. Kapıyı içeriden sürmeledi, kendini bir kanepeye attı. Hüngür hüngür ağlamaya başladı.

5

Bihruz Bey gözleri yorulup yüreği takatten kalıncaya kadar ağladı. Ezana yakın bir zamanda salondan çıktı. Bastonunu aldı. Bir haftadan beri kendisine en sevgili gezinti mahalli olan bağların aralarından geçerek Bulgurlu tarafına doğru yürüdü.

Akşam karanlığı ortalığa gereği gibi çökmüş, gökyüzünde yıldızlar parlamaya, yol üzerinde köşklerin, kulübelerin içinde yanan lambaların ışıkları pencerelerden dışarı vurmaya başlamıştı. Bihruz Bey hâlâ gezintisinde devam ediyordu. Çünkü öyle bir yaz akşamının sükûn ve sükût içindeki garipliği çaresiz hayali sevdazedenin kalbindeki derin mahzunluğu ve zihnini baştanbaşa bürüyen kapkara hülyalara pek uygun geliyordu.

Ümit ve heves evini birden yerle bir, hayatını birdenbire darmadağınık eden kara haberi on üç gün evvel alarak birçok ıstıraplar, heyecanlar, yanıp yakılmalarla, özlemlerle yaşananların dehşetine düşüncesini alıştırarak mümkün olduğunca kendisini avuttuktan sonra, ölmüş olan sevgilisinin son karargâhını araştırmak noktasında toplanan son işlerini takip ederken rast geldiği bir hayale aldanmakla o acı hakikati evvelki acılığı derecesinde ve belki ondan daha şiddetli bir acıyla tekrar tatmak ve kendisince tek emel olan soruşturmanın icrasına da o sebeple ulaşamamak Bihruz Bey'in hatır ve fikrini yeniden perişan eylemişti.

Bu perişan fikrin çerçevesi büyür büyür ve sonra yine küçüle küçüle görünmeyen bir nokta derecesini bulurdu. Bu noktaysa ölen sevgilinin –her neye bağlı olursa olsun– mezarını öğrenmek maksadından ibaretti.

Bihruz Bey gece iki sularında köşke girdi. Bey'in gündüz gittiği yerden bir kira arabasıyla dönmesi, ezan vakti yalnız-

ca çıkıp alışılmıştan başka saat ikilere kadar kalması, kendi arabasının da nerede kalıp ne olduğunun bilinmemesi köşk halkınca merakı davet ettiğinden, uşaklar aralarında fısıldaşmaya başlamış ve bunlardan bir şey anlamak için dadı kalfa başörtüsüyle dışarıya uğradığı gibi valide hanımefendi de ta mabeyin kapısına kadar gelmişti.

Beyin salimen köşke geldiği görülünce dadı kalfa içeriye girdi, valide hanımefendi de müsterih olarak odasına çekildi.

O akşam Mösyö Piyer'in gecesi olduğundan Mösyö ezandan sonra gelmiş, salonda gazetelerini okumaya dalmıştı. Bihruz Bey salona girince Mösyö Piyer okumakta olduğu gazeteyi bir tarafa bıraktı ve yerinden kıyamla bir iki adım Bihruz Bey'e doğru geldi. Hocayla öğrenci bir diğerine el vererek hâl hatır sormaya kalkıştılar:

— Bonsuar Bihruz Bey!

— Bonsuar şer profesör!

— Uzunca bir promenattan (gezintiden) geliyorsunuz zannederim.

— Hayır! Şuralarda geziyordum.

— İnşallah artık iyice sağlığınıza kavuştunuz ya?

— Ah, aziz muallim! Daima rahatsızım, yüreğim rahatsız.

— Ne var rahatsız olacak? Sizin gibi genç, yakışıklı, zeki, zengin bir zatın kalben rahatsızlığını anlayamam.

— Sizden bir şey rica edeceğim.

— Emrediniz! Elden gelen bir şey ise icrasına hazırım.

— Bana bir poezi yazar mısınız?

— Nasıl bir poezi?

— Blond bir kız ki yirmi yaşındaydı. Hastalandı, bir hafta içinde öldü. İşte buna dair bir poezi isterim ki, okuyum da ağlayım.

— Ne diyorsunuz? Sizden birisini mi kaybettiniz? Akrabadan?

— Hayır! Bizden değil! Akrabadan da değil.

— Bir dostunuzun kızı?

— Hayır!

— Öyleyse?

— Şey. Ah!

— Bir nişanlı? Bir maşuka?

— Öyle bir şey...

— Hım... Malörözman (üzgünüm) ben şair değilim. Lakin istediğiniz yolda şiirler zati var: De Lamartine'in Graziyella'sını okumadınız mı?

— Hayır! Kitabı siz getirdinizdi, ama okumadımdı. O şiir midir? Ben hikâye zannediyordum.

— Yemekten sonra getiriniz de hikâyenin sonundaki şiiri okuyalım, ne kadar beğenirsiniz! Fakat ağlamamak şartıyla...

— Ha, gerçekten yemeği de unuttuk.

Hâlbuki bu akşam yemeğini unutan yalnız Bihruz Bey'di. Mösyö Piyer araba ücreti yanına kalmak için Kadıköyü'nden köşke kadar yürüyerek geldiği için acıkmış olduğundan, yemekten evvel kitap okumaya girişmek istemiyordu.

Sal a manjeye gidildi. Büfenin bir kenarına konulmuş supierin (kâsenin) etrafından kıvrıla kıvrıla tavana doğru çıkmakta olan duman, kapıdan girer girmez iştahlı bakışına çarpmakla Mösyö Piyer "Oh! Kom sa san bon!" (Ne kadar iyi) diyerek ve sevinçle ellerini ovuşturarak hemen sofraya yöneldi. Bihruz Bey de ona uydu. Karşı karşıya geçtiler, oturdular. Yemeğe başladılar.

Mösyö Piyer nefis sebze çorbasını sekiz saatten beri gıdadan yoksun bulunan midesine yollarken her iki kaşıkta bir

"Kom se bon! Se teksalan. Se teksgi. Se süperb!" (Ne kadar güzel, lezzetli!) diyordu. Çorbadan sonra bir dolu kadeh Bordo şarabını da içince zavallı ihtiyar tıkanıverdi. Hâlbuki bu akşam yemekler pek seçkin, pek nefisti. Kısaca Nemse böreği, yerli kalkan balığı tavası, mayonezli tavuk söğüşü, piliç etiyle güveçte pişmiş taze bamya, bezelyeli kuzu külbastısı, kremalı çikolata geri çevrilir şeylerden değildi. Mösyö Piyer ister istemez bu yemeklerden tabağına alır, hepsinden birer parça yemeye mecbur olurdu. Fakat çorbadan sonra mösyönün dudakları çenesinden ziyade oynamaya başladı. O gün okuduğu, ettiği gazetelerin içeriğinden olmak üzere Fransa'nın askerî düzenlemelerine dair harbiye nazırının yeni projesinden uzun bir bahis tutturdu. Durmadan söylüyordu.

Bihruz Bey artık bu akşam aziz mualliminin bu gevezeliklerini hiç de dinleyecek hâlde değildi. Ne çare ki, yine bir alabandaya uğramak korkusuyla profesör cenaplarına "Parlon damur sil vu ple!" (Lütfen akşam konuşalım!) diyemiyordu. Mösyö Piyer konuşurken ara sıra durup Bey'in yüzüne baktıkça Bihruz Bey de gereklilik gözetmeyerek gelişi güzel bir yolda kâh: "Vui" ve kâh: "No!" bazen: "Sert!" ve bazı vakit: "San dut... Se vre... Bien sür!" gibi sözlerle karşılıkta bulunuyordu.

Yemek bitti. Meyve zamanı yetişti. Mösyö Piyer hâlâ konuşmasına devam ediyordu. Bu hâl ile aziz muallim efendinin deserde bir yarım saat, üç çeyrek zaman daha geçireceğini Bihruz Bey anladığından mösyöye şöyle dedi:

— Pardon mon şer profesör! Ben gideyim de Graziyella'yı arayım! Lütfen klas odasına teşrifinizde okuruz.

Mösyö de olumlu karşılık verdi:

— Pekâlâ, olur.

Bunun üzerine Bihruz Bey sofradan kalktı. Kabine de travay'ına girdi. Kütüphanesinden Graziyella'yı çıkardı. Kitap elinde olarak klas odasına gitti. Hemen kitabı açtı, Mösyö Piyer'in bahsettiği poezi'yi aradı buldu. Gelinceye kadar kendi kendine biraz okuyup anlamak istedi.

6

Birinci rögre (pişmanlık)... Acayip! Rögre... Jö regret... Tü rögret... İl regret..." Teessüf ederim. Teessüf edersin. Teessüf eder. Demek ki ilk yahut birinci teessüf... Güzel, çok güzel! Benim için ne kadar uygun! Sonor, sonor. Ses çıkaran deniz kenarında ki oraya Sorrant denizi mavi dalgalarını portakal ağacının altında açar. Vardır. Ne vardır? İnce yolun yakınında (Küçük Çamlıca'nın yakınında gibi) kokulu çit duvarının altında vardır. Ne vardır? Bir adet ufak ve dar, yani ensiz ve yabancının dalgın ayaklarına eniferean, yani ilişiksiz bir taş vardır.

Oh, ne kadar güzel! Ben bu latif poeziyi nasıl olmuş da görmemişim! Çok şey... Ah! Dur bakalım alt tarafı nedir? Mösyö Piyer de gecikti. Okuyalım:

Jirofle. Jirofle, Jirofayı bilirim. Fakat Türkçesini bilmem. Biyanki'de olmalı. Frenk benefşesi, ak veya kırmızı şebboy... İşte o çiçek orada saklar. Ne saklar? Tek bir isim saklar. Demetinin altında. Bir tek isim ki, hiçbir eko onu asla tekrar etmedi.

Kom se bo! Mösyö Piyer de nerede kaldı? Devam edelim:

Bazı kere bununla beraber geçici durur da otları açarak yaş ve tarihi okur. Ve gözlerinde birkaç gözyaşlarının kurir ettiğini, yani koştuğunu (daha doğrusu aktığını olacak) hissederekten der. Ne der? Bu kız on altı yaşındaydı. Vefat etmek için pek erkendir!

Ah! On altı yaş. On sekiz, yirmi, hepsi bir! Povr fiy! (zavallı kız!) Acaba o da benim sevgilim gibi blond muydu? Bakalım koca şair daha ne söylüyor:

Lakin niçin beni sürüklemek o geçmiş senlere doğru? Bırakalım rüzgârı inlesin. Dalga da çağlasın. Geliniz, geliniz! Ey benim trist (üzgün) efkârım! Ben rüya görmek isterim. Değil ki ağlamak!

Rüya görmek yakışmıyor, ama reveyi Türkçede anlatacak başka da bir lügat var mı ya? Bakalım Biyanki'ye, o ne söylüyor:

Düş görmek. İşte benim dediğim gibi. Uyku âleminde görmek... Rüya âleminde görmek. Düşümde gördüm ki... (Düşümde, düşünde) bunu bilemedim. Rüyada şunu gördüm ki. Rüyada çiçekler gördüm. Hah! İşte bu! Sayıklamak, hezeyana müptela olmak. Bu yakışmaz. Aklı perişan olmak... Bu da yakışmaz. Zihni dalmak. Bu olur. Zihin dalgınlığına müptela olmak. Bunu anlayamadım. Dalmak ne demek? Düşünmeye dalmak. Bu hepsinden iyi gibi... Fikir değişikliği. Bunu da anlayamadım. Bu hususta hayli zaman derin düşüncelere daldı. Bitti. Şimdi demek olur ki, rüya görmek de varsa da zihni dalmak hepsinden iyi. Mösyö Piyer niçin gelmiyor acaba?

Bihruz Bey yazı masasının üzerinde duran çanı şiddetle çaldı. Kimse gelmedi. Bir daha çaldı. Mişel Ağa göründü.

— Mösyö Piyer niçin gelmiyor?

— Sal a manjede uykuyor.

— Uyku mu uyuyor?

— Uykuyor, uykuyor.

— Okuyor öyle mi? Gazete mi okuyor?

— Evet, gazete uykuyor.

— Yoksa uyku mu yapıyor?

— Uyku da yapar.

Gerçekten Bihruz Bey'in sofrada bıraktığı Mösyö Piyer enine boyuna meyvesini yiyip dördüncü kadeh olmak üzere

şarabını da içtikten sonra kalkıp klas odasına gidecek yerde koynundan bir gazete çıkararak ve bir de sigara yakarak olduğu yerde okumaya koyulmuş, okumaya devam ederken tatlı tatlı uyuklamaya başladığından Bihruz Bey'i, dersi, La Martine'i, Graziyella'yı, poeziyi filan unutmuştu. Mişel Ağa'nın çetrefillik eseri olarak icat ettiği "uykuyor" kelimesiyse "okumak-uyumak" fiillerini birden ifade eder, yani herkesin başına gelen okurken uyumak hâlini gösterir bir tabir ve veciz bir sözken Bihruz Bey'ce nasılsa römarkabl (dikkat edilmeye değer) görünmedi.

— Git söyle, rica ederim, kendisini bekliyorum.

— Tre bien (çok iyi) ekselans!

Üç dakika sonra Mösyö Piyer gazetesi koltuğunun altında olduğu hâlde gözlerini ovuşturarak klas odasına geldi. Gelir gelmez Bihruz Bey kitabı muallim efendiye tutuşturdu.

Mösyö Piyer:

— Vui set ün tre bel poezi. Lö prömiye rögre de La Martine. (Evet, Lamartin'in "İlk Esef"i çok güzel bir şiirdir.)

Böyle dedikten sonra şiiri sesli olarak ve Sorrant denizinin dalgalarının ezgilerine gıpta ettirecek hazin ve güzel bir ahenkle okumaya başladı.

Bihruz Bey poeziden zaten kulak dolgunluğu olan parçayı muallim efendinin okuyuş tarzındaki güzelliğinin etkisi ve yardımıyla bu defa pek iyi anlamaya ve hissetmeye başlar başlamaz alt tarafında gelecek sözleri beklemeksizin heyecan dolu ruhunu –Çamlıca Tepesi gibi bulutlara en yakın yüksek bir noktanın tenha bir köşesinde kırmızı veya beyaz şebboya bedel sarı ve pembe güller açmış fidanlarla çevrili ve mermerden sandukası, baş ve ayak tarafındaki sütunları som yaldız içinde, fakat yazıları o gül fidanlarının, boy atmış ve çoğalmış filiz ve yaprakları arasında saklı bir kabrin üzerinde– okunmakta olan şiirin ahengine göre bir dolaşmayla

uçmaya gönderiverdiğinden, bakışları bir noktaya saplanmış olarak duyu ve duygularından arınmış, tıpkı bir heykel şeklinde sakin ve suskun kalmıştı.

Mösyö Piyer şiiri baştan ayağa kadar okudu bitirdi. Kitabı masanın kenarına bıraktı. Çirkin bir sesle uzun bir şekilde ve yorulmuş gözlerini ellerinin tersiyle ovuşturmaya başladı. Bihruz Bey hâlâ duruşunu bozmuyordu. Fakat okumanın ahenginin kesilmesiyle hareketlerini şaşıran avare ruhunun yine bedenine dönmesi üzerine, duyuları ve duyguları da yerine geldikten sonra gözlerini saplanmış olduğu noktadan ayırarak muallim efendiye çevirdi.

— Bitti mi?

— Bitti ya! Ben de bittim, bugün çok yoruldum, bilir misiniz?

— Vah vah! İşitemedim, tamamını dinleyemedim. Neyse...

— Zatıalinizin uykusu gelmedi mi?

— Ne gezer! Ben uyuyamam. Siz gidiniz, rahat ediniz.

— Öyleyse bonsuvar Bey!

— Bon nüi mon şer ami!

Henüz uyku mahmuru olan Mösyö Piyer sarhoş gibi iki tarafına meylederek çıktı gitti. Bihruz Bey yalnız kalınca Graziyella'yı derdestle baş tarafından süzmeye ve hayalî bakışı o yüksek tepede gül fidanlarıyla çevrili mezarı görmeye başladı. O zaman kitabı bıraktı. Gözlerini yumdu.

Bir hayli düşündükten sonra kendi kendine, "Mutlak o mezarı ziyaret etmeliyim. Bu şiiri o mezarın başında okuyup ağlamalıyım!" dedi.

Bey'in bu niyeti pek güçlü bir niyetti. O kadar güçlü ki, eğer dadı kalfanın sıkıcı sorularından çekinmeseydi gecenin karanlığına filan bakmayarak hemen köşkten dışarıya

uğrayıp o mezarı aramaya gidecekti. Gidecekti, ama nerede bulacaktı? Çünkü mezarı gördüğü gibi tanıyacağında şüphe yoktu, ama yolunu bilmiyordu. Bu yolu kendisine gösterebilecekse sadece Keşfi Bey'di. Hâlbuki o yalancı bey de yarın İzmir'e gidiyordu. Bihruz Bey, Periveş Hanım'ın tek başına bulunduğu yeri öğrenmenin çaresi hakkında kederle çokça düşündü, çokça sıkıldı. Nihayet sabahleyin Kadıköyü'ndeki bağında Keşfi Bey'i görmek kararını verdi ve bu karar üzerine Mişel'i çağırdı.

— Mişel!

— Efendim!

— Yarın on ikide araba isterim, şimdiden Andon'a söyle!

— Ekselans!

— Anladın mı?

— Ekselans! Andon yoktur burada.

— Ne cehenneme gitti?

— Akşamdan gelmedi.

— Nasıl gelmedi? Benden sonra arabayı getirmedi mi?

— Getirmedi.

— Niçin getirmedi?

— Bilmem ekselans!

— Araba gelmedi mi?

— Gelmedi.

— Acayip! Şimdi Andon burada değil mi?

— Burada değil.

— Nerede?

— Bilmem. Biz de çok şaştık.

— Araba da gelmedi, öyle mi?

— Evet, arabayı da getirmedi.

— Bir adam mı çiğnemiş, yoksa arabayı bir uçuruma mı düşürmüş?

— Öyle olmalı.

— Hiçbir haber de yok mu?

— Yoktur.

— Çok şey! Bak şu münasebetsizliğe! Gördün mü bir kere? Şimdi ben ne yaparım?

— Çok fena!

— Burada, Kısıklı'da yahut Tophanelioğlu'nda temiz araba bulunur, değil mi?

— Şimdi çok geç. Saat beş var.

— Şimdi değil... Yarın sabah... Ne embesil herifsin sen be!

— Yarın sabah bulunur.

— Erkenden birisi gitsin! Sen kendin gitsen daha iyi olur. Bana bir temiz araba bul getir.

— Tre biyen, ekselans!

— Ama on ikide araba burada bulunacak. Anladın mı?

— Tre biyen, ekselans!

— Mutlak birini çiğnemiş, hapse gitmiştir.

— Öyle olmalı.

— Ben hareme gidiyorum. Mumları söndür!

— Tre biyen ekselans!

7

Zavallı Bihruz Bey'in şarkı söyleyen, uyumayan fikri "Bu kız on altı yaşındaydı. Ölmek için pek erkendir", "Mutlak bir adam çiğnemiş, hapse gitmiştir" nakaratlarını sırayla değişerek tekrar ede ede beyefendiyi gece yarısından iki üç saat sonralara kadar yatağında ısdırap hâlinde bıraktıktan sonra gözlerini kapamaya müsaade etmişti. Genç Bey altı saat aralıksız uyuyup gözlerini açar açmaz gözünü konsolun üzerindeki saatin kadranına yöneltti. Akrep iki rakamının hizasında, yelkovansa bir rakamının üzerindeydi. Bihruz Bey, "Eyvah, pek geç kaldım, ya bulamazsam?" kelimelerini söyleyerek yatağından fırladı. Alelacele ve itinasızca tuvaletini yaptı, giyindi. Bu sırada, "Beyim uyanmış galiba!" diyerek oda kapısından içeriye dalan dadı kalfanın "Bu gece seni bekleyemedim, affedersin Beyciğim! Nalişger'e tembih ettiydim, beyefendi gelince bana haber ver diye. O da uyumuş kalmış. Bir yere mi gideceksin, giyinmişsin. Kahvaltı etmeyecek misin beyim? Andon hâlâ gelmemiş. Acaba ne oldu da gelmedi bu? Araba ısmarlamışsın, iki saatten beridir bekliyormuş." yollu gevezeliklerinin hiçbirisine cevap vermeksizin haremden çıktı. Hemen karşısına çıkan Mişel Ağa'nın "Araba hazırdır, bekliyor." sözüne, "Biliyorum." kısaca cevabıyla karşılık vererek bastonunu aldı. Aşağıya indi. Arabaya girerken, "Kadıköyü'ne, çabuk olmalı!" emrini verdi. Gırrr!

Yirmi dakika içinde Kadıköyü'ne varıldıktan sonra Bihruz Bey arabacıya, "Şu sokağa gir! Şuradan sap! Şu yoldan git!" diye diye bir bağ kapısının önünde arabayı durdurdu. Kendisi hemen arabadan indi, bağ kapısının kocaman demir halkasını şiddetle vurdu. Bir daha vurdu, bir daha vurdu. İçeriden gelen, "Geliyor, geliyor!" sadalarını takiben kapı açıldı. Kapıyı açan başı yemenili, sırtı hırkalı, kırmızı kuşaklı,

abadan poturlu, çıplak ayakları kırmızı yemeni içinde, çiçek bozuğu, çakır gözlü, sarı seyrek sakallı, bodur bir adamdı. Bihruz Bey bu zavallıyı adamdan saymak istemediğinden iğrenerek şu suretle hitap etti:

— Bir adam yok mu be?

— Nasıl adam ararsın be?

— Keşfi Bey'i soracağım.

— Ey bana sor! Niçin bana sormazsın? Ben adam değil miyim?

— Başka bir kimse yok mu?

— Başka kimseyi ne yapacaksın?

— Sen şuradan birisini çağır hele!

— Şimdi herkesin işi var, ne söyleyeceksen bana söyle!

Bihruz Bey bu kısa adamla beyhude yere ağız dalaşı etmekten ise içeri girip köşke kadar gidivermek münasip olacağını düşündüyse de kısa adam —bir kolu kapının kanadına, diğeri diğer kanadına yapışmış olduğu hâlde — gerilip durmakta ve Bihruz Bey'e korkunç korkunç bakmakta olduğundan, "Şayet göğsümden kakılıveririm, korkusuyla harekete başlamadığından söyleyeceği, anlayacağı şeyi yine ona söyleyip anlamaya razı oldu.

— Keşfi Bey'i göreceğim.

— Keşfi Bey'i ne yapacaksın?

— Göreceğim, lazım.

— Keşfi Bey burada yoktur.

— Nerededir? Olduğu yeri söyle!

— O dün gitti, bu gece de gelmedi.

— Niçin gelmedi acaba? Sebebini bilmiyor musun?

— O dışarı gitti, İzmir'e gitti.

— Dün mü gitti?

— Gitti dedik ya!

— Bugün gidecek değil miydi?

—...

Kısa adam Bihruz Bey'e uzunca baktıktan sonra üzerine kapıyı kapayıverdi. Beyefendi hiddetle arabasına döndü. Arabacıya "Haydi dön! Doğru köşke!" emrini verdi. Araba da süratle yürümeye başladı. "Hay eşek herif! Ne terbiyesiz herifmiş! Böyle adamlar uşak diye, hizmetkâr diye kullanılır mı? Tel metr tel vale! (Böyle efendinin böyle uşağı olur!) Zati beyefendisi nedir ki! Hay yalancı hay, bugün gideceğini söyledi, dün gitmiş. Belki daha gitmedi, oradaydı. Hizmetkâr, o dağ ayısı beni savdı. Kim bilir? Belki öyle talimat almıştır. Lakin ne cesaret! Benim gibi bir zata öyle muamele etsin! Çok şey! Bu kadar da hakaret yutulmaz a! Andon hınzırı sebeptir. Kira arabasıyla gelince böyle olur. Vapura da gitmeli mi? Ya orada bulamazsam? Dün nasıl gidebilirdi? Vapur yoktu. Bu olmaz şeydir dünyada. Ne yalancı zevzektir bu Keşfi! Çok şey... Herif âdeta beni kovdu. Öyle ya, kapıyı üzerime kapayıverdi. Artık buna sessiz kalınmaz, bir gönül olsun almalıyım. Kimden gönül alma istemeli? Mutlak birisini çiğnedi, bu herifi hapse tıktılar. Ne kadar münasebetsizlik! On altı yaş ölmek için pek erkendir. Ah, malörü kö jö sül! (Ne kadar bahtsızım!) Artık vapura gidemem. Yazık! Hay terbiyesiz dağ adamı! Bu ensült doğrusu unutulmaz! Arabacı, sür be herif! Şu Andon'un yaptığı işi de görüyor musun? Malör sür malör (Talihsizlik talihsizlik üstüne). Araba ne oldu acaba? Hayvanlar nerede kaldı? Vui, el ave sez an se biyento pur murir! Ah, povr fly! (On altı yaşında öldü. Ölmek için çok gençti! Zavallı kız)

***

Kadıköyü'nden Küçük Çamlıca'ya gelinceye kadar Bihruz Bey'in zihnini meşgul eden işte bu düşüncelerdi. Araba bağın kapısı önünde durunca içeriden Mişel Ağa korkarak geldi. Arabanın kapısını açtı. Bihruz Bey inerken Mişel yavaşça, "Andon geldi." dedi. Beyefendi bir şey demeyerek yürüdü. Köşke girerken Andon elinde bir mektupla Bey'in karşısına çıktı.

— Nedir o?

— Bir mektup ekselans!

— Kimden?

— Mösyö Kondoraki gönderdi.

— Mösyö Kondoraki! Ne münasebet?

Bihruz Bey mektubu derhâl açtı. Süzerek merdivenden çıktı. Doğru salona girdi.

Mösyö Kondoraki'nin mektubu şu ifadeleri içeriyordu:

"Ekselans! Bundan evvelki mektubumuza sözlü olarak verdiğiniz cevap gereğince fabrikamda üç gün beyhude teşrifinizi bekledik. O cevabı verdiğiniz günden şimdiye kadar aradan bir yirmi gün geçtiği hâlde ne istediğimiz para ödendi, ne de ödenmeyişi hakkında bir sebep beyan edildi. Bundan dolayı bugün fabrikamıza tamirat için kendiliğinden gelen arabanızı hayvanlarıyla beraber alıkoymaya mecbur olduk. Bu muamelenin meydana geleceğiniyse evvelce zatınıza haber vermiştik. İsteğimizin yerine getirilmesini temin için böyle bir muameleye başvurmak hususundaki mazeretimizin teslim buyurulacağını ümit ederiz. Şimdi üç güne kadar borcunuz olan yüz elli lirayı ödemeniz rica olunur. Bu defa dahi ricamız kabul olunmadığı hâlde arabanın ve hayvanların satışıyla elde edilecek gelirden isteğimiz olan para alıkonulup fazla bir şey kalırsa tarafınıza gönderileceğinin ve arabayı fabrikamıza kadar getirmekte arabacınız Andon'un hiçbir kötü niyeti bulunmadığının beyanı hürmetlerimizin yinelenmesine fırsat sayıldı."

8

Bihruz Bey bu mektubu dört beş defa okudu. Her okuyuşta hayreti artıyordu. Zira Bey'in beklediği şey Andon'un bir adam çiğnemiş ve o sebeple hapse konulup arabayla hayvanların da bir tarafta kalmış olmasıydı. Arabanın Üsküdar'dayken Mösyö Kondoraki'nin Feriköyü'ndeki fabrikasına gitmesine bir sebep hatırlayamayıp bir yolu dahi düşünemediğinden, olayın bu suretle olmasına inanmak istemiyordu. Bundan dolayı arabacı Andon'u huzuruna celp ile cevap isteyip sorgulamaya mecbur oldu.

— Andon!

— Efendim!

— Arabayı ne yaptın?

— Aman pasam affedersi, benim kabahat değil!

— Söyle ne yaptın? Nereye götürdün?

— Cenabını ki bıraktım dün sabah iskelede, Üsküdar'da.

— Ey sonra?

— Arabayı geri alırdım. Öteden gelirdi bir araba... Çarsi araba... Acemi herif, manevra bilmez.

— Ey?

— Çarpti bizim araba. Dingil na böyle çarpilmis bir tarafta.

— Ey sonra?

— Korktum cenabını. Evvelki sefer ki Kızıltoprak gitti. Marka bozuldu. Nasın ki cenabını bilir.

— Ey çabuk söyle. Kondoraki'yi nerede buldun?

— Na orada iskelede feribot var. Söylediler bana ki Kabatas gider, hem sonra iki saat yine Üsküdar gelir. Gittim fabrika, gittim ki yapsınlar tamir çabuk.

— Ey sonra?

— Mösyö Kondoraki orada. Araba fabrika girdi. Atlar ahıra götürdü. Haydi zanim! Haydi kuzum! Çabuk ben gidecek feribot. Yapmaz, yapmaz.

— Ne yapmaz?

— Tamir yapmaz. Be zanim ben gider, tamir istemez. Yok, olmaz, olmaz. Aman zanim, aman kuzum! Bırakiniz. Der ben alacak var, yüz elli lira var, olmaz.

— Ey sonra?

— Ağladim, ağladim ah! Olmaz. Araba vermez, atlar birakmaz, aksam olur, ben sasirdi.

— Ey sonra?

— Gitti komisyon. Komisyon dedi biz karismaz, mahkeme git.

— Acayip, sonra?

— Mahkeme gitti, dedi arzuhâl getir. Arzuhâl yok bakmaz.

— Ey peki bu mektubu nerden aldın? Ki ta done sa? (Sana bunu kim veredi?)

— Kondoraki... Ben gitti fabrika bir keret daha. "Aman zanim! Aman kuzum! Ben köşke nasın gider? Pasafendi ben nasın görür? Ver zanim bana bir mektup!" Al bu mektup götür. Ben bilirdi ki alacak var? Affedersi, ben kabahat değil.

— Ey! Dün gece niye gelmedin?

— Geç kaldi, aksam oldu, gece oldu, hem korktu cenabını.

— Pekiy, pekiy! Haydi git!

Arabacı Andon'un ifadeleri doğruydu, fazla ve noksanı yoktu. Bildiğimiz gibi bir gün evvel sabahleyin beyefendiyi Üsküdar İskelesi'ne bıraktıktan sonra arabayı geriye alırken öteden bir koşu gelmekte olan bir çarşı arabasına şiddetle çarptığından, arabanın dingilini çarpıttığı gibi bir yanının da boyasını sıyırtmıştı. Bey'den korktuğu için bozuğu derhâl yaptırmayı düşündü. Fakat Andon iyi bilirdi ki, o işi Üsküdar'da yapacak ne boyacı, ne de bir demirci vardı. Üzüntüyle düşünürken araba vapurunun düdüğü kendisini ikaz etti. Zira geçen sene bir gün yine Bey'in arabasını tamir ettirmek için araba vapuruyla Kabataş'a geçerek bir iki saattc işini bitirdikten sonra yine o vapurla Kabataş'tan Üsküdar'a geçmişti. Bu tecrübeden istifade etmek istedi. Vapuru soruşturdu. Vapur Kabataş'a geçmek üzere olup üç saat sonra Kabataş'tan Üsküdar'a gelecekti. Hemen arabayı vapura soktu. Kabataş'a çıkar çıkmaz büyük bir hızla Feriköyü'ne vardı. Mösyö Kondoraki'nin fabrikasına gitti. İşçi başıyı buldu. Yapılacak şeyleri söyledi ve fakat beyefendiden izin almaksızın kendiliğinden geldiği için işin gizli tutulmasını ve tamir parasını kendi kesesinden vereceğini de işbaşıya anlattı. Her ne olursa olsun kendisine danışmaksızın fabrikaya bir iş yapılmamak üzere Mösyö Kondoraki işçi başıya kesin emirler vermiş olduğundan, ona danışmaya lüzum görüldü. Gidildi söylendi. Mösyö Kondoraki, Bihruz Bey'den dört yüz bu kadar liraya hesaben evvelce aldığı liralarla hakkını tamamen istifa ettikten sonra bir otuz lira da kazanmışken buna kanaat etmeyerek elindeki bir senet gereği istediği artakalan yüz elli liraya karşılık Bey'in arabasını, hayvanlarını ele geçirmek için zihninde çare araştırıp dururdu. Bunların kendi ayağına kadar geldiğini haber alınca aşırı memnun oldu. Arabanın fabrikaya, hayvanların ahıra çekilmesini ve arabacı Andon'un da savulmasını işçi başıya emretti. İşçi başı da aldığı emri derhâl icraya kalkıştı. Zavallı Andon pek çok yalvardı yakardıysa da kâr etmedi. Batakçı Bihruz Bey'in çelebiye yüz elli altın borcu olduğundan, bu para gelmedikçc arabanın ve hayvanların gidemeyeceğini söylediler. Herif oradan çıktı. Beyoğlu'na

geldi. Altıncı daireye girdi. Çavuşlara hâli anlattı. Kondoraki'den şikâyetler etti. Hâlbuki bu iş, dairenin vazifesinin dışındaydı. Mahkemeye müracaat etmesini söylediler. Andon hukuk mahkemesini de araştırdı, buldu. Mahkeme dairesinden içeriye girerken ne istediğini, kimi aradığını sordular. Oraya da derdini anlattı. Bir arzuhâl lazım olduğunu söylediler. Akşam olmuştu. Tekrar gitti, Kondoraki'yi buldu. Beyefendiden korktuğunu söyledi ve kabahat kendinde olmadığına dair bari bir mektup verilmesini rica etti. Bu ricası nasılsa kabul olundu. İstediği mektubu verdiler. Mektup yazılıncaya kadar akşam saat bire gelmişti. Andon o geceyi bir hemşerisinin yanında geçirdi ve ertesi sabah Çamlıca'ya köşke geldi.

Bihruz Bey'e gelince, Andon'dan aldığı açıklama üzerine hayreti memnuniyete döndü. O memnuniyetin belirtileri çehresinde görülmeye başladı:

"Yüz elli lira bir eski araba için! Hayvanlar da iyice bozulmadılar mı ya? Şimdi satacak olsan kim alır? Özellikle şimdiden sonra arabanın ne lüzumu var? Gezmeye kim gidecek? Araba kullanmaya kimin hevesi kaldı? Asıl düşündüren şey Kondoraki'nin bunları bir rezaletle köşkten kaldırıp götürmesiydi. Böylesi hiç de hatıra gelmemişti. Ne kadar isabet! Aferin Andon! İşin içinden böyle de çıkılacağını bileydim ben kendim gönderirdim. Lakin memnuniyetimi kimseye anlatmamalıyım. Bakalım araba ve hayvanlar yüz elli lira edecek mi? Hiç zannetmem, fakat artık ondan ben mesul olamam. Yağızları da valide istemişti, bir yüz elli lira da bunlar için koparırsam... Zaten yüz elli lira vadetmedi mi? İki yüz elli lira bana kalır. Oh!"

***

Evet! Bihruz Bey arabayla hayvanları başından bu suretle savmış olmaktan dolayı memnundu. Fakat memnuniyetini Mişel'e ve özellikle arabacı Andon'a karşı saklamak ve belki hiddetli görünmek lüzumunu hissediyordu. Ayrıca artık araba yok olunca Andon'un da bir işi kalmadığından, yağız

hayvanlara valide hanımın seyisi Abdullah Ağa da bakabileceğinden Andon'a izin verilmek lazım geliyordu. Bundan dolayı beyefendi bir kâğıt parçası üzerine Frenkçe birçok rakamlar yazıp çizdikten sonra kitaphanesine giderek armuarını (dolabını) açtı. Bir ufak çekmece çıkardı. Onu da açtı. Bu çekmecede Bey'in liraları duruyordu. O liralardan yirmi tanesini saydı, aldı. Çekmeceyi kapadı, armuara koydu, armuarı kilitledi. Tekrar salona geldi. Mişel'i çağırdı.

— Mişel!

— Ekselans!

— Al bu on altı lirayı Andon'a ver. Dört ay tamam olmadı, ama dört aylığını tamam veriyorum. Mademki arabayı Kondoraki'ye teslim etmiş, artık kendisinin de burada işi kalmadı, anlıyor musun?

— Tre bien ekselans!

Bihruz Bey arabacı Andon'u da defettikten sonra üzerinden ağır bir yük atmış gibi uzunca bir "Oh!" çekti. Vücudunda, fikrinde bir hafiflik hissetmeye başladı. Fani sevgilisinin sessiz köşesi ara sıra zihninin bir köşesinde uğursuz yüzünü göstermeseydi, bugünkü hâl ve mevkisinden pek aşırı hoşnut kalıp kendini bahtiyar sayacaktı.

Gerçekte sarı arabanın rengi biraz solarak eski parlaklığı kalmamış, ötesi berisi lekelenmiş ve fazla olarak Bey'in isim ve mahlasını gösteren kuronlu markası da çizilmiş olduğundan, sevdalı sahibinin gözünden düşmüştü. Hayvanlara gelince; çaresizler o sevda yükünü haftanın üç gününde Fenerbahçesi'yle Göksu arasında durup dinlenmeksizin bir düziye çekip dolaştırdıklarından dolayı hayli zayıflamış ve artık bu işten istifaya hazırlanmışlardı. O sebeple beyefendi, Mösyö Kondoraki'ye senetlerle borçlu olduğu yüz elli liranın o araba ve hayvanlar için verileceğini düşündükçe canı sıkılıyordu. Ekipajın kendi gözünde yüz elli liralık değeri kalmadıktan başka, lüzumu da kalmamıştı. Kendisine yegâne dolaşma

sebebi olan güzel vücut öldükten sonra artık mesirelerde kim için dolaşıp kime gösteriş yapacaktı? Hususiyle yaz mevsimi de geçip güz zamanına giriliyor ve bu fasla mahsus yağmurların avan gardları (haberci) bulunan siyah bulutlar sabahları ufkun kenarında dolaşıyordu. Kış gelmeden İstanbul'a, Süleymaniye'ye naklonulacak, fena havalar, yağmurlar başladı mı artık bir tarafa çıkılamayacak değil miydi? Bundan dolayı arabanın hiç lüzumu yoktu. Ne isabet oldu da bunu Mösyö Kondoraki yüz elli lira alacağına karşılık zapt etmişti!

Lakin ah! Meleğin, o can yârin, o vakitsiz solup harap olan sarı gülün mezarı bilinse de başı ucuna gidilip "İlk Teessüf" okunsa, ağlansa, "siyeh-çerde" münasebetsizliğinden dolayı özür dilense... Artık Bihruz Bey'in dünyaya ilişkin emeli bundan ibaret! Bu da olması imkânsız bir emel değil. Ancak Keşfi Bey İzmir'e gidiyor, kim bilir ne zaman dönecek? O zamana kadar nasıl sabır ve tahammül olunacak? Sabahleyin bağına gidildi. Kendisi bulunamadıktan başka uşağından hakarete uğranıldı.

"Saat kaç acaba? Beş buçuk... Vapura gitmeye daha vakit var. Elbette vapur dokuzdan evvel hareket etmez. Evet, artık ne olursa olsun direktöman (doğruca) sorar öğrenirim. O farsör de acaba doğru haber verir mi? Povr fiy! On altı yaş, on sekiz, yirmi yaş ölmek için pek çabuktur. Lamartin! Koca Lamartin! Sanki benim başıma geleceği bilmiş de bu şiiri, bu prömie regre'yi yazmış. "Bir siyeh-çerde"ye benziyor mu hiç? Ah, nasıl pardone ettireceğim kendimi? Vakit geçiyor, şimdi bir araba, yarım saatte Üsküdar, oradan iki çifte bir kayık, doğru İzmir vapuru... Durmayalım!" Bihruz Bey, Mişel'i çağırmak üzere çana dokunacakken kapıya "Tık tık!" diye vuruldu:

— Antre!

— Ekselans! Dejöne! (Efendim! Yemek!)

— Geliyorum. Bahçıvana yahut bağcıya söyle de giyinsin, bir temiz araba getirsin!

— Tre bien ekselans!

9

Beyefendi sal a manje'ye gitti. Sabahleyin köşkten Kadıköyü'ne, Kadıköyü'nden köşke kadar icra ettiği sefer ve sonrasında sarı arabadan ve yüz elli liralık borçtan kurtulduğuna dair memnuniyet verici haberle Bey'in üzüntüsü azalıp iştihası açılmıştı. Sofraya oturdu. Ara sıra içinden gelen gizli ahları midesinin feryadına mağlup ederek uzun uzun yemeğini yedi. Meyveden de gözünü alamadı. Bu sırada arabanın hazır olduğunu söylediler. O zaman artık deseri kısa geçerek hemen sofradan kalktı. Bir frenk sigarası yaktı, dudaklarına kıstırdı. Bastonunu aldığı gibi merdivenden indi. Bahçeyi geçti. Arabaya bindi. Üsküdar'a doğru gitti. Yirmi dakika sürmedi Üsküdar İskelesi'ne vardı. Arabadan inip kayık iskelesine doğruldu. Bir otuz kadar kayıkçı Bey'in etrafını kuşatarak malum olan lisan ve hareketleriyle şevklendirmeye ve bunaltmaya başladılar. Beyefendiyi bir gün evvel vapurla beraber İstanbul'a yetiştirmek için iki çifte kayığına almış olan hamleci de diğer kayıkçıların içindeydiyse de, başkaları gibi beyefendiyi kolundan tutup çekmek, yanına sokulup kulağına mırıldanmak yollu muamelelerden uzak bulunarak yalnız beyefendiye: "Sen yine benim kayığıma geleceksin ya! Hele dur bakalım!" manasını ima eder bir gülümseyen bakışla bakıyordu. Gerçekten Bihruz Bey otuz kadar kayıkçıdan onu seçerek işaret etti. Hamleci gururla hemen kayığına doğru yürüdü. Arkadaşı da arkasından gitti. Bunlar kayığa girdiler. Sonra beyefendiyi de aldılar, iskeleden açıldılar.

— İzmir vapuruna gideceğim.

— Pek güzel. Götürelim.

— Vapurun nerede olduğunu bilir misin?

— Biz o vapurlara her saat müşteri götürürüz, hiç bilmeyiz olur mu?

— Bugün İzmir'e gidecek vapur var ya?

— Olmaz mı ya? Her hafta İzmir'e vapur var. Daha sabahleyin Kadıköyü'nden birisini götürdük.

— Kadıköyü'nden mi?

— Evet!

— Nasıl adamdı götürdüğünüz?

— Basbayağı adam. Bir efendi. Bir...

— Bıyıklı mı, sakallı mı? Genç mi, ihtiyar mı?

— Bıyıklı bir efendi. Sakalı da var mı yok mu dikkat etmedim.

— Adı nedir? Adını bilmiyor musun?

— Adını işitmedim. Hoşça bir ad, ama hatırda kalır mı ya?

— Keşfi mi? Keşfi Bey mi adı?

— Öyle bir şey.

— Aman biraz gayret edin!

— Korkma, daha vapur kalkmaz. O akşama doğru saat dokuzda gider, şimdi saat daha altıya geldi mi ola?

— Altı buçuğu geçiyor.

— Sen merak etme, vaktiyle erişiriz. Yolculuk mu var? Yoksa birisine mi bakacaksın?

— Birisini göreceğim.

— Kısmet olursa akşama yine döneceksin öyle mi?

— Evet döneceğim.

— Kısmet olursa yine Üsküdar'a mı?

—Üsküdar'a döneceğim.

— Demek ki seni bekleyeceğiz.

— Evet bekleyeceksiniz.

— İşte İzmir vapuru... Salıpazarı'nın önünde yatıyor.

— Hangisi?

— Nemse (Avusturya/Macaristan) vapuru... Dumanı çıkıyor daha, görüyor musun?

— Ha, gördüm! İzmir vapuru mu o?

— Öyle ya!

— Nerden biliyorsun?

— Sabahleyin müşteri götürdük dedim ya! Bizim işimiz zati o... Biz vapurları hep biliriz.

— Aman gayret!

***

Salıpazarı önünde yatan, dumanı çıkmakta olan vapur Lloyd kumpanyasının Galete namındaki vapuruydu ki, gerçekten o gün İstanbul Limanı'ndan hareketi kararlaştırılmış vapurlardan olduğu için etrafını denk denk ticari eşyalarla dolu türlü mavnalar, yolcu nakleden, uğurlayıcı getirip götüren birçok sandallar, kayıklar kuşatmıştı.

Bihruz Bey'in iki çiftesi, o kadar kalabalığın içinden güçlükle yol bularak vapurun dış tarafındaki asma merdivene yaklaşabildi. Bihruz Bey merdivenin önünü zapt etmiş olan bir Karaköy sandalına atlayarak merdivene çıktı. Merdivenden bir takımı inip diğer takımı çıkmakta olan on, on beş kişiyi aralayarak bir hayli zahmetle vapura girebildi. Vapurun içindeki izdiham dehşetli bir suretteydi. Bir tarafta ağzı açık duran derin karanlık ambara vinçle yük indirmekte olan gemicilerin gürültüsü patırtısı, bir tarafta ambarın yanındaki en münasip yerleri tutmak için birbirini kakıştırıp, birbirinin eşyasını, kilimini, serilmiş hasırını, şiltesini ileri geri çekiştiren güverte yolcularının mücadeleleri ve çekişmeleri, bir yandan

vapura daha yeni gelen kamara ve güverte yolcularının hücumu, bir yandan da yolcuların yanlarına alacakları sandık sepet gibi eşyayı taşıyanların çokluğu, yine bir taraftan uğurlama için vapura gelip yolcularını arayanların aşağı yukarı gezip koşması, diğer bir taraftan ücretlerini alamamış kayıkçı ve sandalcıların müşterilerini aramak için telaşla oradan oraya seğirtmesi, vapurda bir kargaşalık, bir uğultu, bir gürültü hasıl ediyordu ki, vapur yolculuğu hakkında tecrübesi olmayanların bu hâli görüp de şaşırmaması mümkün değildi.

Bihruz Bey, merhum Paşa pederiyle sürekli deniz yolculuğunda bulunduğu için bu yolun, bu âlemin yabancısı değildi. Bu sebeple, vapurun içinde rastladığı izdihamdan dolayı hareketini asla şaşırmayarak doğruca birinci sınıf yolcularına mahsus salona girdi. Metr doteli (Sofracı) buldu. Yolculardan Keşfi Bey namındaki gencin henüz vapura gelip gelmediğini sordu. Metr dotel bu konuda cahillik edince, beyefendi vapurun yazıcısını gördü. Sorusunu ona da sorduysa da ondan da bir haber alamayınca Birinci Kaptan'ı görmek istedi. Birinci Kaptan'ın kamarasında uyumakta olduğunu söylediler. Bunun üzerine aşağı kamaraya indi. Bakındı, hizmet eden garsonlardan sordu. Keşfi Bey'e dair bir eser ve habere ulaşmakta yine başarılı olmayınca ta yukarıya çıktı. Hem denizi hem de asma merdivenden çıkıp inenleri görür bir kenarda ayakta durdu. Bu saatlerde Bihruz Bey'in bulunduğu hâl bekleyiş hâlinin en şiddetlisiydi:

"Nerede kaldı bu zevzek? Niçin gelmiyor acaba? Dün, 'İşlerimi bugünden bitireyim de yarın libr kalırım.' demişti. Hâlbuki nasıl olsa şimdiye kadar gelmeliydi. Of, saat sekiz buçuk... Vapur yarım saate kadar kalkacak! Şu madamlar nereye gidiyorlar acaba? Şu ihtiyar Mösyö Piyer'e ne kadar benziyor! On di re kö se lö frer! (Sanki kardeşi!) Of, niçin gelmiyor? Şu gelen kayıktaki fesli Keşfi'ye benziyor. Evet, evet o! El ave sez an, se biento pur murir! (Kızcağız on altı yaşındaydı. Ölmek için çok gençti!) Of! Sür la plaj sonor o

la mer dö Sorrant! (Sorant Denizi'nin eski kumsalında!) Anlaşılan gelmeyecek, öyleyse muhakkak dün gitmiştir. Eyvah, ben kimden öğreneyim? Ün biyer pötit, etruat, endefirant (Küçük, ensiz ve kayıtsız bir taş) yazık! Bir sandal daha geliyor. O da değil. Nafile. Saat kaç? Ona çeyrek var, vapur gidecek galiba. Sakın içeride kalmayayım!"

— Pardon mösyö! Eskö vuzave za bor ön pasage nome Keşfi Bey? (Pardon efendim, gemide Keşfi Bey adında birisi var mı?)

— Nayn!

— Eski lö bato par deja? (Vapur kalkacak mı?)

— Ya, ya!

"Demek dün gitmiş."

Zavallı Bihruz Bey'in hatırına bile gelmiyordu ki; İzmir yolculuğu esasen yalan olan Keşfi Bey'in gelmesini Bihruz Bey sabırsızlıkla vapurda beklediği saatlerde, Keşfi Bey bağının bir tarafında —bir köşk ve bir kahve ocağıyla bir de kameriyeden ibaret olmak üzere— inşa ettireceği hususi dairenin temelinin kazılmasına nezaret etmekle beraber mimar kalfasının arz ettiği resmin tadilatıyla uğraşıyordu.

Çaresiz Bihruz Bey'in hayalinden bile geçmiyordu ki, içerisinde İzmir'e gidecek bir adamın gelişini saatlerce beklediği vapur İzmir'e değil, Trabzon'a, Karadeniz'e gidecek bir vapurdu.

Bihruz Bey beyhude yere saat on buçuğa kadar bekledikten sonra vapurun hemen hareket etmek üzere olduğu bir zamanda –ileriden emir ve işaretini bekleyerek kürek üzerinde bulunan– iki çifteye el salladı. Kendisi merdivenden indi. O vakit kalabalık çekilmişti. Kayığa atladı. Kayıkçılar kayığı Üsküdar'a doğru süratle yürütmeye başladılar.

— Yolcunu gördün mü?

— Hayır göremedim. Purkua il mö tütua set embesil? (Bu aptal bana niye sen diyor?)

— Dün gitmiş olmasın?

— Dün İzmir'e vapur var mıydı?

— Vardı ya! Dün Fransız'ın postasıydı, bugün Nemse'nin... Yarın da Moskof'un var.

Aman geç kaldım! Biraz gayret etseniz!

— İşte gidiyoruz. Bundan çabuk gidilmez ki! Gelirken gibi değil, şimdi akıntıya karşı gidiyoruz.

***

"Kim bilir ne zaman gelir? İki ay sonra mı, üç ay sonra mı? Of, hava da bir ağır ki! Povr adore! (Zavallı sevgili!) Ah, ben ne kadar bedbahtmışım! Sür la plaj sonor o la mer dö Sorrant derul se flo blö o piye dö loranje... (Mavi dalgalarını portakallığın eteğine yayar.) "

***

— Aman hamleci ağa! Arkanızdaki mavnayı görüyor musunuz?

— Korkma, o bizi geçer.

— Şu gelen yolcu vapurunu da gözet!

— O daha uzakta... O buraya gelinceye kadar biz iskeleye varırız.

— O nereye gidiyor acaba?

— O Karadeniz'e gidiyor.

— Bizim gittiğimiz vapur değil mi o?

— O şimdiye dek durur mu? O gitti bile. Onun yolu Marmara...

— Öyle ya!

Yirmi dakika sonra kayık iskeleye yanaştı. Bihruz Bey çıkarken kayığın ambarına bir lira fırlattı. Hamleci ağa, "Bereket versin! Safa geldin!" dedi. Beyefendi biraz uzayınca iki hamleci konuşmaya başladılar:

— Bu yalabık efendinin parası çok ama telaşı da çoğa benziyor.

— Kimi görecekti?

— İzmir'e yolcusu varmış da...

— O vardığımız vapurda mı?

— Evet.

— O vapur İzmir'in değil, Trabzon'undu be!

— Adam, nene gerek! Biz paraları aldık ya, sen ona bak! Zaten onun da bir işi gücü yok a, eğlenceye gidiyor. Gündeliği doğrulttuk. Haydi, artık kayığı limana çekelim.

10

Bihruz Bey, sabahleyin yatağından çıktığı gibi geceliğiyle açık pencere önünde bir iki saat kadar düşüncelerle tabiatı seyretmekle meşgul olmak, itinasızca, gösterişsizce giyinip haremden dışarıya çıktıktan sonra klas odasında bir müddet derse çalışmak, öğle yemeğinden sonra biraz uzanıp istirahat etmek, saat ona doğru bastonunu eline ve Greziyella'yı koltuğunun altına alarak civar kırlarda akşamın saat yarımlarına, birlerine kadar yürüyerek dolaşmak, köşke dönüşünde akşam yemeğini sakince yiyip eğer Mösyö Piyer varsa bir iki saat ders müzakeresinden veya dereden tepeden muhabbetten sonra yatak odasına çekilip dalgın gözlerle baktığı yıldızlı gökyüzüne karşı tenhaca düşünmek ve fakat bu meşguliyetlerin, bu düşüncelerin, bu gezintilerin hiçbirisinde ölmüş sevgilinin hazin hayalini gözünden uzak bulundurmamak suretlerinden ibaret olmak üzere yeni bir hayat âlemine girmişti.

Genç Bey, hayat âleminin açılan sabahını izlemekten lezzet alıp hislenerek günün türlü türlü renkler içindeki doğuş ve batışını izlemekten memnun oluyordu. Tenha gezinti yerindeki sessiz ormancıların sükûn ve vahşeti mizacına pek uygun geliyor, rüzgârın ağaç yapraklarını titretmesiyle meydana gelen iniltiler kederli ruhuna ağlama isteği veriyordu. Yüksek tepelerden Marmara Denizi'ne ve o denizi semayla birleştiren ufka baktıkça ebediyet fikri kadar geniş bir diğer âleme süzülüp gidiyordu. Kuşların cıvıltısı, suların çağıltısı hasretli kulağına başka türlü aksediyor, bulutların seyri ve sessizliği, yıldızların yılpırdaması istekli bakışlarına başka türlü çarpıyor, tabiatın her parıltısından, her cilvesinden bir mana çıkarmak istiyordu.

Bihruz Bey'in hatırına artık ne sarı araba uğruyor, ne kır beygirler geliyordu. O yeni hayatından memnundu. Düşün-

düğü şey yalnız ölmüş sevgilinin mezarını öğrenmek, öğrendikten sonra da sık sık onu ziyaret ederek vicdanını rahatlatmak, ayrılığın ağırlığından kurtulmaktan ibaretti.

Bihruz Bey bir akşam yalnızca klas odasında meşgulken dadı kalfa her zaman olduğu gibi başörtüsü başında olduğu hâlde Bey'in yanına gelerek valide hanımefendinin biraz görüşmek istediğini haber verdi. Bunun üzerine Bey kalktı, doğru valide hanımın odasına girdi. Hanımın elini öptükten sonra bir sandalyeye oturdu. Ana oğul konuşmaya başladılar:

— Oğlum, Bihruz'um! Ne işle meşguldün?

— Hiçbir işim yoktu, kendi kendime lektür yapıyordum.

— Lektür nedir?

— Okuyordum.

— Sana bir şey soracağım.

— Sorabilirsiniz.

— Arabanı ne yaptın?

— Hiç. Eskidi, biraz da borcum kalmıştı, borca karşılık verdim.

— Hayvanlar da beraber mi?

— Evet! Zati araba yüz elli lira etmez ki! Borcum o kadardı.

— Yağızlar duruyor, değil mi?

— Evet duruyor.

— Onları ne yapacaksın?

— Bir müşteri bulursam satacağım.

— Bana versen olmaz mı? Benim doru beygirler benim gibi pek ihtiyar olmuş, kupayı zor çekiyorlar.

— Siz bilirsiniz, beğenirseniz alınız.

— Bedeva değil a! Parasını vereceğim.

— Parayla da alabilirsiniz, parasız da... Kom vu vudre (Nasıl isterseniz) ...

— Acaba ne versem memnun olursun?

— Geçen yaz onlara yüz yirmi lira verdilerdi de ben vermedimdi. Me pur vu... (Fakat sizin için...)

— Yüz yirmi lira çok. Razı olursan seksen liraya alayım?

— Tre bien! Ben de verdim.

Valide hanımefendi, beyaz bir ipek mendil içinde ağzı kırmızı kurdelayla bağlı altın çıkınını yastık üzerinden alıp Bihruz Bey'e uzatarak, Bey de kendine uzatılan şeyi isteksizce kabul ederek yine konuşmaya devam olundu:

— Şu paralar geçenlerde vadettiğim yüz elli liradır. Hayvanların parasını da konağa nakilden sonra vereyim, olmaz mı?

— Konağa mı gideceğiz?

— Öyle ya! İşte eylül de giriyor, yağmurlar sıklaştı, havalar serinledi. Bunlar da bir tarafa kalsın, önümüz ramazan... Bilirsin ya, ben camilere giderim. Burada nasıl olur?

— Ramazan o kadar yakın mı?

— Öyle ya, şurada on gün kaldı.

— Hiç haberim yoktu. Lakin buraları da pek güzel, nasıl bırakalım da gidelim? Oton burada çok güzel olur.

— Oton ne demek?

— Sonbahar değil mi ya? İlkbahar prentan, sonbahar da oton...

— Frenkçe mi bu?

— Fransızca... Fransızca'nın her sözü güzeldir, bizimki gibi kaba değildir.

— Paşa baban hiç beğenmezdi. Neyse o oton'u bu defa da benim hatırım için İstanbul'da geçirelim, olmaz mı Bihruzcuğum?

— Ben şimdi a pie (yaya) gezmekten hoşlanıyorum, burada promenat yerleri var. Konağa gidersek bahçede mi gezineyim? Gidecek yalnız bir Beyoğlu, orası da artık bana trist (hüzünlü) gelmeye başladı.

— Ramazanda Beyazıt, Şehzadebaşı, Direklerarası pek güzel olur. Oralarda gezersin. Hem senin İstanbul'da misafirlerin gelirlerdi. Burası uzak da besbelli onun için gelmiyorlar.

— Mutlak gitmeli mi İstanbul'a?

— Benim hatırım için.

— Ben Reşkidil ile dadı kalfayla aralıkta buraya gelebilirim, değil mi?

— Olur. Ne zaman canın isterse kalkar buraya gelir, bir iki gece kalırsın.

— Peki. Demek hemen demenaje edeceğiz öyle mi?

— Deminaze ne demek? Niçin bana Türkçe söylemiyorsun?

— Demenaje... Sanki göç edeceğiz.

— Öyle ya... Bugün pazar. Önümüzdeki perşembeye gidelim. Ben Memiş'e söylettim. İki araba ısmarlayacak. Çok eşya gidecek değil. Yalnız benim, kızların sandıklarımız, sepetlerimiz, biraz da öteberi gidecek, o kadar...

— Öyleyse ben de Mişel'e ordr (emir) vereyim de benim gidecek eşyamı ambale (paket) etsin.

— Sen de çok şey götürmezsin zannederim.

— Çok şey götürmeyeceğim. Birkaç kitap, biblo filan...

— Memnun oldum, oğlum! Allah senden razı olsun!

— Mersi! Şer mer! (Teşekkürler, sevgili anneciğim!)

— Benimle konuşurken Frenkçe karıştırmasan daha çok hazzederim.

— Dilim alışmış da... Oröuar valide!

— Yine mi? Neyse zararı yok. Gidiyor musun?

— Evet, yatma vakti geldi. Sabahleyin biraz erken kalkıp da ders yapacağım.

— Allah rahatlık versin! Git yat! Sabahleyin de afiyetle kalkarsın inşallah!

— Mersi!

Bihruz Bey ölmüş sevgilinin hazin hayalini her saat, her dakika başka kalbini karıştıran bir şekil, başka bir ruhu canlandırıcı şekille kendisine arz eden sonbahar manzaralarını Küçük Çamlıca'da terk edip de İstanbul'a nakletmek istemiyordu. Ne çare ki, mevsimin yenilenmesi münasebetiyle terzi Mir'in, kunduracı Heral'in, tuhafçı Alber Gün'ün hesapları birbirini takiben gelecekti, Süleymaniye'deki konağa bir talip çıkmadığı, yağız hayvanların da satılmasına çare arandığı bir zamanda yüz elli lirayı istemeden bağışlayıp seksen lirayı dahi çok gecikmeden ödemeye söz veren valide hanımefendinin hatırını kırmak münasip olmadığından kışlık eve gitmeye ister istemez razı oldu.

Bundan dolayı beyefendi derse ilişkin kitaplarıyla Biyanki ve Hançeri sözlüklerini ve Redhouse'un değerli Osmanlıca sözlüğünü ve Greziyella'yı kendi bizzat götürmek üzere diğer (isimlerini sevdiği) romanlardan ayırmış olduğu elli beş, altmış kadarını ve özellikle Mösyö Piyer'in kırk frank bir bedelle öğrencisine lütfen hediye ettiği illüstre (resimli) kitabı ve konsolların, trapezlerin, yazıhanenin, yazı masasının üzerinde duran pres papiye, kup papiye (kâğıt baskısı,

kâğıt bıçağı) gibi aletlerle tuhaf ve teferruattan sayılan ufak tefeğin taşınma sırasında kırılmayacak, bozulmayacak surette ambalajı işini yetenekli olan ve aynı zamanda güvenilir Mişel Ağa'nın üzerine; çamaşıra ve elbiseye ilişkin olarak konağa gitmesi gereken şeylerin meşin sandıklara yerleştirilmesi hususunu da dadı kalfa ile Reşkidil'in, Nalişger'in güçlü ellerine havaleyle kendisi perşembe gününe kadar üç gün zarfında Küçük Çamlıca'nın latif kırlarını dolaşıp veda etmeye karar verdi.

11

İstanbul'a nakil Bihruz Bey için manen pek hayırlı oldu. Konaktaki salonunu, klas odasını, kitaphanesini tertip ve tanzim ile birkaç gün sürekli meşgul olması, kalbinin derdini azıcık unutturur gibi olmuştu.

Naklin üçüncü günüydü. Konağın yazları bekçilik vazifesini yapan bahçıvanı, bahçeye ne kadar güzel baktığının bir güzel eserini arz ile hem bir aferin almak hem de beş on kuruş bahşişe konmak ümidiyle mevsime mahsus ayva güllerinden gayet güzel ve zarif bir deste tanzim ederek bir sabahleyin klas odasında ders ile meşgulken beyefendiye takdim etti ve umduğu şeylerden birincisine ulaşamadıysa da ikincisini istediğinden fazla ele geçirdi. İki altın bahşiş aldı. Bihruz Bey ise o güzel bukeyi (buket) salona göndermeyerek kendi eliyle eski madenden bir zarif çiçekliğe, çiçekliği de yazı masasının bir kenarına koydu. Karşısına geçti oturdu. Düşünmeye başladı. Sonbaharın veremli sıcaklığından sararmışken yine taze ve dilber, zamansız bir ölümün gelmesini bekler gibi gülen çiçek yüzlerini andıran o hüzünlü mahsulü, o masum, o saf nazik çiçekleri, o alçak gönüllü, o utangaç kırılgan gül goncaları, sarışın tabiatın güzel kokulu kızlarını bir müddet izlemeye dalıvermekle bütün hasret dolu hislerini uyandırarak yüreği hafif hafif yanmaya başladı. Ölüme ulaşmış sevgilisi bütün görünümüyle gözünün önüne geliverdi. Sevda dolu bakışlarını üzerinden ayıramadığı zarif bukeyi teşkil eden sarı güllerden hele bir tanesi Periveş Hanım'a ne kadar benziyordu!

Bihruz Bey bu güzel gül demetini ölmüş sevgilinin mezarına götürüp bırakmanın pek münasip olacağını düşündüyse de, ne çare ki, o mezarın nerede olduğu öğrenilememişti. Bu hasretin tekrarlanması üzerine Bihruz Bey yine Graziyella'yı

okumak istedi. Konağa geldiği akşam kitabı nereye bıraktığını unutmuştu. Aradı aradı, buldu. Lakin Graziyella'daki prömie rögreden artık usanmıştı. Bu rögrenin ikincisi, üçüncüsü ve belki dördüncüsü ve bir de sonuncusu olması gerektiğinden, onları tedarik ederek okumak hevesine düştü. Dejöneden sonra eldivenlerini giydi, bastonunu aldı, kapıdan çıktı. Yürüyerek köprüye indi. Oradan Galata'ya geçti. Bir araba buldu. Doğruca Tekke'ye, Beyoğlu'na çıktı. Terzi Mir'e, kunduracı Heral'e, tuhafçı Alber Gün'e uğrayarak yirmi otuz, kırk liralık bir hesap gördükten sonra Tekke civarındaki kitapçı Vik'in dükkânına gitti.

— Bonjur mösyö!

— Bonjur mösyö! Ne arzu ediyorsunuz?

— İkinci, üçüncü ve sonuncu "Teessüf"ü istiyorum.

— Yazarı kim mösyö?

— Yazarı dö Lamartine, meşhur şair.

— De Lamartine'in öyle bir eseri olduğunu bilmiyorum.

— Evet, olacak.

— Hatırıma gelmiyor.

— Ne demek? Graziyella'yı okumadınız mı?

— Gençlikte belki okumuşumdur ama... Hiç hatırda kalır mı?

— Siz bana Graziyella'yı bulunuz?

— İşte efendim!

— Bakınız; Lö Prömiye Rögre, elbette bunun ikincisi, üçüncüsü ve bir de sonuncusu olmak lazım gelir.

— İhtimal! Burada da Lamartine'in bütün eserleri var, belki onların içinde aradığınız şeyler de mevcuttur, fakat ayrıca basılmamıştır.

— Bütün eserleri mi?

— Evet efendim!

— Göreyim.

— Buyurunuz, bu yedi cilttir.

— Güzel, kaç kuruş?

— Yedi cildi altmış dokuz franktır.

— Pahalı değil, güzel...

— Hem de içinde güzel gravürler vardır.

— Peki, şu dört liranın üst tarafını veriniz!

— Hayır efendim! Dört liranın birisi fazla, ciltlerin parası tamam üç lira eder.

— Ha! Hakkınız var. Kitapları sarınız, bağlayınız da Beyoğlu'nda ... numaralı Mösyö Alber Gün'ün dükkânına gönderiniz, olmaz mı? Oradan bana gönderirler.

— Pek güzel!

Kitapçı Mösyö Vik, Lamartine'in eserleri içinde Döziem Rögre, Truvaziem Rögre, Derniye Rögre'nin olmadığını pekiyi bilirdi. Fakat Bihruz Bey'in cahilliğini yüzüne vurmuş olmak nezaketsizliğinde bulunmamak için o konuda bilmezlikten gelmeyi uygun gördü. Bu sırada şairin bütün eserlerini ortaya sürmesiyse o gün sabahtan beri altmış paralık bile alışveriş etmediğinden önemli bir meblağla siftah etmek ümidine dayanıyordu. Ümidi gerçek oldu. Çünkü o, kitapçı olduğu için düşüncesi, emeli kitaplarını satmaktan ibaretti. Bihruz Bey oradan çıktıktan sonra tekrar Alber Gün'e uğrayarak gelecek kitapların derhâl konağa gönderilmesini tenbih etti ve kendi Taksim Bahçesi'ne kadar yayan bir tur yapmak üzere yürümeye başladı. Bahçeye varmasına bir yüz adım kadar kalmıştı. Öteden tozu dumana katarak bir arabanın gelmekte olduğunu görünce olduğu noktada durdu bekledi. Araba ken-

di arabası, hayvanlar kendi kır beygirleri, koşe de bizzat Andon'du. Bey bunları tanıdı, bildi. Yalnız arabayı kullanmakta olan genç beyi tanıyamadı.

Bihruz Bey arabasını ve Andon'u o hâlde görüp tanıyınca büyük bir hayret içine düştü. Önce olduğu yerde kalakaldı. Sonra döndü, arabayı Taksim Caddesi köşesini dolaşıp da gözden kayboluncaya kadar bakışlarıyla takip etti. Araba bertaraf olunca yine yürümeye devam ederek bahçeye girdi. Kendi kendine söylenerek çiçek bahçelerinin arasında dolaşmaya başladı:

"Kesköse kö sa? (Bu da ne?) Arabayı, hayvanları diyelim ki o beyefendi Kondoraki'den satın almış. Andon'u nereden bulmuş? O da beraber mi satıldı? Yoksa benzettim mi? Benzetme de değildi. Hatta lanetli Andon beni gördüğü zaman bıyık altından gülerek başını öteye çevirmedi mi? Çok şey! Markaya dikkat edemedim, acaba benim inisiyaller (baş harfler) duruyor mu? Duruyorsa bana hakaret değil mi? O maladurva (beceriksiz) şık beyefendi de kim oluyor? Ne kadar da zıpırcasına araba kullanıyordu? Vay alçak Kondoraki! Vay Andon! Demek ki bunlar bizim ekipajı kaçırıp zaptetmek için anlaşmışlar! Anfenben debarase (Sonunda kurtuldum) oldum ya! Araba zati berbat olmuştu. Hayvanlar da öyle... Acaba kaç liraya satıldı bunlar? Neme lazım, üste benden para istemesinler de... Lakin garip şey! Andon ha! Şimdi anlaşıldı ki, arabanın dingili eğrildi, yaptırmak için Kondoraki'nin fabrikasına götürdüm, falan filan demesi tamamen yalanmış. Hele ben kurtuldum ya! Gelecek yaz istersem daha iyilerini getirtebilirim. Konak sağ olsun!"

Bey bu yolda söylene söylene bahçenin içini üç beş kere devrettikten sonra kapıdan çıktı. Epeyce yorulmuştu. Beyoğlu'nu yayan geçmeyi göze alamadığı gibi sarı arabaya tekrar rast gelmeyi de istemediğinden, orada müşteri bekleyen kupalardan bir tanesine girdi, arabacıya "Dolmabahçe'ye, oradan Süleymaniye'ye!" emrini verdi.

Gerçekten Bihruz Bey sarı arabayı, kır hayvanları yanlış görmemiş, Andon'u da benzetmemiş, hepsini doğru görmüş, tanımıştı. Fabrika sahibi komisyoncu çelebi Kondoraki, Bihruz Beyefendi'ye Andon'un eliyle gönderdiği mektubunda beyan ettiği sarı arabayla bakla kırı beygirleri üç gün fabrikasında beklettikten sonra dördüncü günü –bunları zaten Bihruz Bey'de görüp beğenmiş, satın almaya fazlasıyla heveslenmiş ve bu konuda Kondoraki'nin aracılığına müracaat etmiş olan– yeni ortaya çıkmış mirasyedilerden Balcızade Nispeti Bey'e yüz kırk beş liralık bir senetle yüz doksan altı buçuk liraya satmış ve arabacı Andon'un Bihruz Bey'in yanından ayrılarak açıkta kalmasına kendisi sebebiyet verdiğinden bunu da mağdur etmiş olmamak için o mirasyedi Bey'e tavsiye ederek kapılandırmıştı.

12

Bihruz Beyefendi konağa geldiği zaman saat yarıma gelmişti. Bey merdivenden çıkarken karşısına gelen Mişel Ağa'ya kitapların gelip gelmediğini sorarak "Geldi ekselans, salondadır. Mösyö Piyer de orada!" cevabını almakla hemen salona girdi.

— Bonsuar, mon şer profesör!

— Bonsuar Bihruz Bey! Nasılsınız?

— Pek iyiyim. Siz?

— Ben de iyiceyim, lakin sizden şikâyetim var.

— Ne gibi?

— Buraya göç edeceğinizi bana haber vermeliydiniz.

— Geçen defa, salı akşamı söylemiştim zannederim.

— Hayır, öyle bir söz geçmedi.

— Unutmuş olmalısınız.

— Ben unutmam. Öyle bir söz olmadı ki unutayım!

— Neyse affedersiniz.

— Affetmek bir şey değil. Fakat başıma gelenleri bilseniz...

— Ne oldu? Başınıza ne geldi?

— Cuma akşamı, evet cuma akşamı ve gecesi çok rahatsız oldum.

— Vah, vah!

— Evet, alaturka saat on ikide köşke gittim.

— Ey!

— Kapılar kapalı, kimseler yok. Vurdum, vurdum, vurdum.

— Sonra?

— Bağcı geldi. Onlar göç ettiler, burada kimse yok, her yer kapalı, demesin mi?

— Vah, vah!

— Vah, vah! Ama sa ma küte tre şer! (Pahalıya mal oldu!)

— Sonra ne yaptınız?

— Sonra... Arabayı göndermiştim, bağcıya yalvardım gitti bana bir araba buldu getirdi.

— Ey?

— Beni Kadıköyü'ne kadar götürmek için arabacı iki mecidiyeden aşağı razı olmaz, zaruri kabul ettim.

— Ey, Kadıköyü'ne gittiniz, öyle mi?

— Öyle ya... Orada bir dost var, onun evine gittim, onlar da an fami (ailece) Adalara gitmişler.

— Ey? Se tün avantür sa... (Âdeta bir macera...)

— Vui, me sa ma kute şer vu save. (Ama biliyor musunuz bana pahalıya mal oldu.)

— Sonra ne yaptınız?

— Onları da bulamayınca arabacı beni bir otele götürmek istedi. Şehirden uzak, Fenaraki tarafında bir otel... Cesaret edemedim. İstanbul'a geçmekten başka çarem yoktu, iskeleye indim. O zaman sizin dostunuz Mösyö Keşfi'ye rast geldim, selam verdim. Beni tanımadı mı ne oldu, selamımı almadan geçti gitti.

— Keşfi Bey mi?

— Evet!

— Hiç olamaz! Emposibl! (İmkânsız!)

— Purkua? (Neden?)

— O burada değil, o İzmir'e gitti.

— Demek ki benzetmişim, gece karanlığında besbelli tanıyamamışım.

— İyi gördünüz mü?

— İyi gördüm zannediyorum, fakat mademki...

— Nerede ve nasıl gördünüz?

— Bir tütüncü dükkânı önünde bir şey alıyordu, gördüm.

— Kendisine bir şey dediniz mi?

— Bonsuar Mösyö Keşfi dedim, hiç cevap vermedi. Oradan savuştu gitti.

— Ne kıyafetteydi?

— Orasına dikkat etmedim.

— Yanlış olmalı.

— Mademki İzmir'deymiş, benzetmişim demek olur. Neyse iskeleye geldim, iki çifte kayık aradım, kayık yoktu. Bir sandal bulabildim, bereket versin o da iki çifteydi. Karaköy'e yarım liradan aşağı gitmediler.

— Neyse o sandalı olsun bulmuşsunuz ya!

— Evet ama yarım lira! Oradan bir saatte Karaköy'e vardık. Beyoğlu'na çıkmak için araba yok, hayvan yok. Yayan çıkmaya mecbur oldum, çok zahmet çektim. Karnım aç, lokantaya girdim, dine ettim, oradan Ünyon Fransez oteline girdim, yattım.

— Çok rahatsız olmuşsunuz, üzüldüm.

— Ya masraf? Tam otuz iki frank sarf ettim.

— O bir şey değil, onu öderim.

— Mersi!

— Bugün yeni kitaplar aldım, de Lamartine'in bütün eserleri.

Paketi açıp kitapları arz ederek:

— Yedi cilt, her birinde üçer dörder parça gayet güzel gravür de var.

— Çok nefis, çok güzel! Kaça aldınız bu yedi cildi?

— Altmış dokuz franga aldım.

— Bedava! Baskısı enfes, kâğıdı enfes, gravürleri enfes! Hele içeriği... Koca poet! Se lün dö gulvar de la Frans!

— Beranger ile de Lamartine'den hangisi daha büyük şairdir?

— Beranger başka janr, de Lamartine başka... Aralarında münasebet yok. Öteki buna nazaran güneşin yanında ay gibi kalır. Güneş varken de ay görünmez. Nes pa beyefendi?

— Demek Beranger hiçbir şey... Ben öyle bilmezdim.

— Dedim ya o ay, beriki de güneş! -Ciltlerden birisini karıştırarak- La şüt dün anj (Bir Meleğin Düşüşü) ... Bunu okumalı, oh! Kom se bo! Kom se süblim! (Ne güzel, ne ulvi!)

— La şüt dün anj, Bir Meleğin Düşüşü... Ne güzel, aman biraz okur musunuz?

— Okuruz tabii...

— Dineden sonra okuyalım! Fakat ikinci, üçüncü rögreleri de okumak istiyorum.

— Onlar nedir?

— Prömie rögreyi bitirdim, belki elli defa okudum. Türkçe'ye de hemen tamamını tercüme ettim. Öbürlerini de göreyim, bakayım nasıl şeyler?

— Prömie rögreyi bilmiyorum.

— Canım Graziyella'nın sonundaki poezi... Çamlıca'da bir gece siz okumadınız mı?

— Ha! Evet, bildim. O poezi güzeldir. Şair ona prömie rögre namını vermiş, fakat döziem rögre, truvaziem rögre diye başka bir şiir yazmamış. Öyle eseri yoktur.

— Ben vardır sanıyordum! Öyleyse La şüt dün anj'ı okuruz.

Bu sırada Mişel yemeğin hazır olduğunu haber verdi. Muallim efendiyle öğrencisi sal a manjcye gittiler. Sofraya oturdular. Şuradan buradan konuşarak bir saatte yemeği bitirdiler. Tekrar salona geldiler. Kahveler, ilk sigaralar içildikten sonra Bihruz Bey'in teklif ve ricasıyla Mösyö La şüt dün anj'ı aldı, sesli olarak okumaya başladı.

Ünlü Fransız şairinin bu eseri, insan ruhunun başlangıcı ve sonundaki hâllerini şaire göre tasvir eder, ağır mevzulu, güç anlaşılır, art arda kasidelerden meydana gelen kocaman bir kitap olduğu hâlde unvanı olan "Bir Meleğin Sukûtu" tabirinden anladığı manaya göre bu eseri de Graziyella'daki manzume gibi ölmüş genç ve güzel bir kıza dair mersiyeden ibaret bir şey zanneden Bihruz Bey, Mösyö Piyer'in okumasına aklını ve kulağını vermiş ve bazı mısraları tekrar ettirmişken yine hiçbir şey anlamakta başarılı olamayınca hocasına karşı, "Artık bırakınız!" demeye cesaret edemediğinden Mösyö Piyer yorulup da kendi kendine kitabı elinden bırakıncaya kadar dinlemeye karar verdi.

Mösyö Piyer ise çoktandır öyle değerli şiirler okumaya vakit bulamadığından şu fırsattan istifade ederek aşk ve şevkle okumakta devam ediyordu. Bu suretle eserden bir on sayfa okuyarak biraz teneffüs etmek, bir de sigara yakmak üzere kitabı bir süreliğine elinden bıraktığı zaman Bihruz Bey'i mışıl mışıl uyur görünce aziz muallim efendi, genç Bey'i o tatlı uykusundan uyandırmaya kıyamadığından kitabı kapadı. Ya-

vaşçacık yerinden kalktı. Potinlerinin burnuna basa basa yürüyerek salondan çıktı. Hemen yatak odasına gitti. O da öğrencisi gibi tatlı bir uyku âlemine dalmak niyetiyle yatağına girdi. Yorganı başına çekti, üç dakika geçmeden horul horul uyumaya başladı. Hâlbuki aziz muallim efendi daha salonun kapısını bulmadan ayağının sesinden Bihruz Bey uyanmış ve o dışarıya çıkar çıkmaz (şayet tekrar geliverir diye) hareme savuşarak yatak odasına çekilmişti.

13

Çaker Bey, Talip Bey, Sahban Bey, Malik Efendi, Bihruz Bey'in konak komşularından ve teklifsiz görüştüğü gençlerdendir. Bunlar kışları çoğunlukla akşam Bihruz Bey'in konağında toplanırlar, konuşurlar, kâğıt oynarlar, beşlere altılara kadar bir hoşça vakit geçirirler, fakat yaz gelince Bihruz Bey Küçük Çamlıca'ya naklettiği gibi, diğerlerinden yalnız Malik Efendi kalarak Çaker Bey Beykoz'a, Talip Bey Emirgan'a, Sahban Bey de Sarıyer'e yazlıklara giderler. O nedenle beş altı ay kadar birbirlerini ya hiç görmezler veyahut nadiren sokakta, vapurda filanda görebilirlerdi. Bu sene eylül ile beraber Ramazan-ı Şerif'in gelişi yazlıkçıları sonbaharın geçmesinden evvelce kışlık evlerine dönmeye teşvik ettiğinden, Bihruz Bey Küçük Çamlıca'yı terk ederek konağına geldiği gibi, isimlerini söylediğimiz beyler de yazlıklarından kışlık evlerine gelmişler ve birbirlerinin gelişinden çarçabuk haber almışlardı. Dolayısıyla konağa naklinin üçüncü akşamı komşu beylerden ikisi, ertesi akşam diğer ikisi Bihruz Bey'i ziyarete gelmiş, üç gün sonra bir akşam bu beylerin dördü birden konakta birleşmişti. O akşam saat dört buçuğa kadar oturuldu. Komşu beylerin hepsi de neşeyle konuşurlar, yalnız Bihruz Bey genellikle söze karışmayarak söylenenleri dinlemekle yetinirdi. Yaz âlemine, kayık sandal eğlencelerine, kır safasına vesaireye dair olan sohbetin harareti azalınca, genç beyler otuz bir oynamak istediler. Oyun masası ortaya geldi. Beyler masanın başına üşüştüler, kâğıtlar hazırlandı. Fakat Bihruz Bey, Malik Efendi'yle dışarıdan dışarıya ortak olmak yani onun sermayesine eşit miktarda bir meblağ da kendisi ilave etmek üzere oyundan hariç kalmasını –baş ağrısı bahanesiyle– beylerden rica ettiğinden bunlar oyunla meşgul oldukları kadar Bihruz Bey de kâh bir köşede sigara içerek sakince oturur ve kâh de Lamartine'in La şüt dün anj'ını ka-

rıştırırdı. Bir aralık beyefendi salondan kaybolunca oyuncuların konuşmaları aşağıki şekli aldı:

— Bihruz Bey'e dikkat ediyor musunuz? Hiç eski neşesi kalmamış. Siz kâğıt çektiniz miydi?

— Evet! Evet! Geçen akşam benim gözüme çarptı. Bilmem ne var? Pek çok düşünüyor.

— Yalnız düşünüyor değil, kederli de görünüyor. Siz dav mı dediniz? Kaç kuruş?

— Ben öyle kederlilik filan anlamadım.

— Dedi ya, rahatsızmış, başı ağrıyormuş. Şimdi de yattı.

— Öyleyse biz de bir taraftan rahatsız etmesek! Bir an evvel gitsek!

— Şu parti bitsin de sonra düşünürüz. Siz yandınız. Siz yatıyorsunuz, öyle mi?

— Bana kalsa Bihruz Beyin hiçbir şeyi yok. Oyunda bulunmak istemedi, baş ağrısını bahane etti.

— Oyun mu oynayacağız yoksa? Geliyor, geliyor, susunuz!

— Bihruz Bey! Sizin şans Malik Efendi'ye fena yaradı. Hepimizin paralarını çekiyor.

— Gerçek mi Malik Efendi?

— İşte bakınız, dört liralık sermayeden şu dört buçuk mecidiyeyle şurada birkaç kuruş da bakır para kaldı.

— Zararı yok, devam ediniz, lazım gelirse ikişer lira daha koyarız.

— O benim işim değil... Ey, beyefendi! Talip Bey size söylüyorum: Biz hiç otuz bir yapamayacak mıyız?

— Siz de yapın! Kâğıtlar meydanda... Benim gibi on beşe önce bir dokuzlu sonra da bir altılı çekersiniz, paraları alırsınız.

— Bende o talih nerede? Elime on dört, filiz filiko geliyor da yine bir şey yapamıyorum, her defa kaybediyorum. Mösyö Piyer olmalı ki size galip gelsin!

***

Evet, komşu beylerin dikkatlerinden gizli kalamadığından Bihruz Bey'in hâlinde bir değişiklik vardı. Eski neşesi, eski şakraklığı kalmamıştı. Beş altı ay evvele kadar koşup gezmekten, konuşmaktan, kumardan, kendi tabirince sosyeteden pek hazzeden Bihruz Bey şimdi sakin sakin düşünmekten, tenhalıktan memnun oluyordu.

Bihruz Bey bir akşam yine yalnızca yemek yedikten sonra odasına gitti. Mişel'i çağırdı. Biraz meşguliyeti olduğundan, biri gelecek olursa kendisi için "Rahatsızdır, haremdedir." denilmesini tembih etti.

Bey, kendi kendine kâh düşünmek, kâh Prömie rögre tercümesini biraz daha düzeltip aydınlatmak, kâh Lamartine'in bütün eserlerini –içinde kendi hâline uygun bir şiire, bir hikâyeye tesadüf etmek emeliyle– karıştırmak ve kâh La şüt dün anj'dan birkaç mısra okuyup anlamaya çalışmak gibi işlerle meşgul olup duruyordu. Kulağına uzaktan uzağa davul sesleri gelmeye başladı. Gerçekten o akşam hilalin çıkmasıyla Ramazan'ın gelişi kesinleşmiş olduğundan, mahalle bekçileri mübarek ayın gelişini beldenin âdetiyle davullarla ilana çıkmıştı.

Bihruz Bey Ramazan'ın geldiğini anlayınca bu ay içinde hususiyle on beşinden sonra Kalpakçılarbaşı'nda, Beyazıt meydanında, Divanyolu'nda, Şehzadebaşı mevkisindeki kalabalık ve gezinti âlemlerini hatırlayarak keyiflenecek yerde bir mahzunluğa düşüverdi. Çünkü kendisi için o âlemleri izlemekten artık bir haz ve neşe almayacağını düşündü. Evet, sarışın hanım sağ olaydı elbette o da oralarda ekseriya görülürdü. Hâlbuki o zavallı kız gençliğine doyamadan öldü gitti. Kim bilir hangi tenha kabristanın hangi köşesinde o çaresiz

genç garip yatarken, beyefendinin bu kalabalık âlemlerde dolaşıp gönül eğlendirmesinin ne büyük vefasızlık olacağını düşündü.

İşte Bihruz Bey böyle düşündüğünden dolayı hüzünlenmiş ve kederlenmişti. Bu hüzün gittikçe derinleşti, Bey'i Fener'deki gibi tatlı bir dalgınlığa yöneltti. Bir buçuk iki saat kadar öylece dalıp nihayet aklı başına geldiği zaman kendi kendine diyordu ki:

"İnşallah otuz Ramazan oruç tutayım, camilere gideyim, ibadet edeyim. Kalpakçılarbaşı'na gitmcyim, Bcyazıt Mcydanı'ndan geçmeyim, Şehzadebaşı'na çıkmayım, buralara gidersem de kimselere bakmayım!"

***

Bihruz Bey o gece sahur vaktine kadar bekledi. Davul tekrar çalınca yemek ısmarladı. Yemekten sonra imsak zamanına kadar oturdu. Sonra hareme gitti. Bey'in o şekilde sahur yemeği ısmarlamasından oruç tutmak niyetinde bulunduğunu anlayan dadı kalfa hareme girince hemen koştu geldi, sevine sevine söze başladı:

— İnşallah yarın oruç var Bey'im! Öyle mi?

— Nerden bildin?

— A, sahur yemişsin, ben haber almaz mıyım? Pek hazzettim, hanımefendi de pek sevindi.

— Niyetim hiç bozmayacağım. Otuz gün tutacağım.

— Aferin Bey'im! Allah kabul etsin! Gördün mü? Ben demez miyim benim Bey'im elbette bir gün uslanır diye... Lakin namaz da kılmalı, namazsız oruç olmaz. Hanımefendiyi görür müsün?

— Valide daha oturuyor mu?

— Namaz kılıyor. Şimdi biter, istersen azıcık gör. Akşamdan beri sana çok dua etti.

— Artık yarın sabah görürüm. Şimdi pek uykum var, yatacağım.

Bihruz Bey sözünde durdu. Ramazanın birinci, ikinci, üçüncü günü oruç kendisine epeyce zorluk vermişti. Bir hafta sonra buna alışıverdi ve hâlinden memnun olmaya başladı. Geceleri ekseriya sahura kadar oturur, dersleriyle meşgul olur. Sahur yemeğini yer. Hareme girer yatar. Gündüz saat beşe kadar uyur. Uyanınca –kalfanın teşvikleri de yardım ederek– abdest alır. Giyinir. Saat sekize doğru konaktan çıkar. Bazen Beyazıt Camii'ne, bazwn Ayasofya'ya ve bazı defa da Şehzade Camii'ne gider. Güzel sesli hafızların etkileyici okuyuşlarını, doğru sözlü vaizlerini dinler. İkindi vakti büyük cemaatle namazını ifadan sonra camiden çıkar. Sergileri dolaşır. Yine bir aralık da Beyazıt, Şehzadebaşı kalabalıklarını, gezintilerini şöyle uzaktan izledikten sonra konağa döner. Konudan komşudan davetli davetsiz olarak çoğu akşam hazır olan misafirleriyle iftarını eder ve misafirler içinde bir uygun arkadaş bulduğu geceler civarındaki Süleymaniye Camii'ne teravihe dahi giderdi.

14

Ramazanın on ikinci cuma günü Bihruz Bey saat dokuz buçuktan on buçuğa kadar Beyazıt sergisinde gezinip eğlendikten sonra avludan çıktı. Meydanın simitçi, çörekçi, hardalcı, pideci gibi esnafın tabla ve küfeleri, fincan, tabak ve çanak çömlek satan yaymacıların sergileri, ayak berberlerinin sandalyeleri, mangalları, mahut panoramacının –başında daima mevcut olan yirmi otuz kadar izleyicisiyle beraber– kocaman sandığı, kundura boyacılarının kutuları, dolmacı, mumcu, zenci kadınların tencereleri, sepetleri, hediyelik eşya satıcıları, Hindilerin, tespihçilerin sundurmaları, kukusçuların çadırları ve bunlarla alışverişi bulunan, bunların önünde saatlerce durup bakmaktan zevk alan birkaç yüz kadar ayak takımı aleladeden çevirmiş, camiden ve sergiden çıkacak sahiplerini alıp götürmek üzere gelmelerini bekleyerek bir sıraya dizilmiş yüzlerce konak arabalarının o kalabalığa eklenmesi, orasını sökülmez, geçilmez bir hâle getirmişti.

Bihruz Bey epeyce bir güçlükle Kökçüler Kapısı tarafına geçerek basmacıların önünden kâğıtçılara doğru ağır ağır yürümeye başladı.

Birkaç günden beri devam ederek oruçluları taciz etmekte olan lodosun ağır havası o sabah poyraza hararetle ortalığa güzel bir serinlik yayıldığından ikindiye doğru sokaklara uğrayan erkek kadın nice binlerce halk camileri, meydanları, büyük caddeleri doldurmuş ve konak ve kira arabalarından birçoğu da kucaklarını süsleyen süslü hanımları taşıyarak aşağı yukarı, birbiri ardınca meydanı devretmekte bulunmuştu.

Bir takımı gidip bir takımı gelen ve izdihamın sökülmez bir hâlde olmasından dolayı birkaç adımda bir kere durmaya mecbur olan binlerce halkın içinde siyah çuhadan düz yakalı önlü sakoları veya koyu renk kaşmirden yakası kadifeli iki

önlü paltoları yukarıdan aşağıya kadar ilikli, büyücek tablalıca fesleri iki yandan kulaklarının üst kısmını örtmüş, keçi derisi potinleriyle parlak ve sustalı kunduraları çamur lekesinden ve tozdan tamamıyla azade ellilik, elli beşlik, altmışlık efendilerin sol ellerinde altın veya ipek kamçılı, nadiren inci ve mercan, bazen kehribar ve necef, bazen narçıl, yüz sürü kuka birer tesbih olduğu hâlde sağ ellerindeki gümüş kakmalı, kabzası kanca şeklinde abanozdan bastonlarına dayanarak denk adımlar ve dikkat ve ağırbaşlılıkla yürüyüşleri, kolalı frenk gömleklerinin dimdik yakaları aşağıdan yukarıya doğru kulaklarını yarı yerine kadar saklamış, koyu renk ve püsküllü daima yan tarafta bulunur ufarak kalıpsız fesleri kaşlarının üzerine kadar inmiş, siyah redingotlu, dar pantolonlu, parlak potinli, tek gözlüklü, eldivenli şık beylerin ellerinde bazen altın, bazen gümüş veya bağa saplı birer baston bulunduğu hâlde, genellikle ikişer ikişer ve kol kola gezerken nerede bir temiz araba veya süslü bir hanım görürlerse, gözlerini ona açıp dolaşma yönlerini o tarafa çevirmek suretiyle hafiflik göstermekten çekinmeyişleri, genellikle ipekli parlak kumaşlardan rengârenk şemsiyeleri, feraceleriyle ve gazdan ince ve nazik, düzgünden güzel ve şeffaf yaşmaklarıyla öbek öbek kenarları tutmuş olan işveli Havva kızlarının sarkıntılık için uzatılan ellerden uzak bulunmak için bahar ağaçlarının kıyı bucak yerlerinde topluca bulunmaya eğilimli olan hassas çiçekleri andırırcasına âleme kendilerini hem göstermek hem de göstermemek gibi iki zıt davranışı bir arada güzel göstermek hususundaki gösteri ve oyunları, elleri, koltukları yeşil salata, soğan ve yağlı ve susamlı simit hevenkleri, ramazan pidesi çıkınlarıyla dolu olduğu hâlde baklava börek hayalleri ve kahve ve tütün hasretleriyle sabırsız kalan ve iftar dakikasına yetişmek için saatin saniyelerini adımlarıyla saymak alışkanlığında bulunan boğazına düşkün tiryaki babaların o sökülmez, geçilmez izdihamın içinde bunalıp hesaplarını şaşırdıkça lahavle çekerek baş sallayışları dikkate değer seyirlerdendi.

Oruçlu bulunduğu için ramazan günlerini pekiyi saymakta olan Bihruz Bey mübarek ayın on beşi gelmeden sokakları hınca hınç dolduran bu kalabalığa hayret dolu bakışlarla bakarak ağır başlı bir beyefendiye yakışır tavır ve edayla yoluna devam ediyordu.

Meydanı bin güçlükle geçerek Sabuncu Hanı köşesini de dolaşacağı sırada belki yirminci defa olmak üzere yine durmaya mecbur oldu. Çünkü Vezneciler tarafından gelmekte olan iki sıra arabalar, ilerisi tıkanmış olduğundan orada durmakta ve iki taraftan hücum eden halk birbirlerinin geçmesine mâni olmaktaydı. Süslü hanımlara terbiyesizce laf atarak sırnaşmak için böyle müsait zemin ve zamanlar arayan hafif şıklardan ikisi adi bir kira arabasına kurulmuş hafif kadınlardan düzgün boyalı iki kadına kur yapmak yolunda türlü maymunluklar, türlü maskaralıklar ediyorlar, kadınlar da aynı maskaraca davranışlarla şık beylere karşılık vermekten geri kalmıyorlardı. Bihruz Bey bulunduğu noktadan ne ileri ne de geri gidemediği için bu hâli ister istemez görüyorsa da araba biraz ileride bulunduğundan içindeki nazeninleri –ki Periveş'la Gülşeker Hanım'ın ta kendileriydi– seçemiyordu.

Zavallı Bihruz Bey son derece çirkinliğini şimdi görebildiği bu hâlden ziyadesiyle iğrenerek kendi kendine şu yolda söylenmeye başladı:

"Kom se degutan! (Ne tatsızlık!) Bir kadına böyle de kur edilir mi? Aman ya Rabbi, ne bayağı insanlar! Ne bayağı kadınlar! Ben de kurörlük (hovarda) ettim. Lakin böyle skandalö (rezalet çıkarırcasına) hareketlerde bulunmadım. Benim baktığım kadın haşa... O kadın değil, bir kız, kız da değil, bir melekti. Yazık, povr fiy (zavallı kız) şimdi sağ olaydı, o da buralarda bulunurdu ya! Evet, o da çıkardı gezerdi, ama nasıl? Nobl (soylu) bir hanıma layık surette... Evet! Şimdi o benim fiyansem (nişanlım) olacaktı. Belki de... Oh! Madam Bihruz, Madam Bihruz olacaktı! Yazık! A sez an, se bien to pur murir! (On altı yaşında ölmek çok erken!) Ah, o şimdi

soluk kefeniyle kara topraklarda yatıyor, ben geziyorum. Niçin mezarının başında ağlayamıyorum? O mezar nerede? Of, kom se trist! (Ne kadar hazin!) Sevdiğini kaybet de toprağını bilme! Malörö kö jö süi! Aman şuradan gideyim de şu hâli gözüm görmesin!"

Bihruz Bey yüreğini birden istila eden nefret ve hasret hislerinin tahrikiyle kadından, erkekten yürüyüşüne engel olanları itip kakarak kendisini gerçekten oradan kurtardı ve artık ruhunu tekrar kaptırmış olduğu hasretli düşünceler içinde hiçbir tarafa bakmayarak doğruca konağa gitti. İftar vaktine daha yarım saatten fazla vardı. Bey salona çıktı. Orada valide hanımın davetiyle iftar için gelmiş akrabadan birkaç kimse oturuyordu. Bey bunlara birer aşinalıktan sonra geri döndü. Çünkü Bihruz Bey kendi kendine düşünmek için yalnız bulunmak istiyordu. Kabine dö travayına gitti. Hâlbuki orada da Mösyö Piyer bulunuyordu. Bey artık sevgili muallimiden kaçamadıysa da ona bile soğucak muameleden önce kendini alamadı:

— Bonjur Mösyö Piyer!

— Bonjur beyefendi! Koman sa va? (Nasılsınız?)

— Pekiyi değilim, siz nasılsınız?

— Ben oldukça iyiyim. Size bir kitap getirdim. Biraz eskice amma... Benim kitapların arasında elime geçti de...

— Teşekkür ederim, nasıl bir kitap o?

— Manon Lesko... Fevkalade güzel yazılmış eserlerdendir. Bunu okumadınız zannederim.

— Hayır görmedim.

— Amur dö fam, ama bu bir amur aşarne (Ateşli aşk) ... Pol e Virjini, La Dam o Kamelya filan gibi değil. Trez enteresan (Çok meraklı) ...

— Aman, okusak!

— Siz kendi kendinize okursunuz. Bakınız ne kadar garip, ne kadar azgın, bununla beraber ne kadar fedakâr, ne kadar hazin neticeli bir aşk!

— Rica ederim siz başlayın da, sonra da ben kendi kendime okurum.

— Tre bien! Fakat vakit var mı? Şimdi dineye gidecek değil miyiz?

— Daha yarım saat var, başlayın siz!

— Öyleyse beş on sayfa okuyabiliriz.

Konağa nakilden ve hususiyle ramazanın gelişinden beri Bihruz Bey'in hareketlerine ve davranışlarına gelen durgunluk ve amur dö fam bahislerine gösterdiği meyilsizlik, Mösyö Piyer'in dikkatini çekiyordu. Gerçi genç Bey dersleriyle evvelkinden fazla meşgul oluyorsa da bu gidişle Bey'in derslerden de usanıvermesi ihtimali uzak olmadığını ve o hâlde kendisinin yumuşak yüzlü dostu olan yüz otuz altı frank elli santimden ebediyen ayrılmak icap edeceğini düşünmek Mösyö Piyer'i bayağı üzüp duruyordu. Özellikle Bey'in ekipajı ne sebeple aradan kalktığını Mişel Ağa'dan gizlice sorup öğrendikten sonra Mösyö Piyer daha çok üzülmeye ve kendisini hocalık mevkisinde tutmak için Bey'e başka türlü yaranmak çaresini düşünmeye başladı. Bu çareyse ara sıra bazı neşeli romanlar bulup getirmekle genç Bey'in her neden dolayıysa usanmış olduğu hevesleri ve eğlence düşkünlüğünü canlandırarak ve ders geceleri amur dö fam hakkında tatlı bahisler açarak Bey'i yakınlığa mecbur etmekti. Fakat aziz öğrencisinin ekonomik gücü şüphe götürür ve endişe verir bir hâldeyken dışarıdan parayla kitap alıp getirmek münasip değildi. O sebeple Mösyö Piyer bazı dostlarında da bulabileceği o türlü kitapları ödünç olarak alıp öğrencisine getirmeyi düşünüyordu. Mösyö Piyer'in hanesinde bir köhne sandığı vardı ki, çoğu politakaya dair birçok kitapçık ve lüzumsuz evrak ve mektuplar la doluydu. Mösyö bir akşam bir kâğıt aramak

için sandığı açtı. İçindeki şeyleri karıştırırken eline şirazesi dağılmış, kapağı yırtılmış bir kitap geçti. Kitabı muayenede Manon Lesko hikâyesi olduğunu görünce aldı, bir tarafa koydu ve cuma günü konağa gelirken kitabı da sakosunun cebine yerleştirmeyi unutmadı! İşte o parça parça sayfaları bükülmüş ve yırtılmış ele alınmaz derecede kirlenmiş kitabın konağa getirilmesindeki sebep ve niyet buydu. Burası anlaşılınca beyefendinin o kitap için, "Aman okusak!" diyerek izhar ettiği arzuyu Mösyö Piyer'in ne büyük bir memnuniyet hissi ve başarı mutluluğuyla karşılamış olacağını açıklamaya gerek yoktur. Evet, Mösyö Piyer kitabı eline alarak büyük bir neşeyle sesli şekilde okumaya, Bihruz Bey de can kulağıyla dinlemeye başladılar. Ne faydası var ki, romandan on beş sayfa okunamadan top atıldı. Emektar Memiş Ağa kapıdan görünerek kızgın bir tavırla seslendi:

— Misafirler oruç açacaklar, sofra başında bekliyorlar!

Çaresiz yemek odasına gidildi. Bihruz Bey, profesörünün getirdiği bu yeni romanı merak etmeye başladığından zihnini oraya vermişti. O sebeple sofrada kimseye bir iltifat etmiyor, iftarcılar da Bey'in ısrarcı sessizliğine karşı ağız açmaya cesaret edemediklerinden odada ara sıra kaşık ve çatalların tabaklara yanlışlıkla dokunmasından oluşan hafif ve cüretsiz bir tıkırtıyla Mişel Ağa'nın öteye beriye hareket ettikçe potinlerinden çıkan ihtiyatlı gıcırtıdan başka ses işitilmiyordu. Neyse, yemek yenildi. Salona geçildi. Bihruz Bey birinci kahve ve sigaralar içilinceye kadar salonda bulunmaya güç tahammül etti. Nihayet misafirlere şöyle dedi:

— Affedersiniz, biz muallim efendiyle ders yapacağız, siz keyfinize bakınız!

Sonra da Mösyö Piyer'e işaretle meramını anlatarak ikisi birlikte salondan çıktılar, ders odasına gittiler. Oraya gider gitmez Bihruz Bey Manon Lesko'yu Mösyö Piyer'in eline tutuşturdu:

— Lütfen okumaya devam eder misiniz?

— Tre volonte (Memnuniyetle)! Bu hikâye bana da yeniden merak verdi. Gençliğimde beş altı kere okumuştum. Kitabın eskiliğinden de anlaşılır ya! Ne kadar okusam bıkmıyorum. Bunlar...

— Rica ederim, o bahisleri sonra ederiz. Romanı bu akşam bitirsek diyorum.

— Bilmem bitirebilir miyiz?

— Hele siz okuyun! Saat yediye kadar oturacağız.

Mösyö Piyer yalnız arada bir sigara yakıp Mişel Ağa'nın getirdiği şerbet ve kahveyi de içerek bir iki nefes almaya fırsat bulmak suretiyle beş saat kadar durmaksızın okumaya devam ederek romanın çoğunu okudu, öğrencisine dinletti. Fakat çaresiz ihtiyarın kuvveti gücü tükendi. Bir taraftan sahur vaktinin gelişini ilan için sokaktan gelen davul sesleri en vazifesiz kulaklara da kendisini işittirecek surette gürültüler kopardığı gibi, diğer taraftan emektar Memiş Ağa'nın yine kapıdan görünerek soğuk bir tavırla mırıldandı:

— Misafirler sofraya inecekler, yemekler de soğuyor!

Bu sesleniş hoşgörüye meydan vermediği gibi Mösyö Piyer de yemekten çok bu azaptan kurtulmayı çok arzuluydu:

— Nuzallon manje nes pa? Oh! Je fen! Jö vö fer ün bon supe! (Ah! Öyle de acıktım ki, adamakıllı yiyeceğim!)

Bihruz Bey bu isteğe karşı bir şey diyemediğinden sal a manjeye gidildi. İftardan daha sakin, daha hazin bir surette yemekler yenildi, sofradan kalkıldı. O zaman Mösyö Piyer hemen Bihruz Bey'in yanına giderek mazeretini dile getirdi:

— E bien mon şer! (O hâlde azizim!) Bu akşam da ders yapamadık, siz de yoruldunuz ben de... Yarın sabah siz geç çıkarsınız, benim biraz erken gitmekliğim lazım!

Bu sözlerdeki amacı, artık yatak odasına çekilmek için Bey'den müsaade istemekti. Bihruz Bey ise romanın o gece tamamını dinlemek emelinde olduğundan, Mösyö Piyer'i tekrar kabine dö travaya götürmek üzere davrandığı sırada ihtiyar derhâl cebinden saatini çıkarıp baktı:

— Ooo, saat sekize gelmiş, benim için pek geç! Yarın sabah Galata'da bir zatla buluşacağız. Pardon a mardi!

Bu sözlerle Bey'in elinden kurtuldu.

Bey romanı mutlak bu gece bitirmek istiyordu, onun için kabine dö travaya yalnızca gitti. Kitabı kaptığı gibi hareme girdi. Yatak odasına çıktı. Soyundu. Oda kapısını sürmeledi. Şezlongun üzerine uzandı. Mösyö Piyer'in bıraktığı yerden romanı okumaya başladı.

15

Bihruz Bey romanın alt taraflarını okudukça merakı artıyor, merakı arttıkça okumaya isteği de artıyordu. Hikâyenin kahramanı olan genç âşığın, sevgilisi Manon ile Amerika'da Nuvel Orlean'a gitmelerinden sonraki maceraları, âşık ve sevgilinin umulmadık bir badireden daha kurtulmak için vahşilerin karargâhına doğru firar ederken kumluk bir sahanın tam ortasında yorgunluktan ve açlıktan güçsüz düşen zavallı sevgilinin ölmesi, çaresiz âşığın sevgilisini defnettiği çukurun üzerinde kırgın ve mecalsiz olduğu hâlde bir gün bir gece yatıp kaldıktan sonra yakalanıp Nuvel Orlean'da hapis ve Manon'un naaşının da şehre naklolunuşu, sonunda kederli âşığın Fransa'ya dönüşü pek doğal ve etkileyici surette yazılmış olduğundan ve Bihruz Bey'in yine birdenbire canlanan hayalleri o olaylar ve onların doğurduğu hassasiyetle kendi şahsi hâli arasında bir nevi mevcut olan uygunluğu aynılık derecesinde göstermeye başladığından, kitabı bitirmedikçe elinden bırakamamış, o sebeple sabahın dördüne kadar olduğu yerde uyanık kalmış, okuma esnasında kendi kendine sönünceye kadar yanan mumların isi odayı doldurmuştu. Bey kitabı kapayıp bir hayli müddet düşüncelere daldıktan sonra yerinden fırladı. Bir pencere açtı. Odanın içindeki duman pencereden baca dumanı gibi çıkıyordu. Bey ayak üzerinde duramayacak kadar yorgun olduğundan, odanın havasını süratle yenileyerek hemen yatağına düşmek için kapıyı açtı. Dadı kalfaysa sofada bulunuyordu. Kapı açılınca hemen geldi odaya girdi. Bey'in yatağı bozulmamış, odayı duman içinde görünce merakının zoruyla Bey'inin yüzüne dikkatle baktı. Bey'in birer siyah halka içine girmiş ve küçülüp çukura kaçmış fersiz gözleri, uykusuzluktan, manevi heyecandan asıl rengi kaçmış siması, dermansızlıktan tir tir titreyen dizleri, hâlinde bir büyük perişanlık gösteriyordu. Dadı kalfa

sevgili Bey'inin bu yorgunluğu ve perişanlığını üzüntüyle izledikten sonra şu suretle söylenmeye başladı:

"Vah vah! Bu koca papaz ne zaman gelse benim Bey'imde böyle bir hâl görülüyor! Hınzır herif, böyle de ders okutulur mu? Zavallı Beyciğim sabahlara kadar gözlerini kırpmamış. O pis kitap için mi böyle harap ettin kendini? Buna hanımefendi de razı değil, ben de razı değilim, Allah da razı değildir. Bari gir yatağına da biraz rahat et! Vah vah! Bugün oruç da tutulmaz. Biraz uyu da bakayım sana çorba ısmarlayım. Hadi sen yat, ben pencereyi filanı kaparım. Hay hain herif! Ne oluyorsun ayol bu kadar çok ders verecek? Sanki bir gecede hepsini okuyup öğrenecek."

Bihruz Bey, dadı kalfanın bu sözlerini dinlemeyerek kendisini yatağa fırlattı. Dadı kalfaysa pencereyi kapayıp sigara tablasını, şamdanı filanı kaldırmakla meşgul olduğu kadar hâlâ şu yolda mırıldanıp duruyordu:

"Vallahi, bu derecesi günahtır! El âlemin evladını okutacaksan adam gibi okut! Bu kadar zora koyacak ne var? Hele gelsin de bir söyleyeceğimi bırakmayım, Frenkçe öğretecek de sanki ne olacak?"

Dadı kalfa Mösyö Piyer'in tahammülünden çok ders verip nazlı Bey'ini sıktığını düşündüğü için bu kadarcık söyleniyordu. Aziz muallim efendinin öğrencisine öyle arzularını ve heveslerini tahrik eden hikâyeler getirip okuttuğunu ve bunu da kendi menfaati için yaptığını bilseydi acaba daha neler söylemeyecekti?

Bihruz Bey yatağına girdikten sonra uyumaya pek çok uğraştıysa da mümkün olamadı. Romandaki acı olayları zihninden ve bunların kendi hâline hasretine uygun olduğundan gönlünden çıkaramıyordu. Uykuya dalacak olsa gözlerinin önüne derhâl iki mezar geliyordu ki, birisi ıssız bir çölün ortasında kabarmış bir topraktan ibaretken, üzerine genç bir insan kapanmış ağlıyordu. Diğeri iki sıra servilikle gidilen

bir kabristanın kenarında sandukalı, sütunlu, yaldızlar içinde mükellef bir mezar olduğu hâlde, bunun yanından bir kuş bile geçmiyordu. Bihruz Bey hayal âleminde gördüğü bu yaldızlı mezarın kime ait olduğunu da bildiği için kendi kendine kötü sözler söyleyip azarlamaktan geri kalmıyordu.

Bu hâl içinde dört beş saat uğraştı. Nihayet heyecanlı ve fakat uzun bir uykuya daldı. On bir buçuğa doğru dadı kalfanın odaya girip seslenmesi üzerine gözlerini açtı. O birkaç saatlik uykuyla asabı biraz düzelmiş, midesi gıda aramaya başlamıştı. Dadı kalfanın hazırlattığı çorbayla kebabı iştahlıca yedi. Kahvesini, sigarasını da içti. Tekrar yattı. Aralıkta bir uyanarak yine dalmak suretiyle o gece sekiz dokuz saat uyuduktan sonra sabahleyin yatağından çıktı. Bir pencere açtı. Önüne geceliğiyle oturdu. Düşünmeye başladı.

Bey'in düşündüğü şey ölmüş sevgilinin ebedi karargâhını öğrenmeye bir çare aramaktı. Düşüne düşüne bu çarenin olmadığını anlayınca hiç olmazsa sevgilisinin gezip dolaştığı yerlerde ve yani Çamlıca Bahçesi'nde kendi kendine gezinip ağlayıp bir teselli bulmaya çalışmak üzere dadı kalfayla konaktan daha bir iki hizmetkâr alarak Küçük Çamlıca'daki köşke beş on gün için gitmeyi kararlaştırdı ve bu kararını dadı kalfaya açtığı zaman ondan da —fakat iki gün sonra için— onaylayan cevabı aldı. Bihruz Bey bu karar üzerine kalben biraz rahatlamış olarak o gün saat ona kadar yatak odasında kaldı. Odasına giren dadı kalfa da moral verdi:

— Bey'im, iyisin maşallah! Giyinip de azıcık hava almaya çıksan olmaz mı? Hava güzel, sokaklar adam almıyor. Gezer eğlenirsin. Hadi beyim hazırlan!

Dadı kalfanın bu teşviki üzerine giyindi. Bastonunu aldı. Konaktan çıktı. Direklerarası'na doğru ağır ağır yürümeye başladı.

O gün artık Direklerarası'nın kalabalığı harikuladeydi. Gelici ve gidici olmak üzere ikişer sıra arabalardan meydana

gelen hareketli zincirin bir ucu Şehzade Karakolu'na, diğer ucu Beyazıt meydanına uzanıyordu. Mevkinin çaycılarını erkekler, cami tarafınıysa kadınlar tutmuş, karşıdan karşıya geçmek mümkün olamadığı gibi bulunulan noktadan ileriye gitmek de güçtü.

Bihruz Bey'in Süleymaniye'den Vezneciler'e geldiği yol kendisini kadınların güzergâhına ulaştırdı. Bey yolun öbür yanına geçmek isteyip başarılı olamayacağını anlayınca kenardan Direklerarası'na gitmek üzere uğraşa uğraşa biraz ilerleyebildiyse de oradan öteye gidemedi. O noktada ilişip kalmış olan birkaç efendinin yanına sığınarak kalabalık savuluncaya kadar durmaya mecbur kaldı. Önündeki rengârenk şemsiye alayının birtakımı aşağıya, birtakımı yukarıya doğru dalgalana dalgalana gidiyordu.

Bey düştüğü çıkmaz yol üzerinde dikkatini çeken yaşmak deryasını ister istemez izlemeye dalmıştı. Önünden gelip geçen hanımlara dalgın dalgın bakıp dururken yüreği birdenbire şiddetle oynamaya başladı. Zavallı gencin simasının rengi uçuverdi. Yanından aşağıya doğru giden iki hanımdan kırmızı şemsiyelisini ölmüş sevgilisine benzetmişti. Hanımın kalınca yaşmağı altındaki çehresine dikkatli baktığı zaman Üsküdar vapurunda uzaktan gördüğü hanım, yani ölmüş sevgilinin kız kardeşi olduğunu tanıdı. Artık iki aydan beridir merak ettiği mezarın mevkisini öğrenmek için ele geçen bu fırsatı kaçırmamak lazım olduğunu düşündü. Bu sebeple kırmızı şemsiyeyi takibe karar vererek harekete başladı. Kırmızı şemsiye durdukça bu da durdu. O ilerledikçe bu da ilerledi. Nihayet hanımlar Şehzade Karakolu'nun köşesinden sağa saptılar. Bey de saptı. O sokak her ne kadar berileri kadar kalabalık değilse de tamamen tenha da olmadığından, Bey şemsiyeye pek yaklaşmak istemiyordu. Kırmızı şemsiye bir hayli gittikten sonra sağda bir sokağa saptı. Bu sokak da gelenden geçenden uzak değildi. Hanımlar önde Bihruz Bey arkada biraz daha gidildi. Yine sola sapıldı. Burası tenhacaydı. Bey'in de

artık daha fazla beklemeye tahammülü kalmamıştı. Hızlı hızlı gitti. Kırmızı şemsiyenin yanına vardı. Kırmızı şemsiyeyse takip olunduğundan haberdar olmadığından Bey'in ayağının sesini alınca döndü, kendisine baktı. Bu dakikada Bihruz Bey artık kırmızı şemsiyeli hanımın yüzüne bakmıyordu. Gözleri yerde olduğu hâlde meramını arz etmeye başladı, hanımı da mukabeleye mecbur etti:

— Ah, pardon efendim! Mil pardon!

— Niçin? Ne var pardon diyecek?

— Ah, nasıl söyleyeyim, dilim varmıyor. Lakin mecburiyet... Ah, iki aydır ne kadar sufrans (eziyet) içinde olduğumu bilseniz bana merhamet ederdiniz.

— Ne istiyorsunuz? Adamlar geliyor, çabuk söyleyiniz.

— Ah! Nasıl söyleyeyim, hemşirenizin, of, söyleyemiyorum. Ah, mezarını neredeyse bana söylemenizi rica ederim, affedersiniz, lakin emin olunuz ki hemşireniz... Ah, bir anj (melek) gibi şast olarak gitmiştir.

— Ne söylüyorsunuz, anlamıyorum ki!

— Ah, o zavallı meleği görmüş, sevmiştim. Benim bahtsızlığım... Aman affediniz!

— Ne istiyorsunuz diyorum size?

— Kız kardeşinizin mezarını öğrenmek isterim.

— Benim kız kardeşimin mezarını?

— Evet, pardon, kusurumu affedin! Ne yapayım, yüce zatınızı temin ederim ki...

— Siz kız kardeşimi nerede gördünüz?

— Çamlıca Bahçesi'nde gördüm. Lakin sizi temin ederim ki... Ah, hemşireniz bir anj'dı.

— Konuştunuz, görüştünüz mü?

— Evet! Lakin me parol donör namus dairesinde konuştuk. Ah, kom se trist, mil pardon (Ne kadar hazin) efendim, ne söylediğimi, ne söyleyeceğimi de bilmiyorum. Evet, topu topu bir defa konuştuk.

— Bahçede konuştunuz, öyle mi?

— Evet, efendim bahçede. Ah!

— Havuz başında olacak.

— Evet, evet! Ah, siz nerden biliyorsunuz?

— Siz ona bir çiçek verdiniz galiba.

— Ah! Evet, bir çiçek ma povr flör! (Zavallı çiçeğim!)

— O da size teşekkürler etti, çiçeği aldı, göğsüne iliştirdi. Öyle mi?

— Ah! Öyle oldu.

— Azıcık geri kalın, şu adamlar geçsin.

— Peki, efendim!

— ...

— Ey sonra? Başka bir defa kendisine bir mektup da vermiş miydiniz?

— Ah, pardon efendim! Mektup başka bir şey değildi. Maryajımız (evlenme) için bir teklifti.

— Kız kardeşimi beğendiniz, sevdiniz mi?

— Ah! Bilemezsiniz. Hayal edemezsiniz ne kadar sevmiştim!

— Vefat ettiğini nereden duydunuz?

— İki ay... Tamam, iki ay gezdim. Aradım, bir yerlerde görmek mümkün olmadı. Birdenbire kayboluşuna bir mana veremiyordum. Korkuyordum, kimseye soramıyordum. Nihayet o malörü haber aldım. Ah, kom je sufer! (Ben neler çektim!)

— Besbelli çok sevdiğiniz için öldürdünüz.

— Ah, ben mi öldürdüm? Onun için ben her dakika ölmeye hazırdım. O gideceğine keşke ben gideydim. Hâlâ hayat bana haram oldu. Gözüm dünyayı görmüyor. Povr anj!

— Şimdi görseniz kardeşimi elbette tanırsınız, değil mi?

— A! Ne demek efendim, ne demek? Hiç tanımaz mıyım?

— Hele yüzüme bir iyi bakınız, sakın kardeşim sandığınız ben olmayım?

— Ah! Ne kadar benziyorsunuz!

— Beyefendi! Beni anam bir tane doğurmuş. Ne kız kardeşim var, ne de biraderim!

— Ah! Gerçek mi söylüyorsunuz? Emposibl!

— Bahçede kardeşimle beraber gördüğünüz hanım da bu hanım değil miydi?

Periveş Hanım'ın önü sıra giden Çengi Hanım bu sırada arkasına dönüp alaycı bir şekilde gülümseyerek şöyle dedi:

— Küçük Bey daha ihtiyarlamadan benim gibi bunamış galiba...

Bihruz Bey, Çengi Hanım'ın Çamlıca görüşmesi gününden kulağında kalan sesini pekiyi tanıdı. Bunun üzerine, mahcubiyetini hafifletecek bir mazeret aradı ve tekrar söze başladı:

— Ah, pardon! Mil pardon! Kabahat benim değil, Keşfi Bey söyledi. İşte... İşte beni o aldattı.

— Zararı yok! Bari bundan sonra sevdiklerinizi çabuk çabuk mezara göndermeyin!

— Ah, pardon! Fakat niçin landonuzla gezmeyip de böyle yayan geziyorsunuz?

— Nasıl lando?

— Hani sizi bahçede ilk gördüğüm günkü güzel ekipajınız... Süslü arabanızla gezmeli değil misiniz?

— Ha! O araba bizim değildi. Biz onu kirayla tutmuştuk.

— Vah vah!

— Ey! Sizin sarı fayton ne oldu?

— Onu alacaklı zapt etti. Şey... Mösyö Kondoraki'ye bıraktım.

— Yazık!

***

Bihruz Bey bir müddetten beri sarhoşça ve tutkunca nakışlarını, renklerini izlediği, hüzünlerinin keyfine daldığı hayal âleminin bahar bahçesinden birdenbire hakikatin kuru zeminine düştü. Bir dakika evvele kadar gözünün önünü kuşatan hazin seherler, renkli gün batımları, yıldızlı gökler, çiçekli çimenler arasında bir anda dağılıp mahvoluverdi! Bir dakika evvele kadar etrafında ötüşen güzel sesli kuşlar bir derin sessizliğe dönüverdi! Bir dakika evvele kadar nefes nefes ruhunu güzel kokularla kokulandıran baharın sevda dolu esintileri bir anda geçip bitiverdi! Kısacası bir dakika evvele kadar ruh ve fikrini inletip ağlatan ve perişan eden hazin hatıralar, tatlı heyecanlar bir anda yok oldu! Bu an içinde gönlünü hayret, nefret ve hasretin hepsine benzer, fakat hiçbiri değil, anlatılamaz, açıklanamaz garip bir his istila etti. Bu garip his içinde hayatından acı ve tatlı hiçbir zevk alamaz oldu. Varlığını bilemiyordu. Nerede olduğunu, ne yaptığını, ne yapacağını düşünmeye muktedir olamayarak vücudunu hareket ettiriyordu.

Elinde olmadan takip etmekte olduğu kötü hakikate bir aralık gözü ilişmesiyle ruhunda bir büyük nefret hissi duydu. Fakat kırmızı şemsiyeden uzaklaşmaya kudreti yetmiyordu.

Hatta önleri sıra giden Çengi Hanım'ın "Artık yeter, peşimizi bırak! Hadi oğlum işine git!" şeklindeki aşağılayıcı azarlamasını da işitemeyerek arzusu dışında hanımları takipte devam ediyordu. Fakat biraz ilerideki bir sokağın köşesinden gözüken mükellef bir landonun kendilerine doğru süratle gelişi, zavallı Bihruz Bey'i bulunduğu güç durumdan kurtardı. Bey o zaman aklını başına alarak kırmızı şemsiyeye doğru bağırdı:

— Aman, bir lando geliyor, pardon!

Böyle der demez geldiği tarafa döndü. Koşa koşa gitmeye başladı.

Periveş Hanım'la Çengi Hanım'a gelince; Bihruz Bey'in bütün bu tuhaf hâllerinden bahsederek ve kahkahalarla gülüşerek ağır ağır yollarına devam ettiler.